

Lubelskie

Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego

RAPORT 2022

PRZEGLĄD ZMIAN
W ZAGOSPODAROWANIU
PRZESTRZENNYM
WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

CZĘŚĆ I

**STAN ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO**

Departament Strategii i Rozwoju
Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie
Lublin, czerwiec 2022

Opracowanie:

Departament Strategii i Rozwoju

Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie

20-029 Lublin, ul. Artura Grottgera 4

tel. 81 44 16 545, fax. 81 44 16 544

strategia@lubelskie.pl

www.lubelskie.pl

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	5
Cel opracowania.....	5
Zakres i metodyka sporządzania raportu	5
1. FORMALNO-PRAWNE UWARUNKOWANIA PLANOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	8
Uwarunkowania prawne.....	8
Uwarunkowania formalne.....	15
2. UWARUNKOWANIA DEMOGRAFICZNE	17
3. KSZTAŁTOWANIE STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA	20
3.1. Wzmacnianie powiązań zewnętrznych i poprawa spójności wewnątrzregionalnej województwa.....	23
3.1.1. Powiązania transportowe.....	23
3.1.1.1. Transport drogowy.....	24
3.1.1.2. Transport kolejowy.....	29
3.1.1.3. Transport lotniczy.....	32
3.1.2. Bezpieczeństwo energetyczne.....	33
3.1.2.1. Elektroenergetyka.....	33
3.1.2.2. Paliwa energetyczne.....	39
3.1.2.3. Odnawialne źródła energii.....	42
3.2. Wzmacnianie konkurencyjności i zwiększanie atrakcyjności przestrzeni społeczno-gospodarczej województwa.....	44
3.2.1. Usługi publiczne	47
3.2.1.1. Ochrona zdrowia.....	48
3.2.1.2. Edukacja.....	51
3.2.1.3. Opieka społeczna	54
3.2.2. Gospodarka i rynek pracy.....	56
3.2.2.1. Przedsiębiorczość pozarolnicza	58
3.2.2.2. Rolnictwo	64
3.2.2.3. Turystyka, sport i rekreacja	69
3.2.2.4. Rynek pracy.....	74
3.2.3. Infrastruktura komunalna	78
3.2.3.1. Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków.....	78
3.2.3.2. Gospodarka odpadami.....	82
3.2.4. Infrastruktura teleinformatyczna.....	86
3.2.5. Mieszkalnictwo	89
3.2.6. Obronność i bezpieczeństwo publiczne	93

3.2.7. Tożsamość regionalna.....	98
3.3. Harmonizowanie zagospodarowania i kształtowanie ładu przestrzennego w układach regionalnych i lokalnych.....	103
3.3.1. Elementy strefowe - obszary przenikania układu naturalnego i antropogenicznego.....	103
3.3.1.1. Obszary funkcjonalne miast.....	104
3.3.1.2. Subregiony funkcjonalne na obszarach wiejskich	116
3.3.2. Regionalna sieć ekologiczna	124
3.3.3. Zrównoważone wykorzystanie i ochrona komponentów i zasobów środowiska przyrodniczego.....	129
3.3.3.1. Zasoby wód śródlądowych.....	130
3.3.3.2. Złoża kopalin.....	131
3.3.3.3. Zasoby glebowe.....	133
3.3.3.4. Zasoby leśne	134
3.3.3.5. Powietrze atmosferyczne	135
4. PODSUMOWANIE.....	138
4.1. Stan zagospodarowania przestrzennego województwa w aspekcie wdrażania ustaleń PZPWL 2015	138
4.2. Ocena stopnia aktualności ustaleń PZPWL 2015.....	143
5. KONKLUZJE.....	163
6. SPIS RYCIN	164
7. SPIS TABEL	166
8. SŁOWNIK SKRÓTÓW.....	168

WSTĘP

Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa opracowany został na podstawie art. 45 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zgodnie z którym zarząd województwa, co najmniej raz w czasie kadencji sejmiku, dokonuje przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym, opracowuje raport o jego stanie w zakresie określonym w art. 39 ust. 3 oraz sporządza ocenę realizacji inwestycji, o których mowa w art. 39 ust. 5.

Po sporządzeniu **Raport** podlega kolejno:

- zaopiniowaniu przez **wojewódzką komisję urbanistyczno-architektoniczną**,
- akceptacji przez **Zarząd Województwa Lubelskiego**,
- przedstawieniu **Sejmikowi Województwa Lubelskiego**,
- przekazaniu do wiadomości **ministrowi właściwemu do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa**.

Cel opracowania

Celem opracowania Raportu jest przygotowanie syntetycznej informacji o aktualnych uwarunkowaniach oraz poziomie, sposobie i zakresie realizacji działań określonych w **Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (PZPWL 2015)** przyjętym uchwałą Nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Lubelskiego z 2015 r., poz. 5441). Przedstawione w dokumencie wnioski i rekomendacje stanowią merytoryczną podstawę decyzji, podejmowanej przez organy Samorządu Województwa Lubelskiego, dotyczącej zasadności aktualizacji regionalnej polityki rozwoju przestrzennego w województwie lubelskim.

Zakres i metodyka sporządzania raportu

Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa składa się z dwóch integralnych części, tj.:

- Części I – STAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO – w której w formie opisowej przedstawione zostały zmiany przestrzeni województwa w odniesieniu do głównych elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej określonej w PZPWL 2015;
- Części II – OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM – w której w formie tabelarycznej zawarto szczegółowe informacje dotyczące stopnia realizacji inwestycji wskazanych w rozdz. VIII PZPWL 2015 – Zadania i inwestycje celu publicznego.

Aktualne **uwarunkowania formalno-prawne** regionalnej polityki rozwoju przestrzennego w województwie lubelskim wynikają z obecnie obowiązujących przepisów prawa, tj. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, regulującej aspekty systemowe i kompetencyjne planowania przestrzennego oraz nowej Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, przyjętej uchwałą Nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 r.

Zgodnie z przyjętymi założeniami, przegląd zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obejmuje **analiza stopnia realizacji oraz aktualności ustaleń PZPWL 2015**, w tym przede wszystkim w odniesieniu do:

- podstawowych elementów sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych,

- systemu obszarów chronionych, w tym obszarów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
- granic i zasad zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz granic i zasad zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym,

Zgodnie z nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 13 listopada 2020 r., granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych nie stanowią już obligatoryjnego elementu ustaleń planów zagospodarowania przestrzennego województw.

- obszarów szczególnego zagrożenia powodzią,
- granic terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
- obszarów występowania udokumentowanych złóż kopalin i udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Zgodnie z PZPWL 2015, jedną z **podstawowych funkcji planowania regionalnego** jest wskazanie rozwiązań przestrzennych zapewniających możliwość realizacji działań strategicznych niezbędnych do osiągnięcia celów rozwojowych województwa. Wyrazem planowanych rozwiązań są **przyjęte przez Samorząd Województwa Lubelskiego kierunki kształtowania regionalnej struktury funkcjonalno-przestrzennej**, która poprzez zdefiniowanie funkcji wiodących poszczególnych obszarów, wyznacza przestrzenne ramy dla podejmowanych inicjatyw rozwojowych.

Uwzględniając określone w X rozdziale PZPWL 2015 założenia monitorowania realizacji planu, w raporcie przyjęto **kompleksową ocenę stopnia realizacji przyjętych celów strategicznych w aspekcie kształtowania wyodrębnionych elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa**, tj.:

Celu 1. Wzmacnianie zewnętrznych powiązań sieciowych oraz poprawa spójności wewnątrzregionalnej w układzie przestrzennym i społeczno-gospodarczym – w odniesieniu do **elementów liniowych układu antropogenicznego**, w tym przede wszystkim w zakresie:

- rozwoju powiązań transportowych,
- rozwoju powiązań energetycznych.

Celu 2. Wzrost konkurencyjności przestrzeni województwa pod względem atrakcyjności społeczno-gospodarczej i warunków życia – w odniesieniu do **elementów węzłowych układu antropogenicznego**, w tym przede wszystkim w zakresie:

- usług publicznych, w tym ochrony zdrowia, edukacji i opieki społecznej;
- gospodarki, w tym przedsiębiorczości, rolnictwa i turystyki;
- rynku pracy;
- dostępu do infrastruktury komunalnej i teleinformatycznej;
- mieszkalnictwa;
- bezpieczeństwa publicznego;
- tożsamości regionalnej.

Celu 3. Harmonizowanie zagospodarowania i kształtowanie ładu przestrzennego w układach regionalnych i lokalnych województwa – w odniesieniu do:

- **elementów strefowych obejmujących obszary przenikania się układu naturalnego i antropogenicznego**, w tym:
 - obszarów funkcjonalnych miast,
 - subregionów funkcjonalnych na obszarach wiejskich,
- **regionalnej sieci ekologicznej, tj. elementów węzłowych i pasmowych układu naturalnego**, w tym przede wszystkim w aspekcie:
 - utrwalania potencjału ostoji przyrody,
 - utrzymania ciągłości i drożności powiązań przyrodniczych,
 - zachowania integralności kluczowych ekosystemów leśnych;
- **ochrony i zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego.**

Podstawową płaszczyzną badań w powyższym zakresie jest analiza:

- ogólnodostępnych danych statystycznych, publikowanych przede wszystkim w Banku Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>),
- dokumentów strategicznych i sektorowych określających aktualne polityki rozwojowe w różnych sferach zagospodarowania przestrzennego,
- zapisów studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, które w procesie opiniowania i uzgodnień stanowią mechanizm realizacji polityki regionalnej na poziomie lokalnym.

Zgodnie z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, **integralną częścią Raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa jest ocena stopnia realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.** Wykaz przedmiotowych inwestycji, określony w rozdz. VIII PZPWL 2015, obejmuje zadania inwestycyjne ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub Sejmik Województwa Lubelskiego / Zarząd Województwa Lubelskiego.

Horyzont czasowy Raportu wyznaczony jest okresem obowiązywania PZPWL 2015. W związku z tym monitorowanie i ocena zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obejmuje przedział czasowy **od 2015 roku do końca roku 2021**. W odniesieniu do prezentowanej w Raporcie części statystycznej wykorzystano dane najbardziej aktualne, tj. publikowane przez GUS w kwietniu 2022 r. na portalu <https://bdl.stat.gov.pl>, które prezentują informacje za 2019, 2020 lub 2021 r.

W ostatniej części Raportu - Wnioski i rekomendacje, przedstawione zostały wyniki oceny stopnia aktualności obecnie obowiązującego PZPWL 2015 w płaszczyźnie 4 podstawowych typów uwarunkowań, tj. w aspekcie:

- zmian przepisów prawa regulujących zakres i charakter ustaleń planu,
- przestrzennych uwarunkowań dla realizacji działań określonych w SRWL 2030,
- aktualności kierunkowych ustaleń planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych,
- realizacji inwestycji celu publicznego, w tym w zakresie stopnia realizacji wskazanych w planie inwestycji, skali nowych zamierzeń inwestycyjnych oraz pozaplanistycznych możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych.

1. FORMALNO-PRAWNE UWARUNKOWANIA PLANOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Uwarunkowania prawne

Podstawowe prawne uwarunkowania planowania zagospodarowania przestrzennego określają przepisy ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Ze względu na wielowymiarowy charakter procesów planistycznych, w tym m.in. związanych z założeniem integrowania planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, **kompleksowa analiza aktualnego porządku prawnego** dotyczącego rozwoju przestrzennego na poziomie regionalnym obejmuje również przepisy innych ustaw, w tym przede wszystkim:

- ustawy z dnia 9 października 2015 r. o związkach metropolitalnych¹,
- ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji,
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii,
- ustawy z dnia 20 lipca 2017r. - Prawo wodne,
- ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska,
- ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa,
- ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju,
- ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. - Prawo lotnicze,
- ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

W latach 2015-2021 miały miejsce istotne zmiany przepisów prawa, które dotyczyły zarówno regulacji systemowych jak i szczegółowych, dotyczących zakresu oraz aspektów procedowania dokumentów planistycznych na wszystkich poziomach zarządzania rozwojem.

Tab. 1. Najważniejsze zmiany przepisów prawa w latach 2015-2020 dotyczących planowania rozwoju przestrzennego – zmiany systemowe

Data zmiany	Zakres wprowadzonych zmian	Podstawa prawna zmiany / wprowadzenia regulacji
2015.11.18	✓ uzupełnienie katalogu zasad planowania i zagospodarowania przestrzennego w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> – udziału społeczeństwa w pracach nad dokumentami planistycznymi, – wymagań ładu przestrzennego w przypadku sytuowania nowej zabudowy, – obowiązku aktualizacji wszystkich treści studium związanych z wprowadzanymi zmianami. 	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

¹ Akt prawny uchylony ustawą z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim.

Data zmiany	Zakres wprowadzonych zmian	Podstawa prawna zmiany / wprowadzenia regulacji
2015.11.18	✓ wprowadzenie do systemu planowania miejscowego planu rewitalizacji wraz z określeniem zakresu jego ustaleń oraz trybu procedowania.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym / ustawa o rewitalizacji
2015.11.18	✓ wprowadzenie instytucji umowy urbanistycznej.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym / Prawo budowlane
2016.01.01	✓ wprowadzenie do ustawy rozdz. 2a – Planowanie przestrzenne na obszarze metropolitalnym, ✓ wprowadzenie do systemu planowania ramowego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego związku metropolitalnego wraz z określeniem zakresu jego ustaleń oraz trybu procedowania.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
2018.01.18	✓ wprowadzenie regulacji dotyczących planowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią, związanych z zarządzaniem ryzykiem powodziowym.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym / Prawo wodne
2019.05.04	✓ wprowadzenie regulacji dotyczących przetwarzania i ochrony danych osobowych w procesach planistycznych.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
2019.09.20	✓ uzupełnienie katalogu zasad planowania i zagospodarowania przestrzennego w zakresie wymagań ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym / Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Data zmiany	Zakres wprowadzonych zmian	Podstawa prawna zmiany / wprowadzenia regulacji
2019.10.25	✓ zwolnienie z wymogu uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne w odniesieniu do decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego uzasadnionych potrzebami obronności, bezpieczeństwa państwa lub ochrony granicy państwowej, a także do inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
2021.05.27	✓ wprowadzenie do ustawy warunków wydania decyzji o warunkach zabudowy w odniesieniu do terenów objętych: <ul style="list-style-type: none"> – decyzją o ustaleniu lokalizacji strategicznej inwestycji w zakresie sieci przesyłowej, – strefą kontrolowaną wyznaczoną po obu stronach gazociągu, – strefą bezpieczeństwa wyznaczoną po obu stronach rurociągu. 	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Źródło: opracowanie własne DSIR UMWL

Tab. 2. Najważniejsze zmiany przepisów prawa w latach 2015-2020 dotyczących planowania rozwoju przestrzennego – zmiany kompetencyjne

Data zmiany	Zakres wprowadzonych zmian	Podstawa prawna zmiany / wprowadzenia regulacji
2015.11.18	✓ ustanowienie kompetencji zarządu województwa obejmujących opiniowanie projektu gminnego programu rewitalizacji w zakresie jego zgodności z planem zagospodarowania przestrzennego województwa (pzipw²) oraz strategią rozwoju województwa.	Ustawa o rewitalizacji
2016.01.01	✓ wskazanie związku metropolitalnego jako podmiotu zarządzania rozwojem, w tym sporządzającego studium metropolitalne, ✓ ustanowienie kompetencji zarządu związku metropolitalnego w zakresie opiniowania	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

² pzipw – plan zagospodarowania przestrzennego województwa

Data zmiany	Zakres wprowadzonych zmian	Podstawa prawna zmiany / wprowadzenia regulacji
	projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa.	
2018.01.18	✓ ustanowienie kompetencji dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie obejmujących uzgadnianie dokumentów planistycznych oraz decyzji lokalizacyjnych w zakresie dotyczącym zabudowy i zagospodarowania terenu położonego na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym / Prawo wodne
2018.09.20	✓ ustanowienie kompetencji zarządów zlewni obejmujących zadania Wód Polskich dotyczących uzgadniania decyzji lokalizacyjnych w zakresie melioracji wodnych.	Prawo wodne
2019.04.01	✓ ustanowienie kompetencji Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego w zakresie dotyczącym opiniowania rozwiązań przyjętych w projekcie suikzp ³ .	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym / Prawo lotnicze
2019.04.01	✓ ustanowienie kompetencji Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego obejmujących uzgadnianie decyzji w sprawie lokalizacji inwestycji celu publicznego w zakresie terenów, na których: – znajduje się lotnicze urządzenie naziemne, – wyznaczono powierzchnie ograniczające zabudowę, – wydano decyzję o wprowadzeniu zmian w systemie funkcjonalnym pod względem bezpieczeństwa ruchu lotniczego i prawidłowego funkcjonowania lotniczych urządzeń naziemnych.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym / Prawo lotnicze
2019.10.25	✓ ustanowienie kompetencji Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego dotyczących uzgadniania mpzp ⁴ oraz decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego w zakresie wpływu planowanych zmian w zagospodarowaniu gruntów przyległych do linii	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

³ suikzp – studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

⁴ mpzp – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Data zmiany	Zakres wprowadzonych zmian	Podstawa prawna zmiany / wprowadzenia regulacji
	kolejowej o znaczeniu państwowym na bezpieczeństwo ruchu kolejowego.	
2020.11.13	✓ ustanowienie kompetencji zarządu województwa obejmujących opiniowanie projektów strategii gminnych i strategii ponadlokalnych w zakresie sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji dotyczących kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa.	Ustawa o samorządzie gminnym
2021.05.27	✓ nadanie kompetencji operatorom systemów przesyłowych (elektroenergetycznego oraz gazowego) obejmujących opiniowanie projektów: – planów miejscowych, – decyzji o lokalizacji celu publicznego, w zakresie zagospodarowania gruntów w sąsiedztwie infrastruktury przesyłowej.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Źródło: opracowanie własne DSIR UMWL

Tab. 3. Najważniejsze zmiany przepisów prawa w latach 2015-2020 dotyczących planowania rozwoju przestrzennego – zmiany dotyczące zakresu planu zagospodarowania przestrzennego województwa

Data zmiany	Zakres wprowadzonych zmian	Podstawa prawna zmiany / wprowadzenia regulacji
2016.01.01	✓ obowiązek uchylecia planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego (jako części pzpw) w przypadku utworzenia związku metropolitalnego na całości lub części obszaru objętego miejskim obszarem funkcjonalnym ośrodka wojewódzkiego, ✓ obowiązek określenia granic obszaru związku metropolitalnego w przypadku jego utworzenia.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Data zmiany	Zakres wprowadzonych zmian	Podstawa prawna zmiany / wprowadzenia regulacji
2020.11.13	✓ usunięcie zagadnień dotyczących obszarów funkcjonalnych z zakresu obligatoryjnych ustaleń planu.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Źródło: opracowanie własne DSIR UMWL

Tab. 4. Najważniejsze zmiany przepisów prawa w latach 2015-2020 dotyczących planowania rozwoju przestrzennego – zmiany dotyczące treści lokalnych dokumentów planistycznych

Data zmiany	Zakres wprowadzonych zmian	Podstawa prawna zmiany / wprowadzenia regulacji
2015.11.11	<ul style="list-style-type: none"> ✓ obowiązek określenia obszarów lokalizacji planowanych obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (suikzp), ✓ obowiązek lokalizacji planowanych obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² wyłącznie na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (mpzp). 	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
2015.11.18	<ul style="list-style-type: none"> ✓ uzupełnienie katalogu uwarunkowań niezbędnych do uwzględnienia w suikzp obejmujących potrzeby i możliwości rozwoju gminy, ✓ uzupełnienie katalogu ustaleń suikzp, w tym m.in. w zakresie obszarów wymagających rewitalizacji, ✓ wprowadzenie regulacji dotyczących bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę, ✓ uzupełnienie zakresu uzasadnienia do projektu mpzp. 	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
2016.07.16	✓ uzupełnienie katalogu ustaleń mpzp w zakresie możliwości lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii, wykorzystujących energię wiatru, o mocy nie większej niż moc mikroinstalacji również w przypadku innego przeznaczenia terenu niż produkcyjne.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym / Ustawa o odnawialnych źródłach energii

Data zmiany	Zakres wprowadzonych zmian	Podstawa prawna zmiany / wprowadzenia regulacji
2019.09.20	✓ uzupełnienie katalogu uwarunkowań niezbędnych do uwzględnienia w suikzpw w zakresie warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia, oraz zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z uniwersalnym projektowaniem.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym / Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami
2019.11.14	✓ zobowiązanie do uwzględniania w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzji o warunkach zabudowy ograniczeń wynikających ze strategicznych map hałasu.	Prawo ochrony środowiska
2021.10.30	✓ uzupełnienie zakresu studium dot. wyznaczenia obszarów, na których rozmieszczone będą urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy zainstalowanej większej niż 500 kW, a także ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu; w studium ustala się ich rozmieszczenie, z wyłączeniem: wolnostojących urządzeń fotowoltaicznych, o mocy zainstalowanej elektrycznej nie większej niż 1000 kW zlokalizowanych na gruntach rolnych stanowiących użytki rolne klas V, VI, VIz i nieużytki.	Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Źródło: opracowanie własne DSIR UMWL

W drugiej połowie 2021 r., w ramach prac prowadzonych przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii, zainicjowany został proces zmiany ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Zgodnie z przedstawionymi założeniami, pierwszy etap procesu zmiany ustawy dotyczy planowania rozwoju przestrzennego na poziomie gminnym.

W efekcie przeprowadzonej dyskusji publicznej dotyczącej projektowanych zmian, powołany przy Związku Województw RP Zespół ds. Planowania Przestrzennego wypracował stanowisko, w którym przedstawione zostały postulaty oraz propozycje dotyczące przede wszystkim systemowych relacji pomiędzy planowaniem lokalnym i regionalnym.

Obok wskazanych powyżej zmian przepisów prawa, w latach 2019-2022 weszły w życie akty wykonawcze do ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w tym:

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2019 r. w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych.
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 17 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu ustalania wymagań dotyczących nowej zabudowy i zagospodarowania terenu w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 20 grudnia 2021 r. w sprawie określenia wzoru formularza wniosku o ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego albo warunków zabudowy.

W dniu 11 sierpnia 2021 r. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska zlecił wykonanie ekspertyzy w zakresie konsekwencji prawnych sporządzenia audytu krajobrazowego. Ekspertyza wskazuje, że podjęcie przez Sejmik uchwały w sprawie audytu krajobrazowego niesie określone skutki prawne oraz konsekwencje finansowe (dla Marszałka, dla Wojewody), które mogą wynikać z ograniczeń użytkowania terenu będących konsekwencją wyznaczenia obszarów wyłączonych spod zabudowy. W związku tym, w ramach przygotowania Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego przewidziano dwuetapowe konsultacje, pozwalające na aktywny udział różnych podmiotów w procesie sporządzania dokumentu, w tym w zakresie:

- wyznaczania krajobrazów priorytetowych,
- identyfikacji zagrożeń dla wartości krajobrazów,
- formułowania wniosków i rekomendacji.

W związku ze stwierdzoną przez GDOŚ potrzebą modyfikacji metodyki sporządzania audytu krajobrazowego, w dniu 26 października 2021 r. zaprezentowany został wstępny projekt Rozporządzenia Rady Ministrów dotyczący zmiany rozporządzenia w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych. Zgodnie z deklaracją, zakończenie prac nad zmianą Rozporządzenia zaplanowano na sierpień 2022 r. Przyjęcie zmian przewidzianych w projekcie może wpłynąć na dotychczasowe wyniki prac nad Audytem krajobrazowym województwa lubelskiego.

Uwarunkowania formalne

Podstawowe uwarunkowania formalne planowania zagospodarowania przestrzennego na poziomie regionalnym wynikają przede wszystkim z treści art. 39a ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zgodnie z którym, **w celu zapewnienia spójności plan zagospodarowania przestrzennego województwa dostosowuje się do strategii rozwoju województwa** po jej aktualizacji, w zakresie, w jakim aktualizacja strategii dotyczy sytuacji przestrzennej województwa.

Obecnie obowiązująca **Strategia rozwoju województwa lubelskiego do 2030 roku (SRWL 2030)** została przyjęta Uchwałą Nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 r. Zgodnie z jej treścią:

W kontekście zachowania spójności planowania strategicznego istotnym dokumentem jest System Zarządzania Rozwojem Polski⁵, określający wizję zarządzania a także wskazujący zmiany architektury dokumentów strategicznych wszystkich szczebli zarządzania rozwojem. W odniesieniu do poziomu regionalnego **dotychczasowe strategie rozwoju województw zastąpione zostaną zintegrowanymi strategiami rozwoju województw (ZSRW) – dokumentami odnoszącymi się zarówno do sfery społeczno-gospodarczej jak i przestrzennej**. Stąd też niniejsza Strategia w możliwie maksymalny sposób wychodzi naprzeciw tym zapisom uwzględniając główny paradygmat przyszłego dokumentu w nowym zintegrowanym układzie.

Działania dotyczące systemowego **procesu integrowania planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego** wynikają z kierunków interwencji przewidzianych w Strategii na rzecz odpowiedzialnego rozwoju (SOR) w ramach realizacji celu szczegółowego III, tj. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu. Zgodnie z zapisami SOR, budowa zintegrowanego systemu planowania rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym obejmuje przeprowadzenie reformy sposobu funkcjonowania systemu programowania społeczno-gospodarczego i planowania przestrzennego skutkującej m.in. przygotowaniem zintegrowanych dokumentów strategicznych i planistycznych na każdym poziomie zarządzania (krajowym, wojewódzkim, funkcjonalnym, lokalnym). Dokumenty te będą aktami polityki rozwoju oraz podstawą dla przygotowania dokumentów wykonawczych – programów rozwoju społeczno-gospodarczego oraz aktów planowania przestrzennego dotyczących danego obszaru.

Jako przedmiot kompleksowych regulacji związanych ze zintegrowanym systemem zarządzania rozwojem SOR wskazuje przede wszystkim:

- nowelizację ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju obejmującą wprowadzenie obowiązku sporządzania zintegrowanej strategii rozwoju na każdym poziomie zarządzania oraz zdefiniowanie m.in.: zakresu, zawartości i metodologii jej sporządzania oraz niezbędnych dokumentów operacyjnych służących jej wdrożeniu;
- zmiany legislacyjne w zakresie procesów inwestycyjno-budowlanych, w tym m.in. wprowadzenie zasady inwestowania na podstawie planu miejscowego, zwłaszcza na nowych terenach rozwojowych oraz obszarach wymagających przekształcenia urbanistycznego, a także docelowo likwidacja decyzji o warunkach zabudowy;
- przekształcenia organizacyjno-instytucjonalne na wszystkich poziomach zarządzania integrujące jednostki zajmujące się obecnie odrębnie programowaniem społeczno-gospodarczym i planowaniem przestrzennym.

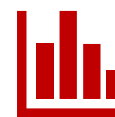
W odniesieniu do zainicjowanego w Polsce procesu integrowania planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, **kluczowe znaczenie dla oceny dotychczasowej regionalnej polityki rozwoju przestrzennego mają zapisy SRWL 2030** dotyczące:

- **Terytorialnego wymiaru Strategii**, w tym:
 - modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej,
 - Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym i regionalnym.
- **Systemu Wdrażania Strategii**, w którym w ujęciu projektowym wskazane zostały zadania służące realizacji celów regionalnej polityki rozwoju województwa lubelskiego w horyzoncie 2030 roku, w tym:
 - przedsięwzięcia flagowe, szczególnie istotne dla wykorzystania potencjałów rozwojowych poszczególnych subregionów funkcjonalnych;
 - kierunki działań samorządu województwa.

⁵ Przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 października 2018 r.

2. UWARUNKOWANIA DEMOGRAFICZNE

Uwarunkowania demograficzne stanowią podstawową determinantę planowania rozwoju w wymiarze przestrzennym i społeczno-gospodarczym. Zgodnie z diagnozą przedstawioną w nowej SRWL 2030, Prognoza demograficzna w perspektywie 2050 roku dla województwa lubelskiego⁶ przewiduje, że:

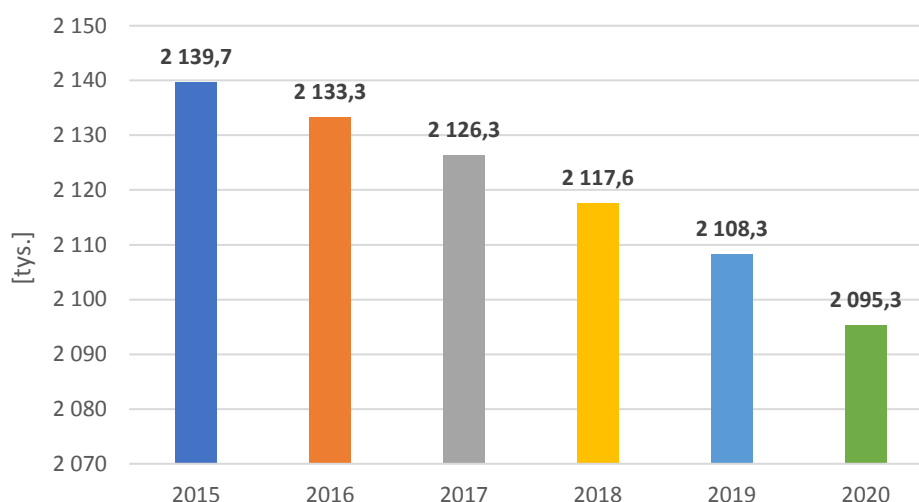
- spадnie ogólna liczba ludności – do ok. 1,7 mln (o 18,9%, tj. 0,4 mln mieszkańców w porównaniu z 2019 r.);
- notowana będzie jedna z najwyższych w kraju (4. miejsce) mediana wieku – 54,8 lat, tj. o 2,3 lat więcej niż dla Polski ogółem;
- obserwowane będą dalsze niekorzystne zmiany w strukturze wieku ludności oraz zmniejszanie się liczebności kobiet w wieku rozrodczym;
- spośród 213 gmin w województwie spadek ludności do 2030 r. będzie miał miejsce w 177, w tym w 37 gminach ubytek ludności wyniesie powyżej 9,5%;
- tylko w 11 gminach wzrost ludności przekroczy 7%, w tym w 2 gminach podlubelskich (Głusk, Wólka) wzrost ten przekroczy 19%;
- największym prognozowanym potencjałem ludnościowym będą charakteryzowały się gminy podlubelskie, a także gmina Chełm i Biała Podlaska⁷

W województwie lubelskim, podobnie jak w innych regionach Polski, obserwuje się wyraźny spadek liczby ludności. Sukcesywnemu zmniejszaniu liczby mieszkańców regionu towarzyszy zwiększający się udział ludności w wieku poprodukcyjnym oraz utrzymująca się dekoncentracja ludności na obszarach wiejskich.

W ujęciu statystycznym w województwie lubelskim:

- wyraźnie **maleje liczba ludności**, obecnie wynosi ona 2 095,3 tys. osób (2020 r.), a od 2015 r. zmniejszyła się o ok. 44,5 tys.;

Ryc. 1. Liczba ludności w województwie lubelskim w latach 2015-2020

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

⁶ Na podstawie Prognozy ludności na lata 2014-2050, GUS, Warszawa 2014, Prognoza demograficzna na lata 2014-2050 dla województwa lubelskiego, GUS, Warszawa 2014

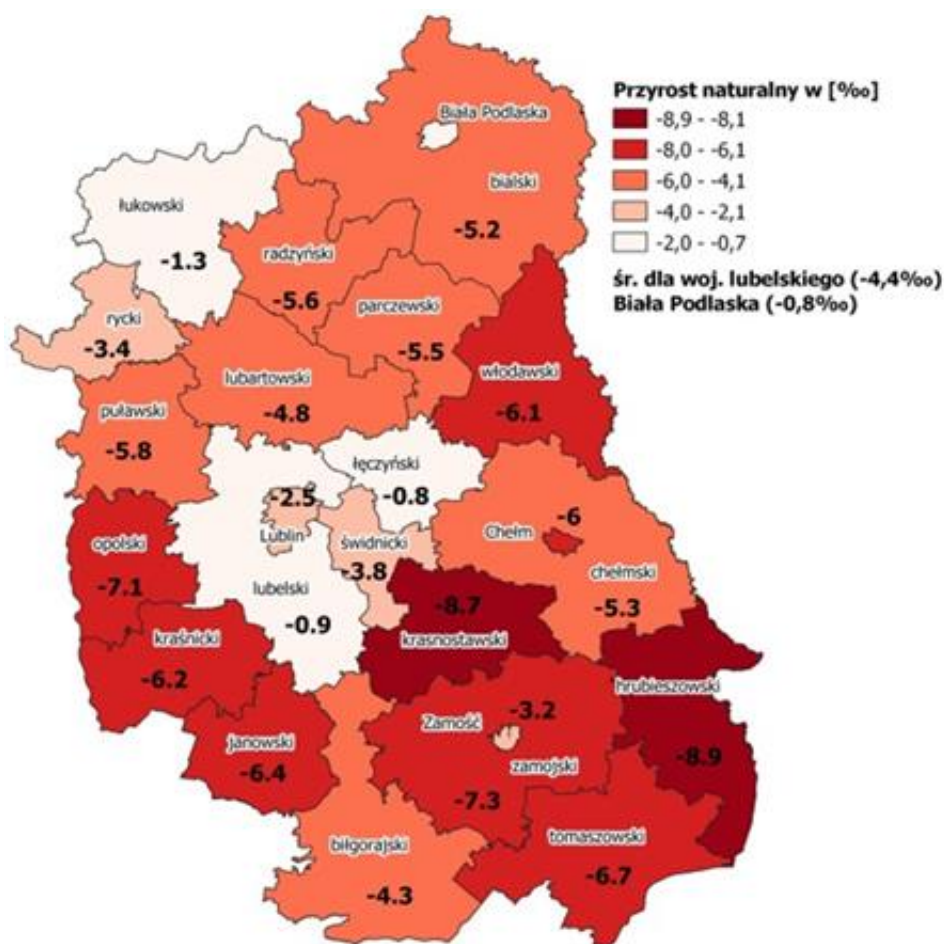
⁷ Na podstawie „Prognozy eksperymentalnej ludności gmin na lata 2017-2030”, GUS 2017.

- sukcesywnie **maleje średnia gęstość zaludnienia** i obecnie (2020 r.) wynosi 83 os./km² (w Polsce 122 os./km²). Pod tym względem region plasuje się na 12 pozycji w kraju;
- obserwuje się **ujemny przyrost naturalny**, który (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) w 2015 r. wynosił -1,4‰, a w 2020 r. osiągnął wartość -4,4‰;
- wyraźnie utrzymuje się niższy przyrost naturalny na terenach wiejskich, który w 2015 r. wynosił -2,9‰, a w 2020 r. osiągnął wartość -5,03‰;
- rejestruje się **ujemny współczynnik salda migracji**, który wynosił odpowiednio -2,25‰ w 2015 r. i -2,06‰ w 2020 r. Świadczy to stałym odpływie ludności z obszaru województwa, zarówno za granicę (301 os. w 2020 r.), jak i do innych województw (7 784 osób w 2020 r.);

Wysoki ubytek ludności w województwie lubelskim wynika zarówno z globalnie obserwowanych ujemnych trendów przyrostu naturalnego, jak również znaczących dla regionu ujemnych wartości salda emigracji.

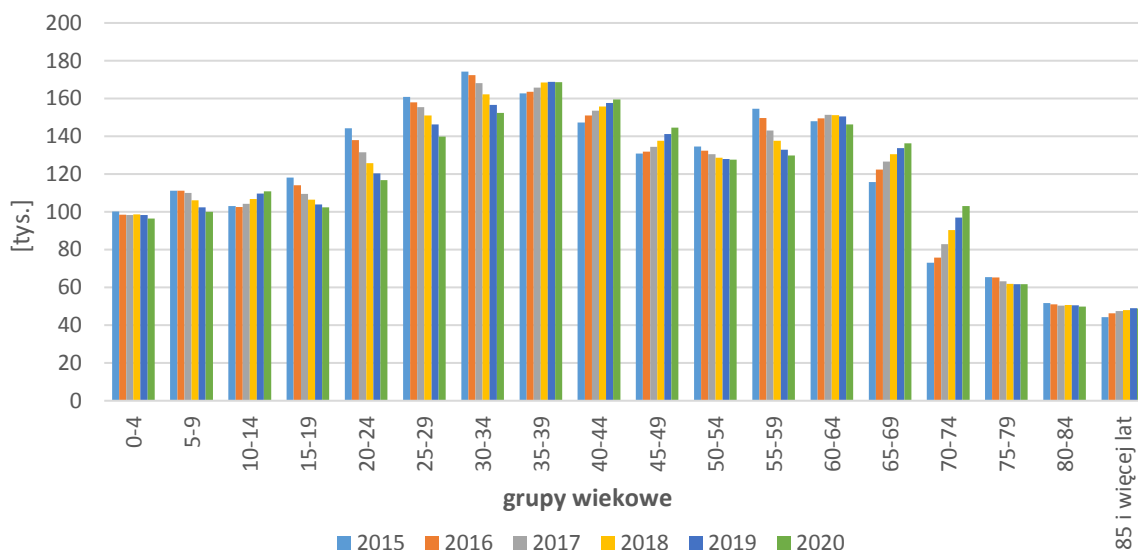
- w strukturze wiekowej ludności systematycznie **maleje liczba ludności w przedziale wiekowym 0-34 lat oraz 50-59 lat**, natomiast wyraźnie **rośnie w przedziale powyżej 65 lat**;

Ryc. 2. Przyrost naturalny w województwie lubelskim w 2020 r. według powiatów

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

Ryc. 3. Ludność w województwie lubelskim w latach 2015-2020 według grup wieku

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

- struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w ostatnich latach utrzymuje się na zbliżonym poziomie;

Tab. 5. Struktura ludności w województwie lubelskim w latach 2015-2020 według ekonomicznych grup wieku (opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022)

Ludność w wieku	2015	2018	2020
przedprodukcyjnym	17,9%	17,6%	17,6%
produkcyjnym	62,1%	60,6%	59,7%
poprodukcyjnym	20%	21%	22,8%

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

- **struktura ludności według płci** w ostatnich latach **nie uległa zmianie** – kobiety stanowią 51,5% (2020 r.) ogółu ludności;
- **współczynnik feminizacji pozostaje bez zmian** i wynosi 106 kobiet na 100 mężczyzn (2020 r.), w tym:
 - w miastach na 100 mężczyzn przypada 112 kobiet,
 - na wsi na 100 mężczyzn przypada 101 kobiet;
- **nieznacznie wzrósł poziom urbanizacji** – w 2015 r. wynosił 46,2%, a w 2020 r. - 46,4%.

W latach 2015-2021 tylko nieznacznie wzrósł poziom urbanizacji w województwie lubelskim. Przy wartości 46,4% jest on wyraźnie niższy niż średnia w Polsce, która w 2020 r. wynosiła 59,9%.

3. KSZTAŁTOWANIE STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA

Uwzględniając stan zagospodarowania, rozmieszczenie zasobów środowiskowych oraz związane z tym występowanie potencjałów rozwojowych, w regionalnej strukturze funkcjonalno-przestrzennej określonej w PZPWL 2015 wyodrębnione zostały **3 podstawowe struktury o określonej funkcji wiodącej**, tj.:

1. **Obszary rozwoju i koncentracji funkcji społeczno-gospodarczych oraz wzmocnienia powiązań komunikacyjnych** – stanowiące podstawowe elementy układu antropogenicznego.
2. **Obszary nadrzędnej funkcji przyrodniczej** – stanowiące podstawowe elementy układu naturalnego.
3. **Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej** – wieloprzestrzenne struktury rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w których sposób zagospodarowania i użytkowania determinowany jest stopniem i charakterem przenikania się układu antropogenicznego i naturalnego.

Zgodnie z PZPWL 2015, w odniesieniu do specyfiki obszarów zdefiniowane zostały elementy węzłowe, liniowe, pasmowe oraz obszarowe (w granicach naturalnych) i strefowe (w granicach administracyjnych) cechujące się zróżnicowanym stopniem przenikania układów naturalnych i antropogenicznych. Elementy węzłowe i liniowe wykazują znaczną trwałość, ponieważ z jednej strony są efektem długotrwałych procesów gospodarczych, z drugiej zaś są silnie uzależnione od warunków przyrodniczych, które wywierają zasadniczy wpływ na kierunki rozwoju przestrzennego regionu.

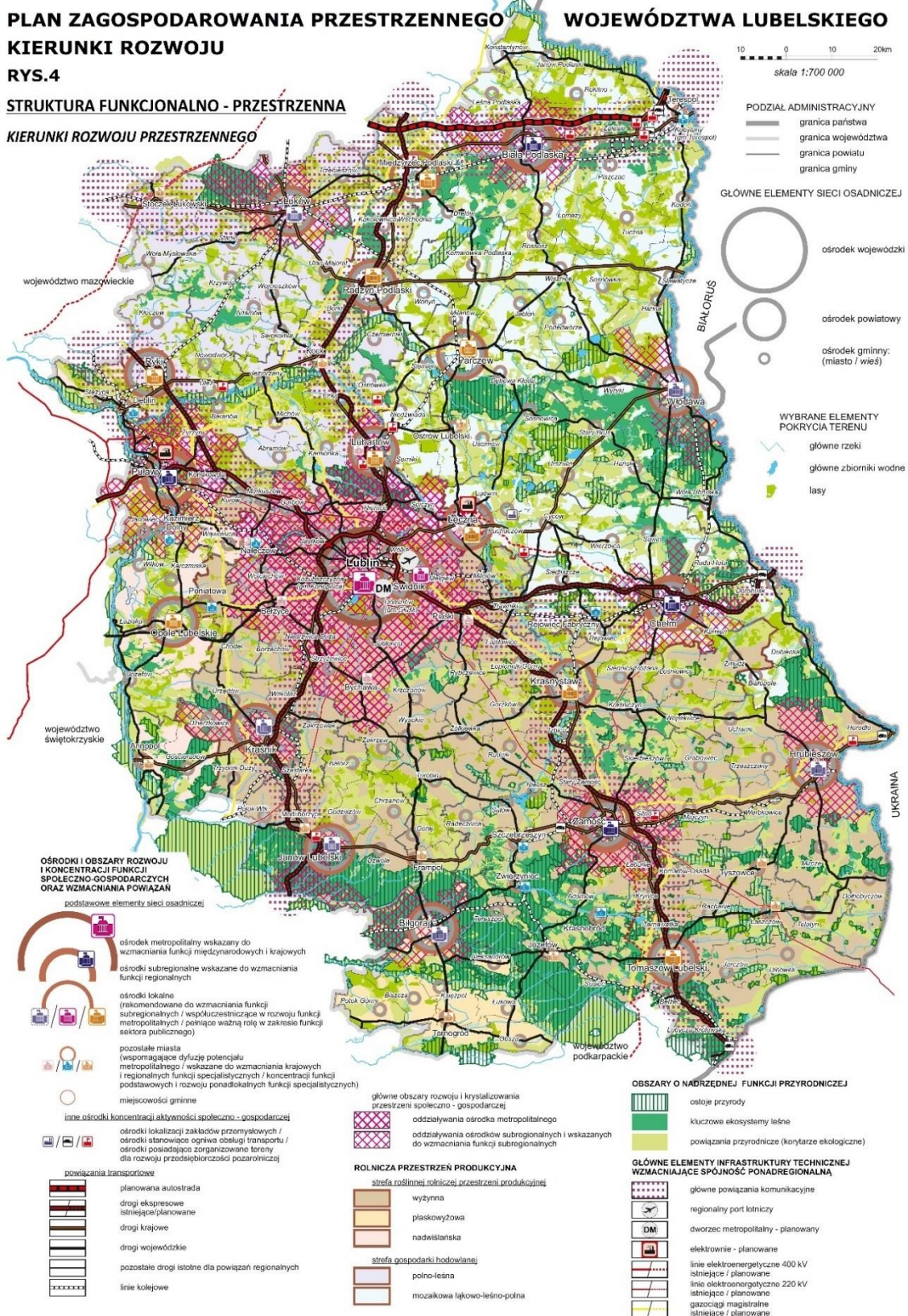
Jako **elementy struktury właściwe dla rozwoju funkcji społeczno-gospodarczych oraz wzmocnienia powiązań komunikacyjnych** wskazuje się:

- tereny koncentracji aktywności społeczno-gospodarczej związane z podstawowymi elementami sieci osadniczej (miasta, miejscowości gminne) oraz innymi miejscowościami, w których zlokalizowane są duże zakłady przemysłowe, stanowiącymi ogniwa obsługi transportu lub posiadającymi zorganizowane tereny dla rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej;
- główne obszary rozwoju i krystalizowania przestrzeni społeczno-gospodarczej wokół największych miast województwa (Lublina i Świdnika, Białej Podlaskiej, Chełma, Puław, Zamościa);
- główne powiązania transportowe oparte o drogi krajowe i wojewódzkie oraz linie kolejowe.

Jako **elementy o wiodącej funkcji przyrodniczej** wyodrębnia się:

- główne ostoje przyrody (stanowiące obszary węzłowe regionalnej sieci ekologicznej) – miejsca o warunkach naturalnych, sprzyjających egzystencji rzadkich lub zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt;

Ryc. 4. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego – STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, Lublin 2015

- kluczowe w skali krajowej i regionalnej ekosystemy leśne cechujące się dużym stopniem naturalności, mające charakter pasmowy korytarze ekologiczne (dolinne, leśne i rzeczne) zapewniające łączność pomiędzy węzłami układu naturalnego.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna obejmuje strefy o wyraźnie zróżnicowanym potencjale i uwarunkowaniach rozwojowych, tj.:

- **strefę roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej**, obejmującą podstrefy: centralną (wyżynną), tarnogrodzką i nadwiślańską;
- **strefę gospodarki hodowlanej** obejmującą podstrefy: polno-leśną w północno-zachodniej części regionu oraz mozaikową łąkowo-leśno-polną w północno-wschodniej części regionu.

W ocenie kierunków kształtowania regionalnej struktury funkcjonalno-przestrzennej kluczowe znaczenie mają zmiany powierzchni terenów wykorzystywanych oraz przeznaczonych do wykorzystania na różne cele rozwojowe⁸. W tym kontekście, w latach 2015-2021 na terenie województwa lubelskiego:

- w odniesieniu do elementów węzłowych układu antropogenicznego, tj. obszarów rozwoju i koncentracji funkcji społeczno-gospodarczych – o ponad 7% zwiększyła się powierzchnia gruntów zabudowanych i zurbanizowanych, i wynosi obecnie 1 026,76 km² (4% powierzchni województwa), w tym:
 - o blisko 21 % wzrosła powierzchnia terenów mieszkaniowych i wynosi obecnie 128,72 km²,
 - o ponad 12% wzrosła powierzchnia terenów przemysłowych i wynosi obecnie 45,68 km²;
- w odniesieniu do elementów liniowych układu antropogenicznego, tj. właściwych dla wzmocnienia powiązań komunikacyjnych:
 - o blisko 2,5% zwiększyła się powierzchnia terenów pod drogami i wynosi obecnie 625,39 km²,
 - o ok. 1,7% zmniejszyła się powierzchnia terenów infrastruktury kolejowej,
 - ponad 15 km² stanowią grunty przeznaczone pod budowę nowych dróg publicznych lub linii kolejowych.

Wykorzystując waloryzację funkcjonalną PZPWL 2015, w ramach wymiaru terytorialnego SRWL 2030 przedstawiony został model struktury funkcjonalno-przestrzennej, który określa przestrzenne ramy planowanych działań rozwojowych w regionie.

Ze względu na potrzebę wzmocnienia spójności i rozwijania powiązań funkcjonalnych w wymiarze regionalnym w ramach kształtowania modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego SRWL 2030 wskazuje:

- wzmocnienie policentrycznego układu sieci osadniczej – poprzez rozwój i koncentrację funkcji społeczno-gospodarczych w:
 - ośrodku metropolitalnym,
 - ośrodkach subregionalnych,
 - ośrodkach ponadlokalnych,
 - ośrodkach lokalnych;

⁸ Na podstawie danych publikowanych na portalu <https://bdl.stat.gov.pl> w kategorii: PODZIAŁ TERYTORIALNY, grupie: POWIERZCHNIA GEODEZYJNA KRAJU (DANE GUGIK), podgrupie: Powierzchnia geodezyjna kraju według kierunków wykorzystania.

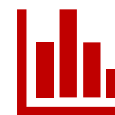
- wzmocnienie powiązań transportowych – poprzez rozwój i poprawę parametrów technicznych i funkcjonalnych (węzły komunikacyjne, obwodnice) szlaków komunikacyjnych, w tym:
 - transeuropejskich sieci transportowych TEN-T,
 - krajowych oraz regionalnych i międzyregionalnych powiązań drogowych,
 - powiązań kolejowych;
- ochronę wartości i powiązań przyrodniczych odpowiednio w:
 - węzłach układu naturalnego – ostojach przyrody,
 - korytarzach ekologicznych.

3.1. Wzmocnienie powiązań zewnętrznych i poprawa spójności wewnątrzregionalnej województwa

Wzmocnienie zewnętrznych powiązań sieciowych oraz poprawa spójności wewnątrzregionalnej w układzie przestrzennym i społeczno-gospodarczym osiągnane jest poprzez **kształtowanie elementów liniowych układu antropogenicznego struktury funkcjonalno-przestrzennej** województwa, tj. sieci powiązań infrastrukturalnych, w tym przede wszystkim transportowych i energetycznych.

3.1.1. Powiązania transportowe

Sukcesywny rozwój systemu powiązań transportowych w województwie lubelskim w latach 2015-2020 charakteryzuje:

- **wzrost o ok. 11% łącznej długości dróg publicznych o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej**, która w 2015 r. wynosiła 42 049,6 km, a w 2020 r. – 46 649,2 km;
- **wyraźny o blisko 55% wzrost długości sieci dróg ekspresowych**, która w 2015 r. wynosiła 79,3 km, a w 2020 r. - 145,9 km (udział dróg ekspresowych w ogólnej długości dróg publicznych zwiększył się odpowiednio z 0,22% do 0,38%);
- **utrzymująca się na względnie stałym poziomie długość sieci wszystkich dróg krajowych**, która (łącznie z drogami ekspresowymi) w 2015 r. wynosiła 1 085,8 km, a w 2020 r. – 1 032,9 km;
- **nieznaczny o ok. 4,2% wzrost długości sieci dróg wojewódzkich**, która w 2015 r. wynosiła 2 239,2 km, a w 2020 r. – 2 333,4 km;
- **nieznaczny o ok. 1% wzrost długości sieci dróg powiatowych o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej**, która łącznie w 2015 r. wynosiła 18 468,4 km, a w 2020 r. – 18 652,2 km;
- **wyraźny o blisko 26% wzrost długości sieci dróg gminnych o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej**, która łącznie w 2015 r. wynosiła 16 932 km, a w 2020 r. – 21 265,2 km;

Wyraźny wzrost długości sieci dróg gminnych jest pochodną:

- realizowanych inwestycji,
- zmiany kategorii dróg, tj. włączania dróg wewnętrznych w sieć dróg gminnych.

- **wyraźny o ok. 83% wzrost długości sieci dróg rowerowych**, która w 2015 r. wynosiła 563,3 km, a w 2020 r. – 1 031,0 km;
- **nieznaczny wzrost długości eksploatowanych linii kolejowych**, która w 2015 r. wynosiła 1 042 km, a w 2020 r. – 1 092 km.

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej województwa, kształtowanie elementów liniowych układu antropogenicznego w zakresie powiązań transportowych charakteryzują wskaźniki wykorzystania powierzchni na cele komunikacyjne. W latach 2015-2021 na terenie województwa lubelskiego obserwuje się:

- przyrost powierzchni drogowych terenów komunikacyjnych, tj. z 61 050 ha w 2015 r. do 62 539 ha w 2021 r.;
- zmniejszenie powierzchni wykorzystywanej pod transport kolejowy, tj. z 5 937 ha w 2015 r. do 5 833 ha w 2021 r.

3.1.1.1. Transport drogowy

Zgodnie z PZPWL 2015, **kształtowanie systemu drogowego w województwie** uwzględnią równoległy rozwój powiązań w układzie:

- międzynarodowym opartym o drogi krajowe posiadające klasy A (autostrada) i S (ekspresowa);
- krajowym opartym o drogi krajowe posiadające klasy GP (główna ruchu przyspieszonego) i G (główna);
- regionalnym opartym głównie o drogi wojewódzkie posiadające klasy G (główna) i Z (zbiorcza);
- ponadlokalnym opartym głównie o drogi powiatowe posiadające klasy G (główna) i Z (zbiorcza).

Zapewnienie bezpieczeństwa oraz optymalizacja sprawności ruchu drogowego wymaga dostosowania parametrów technicznych dróg odpowiednio do ich kategorii oraz realizacji węzłów drogowych. Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego następować będzie poprzez:

- przebudowę niebezpiecznych skrzyżowań;
- oddzielenie ruchu pieszego i rowerowego od samochodowego (budowa ścieżek rowerowych, wydzielanie pasów ruchu rowerowego na istniejących jezdniach);
- rozwój Inteligentnych Systemów Transportowych informujących o zagrożeniach w ruchu i usprawniających zarządzanie ruchem i transportem zbiorowym;
- modernizację dróg, ulic i obiektów mostowych w celu poprawy standardów w zakresie urządzeń bezpieczeństwa ruchu.

PZPWL 2015, w ramach wykazu zadań i inwestycji celu publicznego, w części pn. **Budowa, rozbudowa i przebudowa dróg publicznych, dróg rowerowych oraz obiektów i urządzeń łączności publicznej**, wskazuje:

- **5 przedsięwzięć na drogach krajowych**, umieszczonych w Programie Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015, **które w większości nadal pozostają w fazie realizacji**;

- **przedsięwzięcia na drogach wojewódzkich**, w tym:
 - 11 umieszczonych w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2029 – wszystkie zostały zrealizowane;
 - 15 umieszczonych w Planie rozwoju sieci dróg wojewódzkich Województwa Lubelskiego na lata 2012-2020 – wśród których: 12 zostało zrealizowanych, a 3 pozostają w fazie realizacji;

Obecnie trwają prace nad projektem Programu Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego do roku 2030 (z perspektywą do 2040 roku) (inaczej Plan Transportowy), w ramach którego wskazuje się 26 nowych regionalnych inwestycji transportowych.

- 2 umieszczone w Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Lubelskiego – wszystkie zostały zrealizowane.

Szczegółowe informacje o stopniu realizacji przyjętych w PZPWL 2015 zadań i inwestycji celu publicznego w zakresie infrastruktury drogowej, a także nowych zadaniach inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w perspektywie 2030 r., zawarte zostały w II części Raportu – Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, w rozdz.:

- 2.1. Budowa, rozbudowa i przebudowa dróg publicznych, dróg rowerowych oraz obiektów i urządzeń łączności publicznej.

Nowe zadania inwestycyjne na drogach krajowych (nieujęte w PZPWL 2015), zaplanowane w ramach:

- Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025);
- Programu Budowy 100 Obwodnic na lata 2020-2030;

obejmują budowę 8 obwodnic miast: Chełma, Dzwoli, Gorajca, Janowa Lubelskiego, Łęcznej, Łukowa, Szczębrzeszyna, Zamościa.

Nowe zadania inwestycyjne na drogach wojewódzkich (nieujęte w PZPWL 2015) obejmują:

- 51 przedsięwzięć przewidzianych w Planie rozwoju sieci dróg wojewódzkich Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030.

Zgodnie z ustawą z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, inwestycje drogowe mogą być realizowane na podstawie decyzji ZRID - zezwolenia na realizację inwestycji drogowej.

W ramach kompetencji w zakresie opiniowania projektów ZRID, w latach 2015-2021 Zarząd Województwa Lubelskiego wyraził opinię w zakresie zgodności z regionalną polityką rozwoju przestrzennego:

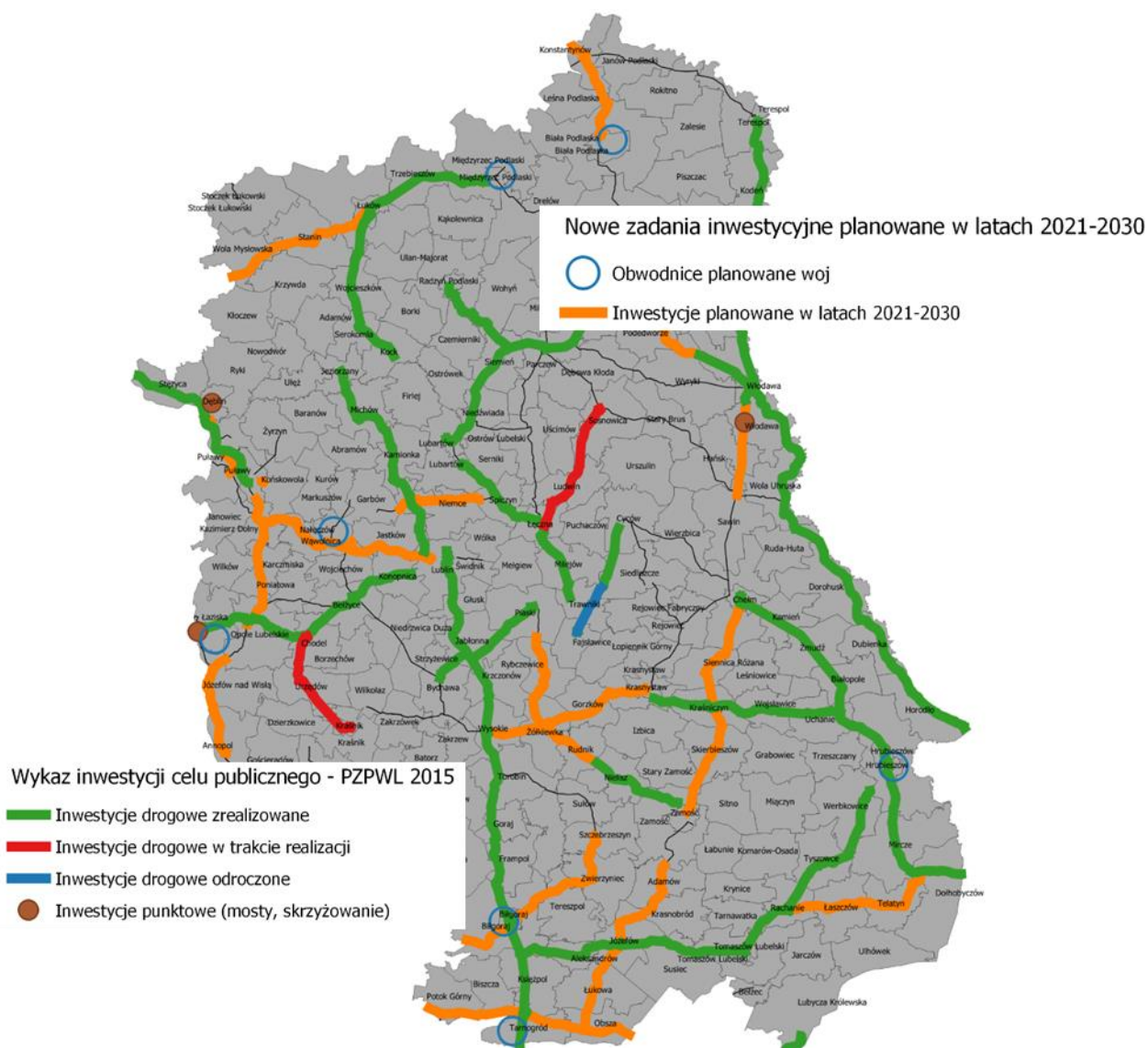
- 58 zadań inwestycyjnych na odcinkach dróg krajowych,
- 41 zadań inwestycyjnych na odcinkach dróg wojewódzkich,
- 611 zadań inwestycyjnych na odcinkach dróg lokalnych, tj. powiatowych i gminnych.

Ryc. 5. Inwestycje na drogach krajowych

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL, kwiecień 2022

Ryc. 6. Inwestycje na drogach wojewódzkich

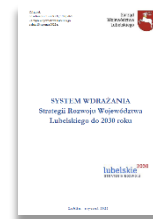
Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL, kwiecień 2022

W zakresie rozwoju transportu drogowego, SRWL 2030 wskazuje:

- **cel operacyjny 2.1.** Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej, dla którego zdefiniowane zostały **kierunki działań o charakterze horyzontalnym:**
 - poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast;
 - rozwój lokalnych układów drogowych z uwzględnieniem ruchu rowerowego na zasadach ogólnych, zapewniających dostęp do miejsc koncentracji podstawowych usług, a także infrastruktury sprzyjającej elektromobilności;
 - organizacja zintegrowanego systemu transportu zbiorowego;
 - poprawa standardu usług w publicznym transporcie zbiorowym poprzez zakup lub modernizację taboru.

- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL, w tym:**
 - Sieć dróg wojewódzkich;
 - Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego do 2030 roku (z perspektywą do 2040 roku);
 - Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego w Województwie Lubelskim;
 - Sieć dróg krajowych;
 - Droga powiatowa relacji Urzędów - Kraśnik - Wyżnianka - Olbięcín;
 - Budowa Centrum komunikacji w Hrubieszowie.

WNIOSKI: Transport drogowy

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe z zakresu transportu drogowego osiągnane są:
 - w wymiarze ilościowym – poprzez ogólny wzrost długości dróg publicznych w regionie;
 - w wymiarze jakościowym – poprzez wzrost udziału dróg o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej w ogólnej długości dróg poszczególnych kategorii, a także ilość zrealizowanych układów obwodnicowych ośrodków osadniczych.
2. Określone w SRWL 2030 kierunki interwencji w sferze transportu drogowego zorientowane są na wzmacnianie powiązań komunikacyjnych odpowiednio w układach: krajowym, regionalnym, ponadlokalnym i lokalnym.

Ze względu na:

- zakres ustaleń PZPWL 2015 dotyczących przestrzennych warunków realizacji regionalnej polityki rozwoju w zakresie kształtowania docelowego układu funkcjonalnego podstawowych powiązań drogowych na obszarze województwa,
- stopień realizacji zadań inwestycyjnych, wśród których znaczna część pozostaje w fazie realizacji (głównie w zakresie dróg krajowych),
- zakres i charakter nowych zadań inwestycyjnych,
- powszechnie stosowany tryb realizacji inwestycji drogowych w oparciu o decyzje ZRID oraz kompetencje zarządu województwa w zakresie opiniowania projektów tych decyzji,
- kierunkowy charakter zapisów SRWL 2030 w zakresie kształtowania drogowych powiązań komunikacyjnych,

należy uznać, że w części ogólnej PZPWL 2015 pozostaje aktualny i może stanowić narzędzie realizacji celów SRWL 2030.

Ze względu na trwający proces aktualizacji polityk sektorowych w zakresie transportu drogowego, w ramach perspektywicznej aktualizacji PZPWL 2015, rekomenduje się:

- uzupełnienie katalogu dokumentów powiązanych / stanowiących podstawę realizacji przyjętych kierunków działań;
- weryfikację wykazu zadań i inwestycji celu publicznego w części: Budowa, rozbudowa i przebudowa dróg publicznych, dróg rowerowych oraz obiektów i urządzeń łączności publicznej.

3.1.1.2. Transport kolejowy

Rozwój infrastruktury kolejowej w regionie obejmuje modernizację użytkowanych oraz rewitalizację nieczynnych linii kolejowych. W odniesieniu do linii kolejowych o znaczeniu międzynarodowym szczególnie istotne jest osiągnięcie parametrów zapewniających szybkie połączenia z głównymi krajowymi i zagranicznymi ośrodkami miejskimi (Warszawa, Kraków, Lwów, Mińsk). Szczególne znaczenie – poza międzynarodową linią nr 2 – przypisuje się również linii kolejowej nr 65, tj. Linii Hutniczej Szerokotorowej (LHS), która może być wykorzystana dla połączeń w ramach regionu oraz międzyregionalnych, wspomagając w ten sposób międzynarodowy ruch towarowy. W powiązaniach wewnątrzregionalnych jako priorytetową traktuje się organizację Lubelskiej Kolei Metropolitalnej wraz z rozbudową niezbędnej infrastruktury.

PZPWL 2015, w ramach wykazu zadań i inwestycji celu publicznego, w części pn. **Budowa, rozbudowa i przebudowa linii kolejowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą**, wskazuje:

- 8 przedsięwzięć umieszczonych w Master Planie dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 r., Wieloletnim Programie Inwestycji Kolejowych do roku 2015 oraz w Dokumencie Implementacyjnym do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030), z których: 4 zostały zrealizowane, 2 pozostają w fazie realizacji, 2 zostały odroczone;
- 5 przedsięwzięć umieszczonych w Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Lubelskiego, z których 2 pozostają w fazie realizacji, a 3 zostały odroczone.

Nowe inwestycje kolejowe wskazane w dokumencie pn. PKP POLSKIE LINIE KOLEJOWE S.A. – zamierzenia inwestycyjne na lata 2021-2030 z perspektywą do 2040 roku obejmują:

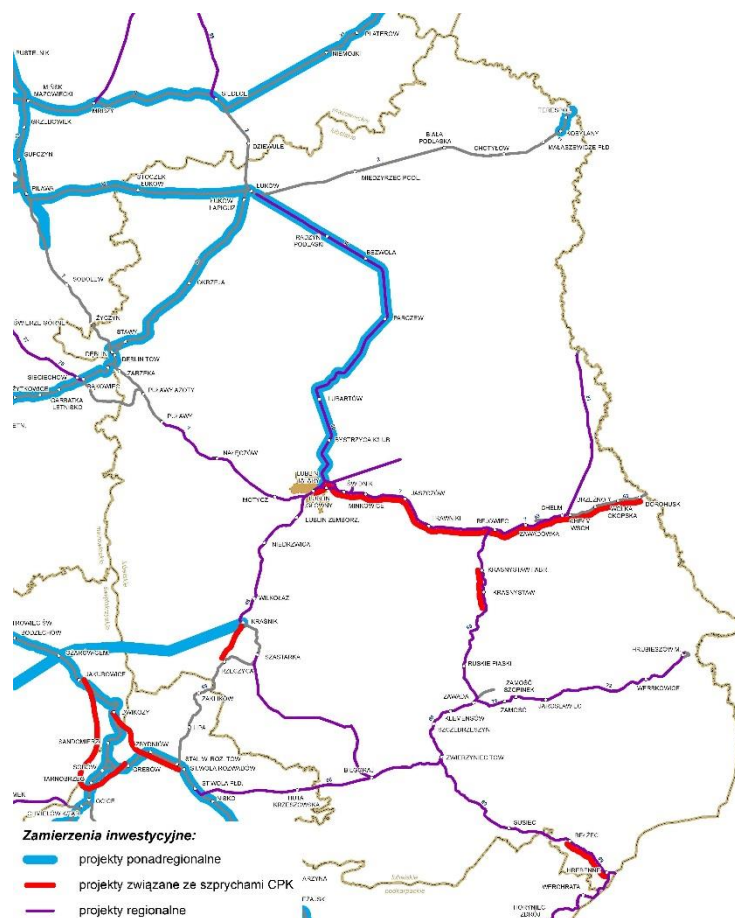

- 5 przedsięwzięć ponadregionalnych,
- 9 przedsięwzięć regionalnych.

Szczegółowe informacje o stopniu realizacji przyjętych w PZPWL 2015 zadań i inwestycji celu publicznego w zakresie infrastruktury kolejowej, a także nowych zadaniach inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w perspektywie 2030 r., zawarte zostały w II części Raportu – Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, w rozdz.:

- 2.2. Budowa, rozbudowa i przebudowa linii kolejowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Ryc. 7. Zamierzenia inwestycyjne PKP PLK S.A. do 2040 r.

Źródło: PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. - zamierzenia inwestycyjne na lata 2021-2030 z perspektywą do 2040 roku

Zgodnie z ustawą z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, na terenach nieobjętych aktualnymi planami zagospodarowania przestrzennego inwestycje kolejowe mogą być realizowane na podstawie decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej.

W ramach kompetencji w zakresie opiniowania wniosków do wojewody o wydanie decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej:

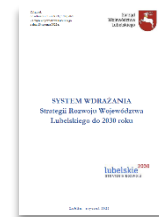
- zarząd województwa wyraża opinię w zakresie zadań samorządowych służących realizacji inwestycji celu publicznego w odniesieniu do ochrony samorządowych obiektów infrastruktury;
- marszałek województwa wyraża opinię w odniesieniu do terenów nieobjętych aktualnymi planami zagospodarowania przestrzennego.

W przedmiotowym zakresie, w latach 2015-2021:

- Zarząd Województwa wyraził opinie w odniesieniu do 4 inwestycji;
- Marszałek Województwa Lubelskiego wyraził opinie w odniesieniu do 4 inwestycji.

W zakresie transportu kolejowego, SRWL 2030 wskazuje:

- **cel operacyjny 2.1.** Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej, dla którego zdefiniowane zostały **kierunki działań o charakterze horyzontalnym**:
 - poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny;
 - organizacja zintegrowanego systemu transportu zbiorowego;
 - poprawa standardu usług w publicznym transporcie zbiorowym poprzez zakup lub modernizację taboru.
- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL**, w tym:
 - Koncepcja Programowo-Przestrzenna Lubelskiej Kolei Metropolitalnej;
 - Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego;
 - Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego w Województwie Lubelskim;
 - Sieć kolejowa;
 - Budowa Zintegrowanego Intermodalnego Dworca Metropolitalnego;
 - Budowa Centrum komunikacji w Hrubieszowie.

WNIOSKI: Transport kolejowy

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe z zakresu transportu kolejowego osiągnąć są:
 - w wymiarze ilościowym – poprzez ogólny wzrost długości linii kolejowych w regionie;
 - w wymiarze jakościowym – poprzez organizację połączeń kolejowych w układzie regionalnym i ponadregionalnym.
2. Określone w SRWL 2030 kierunki interwencji w sferze transportu kolejowego zorientowane są na poprawę regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny.

Ze względu na:

- zakres ustaleń PZPWL 2015 dotyczących przestrzennych warunków realizacji regionalnej polityki rozwoju w zakresie kształtowania systemu powiązań kolejowych na obszarze województwa,
- stopień realizacji zadań inwestycyjnych, wśród których znaczna część pozostaje w fazie realizacji,
- zakres i charakter planowanych zadań inwestycyjnych,
- możliwość realizacji inwestycji kolejowych na podstawie przepisów o szczególnych zasadach i warunkach przygotowania inwestycji dotyczących linii kolejowych,
- kierunkowy charakter zapisów SRWL 2030 w zakresie kształtowania kolejowych powiązań komunikacyjnych,

należy uznać, że w części ogólnej PZPWL 2015 pozostaje aktualny i może stanowić narzędzie realizacji celów SRWL 2030.

Ze względu na trwający proces aktualizacji polityk sektorowych w zakresie transportu kolejowego, w ramach perspektywicznej aktualizacji PZPWL 2015, rekomenduje się:

- uzupełnienie katalogu dokumentów powiązanych / stanowiących podstawę realizacji przyjętych kierunków działań;
- weryfikacja wykazu zadań i inwestycji celu publicznego w części pn. Budowa, rozbudowa i przebudowa linii kolejowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

3.1.1.3. Transport lotniczy

Rozwój transportu lotniczego w województwie lubelskim obejmuje działania służące wzmocnieniu pozycji lotniska regionalnego w systemie powiązań krajowych i międzynarodowych, a także rozwijanie mniejszych lotnisk i lądowisk dla potrzeb gospodarczych, szkoleniowych, bezpieczeństwa publicznego, medycznych i sportowych. Zadaniem Planu w zakresie lotnictwa jest zapewnienie możliwości rozwoju i bezkolizyjnego funkcjonowania lotnisk, głównie poprzez koordynację zagospodarowania w ich otoczeniu.

W ramach rozwoju komunikacji lotniczej na terenie województwa lubelskiego, PZPWL 2015 wskazuje:

- rozbudowę infrastruktury Regionalnego Portu Lotniczego Lublin (Świdnik) służącej obsłudze pasażerów i docelowo przewozom cargo;

W 2021 r. Urząd Lotnictwa Cywilnego wydał zgodę na rozszerzenie działalności lotniska w Świdniku w zakresie usług Cargo.

- zapewnienie warunków rozwoju sieci lokalnych lotnisk i lądowisk;
- dostosowanie istniejących lotnisk i lądowisk do funkcji usługowych;
- utrzymanie i rozwój lotnisk aeroklubowych.

Zgodnie z ustawą z dnia 12 lutego 2009 r. o szczególnych zasadach przygotowywania i realizacji inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego, inwestycje lotnicze mogą być realizowane na podstawie decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego.

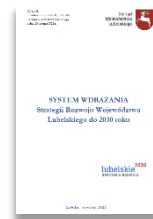
W ramach kompetencji w zakresie opiniowania wniosków o wydanie decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego, zarząd województwa wyraża opinię w zakresie zadań samorządowych służących realizacji inwestycji celu publicznego. Wnioski w przedmiotowym zakresie mogą składać: zakładający lotnisko, zarządzający lotniskiem lub Polska Agencja Żeglugi Powietrznej.

W zakresie rozwoju transportu lotniczego, SRWL 2030 wskazuje:

- **cel operacyjny 2.1.** Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej, dla którego zdefiniowane zostały **kierunki działań o charakterze horyzontalnym**:
 - rozwój funkcjonalny lotniska regionalnego Port Lotniczy Lublin S.A., w tym o moduł cargo.

- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL, w tym:**
 - Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego;
 - Lotnisko w Mokrem k/Zamościa.

WNIOSKI: Transport lotniczy

Ze względu na:

- zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 dotyczących przestrzennych warunków realizacji regionalnej polityki rozwoju w zakresie lokalizacji i funkcjonowania lotnisk na obszarze województwa,
- możliwość realizacji inwestycji lotniczych na podstawie decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego,

należy uznać, że obecnie obowiązująca polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego w zakresie transportu lotniczego może być nadal prowadzona na podstawie PZPWL 2015.

3.1.2. Bezpieczeństwo energetyczne

Zgodnie z PZPWL 2015, **regionalna polityka przestrzenna w zakresie energetyki** ukierunkowana jest na koordynację działań wynikających z:

- założeń kształtowania krajowych powiązań energetycznych;
- zamierzeń inwestycyjnych operatorów sieci energetycznych i wytwórców energii;
- możliwości regionu w zakresie produkcji energii i wykorzystania naturalnych zasobów energetycznych;
- potrzeb regionu w zakresie dostępu do nośników energii;
- preferowania niskoemisyjnych źródeł energii.

3.1.2.1. Elektroenergetyka

Przesył energii elektrycznej z krajowego systemu elektroenergetycznego (KSE) na terenie województwa lubelskiego odbywa się liniami najwyższych napięć (NN), tj. o napięciu 400 kV i 220 kV, w tym przede wszystkim:

- 400 kV relacji Kozienice – Lublin;
- 220 kV relacji: Stalowa Wola – Lublin, Kozienice – Puławy – Lublin, Rożki (koło Radomia) – Puławy.

Transport energii liniami NN uzupełniany jest wewnątrzregionalnymi powiązaniem 220 kV relacji: Lublin – Zamość, Zamość – Chełm oraz Zamość – Dobrotwór (Ukraina, obwód lwowski).

Tranzytowo, na niewielkich odcinkach przebiegają linie:

- 400 kV Kozienice – Ostrowiec Świętokrzyski,
- 220 kV Kozienice – Siedlce pracująca obecnie na napięciu 110 kV.

Linie NN dostarczają energię do stacji systemowych tj.: stacji 400/110 kV w Lublinie oraz stacji 220/110 kV zlokalizowanych w Lublinie, Puławach, Chełmie i Zamościu (2 stacje), która następnie zasila sieć dystrybucyjną rozdzielczą wysokiego napięcia 110 kV poprzez Główne Punkty Zasilające (GPZ).

W województwie lubelskim zlokalizowanych jest 1,24% linii 400 kV oraz 4,65% linii 220 kV krajowego systemu elektroenergetycznego.

Rozwój elektroenergetyki w województwie obejmuje przede wszystkim budowę nowych źródeł energii konwencjonalnej, rozwój energetyki na bazie odnawialnych źródeł oraz rozbudowę systemu elektroenergetycznego przesyłowego i dystrybucyjnego zapewniającego odbiorcom pewność zasilania w energię elektryczną o wymaganych parametrach. Istotne znaczenie w osiąganiu niezawodności dostaw energii przypisuje się realizacji dwustronnego zasilania stacji elektroenergetycznych 110 kV/SN oraz stosowania technologii sieci inteligentnych.

Zgodnie z PZPWL 2015, **rozwój krajowego systemu elektroenergetycznego w województwie lubelskim** obejmuje:

- budowę nowych źródeł energii: elektrownia systemowa w gm. Łęczna, elektrownia systemowa w gm. Puławy;
- rozbudowę istniejących źródeł energii: Elektrociepłownia Lublin – Wrotków, EC Megatem;
- rozbudowę sieci przesyłowej: budowa i rozbudowa stacji 400/220 kV, 400/110 kV i 220/110 kV, budowa linii 400 kV i 220 kV;
- rozbudowę sieci dystrybucyjnej: budowa i rozbudowa stacji 110/15 kV, budowa i modernizacja linii 110 kV;
- budowę i modernizację linii i stacji średniego i niskiego napięcia.

W tym zakresie, w wykazie zadań i inwestycji celu publicznego, w części pn. **Elektroenergetyka**, PZPWL 2015 identyfikuje:

- 9 przedsięwzięć umieszczonych w KPZK 2030 na podstawie Planu rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną, z czego: 1 inwestycja została zrealizowana, 3 pozostają w fazie realizacji, 1 jest odroczone, a 3 zaniechane.

Ponadto, w ramach rozbudowy krajowego systemu energetycznego w województwie lubelskim wskazuje się:

- 3 zadania określone w zaktualizowanym Planie rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010-2025 (nieujęte w KPZK 2030), gdzie: 1 inwestycja została zrealizowana, a 2 inwestycje zostały zaniechane;
- 37 zadań w zakresie budowy linii 110 kV, w tym: 4 inwestycje zrealizowano, 2 pozostają w fazie realizacji, 24 zostały odroczone, a 7 zaniechanych;
- 6 zadań w zakresie modernizacji linii 110 kV, w tym: 2 zrealizowano częściowo, a 4 zostały odroczone;
- 27 zadań z zakresu budowy stacji 110/15 kV, w tym: 3 zrealizowano, 19 zostało odroczone, a 5 zaniechano;
- 24 zadania z zakresu rozbudowy i modernizacji stacji 110/15 kV, w tym: 13 zostało zrealizowanych, 1 pozostaje w fazie realizacji, a 10 odroczone;

- 4 zadania w fazie realizacji w zakresie dystrybucji sieci elektroenergetycznej należące do zadań PKP Energetyka Oddział w Warszawie.

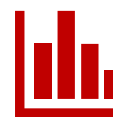
Szczegółowe informacje o stopniu realizacji przyjętych w PZPWL 2015 zadań i inwestycji celu publicznego w zakresie infrastruktury elektroenergetycznej, a także nowych zadaniach inwestycyjnych przewidzianych do realizacji w perspektywie 2030 r., zawarte zostały w II części Raportu – Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, w rozdz.:

- 2.3. Budowa i rozbudowa przewodów i urządzeń służących do przesyłania lub dystrybucji płynów, gazów i energii elektrycznej wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Zgodnie z ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych, część inwestycji z zakresu elektroenergetyki może być realizowanych na podstawie decyzji administracyjnej.

W ramach kompetencji w zakresie opiniowania projektów wniosków o wydanie decyzji o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych, w latach 2015-2021 Zarząd Województwa Lubelskiego wyraził 2 opinie w zakresie zgodności z regionalną polityką rozwoju przestrzennego.

Zaopatrzenie województwa lubelskiego w energię elektryczną odbywa się głównie ze źródeł zlokalizowanych poza regionem. Jedynie w ok. 20% potrzeby energetyczne województwa zaspokajane są przy pomocy własnych źródeł wytwórczych. Największym producentem energii elektrycznej w województwie jest PGE Energia Ciepła S.A. Oddział Elektrociepłownia w Lublinie Wrotków. W 2020 r., w ramach lokalnych źródeł produkcji energii elektrycznej, przy mocy zainstalowanej w źródłach wytwórczych wynoszącej 795,4 MW, wytworzono jedynie ok. 1,5% łącznej ilości energii elektrycznej wyprodukowanej w kraju, plasując województwo na 14 miejscu. W stosunku do roku 2015, moc zainstalowana w źródłach wytwórczych wzrosła o blisko 66%.

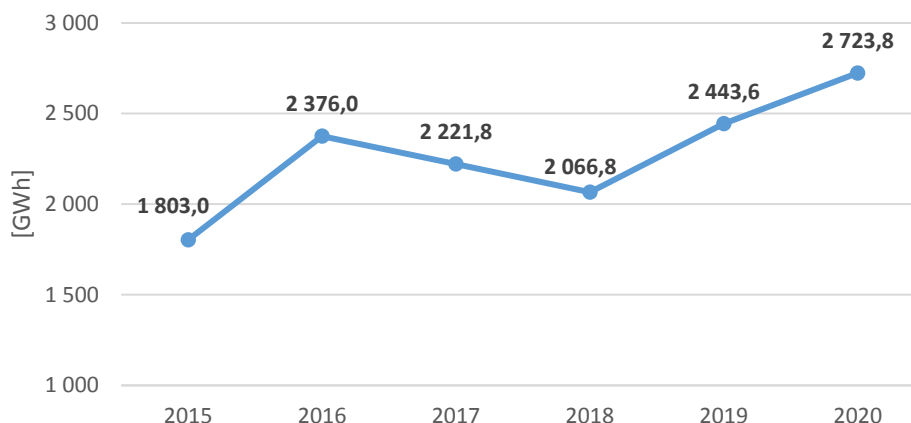

W 2020 r., przy mocy zainstalowanej w źródłach wytwórczych wynoszącej 795,4 MW, wytworzono jedynie ok. 1,5% łącznej ilości energii elektrycznej wyprodukowanej w kraju.

W zakresie elektroenergetyki, w latach 2015-2020 w województwie lubelskim obserwuje się:

- **wyraźny ponad 50%-owy wzrost produkcji energii ogółem;**

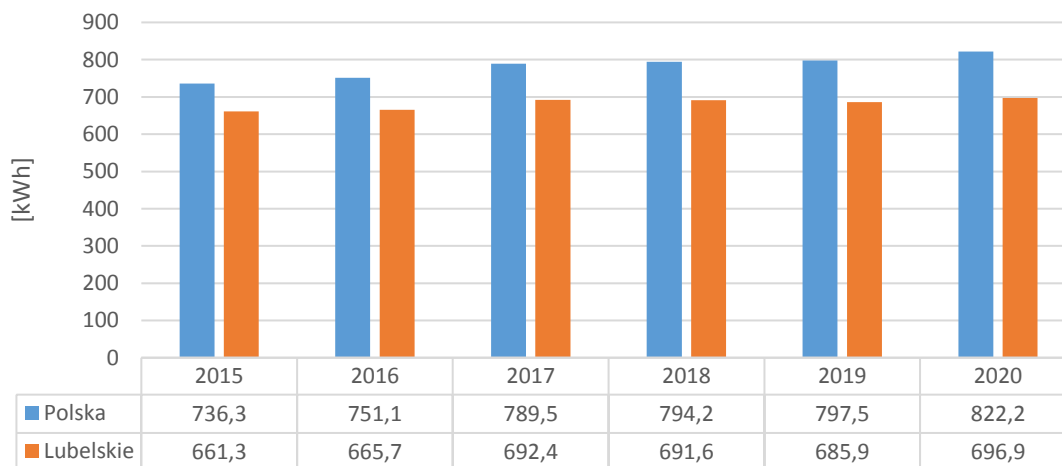
Ryc. 8. Produkcja energii elektrycznej ogółem w województwie lubelskim w latach 2015-2020 [GWh]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

- szczególnie wyraźny wzrost (o ok. 475%) produkcji z odnawialnych źródeł energii;
- niewielki (o ok. 2,4%) wzrost zużycia energii elektrycznej w regionie;
- utrzymujący się niższy niż średnia w kraju wskaźnik zużycia energii na 1 mieszkańca.

Ryc. 9. Zużycie energii elektrycznej ogółem na 1 mieszkańca w gospodarstwach domowych na terenie województwa lubelskiego w latach 2015-2020 [kWh]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

Nowe inwestycje w zakresie infrastruktury oraz dystrybucji sieci elektroenergetycznej, przewidziane do realizacji perspektywie do 2030 r. zaplanowano w ramach:

- Planu rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2021-2030 oraz projektu Planu rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2023-2032 – 10 przedsięwzięć, z czego: 3 są w fazie realizacji;

w ramach celu operacyjnego 2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków subregionalnych i lokalnych):

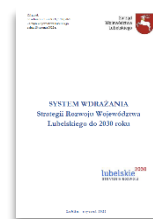
- integrowanie systemów transportowych w miejskich obszarach funkcjonalnych, przyjaznych środowisku, z uwzględnieniem infrastruktury sprzyjającej elektromobilności;

w ramach celu operacyjnego 2.4. Ochrona walorów środowiska:

- wspieranie działań i rozwiązań na rzecz zwiększania efektywności energetycznej budynków i infrastruktury publicznej oraz ograniczania niskiej emisji;

w ramach celu operacyjnego 3.1. Wykorzystanie potencjału badawczo-rozwojowego jednostek naukowych oraz wspieranie transferu wiedzy i technologii:

- identyfikacja i wspieranie rozwoju nowych, perspektywicznych branż bazujących na specyficznych zasobach regionu (regionalne inteligentne specjalizacje), w tym związanych z procesem transformacji energetycznej.
- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL**, w tym:
 - Polityka energetyczna w województwie lubelskim w perspektywie 2030;
 - Doradztwo energetyczne;
 - Wsparcie JST w planowaniu energetycznego rozwoju gminy.

WNIOSKI: Elektroenergetyka

Ze względu na:

- zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 dotyczących przestrzennych warunków rozwoju krajowego systemu elektroenergetycznego na obszarze województwa,
- horyzontalny charakter kierunków działań SRWL 2030 w zakresie zagadnień energetycznych,
- zakres nowych inwestycji elektroenergetycznych,
- możliwość realizacji dużych inwestycji elektroenergetycznych na podstawie decyzji o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych,

należy uznać, że obecnie obowiązująca polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego w zakresie elektroenergetyki może być nadal prowadzona na podstawie PZPWL 2015.

W przypadku perspektywicznej aktualizacji PZPWL 2015, w odniesieniu do zagadnień dotyczących kształtowania regionalnego systemu elektroenergetycznego, rekomenduje się:

- weryfikację wykazu zadań i inwestycji celu publicznego w części: Budowa i rozbudowa przewodów i urządzeń służących do przesyłania lub dystrybucji płynów, gazów i energii elektrycznej wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

3.1.2.2. Paliwa energetyczne

W odniesieniu do potrzeb **zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego kraju w zakresie paliw**, PZPWL 2015 wskazuje dywersyfikację kierunków dostaw surowców poprzez rozbudowę infrastruktury przesyłowej oraz rozbudowę baz paliwowych służących ich magazynowaniu i dystrybucji. W związku z tym w ramach przestrzennych warunków rozwoju infrastruktury gazowej sieci przesyłowej w województwie lubelskim wymienia się przede wszystkim:

- adaptację i rozbudowę gazociągów głównych (DN 500 Felin – Świdnik – Drewnik, DN 400/500 Felin – Krasnystaw, DN 200 Krasnystaw – Chełm, DN 200 Pokrówka – Kamień, DN 250 Krasnystaw – Zamość, DN 200 Zamość – Lubaczów, DN 700 Rozwadów – Puławy, DN 250/200 Poniatowa – węzeł Felin, DN 700 węzeł Końskowola – stacja gazowa Puławy, DN 500 węzeł Końskowola – tłocznia Wronów, DN 700 tłocznia Wronów – stacja gazowa Puławy, DN 500 Rembelszczyzna – Wronów, DN 700 Podlasie – Wronów, DN 200/150 Gończyce – Siedlce, DN 700 Hołowczyce – Wronów) wraz z odgałęzieniami;
- budowę obiektów sieci przesyłowej gazociągów: DN 700 Wronów – Rembelszczyzna, na odcinku od węzła Wronów do granicy województwa, DN 500 Wronów – Kozienice, na odcinku od Wronowa do granicy województwa, DN 1000 Rozwadów – Końskowola – Wronów, na odcinku od granicy województwa do węzła Wronów;
- perspektywiczną realizację gazociągu DN 600 - 300 relacji Białoruś – Parczew – Puławy wraz ze stacjami gazowymi.

W tym kontekście, w wykazie zadań i inwestycji celu publicznego z zakresu **gospodarki paliwowej**, PZPWL 2015 ustala **4 przedsięwzięcia** umieszczone w KPZK 2030 na podstawie Krajowego Dziesięcioletniego Planu Rozwoju Systemu Przesyłowego, tj.:

- rozbudowa Krajowej sieci przesyłu gazu DN 700 Rozwadów – Końskowola – Wronów – inwestycja odroczone;
- rozbudowa krajowej sieci przesyłu gazu DN 500 Wronów – Rembelszczyzna – inwestycja zrealizowana;
- rozbudowa węzła Wronów – inwestycja zrealizowana;
- budowa ropociągu surowcowego relacji Brody – Płock, jako rozwijanie sieci TEN-E, rozbudowa systemu przesyłu surowców naftowych - (Inter Mare) Odessa – Brody – Gdańsk – inwestycja odroczone.

Aktualny Plan Rozwoju Systemu Przesyłowego na lata 2022-2026 nie przewiduje nowych inwestycji w zakresie gazociągów wysokiego ciśnienia lokalizowanych na terenie województwa lubelskiego.

W ramach **nowych przedsięwzięć w zakresie gazowej sieci dystrybucyjnej** na terenie województwa lubelskiego:

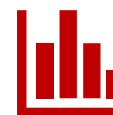
- Polska Sieć Gazownictwa sp. z o.o. (PSG) planuje budowę gazociągu podwyższonego średniego ciśnienia DN 315 o długości ok. 16 400 m w obszarze powiatu lubartowskiego;
- w fazie realizacji lub planach rozwojowych pozostaje 12 inwestycji wskazanych przez spółkę GAZ–System w aktualizacjach Krajowego Dziesięcioletniego Planu Rozwoju Systemu Przesyłowego.

Równomierne zaopatrzenie w gaz ziemny odbiorców z całego obszaru Lubelszczyzny wymaga sukcesywnej rozbudowy sieci gazociągów przesyłowych i dystrybucyjnych

(zwłaszcza we wschodniej części województwa). W związku z tym PZPWL 2015 wskazuje **rozwój infrastruktury gazowej sieci dystrybucyjnej**, w tym przede wszystkim poprzez:

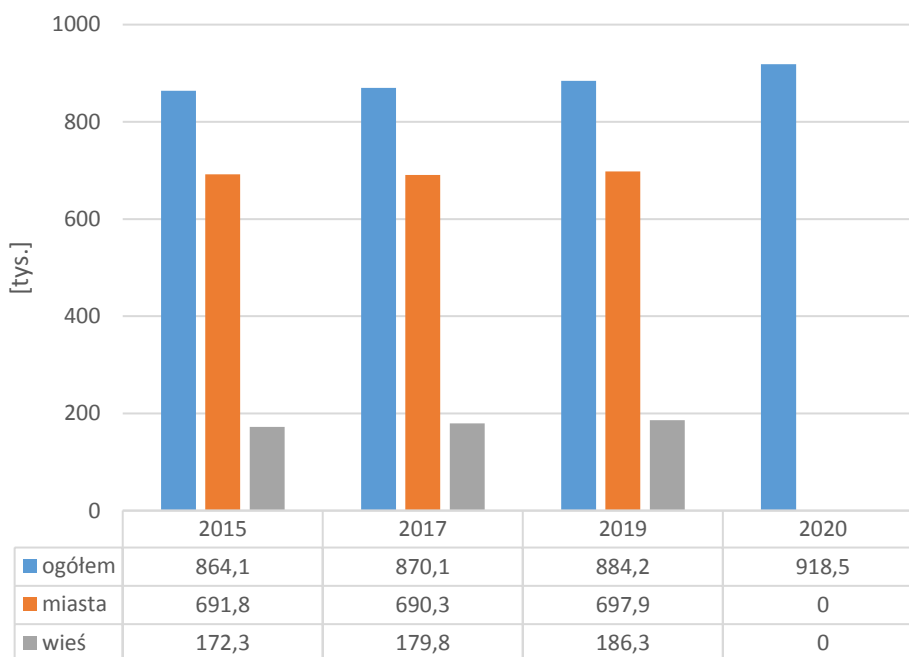
- kontynuację realizacji sieci rozdzielczej opartej o gazociąg wysokiego ciśnienia DN 200 mm Kamień – Włodawa dla obsługi miejscowości: Orchówek, Dubeczno i Wola Uhruska;
- budowę nowych odcinków sieci wraz ze stacjami wysokiego ciśnienia.

Na skutek działań realizowanych w latach 2015-2020 na sieci dystrybucyjnej, **liczba ludności korzystającej z sieci gazowej** w województwie lubelskim **nieznacznie wzrosła**. W 2015 roku wynosiła ogółem 864,1 tys. osób, a w 2020 roku – 918,5 tys. osób. Odsetek osób korzystających sieci w regionie kształtował się odpowiednio:

- na wsi – 15% w 2015 i 18,7% w roku 2020,
- w miastach – 70,0% w 2015 i 73,0% w roku 2020.

Ryc. 11. Ludność korzystająca z sieci gazowej w województwie lubelskim w latach 2015-2020

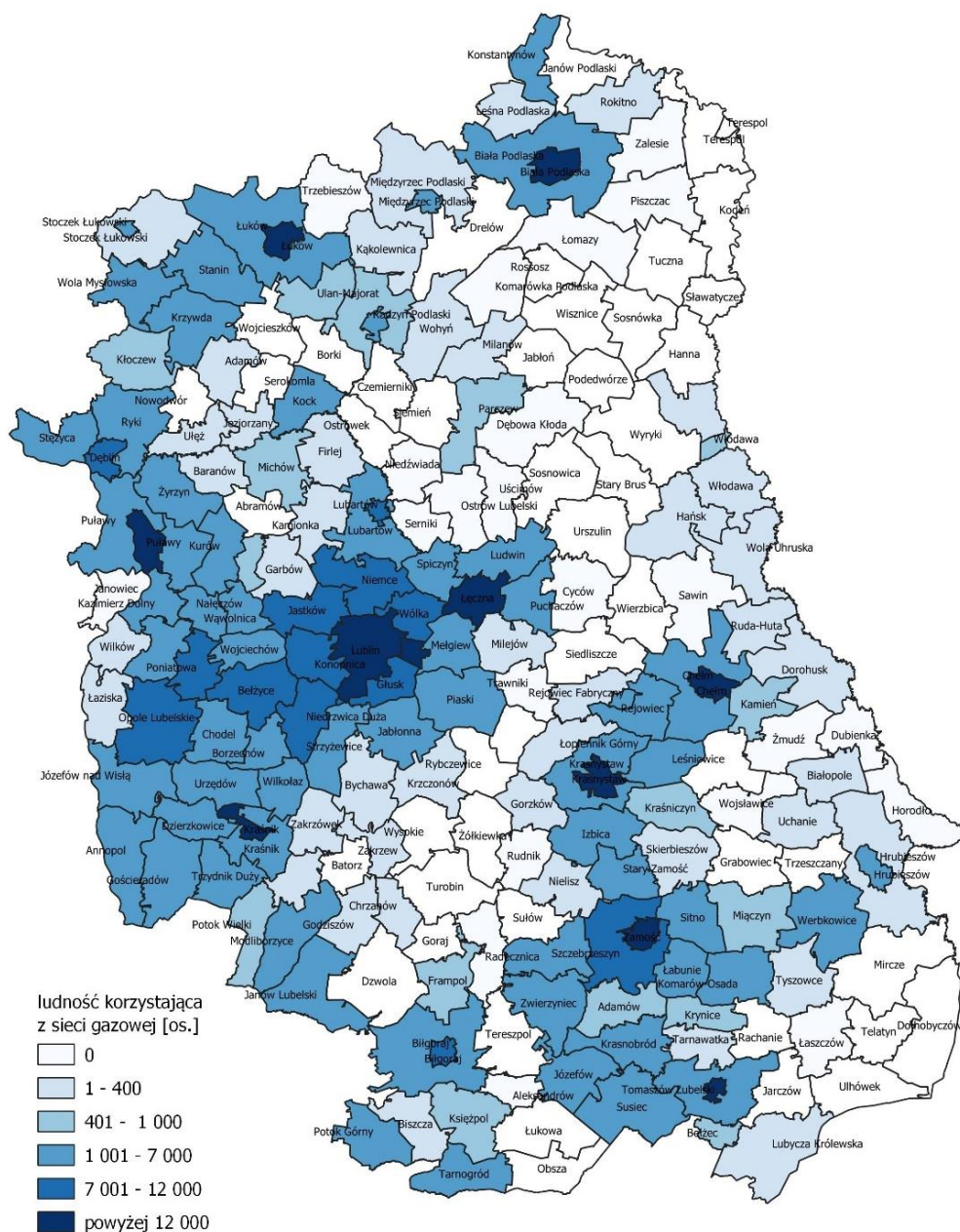

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W wymiarze wewnątrzregionalnym, **dostępność do gazu sieciowego pozostaje nadal bardzo zróżnicowana**:

- najlepsza dostępność cechuje powiaty ziemskie: kraśnicki, puławski i zamojski, w których liczba odbiorców gazu przekracza 12 tys.;
- najgorsza dostępność cechuje powiaty ziemskie: parczewski i włodawski, w których liczba odbiorców gazu nie przekracza 400.

Ryc. 12. Ludność korzystająca z gazu sieciowego według gmin w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W zakresie rozwoju infrastruktury przesyłu i dystrybucji paliw energetycznych, SRWL 2030 wskazuje:

- **kierunki działań o charakterze horyzontalnym, w tym:**

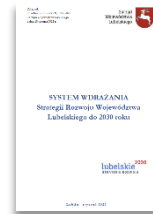
w ramach celu operacyjnego 2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej:

- rozbudowę systemu wytwarzania, dystrybucji i magazynowania oraz monitorowania przesyłu energii z uwzględnieniem nowoczesnych rozwiązań;
- rozwój krajowego systemu gazowniczego oraz lokalnych systemów wykorzystujących gaz ziemny (podziemne magazyny gazu) oraz biogaz;

w ramach celu operacyjnego 3.1. Wykorzystanie potencjału badawczo-rozwojowego jednostek naukowych oraz wspieranie transferu wiedzy i technologii:

- identyfikacja i wspieranie rozwoju nowych, perspektywicznych branż bazujących na specyficznych zasobach regionu (regionalne inteligentne specjalizacje), w tym związanych z procesem transformacji energetycznej.
- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL**, w tym:
 - Polityka energetyczna w województwie lubelskim w perspektywie 2030;
 - Doradztwo energetyczne;
 - Wsparcie JST w planowaniu energetycznego rozwoju gminy.

WNIOSKI: Paliwa energetyczne

Ze względu na:

- zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 dotyczących przestrzennych warunków rozwoju infrastruktury przesyłu paliw energetycznych na obszarze województwa,
- horyzontalny charakter kierunków działań SRWL 2030 w zakresie zagadnień energetycznych,

należy uznać, że obecnie obowiązująca polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego w zakresie przesyłu paliw energetycznych może być nadal prowadzona na podstawie PZPWL 2015.

W odniesieniu do gazociągu DN 600 - 300 relacji Białoruś – Parczew – Puławy wraz ze stacjami gazowymi, ze względu na:

- likwidację podmiotu wnioskujące wprowadzenie inwestycji do PZPWL,
- stanowisko GAZ-System SA dotyczące kierunków rozwoju krajowego systemu przesyłu gazu,

ustalenie PZPWL 2015 w przedmiotowym zakresie stają się nieaktualne.

W związku z powyższym, po przyjęciu niniejszego Raportu przez Sejmik Województwa Lubelskiego, inwestycja pn. gazociąg DN 600 - 300 relacji Białoruś – Parczew – Puławy wraz ze stacjami gazowymi przestanie być przedmiotem wniosków ZWL do zmian lokalnych dokumentów planistycznych.

3.1.2.3. Odnawialne źródła energii

Kierunki zagospodarowania przestrzennego określone w PZPWL 2015 zakładają **zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii** (biomasa, wody termalne, energia: słońca, wiatru, wody) w produkcji energii ogółem, w tym energii cieplej.

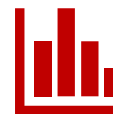

Uwzględniając potencjał energetyczny zasobów odnawialnych oraz oddziaływanie urządzeń energetycznych na warunki życia człowieka i środowisko przyrodnicze, w województwie lubelskim wskazane zostały obszary preferowane oraz obszary ograniczeń i wykluczeń dla rozwoju energetyki opartej na OZE. Z uwagi na skalę opracowania PZPWL 2015 ich zasięg należy uszczegółowić w dokumentach planistycznych gmin z uwzględnieniem uwarunkowań lokalnych oraz przedmiotu ochrony i zasad

zagospodarowania obowiązujących w obrębie obszarów chronionych, w tym określonych w Planach Zadań Ochronnych dla obszarów Natura 2000.

W latach 2015–2020, w województwie lubelskim:

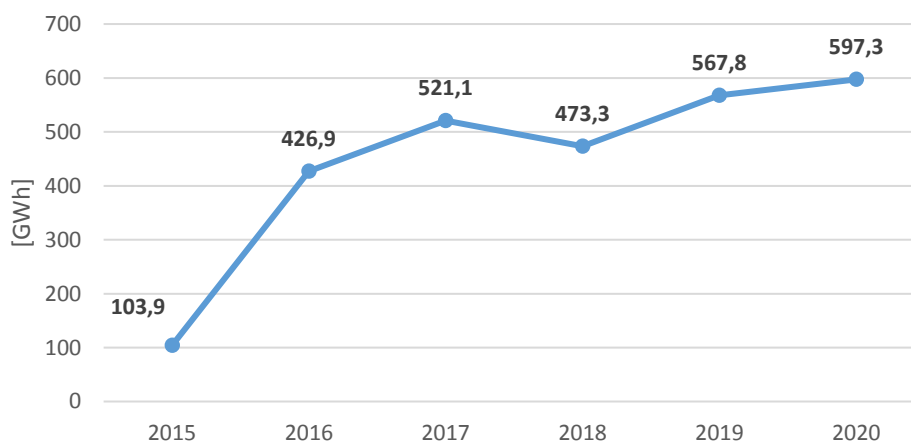
- nastąpił **znaczny wzrost produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych**, tj. odpowiednio z poziomu 103,9 GWh do 597,3 GWh;
- **zwiększył się udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w ogólnej wielkości produkcji energii elektrycznej**, tj. odpowiednio z 5,8% do 21,9%;

Ogólna wielkość zainstalowanej mocy pochodzącej z OZE na terenie województwa lubelskiego wyniosła w 2021 r. 262,6 MW⁹. W strukturze zainstalowanej mocy z OZE:

- 53% (138,9 MW) pochodzi z instalacji wykorzystujących energię wiatru,
- 40% (104,2 MW) pochodzi z instalacji wykorzystujących energię promieniowania słonecznego,
- 7% (15,6 MW) pochodzi z biogazowni.

Ryc. 13. Produkcja energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii w województwie lubelskim w latach 2015-2020 [GWh]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W zakresie zwiększenia wykorzystania OZE, SRWL 2030 wskazuje:

- **kierunki działań o charakterze horyzontalnym**, w tym:
w ramach celu operacyjnego 1.1. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych:
 - zwiększenie efektywności energetycznej gospodarstw;
 - zwiększenie produkcji oraz wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych;

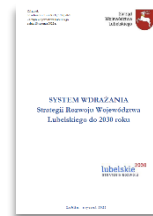
⁹ Potencjał krajowy OZE w liczbach - Urząd Regulacji Energetyki (ure.gov.pl)

w ramach celu operacyjnego 1.2. Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne:

- wzrost efektywności energetycznej procesów produkcyjnych oraz wytwarzanie i wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych;

w ramach celu operacyjnego 2.4. Ochrona walorów środowiska:

- rozwój niskoemisyjnych i zeroemisyjnych mocy wytwórczych, energetyki rozproszonej opartej m.in. o komponent prosumencki;
- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL**, w tym:
 - Polityka energetyczna w województwie lubelskim w perspektywie 2030;
 - Doradztwo energetyczne;
 - Wsparcie JST w planowaniu energetycznego rozwoju gminy.

WNIOSKI: Odnawialne źródła energii

Ze względu na:

- aktualność ustaleń PZPWL 2015 dotyczących przestrzennych warunków rozwoju instalacji OZE na obszarze województwa,
- horyzontalny charakter kierunków działań SRWL 2030 w zakresie wykorzystania OZE,
- lokalny charakter inwestycji z zakresu budowy instalacji OZE,

należy uznać, że obecnie obowiązująca polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego w zakresie rozwoju instalacji OZE może być nadal prowadzona na podstawie PZPWL 2015.

3.2. Wzmacnianie konkurencyjności i zwiększanie atrakcyjności przestrzeni społeczno-gospodarczej województwa

W planowaniu zagospodarowania na poziomie regionalnym, wzrost konkurencyjności społeczno-gospodarczej oraz atrakcyjności warunków życia osiągany jest poprzez kształtowanie elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej obejmujące przede wszystkim:

- **rozwój funkcjonalny głównych ośrodków osadniczych** konstytuujących **elementy węzłowe układu antropogenicznego**;
- **zrównoważony, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich**, stanowiących **wieloprzestrzenne strefy przenikania układów naturalnych i antropogenicznych**.

Zgodnie z PZPWL 2015, wykrystalizowanie i optymalne wykorzystanie policentrycznej struktury osadnictwa, będące warunkiem poprawy konkurencyjności przestrzeni oraz jakości życia, wymaga kształtowania sieci osadniczej w czterech płaszczyznach:

- krajowej – ośrodki stanowiące węzłowe elementy struktury funkcjonalnej kraju;
- regionalnej – ośrodki wspomagające dystrybucję funkcji z poziomu krajowego na poziom regionalny i międzyregionalny;
- subregionalnej – ośrodki zapewniające wysoką jakość usług publicznych na poziomie subregionalnym i lokalnym;
- lokalnej – ośrodki pełniące funkcje zaspokajania potrzeb społeczności w wymiarze lokalnym.

Na koniec 2015 r., **struktura administracyjna województwa** lubelskiego obejmowała:

- 213 gmin, w tym 20 gmin miejskich, 23 miejsko-wiejskich i 170 wiejskich;
- 20 powiatów ziemskich oraz 4 miasta na prawach powiatu tj.: Lublin – stolica województwa będąca największym ośrodkiem miejskim w Polsce wschodniej i 3 miasta średniej wielkości o zbliżonej liczbie mieszkańców: Chełm, Zamość oraz Biała Podlaska.

Podstawowe **elementy miejskiej struktury osadniczej województwa w ujęciu funkcjonalnym** stanowiły:

- ośrodek metropolitalny wskazany do wzmocnienia funkcji międzynarodowych i krajowych: Lublin;
- ośrodki subregionalne: Biała Podlaska, Chełm, Puławy i Zamość;
- ośrodki lokalne:
 - współuczestniczące w rozwoju funkcji metropolitalnych: Świdnik;
 - pełniące ważną rolę w zakresie funkcji sektora publicznego: Biłgoraj, Hrubieszów, Janów Lubelski, Krasnystaw, Kraśnik, Lubartów, Łęczna, Łuków, Międzyrzec Podlaski, Opole Lubelskie, Parczew, Radzyń Podlaski, Ryki, Tomaszów Lubelski, Włodawa;
- pozostałe miasta:
 - wspomagające dyfuzję potencjału metropolitalnego: Piaski, Bychawa, Bełżyce;
 - wskazane do wzmocnienia krajowych i regionalnych funkcji specjalistycznych: Kazimierz Dolny, Zwierzyniec, Nałęczów, Krasnobród, Dęblin, Szczebrzeszyn, Terespol, Poniatowa, Rejowiec Fabryczny;
 - koncentracji funkcji podstawowych i rozwoju ponadlokalnych funkcji specjalistycznych: Annopol, Józefów, Kock, Modliborzyce, Ostrów Lubelski, Stoczek Łukowski, Łaszczów, Tyszowce, Tarnogród, Frampol.

W ramach **wiejskiej struktury osadniczej PZPWL 2015** wyodrębnia:

- miejscowości gminne jako lokalne ośrodki obsługi;
- miejscowości sołeckie jako elementarne ośrodki obsługi;

wśród których wyróżnia się ośrodki wzmocnienia i rozwoju funkcji specjalistycznych, w szczególności:

- związanych z działalnością kulturową: Janów Podlaski, Hola (gm. Stary Brus), Wojciechów, Chodlik (gm. Karczmiska), Janowiec, Nadrzeczce (gm. Biłgoraj), Leśna Podlaska, Kodeń, Wąwolnica, Gardzienice (gm. Piaski);
- związanych z funkcją uzdrowiskową: Celejów (gm. Wąwolnica) – Witoszyn (gm. Kazimierz Dln.), Osuchy (gm. Łukowa), Biszczka-Żary (gm. Biszczka);
- związanych z przygranicznym położeniem: Małaszewicze (gm. Terespol), Dorohusk, Hrebenne (gm. Lubycza Król.), Sławatycze, Zosin (gm. Horodło), Dołhobyców.

Ustalenia ogólne PZPWL 2015, ukierunkowane na **podniesienie konkurencyjności miast** poprzez ich rozwój funkcjonalny obejmują:

- koncentrowanie uciążliwej lub wysokospecjalistycznej aktywności gospodarczej w wyodrębnionych strefach umożliwiających kształtowanie powiązań pomiędzy sferą produkcyjną a bazą badawczo-rozwojową, z dążeniem do równoważenia rozmieszczenia miejsc pracy w strukturze miasta;

- kształtowanie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych umożliwiających osiągnięcie wysokich standardów zagospodarowania;
- zachowanie historycznych założeń, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych;
- restrukturyzację i planowanie zagospodarowania w sposób zapobiegający powstawaniu środowiskowych kolizji funkcjonalnych;
- rewitalizację oraz wymianę zdegradowanych fragmentów tkanki miejskiej;
- wzbogacanie jednolitych funkcjonalnie obszarów miast niekolizyjnymi funkcjami uzupełniającymi, z dążeniem do wykształcania wielofunkcyjnych struktur miejskich, o skali wyznaczonej zasięgiem dojścia pieszego.

Podstawowym założeniem **kształtowania struktury osadnictwa wiejskiego** jest jego krystalizowanie i wydobycie niewykorzystanych potencjałów poprzez:

- porządkowanie układów przestrzennych (ruralistycznych i urbanistycznych), szczególnie w obszarach funkcjonalnych miast, możliwie z zachowaniem skali i form zabudowy charakterystycznych dla terenów wiejskich;
- zapewnienie dostępności do ośrodków obsługi skupiających funkcje usługowe (ośrodki gminne, ośrodki powiatowe);
- przywrócenie i usprawnienie powiązań komunikacyjnych miejscowości wiejskich z ośrodkami lokalnymi i ponadlokalnymi (w tym transportu zbiorowego);
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i jego wykorzystanie w rozwoju turystyki;
- zwiększenie udziału funkcji pozarolniczych (rozwój wielofunkcyjny) w kształtowaniu osadnictwa wiejskiego;
- rozbudowę infrastruktury technicznej, zwłaszcza sanitarnej i utylizacji odpadów;
- poprawę stanu technicznego infrastruktury elektroenergetycznej i stabilności zaopatrzenia w energię, z wykorzystaniem energii ze źródeł odnawialnych.

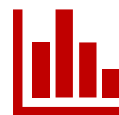
Działania określone PZPWL 2015 w zakresie wzmocnienia konkurencyjności i zwiększania atrakcyjności przestrzeni społeczno-gospodarczej województwa ukierunkowane są przede wszystkim na poprawę dostępności do usług i rynków pracy, tj. w szczególności w zakresie:

- usług publicznych, w tym ochrony zdrowia, edukacji i opieki społecznej,
- gospodarki i rynków pracy, w tym przedsiębiorczości pozarolniczej, rolnictwa oraz turystyki i rekreacji,
- usług komunalnych i teleinformatycznych,
- zasobów mieszkaniowych,

a także zapewnienia bezpieczeństwa publicznego w wymiarze organizacyjnym i infrastrukturalnym oraz kształtowania tożsamości regionalnej mieszkańców.

Obecnie (2022 r.), elementy węzłowe układu antropogenicznego charakteryzuje:

- struktura administracyjna województwa obejmująca: 4 powiaty grodzkie, 20 powiatów ziemskich oraz 213 gmin (w tym 20 gmin miejskich, 31 miejsko-wiejskich i 162 wiejskie);
- sieć ośrodków osadniczych składająca się z 4 082 jednostek, w tym 51 miast i 4 031 miejscowości wiejskich.

Od listopada 2015 r., tj. w okresie obowiązywania PZPWL, w województwie lubelskim prawa miejskie uzyskało 8 miejscowości:

- Lubycza Królewska (1 stycznia 2016 r.) – z liczbą 2 468 mieszkańców;
- Siedliszcze (1 stycznia 2016 r.) – z liczbą 1 398 mieszkańców;
- Urzędów (1 stycznia 2016 r.) – z liczbą 1 690 mieszkańców (po włączeniu w granice miasta wsi Zakościelne);
- Rejowiec (1 stycznia 2017 r.) – z liczbą 2 084 mieszkańców;
- Józefów nad Wisłą (1 stycznia 2018 r.) – z liczbą 920 mieszkańców;
- Goraj (1 stycznia 2021 r.) – z liczbą 917 mieszkańców;
- Kamionka (1 stycznia 2021 r.) – z liczbą 1 712 mieszkańców;
- Izbica (1 stycznia 2022 r.) – z liczbą 1 933 mieszkańców.

W latach 2015-2021 w województwie lubelskim:

- nieznacznie, tj. z 47,0% do 47,3% **zwiększył się współczynnik urbanizacji**, jednak nadal kształtuje się na poziomie niższym niż średnia wartość w kraju – ok. 60%;
- **zmniejszyła się liczba mieszkańców miast**, tj. odpowiednio z 1 007 046 do 990 301;

Przyczyną wzrostu współczynnika urbanizacji, przy zmniejszającej się liczbie ludności zamieszkującej miasta, jest relatywnie większy odpływ ludności z obszarów wiejskich województwa.

3.2.1. Usługi publiczne

Zgodnie z PZPWL 2015, system osadniczy stanowi bazę rozwoju infrastruktury społecznej oraz kształtowania przestrzeni gospodarczej. Przyjęte w sferze osadnictwa i infrastruktury społecznej kierunki działań są adresowane i różnicowane z uwzględnieniem rangi poszczególnych jego ogniw. Wykryształowanie i optymalne wykorzystanie policentrycznej struktury osadnictwa będące warunkiem poprawy konkurencyjności przestrzeni oraz jakości życia wymaga kształtowania sieci osadniczej w czterech płaszczyznach:

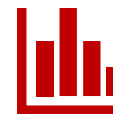

- krajowej – ośrodki stanowiące węzłowe elementy struktury funkcjonalnej kraju,
- regionalnej – ośrodki wspomagające dystrybucję funkcji z poziomu krajowego na poziom regionalny i międzyregionalny,
- subregionalnej – ośrodki zapewniające wysoka jakość usług publicznych na poziomie subregionalnym i lokalnym,
- lokalnej – ośrodki pełniące funkcje zaspokajania potrzeb społeczności w wymiarze lokalnym.

Przedmiotem tej sfery zagospodarowania przestrzennego, jest kształtowanie warunków przestrzennych zmierzających do poprawy jakości życia mieszkańców zarówno miast, jak i wsi. Działania w tym zakresie służą przede wszystkim poprawie warunków zamieszkania, wypoczynku oraz ułatwieniu dostępu do usług, szczególnie: zdrowia, edukacji i opieki społecznej.

3.2.1.1. Ochrona zdrowia

Dostępność usług opieki zdrowotnej determinowana jest przez wiele czynników obejmujących przede wszystkim zasoby infrastrukturalne, potencjał kadrowy, a także zróżnicowanie i poziom wykształcenia specjalizacji medycznych.

W odniesieniu do **zasobów infrastrukturalnych**, w latach 2015-2020 w województwie lubelskim:

- **zmniejszyła się liczba szpitali** – w 2015 r. funkcjonowało 57 szpitali, natomiast w 2020 r. – 45;

Zarejestrowane w latach 2015-2021 zmniejszenie liczby szpitali funkcjonujących na terenie województwa lubelskiego wynika w znacznej mierze z realizowanego procesu ich restrukturyzacji, w tym m.in.:

- połączenia w 2021 r. Samodzielnego Publicznego Szpitala Wojewódzkiego im. Jana Bożego w Lublinie z Wojewódzkim Szpitalem Specjalistycznym im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego Samodzielnym Publicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej w Lublinie.

- **zmniejszyła się liczba łóżek** w szpitalach, która w 2015 r. wynosiła 11 307, natomiast w roku 2019 – 9 984;

W województwie lubelskim, liczba ludności przypadająca na jedno łóżko szpitalne (211) jest nadal niższa niż średnia dla kraju (230).

- w ramach lecznictwa uzdrowiskowego, w 2020 r. funkcjonowało 6 sanatoriów, 2 szpitale uzdrowiskowe oraz 3 zakłady przyrodolecznicze. Łącznie placówki te dysponowały 1,3 tys. łóżek, a liczba pacjentów przebywających na leczeniu w trybie stacjonarnym wyniosła 10,9 tys. osób.

W aspekcie **potencjału kadrowego**, województwo lubelskie charakteryzuje się jednym z najwyższych w kraju wskaźników dostępności do kadr medycznych. W latach 2015-2020:

- **wzrosła liczba lekarzy**, która w 2015 r. wynosiła 5 319, natomiast w 2020 r. – 5 401. Najwyższy wskaźnik dostępności lekarzy występuje w m. Lublin i m. Zamość, najmniejszy zaś w chełmskim powiecie ziemskim;
- **wyraźnie wzrosła liczba dentyistów**, która w 2015 r. wynosiła 882, a w 2020 r. – 1 013;
- **zmniejszyła się liczba pielęgniarek i położnych**, która w 2015 r. wynosiła 14 271, a w 2020 r. – 13 971;

W województwie lubelskim, pomimo zmniejszenia ogólnej liczby pielęgniarek i położnych, ich liczba w przeliczeniu na 10 tys. ludności jest nadal znacznie wyższa (82,8) niż średnia w Polsce (73,5).

Reprezentatywne wskaźniki zachorowalności w województwie lubelskim, dotyczące **głównych przyczyn zgonów** obejmują:

- choroby układu krążenia, które w 2015 r. stanowiły 47,6% zgonów ogółem, natomiast w 2020 r. – 46,0%,
- choroby nowotworowe, które w 2015 r. stanowiły 23,8% wszystkich zgonów, natomiast w 2020 r. – 19,7%.

W związku z wystąpieniem stanu epidemii COVID-19, w 2020 roku wprowadzono szczególne rozwiązania świadczenia usług medycznych w formie teleporad. W województwie lubelskim w ramach teleporady:

- zrealizowano blisko 4 122 tys. porad lekarskich w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej,
- zrealizowano ponad 685 tys. porad lekarskich w zakresie specjalistycznej opieki zdrowotnej.

Przeciętny mieszkaniec województwa, w 2020 r. skorzystał z 7 porad w placówkach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, w tym: z 4 u lekarza opieki podstawowej i z 3 u lekarza specjalisty.

W zakresie ochrony zdrowia, SRWL 2030 wskazuje:

- **kierunki działań o charakterze horyzontalnym**, w tym:

w ramach celu operacyjnego 3.3. Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej:

- wspieranie rozwoju nowoczesnych rozwiązań w medycynie, w usługach prozdrowotnych, opiekuńczych oraz profilaktyce zdrowotnej i rehabilitacji;
- rozbudowa infrastruktury i systemów umożliwiających rozwój telemedycyny, teleopieki, telerehabilitacji;
- wspieranie rozwoju turystyki zdrowotnej;
- rozwój funkcji i bazy lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach występowania naturalnych warunków i czynników leczniczych;
- wspieranie działań mających na celu promocję zdrowego stylu życia;
- wzrost dostępności do rehabilitacji leczniczej i leczenia uzdrowiskowego;

w ramach celu operacyjnego 4.1. Rozwijanie kapitału ludzkiego:

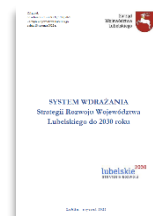
- promocja zdrowego trybu życia, w tym intensyfikacja działań na rzecz rozwoju kultury fizycznej i sportu, opracowanie i realizacja programów polityki zdrowotnej;

w ramach celu operacyjnego 4.2. Poprawa jakości świadczenia usług zdrowotnych:

- tworzenie i dostosowanie infrastruktury placówek ochrony zdrowia w zakresie dziedzin priorytetowych dla województwa lubelskiego w szczególności placówek onkologicznych;
- wzmacnianie (ilościowe i jakościowe) kadr medycznych i podmiotów odpowiedzialnych za ich kształcenie;
- rozwój i poprawa dostępności oraz jakości świadczonych usług medycznych, w tym wysokospecjalistycznych;
- rozwój usług zdrowotnych i społecznych dedykowanych różnym grupom społecznym, m.in.: osobom z niepełnosprawnościami, osobom starszym, osobom niesamodzielnym, poprzez zwiększenie roli form środowiskowych (deinstytucjonalizacja);

- upowszechnianie stosowania nowoczesnych rozwiązań w jednostkach ochrony zdrowia oraz opieki, w tym z wykorzystaniem ICT (e-zdrowie, telemedycyna, opieka zdalna, itp.);
 - wzmocnienie roli podstawowej opieki zdrowotnej w dostarczaniu usług zdrowotnych mające na celu poprawę dostępności do ambulatoryjnej opieki specjalistycznej i szpitalnej;
 - koordynacja działań opieki zdrowotnej, pomocy społecznej i opieki długoterminowej oraz rehabilitacji;
 - rozwój profilaktyki zdrowotnej i rehabilitacji;
 - optymalne wykorzystanie potencjału intelektualnego i rangi ośrodka naukowo-badawczego w dziedzinie ochrony zdrowia w celu zwiększenia dostępu do najnowocześniejszych technologii medycznych, technologii lekowych, diagnostyki i terapii medycznych oraz rozwiązań w zakresie rehabilitacji;
 - wspieranie działań na rzecz zwiększenia funkcjonalności systemu opieki zdrowotnej w sytuacjach kryzysowych;
 - zapewnienie warunków infrastrukturalnych (parkingów, hoteli przyszpitalnych) dla potrzeb pacjentów i ich rodzin.
- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL**, w tym:
 - Specjalistyczne Centra Medyczne;
 - Strategiczny program ochrony zdrowia w województwie lubelskim;
 - Realizacja programów z zakresu polityki zdrowotnej;
 - Centrum Lecznictwa Chorób Zakaźnych;
 - Wzmocnienie funkcji uzdrowiskowych na Lubelszczyźnie.

WNIOSKI: Ochrona zdrowia

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe dotyczące ochrony zdrowia osiągnane są poprzez wzmocnianie funkcji ośrodków osadniczych w zakresie rozbudowy bazy i infrastruktury służącej poprawie świadczonych usług medycznych.
2. Określone w SRWL 2030 kierunki rozwoju dotyczące ochrony zdrowia zorientowane są przede wszystkim na poprawę jakości oraz dostępności podstawowych i specjalistycznych usług medycznych, rozwijanie nowoczesnych rozwiązań w medycynie, a także pełniejsze wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego województwa.

Ze względu na kierunkowy charakter ustaleń PZPWL 2015 dotyczących wzmocniania funkcji ośrodków osadniczych poprzez rozbudowę bazy usług medycznych, w tym m.in. w zakresie:

- leczenia klinicznego i wyspecjalizowanych usług medycznych – Lublin, Łęčna, Zamość, Nałęczów, Biała Podlaska (medycyna sportowa);
- bazy sanatoryjnej leczenia chorób społecznych i rehabilitacji – Poniatowa, Adampol;
- leczenia uzdrowiskowego – Nałęczów, Krasnobród oraz obszarach występowania naturalnych czynników i surowców leczniczych (m.in. Celejów – Witoszyn, Biszczaczary i Osuchy, Janów Lubelski);

należy uznać, że obecnie obowiązująca polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego w zakresie ochrony zdrowia pozwala na realizację przyjętych w SRWL 2030 celów rozwoju społeczno-gospodarczego.

3.2.1.2. Edukacja

W okresie obowiązywania PZPWL 2015, w szkolnictwie miały miejsce znaczące zmiany o charakterze systemowym. Od 1 września 2016 r. wszedł obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci sześciolletnich oraz wdrożono reformę oświaty, w ramach której w roku szkolnym 2017/2018:

- zlikwidowano gimnazja,
- w szkołach podstawowych okres nauki wydłużono do ośmiu lat,
- przywrócono 4-letnie licea oraz 5-letnie technika,
- zasadnicze szkoły zawodowe przekształcono w szkoły branżowe.

Ze względu na uwarunkowania demograficzne, a także w konsekwencji wprowadzonych reform, w latach 2015-2020 miały miejsce wyraźne zmiany ilości uczniów oraz liczby obiektów wykorzystywanych w celach edukacyjnych w odniesieniu do poszczególnych kategorii wiekowych:

- o 11,4 tys. **zwiększyła się liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym** (w wieku od 3 do 6 lat) osiągając w 2020 r. wielkość 71,1 tys.;
- z 1 350 (2015 r.) do 1 357 (2020 r.) **wzrosła liczba placówek wychowania przedszkolnego;**

Tab. 6. Typy obiektów szkolnych w województwie lubelskim w latach 2015-2021 (opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022)

Typ szkoły	Liczba obiektów rok 2015/2016	Liczba obiektów rok 2020/2021
szkoła podstawowa	971	934
gimnazjum	476	-
liceum ogólnokształcące	143	136
technikum	144	117
branżowa I stopnia	121	84
branżowa II stopnia ¹⁰	-	7
artystyczna ogólnokształcąca	6	5
szkoła policealna	148	85

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

- z 135 232 (2015 r.) do 161 344 (2020 r.) **wzrosła liczba uczniów szkół podstawowych** (łącznie z liczbą uczniów z potrzebami specjalnymi);
- **wzrosła liczba uczniów szkół ponadpodstawowych**, w tym:
 - w liceach ogólnokształcących z 34,0 tys. (2015 r.) do 39,5 tys. (2020 r.),
 - w technikach z 31,1 tys. (2015 r.) do 37,8 tys. (2020 r.);

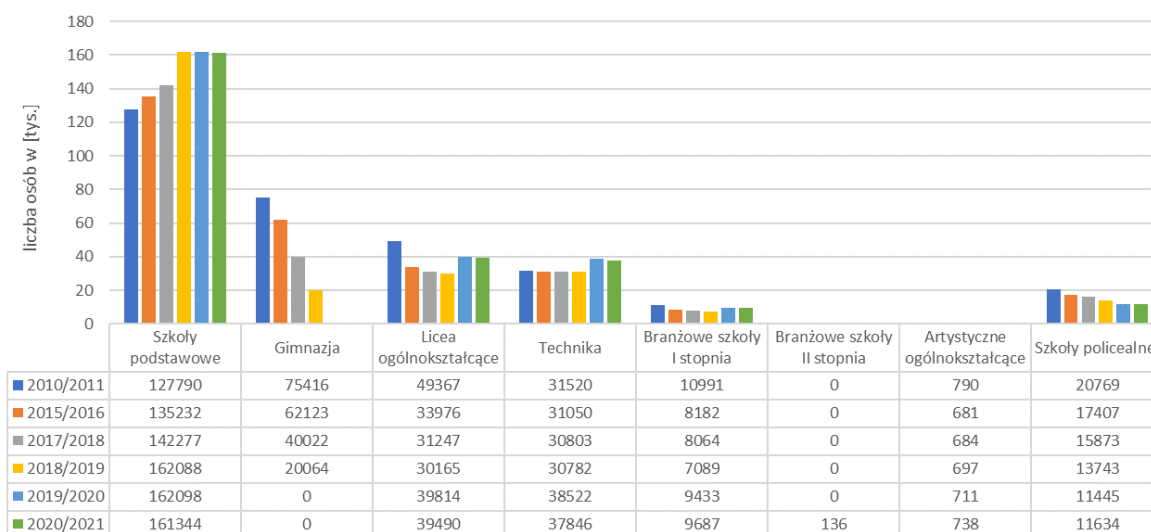
¹⁰ od roku szkolnego 2020/2021 funkcjonuje 2-letnia szkoła branżowa II stopnia

Podstawowym czynnikiem wpływającym na statystyczne zmiany ilości uczniów oraz liczby obiektów wykorzystywanych w celach edukacyjnych na poziomie podstawowym oraz ponadpodstawowym była wdrożona 1 września 2016 r. reforma systemu edukacji.

Obecnie funkcjonujące szkoły branżowe są efektem przekształcenia zasadniczych szkół zawodowych w ramach wprowadzonych 1 września 2016 r. zmian organizacyjnych systemu edukacji:

- w roku szkolnym 2015/2016 w szkołach zawodowych uczyło się 8 797 uczniów;
 - w roku szkolnym 2020/2021 do szkół branżowych I stopnia uczęszczało 9 687 uczniów, natomiast do szkół branżowych II stopnia - 136 uczniów.
- **przy spadku (z 6 w 2015 r. do 5 w 2020 r.) liczby szkół artystycznych ogólnokształcących zwiększyła się ilość uczęszczających do nich uczniów, tj. 681 w roku szkolnym 2015/2016, natomiast w 2020/2021 – 738;**
 - **wyraźnie (o 33%) zmniejszyła się liczba szkół policealnych (ze 148 w 2015 r. do 85 w 2020 r.) oraz uczęszczających do nich uczniów, tj. odpowiednio z 17 386 do 11 634.**

Ryc. 14. Uczniowie szkół w województwie lubelskim w latach 2015-2020

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W latach 2015-2020, **potencjał instytucjonalny szkół wyższych** województwa lubelskiego **utrzymuje się na stałym poziomie**. W roku akademickim 2020/2021 funkcjonowało 16 szkół wyższych, w tym: 2 uniwersytety, 1 uczelnia techniczna, 1 uczelnia rolnicza, 1 uczelnia ekonomiczna, 1 uczelnia pedagogiczna, 1 uniwersytet medyczny, 1 uczelnia resortu obrony oraz 8 innych uczelni. Największym ośrodkiem akademickim na Lubelszczyźnie jest miasto Lublin, w którym działa 9 szkół wyższych kształcących łącznie ok. 88% ogółu studentów w regionie. Wśród wszystkich uczelni w województwa, najwięcej osób studiuje na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej – 29,9%, Katolickim Uniwersytecie Lubelskim 14,3% oraz Politechnice Lubelskiej – 13,0%.

W szkolnictwie wyższym na terenie województwa lubelskiego odnotowuje się:

- **spadek liczby studentów** o ok. 10 tys., tj. z 77,6 tys. w roku akademickim 2015/2016 roku do 67,5 tys. w roku 2020/2021;
- **zwiększenie** o ok. 22% **liczby studiujących cudzoziemców**, tj. z 6 552 w roku akademickim 2015/2016 do 7 972 w 2020/2021;
- **spadek liczby doktorantów** z 3 155 w roku akademickim 2015/2016 do 1 497 w 2020/2021.

W zakresie edukacji, SRWL 2030 wskazuje:

- **kierunki działań o charakterze horyzontalnym**, w tym:

w ramach celu operacyjnego 2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków subregionalnych i lokalnych):

- rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina, w tym gospodarczych, edukacyjnych, naukowych, turystycznych, kulturalnych, konferencyjno-wystawienniczych o charakterze regionalnym, krajowymi międzynarodowym;

w ramach celu operacyjnego 4.1. Rozwijanie kapitału ludzkiego:

- wspieranie działań na rzecz uczenia się przez całe życie, służących poprawie wiedzy, kompetencji, umiejętności i zmianom kwalifikacji, w tym na rzecz osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
- podnoszenie kwalifikacji kadry pedagogicznej, w tym zapewniające efektywne kształcenie branżowe oraz kształtowanie umiejętności kluczowych u uczniów;
- rozwijanie szkolnictwa (zwłaszcza zawodowego), w tym w zakresie współpracy uczelni, szkół i placówek oświatowych z otoczeniem społeczno-gospodarczym, podnoszenia kompetencji nauczycieli, unowocześniania bazy dydaktycznej, wsparcia społecznej / wychowawczej roli szkół i placówek oświatowych;
- upowszechnianie usług edukacji przedszkolnej oraz podnoszenie jej jakości;
- upowszechnienie rozwiązań e-szkolnictwa, w tym doposażenie szkół i placówek oświatowych w odpowiednie narzędzia;

w ramach celu operacyjnego 4.2. Poprawa jakości świadczenia usług zdrowotnych:

- wzmacnianie (ilościowe i jakościowe) kadr medycznych i podmiotów odpowiedzialnych za ich kształcenie;

w ramach celu operacyjnego 4.4. Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej:

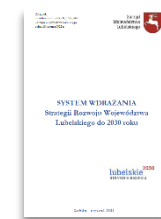
- wspieranie rozwoju edukacji, kształcenia oraz wykorzystania specjalistycznych zasobów siły roboczej;

w ramach celu operacyjnego 4.6. Wspieranie oddolnych inicjatyw i poprawa efektywności zarządzania:

- podnoszenie kompetencji cyfrowych kadr zarządzających oraz pracowników podmiotów publicznych, w tym w zakresie cyberbezpieczeństwa;

- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL**, w tym:

- Akademia Zamojska;
- Lubelskie centrum edukacji ekologicznej/przyrodniczej.

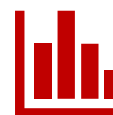
WNIOSKI: Edukacja

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe dotyczące edukacji osiągnąć są poprzez wzmacnianie funkcji ośrodków osadniczych w zakresie rozbudowy bazy i infrastruktury placówek oświatowych oraz wzmacnianie potencjału dydaktyczno-naukowego lubelskich uczelni.
2. Określone w SRWL 2030 kierunki rozwoju dotyczące edukacji zorientowane są przede wszystkim na poprawę jakości usług edukacyjnych, rozwijanie nowoczesnych rozwiązań w edukacji, a także zapewnienie możliwości kształcenia różnym grupom wiekowym.

Ze względu na kierunkowy charakter ustaleń PZPWL 2015 dotyczących wzmacniania funkcji ośrodków osadniczych poprzez rozbudowę bazy i infrastruktury usług edukacyjnych, należy uznać, że obecnie obowiązująca polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego pozwala na realizację przyjętych w SRWL 2030 celów rozwoju społeczno-gospodarczego.

3.2.1.3. Opieka społeczna

Podobnie jak w sferze usług opieki zdrowotnej, poziom opieki społecznej warunkowany jest dostępnością placówek oraz zróżnicowaniem o dostosowaniem świadczonych usług do potrzeb regionalnych. W tym kontekście, w województwie lubelskim w latach 2015-2020 zarejestrowano:

- **zwiększenie liczby placówek stacjonarnej pomocy społecznej**, z 85 w 2015 r. do 95 w 2020 r.;
- nieznaczne **zmniejszenie liczby domów pomocy społecznej**, która w 2015 r. wynosiła 46, natomiast w 2020 r. – 45;
- **zmniejszenie o jedną placówkę liczby zakładów opieki paliatywnej**;
- **utrzymanie jednakowej liczby hospicjów** (6 placówek), **zakładów opiekuńczo-leczniczych** (22) oraz **zakładów pielęgniacyjno-opiekuńczych** (7);
- **zwiększenie z 8 do 12 liczby schronisk dla bezdomnych**.

W 2020 r., wszystkie placówki opieki społecznej w województwie dysponowały łącznie 5 858 miejscami, co oznacza wzrost ich dostępności względem 2015 r. (5 595) o ok. 5%

W odniesieniu do **zapotrzebowania na usługi opieki społecznej**, należy podkreślić:

- **zmniejszenie z 658 do 431 liczby osób bezdomnych** korzystających ze schronisk dla bezdomnych;
- **wyraźny spadek liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej**, o czym świadczy liczba osób, którym w drodze decyzji przyznano świadczenia tj. w 2015 r. - 109 340 osobom, natomiast w 2020 r. – 60 892 osobom.

W zakresie opieki społecznej, SRWL 2030 wskazuje:

- **kierunki działań o charakterze horyzontalnym**, w tym:

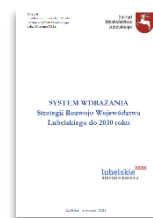
w ramach celu operacyjnego 2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków subregionalnych i lokalnych):

- **integrowanie działań na rzecz efektywnego świadczenia usług społecznych;**

w ramach celu operacyjnego 4.3. Włączenie i integracja społeczna:

- wspieranie przedsięwzięć na rzecz integracji społecznej i aktywizacji zawodowej osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym;
 - integracja i aktywizacja społeczności marginalizowanych, cudzoziemców i reemigrantów;
 - wspieranie i rozwój sektora ekonomii społecznej i solidarnej;
 - rozwój innowacji społecznych;
 - profilaktyka uzależnień;
 - przeciwdziałanie agresji i przemocy w rodzinie oraz wśród dzieci i młodzieży;
 - zapewnianie warunków dla organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci i młodzieży;
 - aktywizacja lokalnych społeczności oraz wzmacnianie poczucia tożsamości i integracji;
 - wspieranie rodzin w wypełnianiu ich funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz promowanie działań zmierzających do efektywnego funkcjonowania rodzinnej pieczy zastępczej;
 - rozwój usług opiekuńczych dedykowanych różnym grupom społecznym, m.in. osobom z niepełnosprawnościami, osobom starszym, osobom niesamodzielnym, poprzez zwiększenie roli form środowiskowych (zdeinstytucjonalizowanych);
 - wspieranie integracji międzypokoleniowej.
- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL, w tym:**
 - Centrum Usług Społecznych;
 - Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego;
 - Punkt diagnozy i terapii FAS/FASD;
 - Wspieranie systemu pomocy rodzinie.

WNIOSKI: Opieka społeczna

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe w sferze opieki społecznej osiągnąć można poprzez zwiększanie dostępności bazy i infrastruktury usług społecznych, lokalizowanych w dostosowaniu do rangi i zasięgu oddziaływania poszczególnych ośrodków osadniczych.
2. Określone w SRWL 2030 kierunki interwencji w sferze opieki społecznej zorientowane są przede wszystkim na zwiększenie efektywności działań w zakresie integracji społecznej i aktywizacji zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym z wykorzystaniem zasobów instytucjonalnych i form pozainstytucjonalnych.

Ze względu na:

- zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 dotyczących kształtowania elementów węzłowych układu antropogenicznego struktury funkcjonalno-przestrzennej,
- przewidziany w SRWL 2030 horyzontalny charakter interwencji w sferze opieki społecznej,

należy uznać, że obecnie obowiązująca polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego w zakresie rozwoju usług społecznych może być prowadzona na podstawie PZPWL 2015.

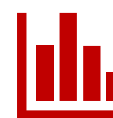
3.2.2. Gospodarka i rynek pracy

W ramach kierunków gospodarczego zagospodarowania województwa, PZPWL 2015 zakłada utrzymanie, restrukturyzację, rewitalizację, modernizację oraz tworzenie nowych elementów zagospodarowania w różnych sektorach gospodarki, w tym przede wszystkim:

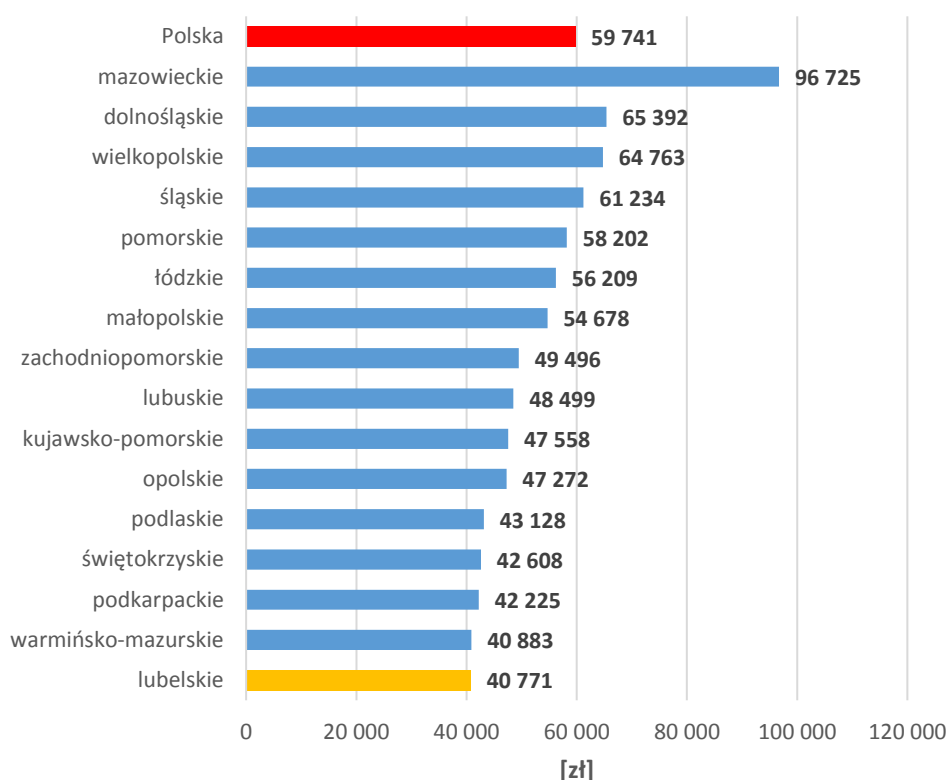
- przedsiębiorczości pozarolniczej obejmującej: przemysł, usługi rynkowe, działalność badawczo-rozwojową oraz infrastrukturę ekonomiczną;
- gospodarki rolnej wraz z usługami wspomagającymi rolnictwo oraz przedsiębiorczością pozarolniczą wspomagającą wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- turystyki bazującej na zróżnicowanym wewnątrzregionalnie potencjale przyrodniczym i kulturowym.

Województwo lubelskie nadal należy do grupy słabiej rozwiniętych pod względem gospodarczym regionów Polski. Obrazują to najczęściej stosowane makroekonomiczne mierniki potencjału gospodarczego, tj.:

- **Produkt krajowy brutto (PKB)** – jako zsumowana wartość wszystkich towarów i usług wytworzonych w danym okresie czasu na danym terenie;
- **Wartość Dodana Brutto (WDB)** – jako wartość wszystkich wyrobów i usług wytworzonych przez wszystkie podmioty pomniejszona o koszty związane z ich wytworzeniem.

Ryc. 15. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca wg województw w 2019 r.

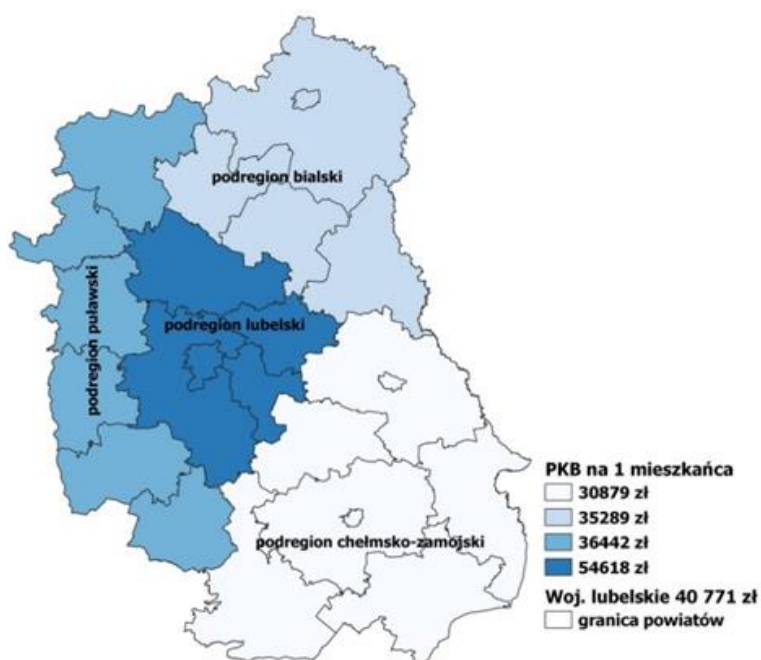
Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W 2019 r. **Produkt Krajowy Brutto** (w cenach bieżących) wyniósł 86 116 mln zł, natomiast wartość PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca osiągnęła wysokość 40 771 zł. W stosunku do roku 2015:

- wzrosła wartość PKB województwa o blisko 25%,
- wzrosła wartość PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca o 8 697 zł,
- utrzymał się na jednakowym poziomie udział województwa w krajowym PKB i wyniósł 3,8%.

W województwie lubelskim, w odniesieniu do subregionów NUTS 3 obserwuje się bardzo duże przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika PKB. Najwyższy wskaźnik PKB zarejestrowano w podregionie lubelskim, gdzie w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniósł 54 618 zł, natomiast najniższy poziom PKB osiągnął podregion chełmsko-zamojski w którym wartość PKB na 1 mieszkańca stanowiła jedynie 51,7% średniej krajowej.

Ryc. 16. PKB na 1 mieszkańca w woj. lubelskim w układzie podregionów w 2019 r.

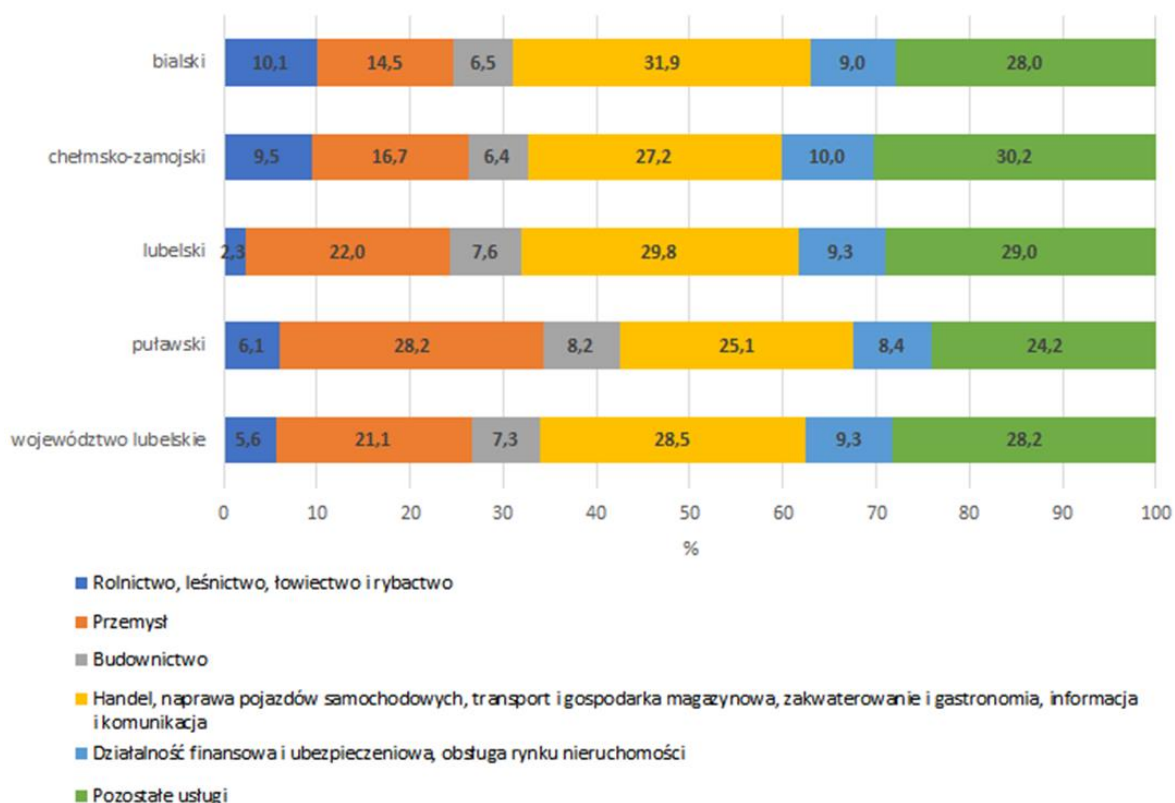

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W 2019 r., **wartość dodana brutto** w województwie lubelskim:

- wyniosła 75 709 mln zł,
- w przeliczeniu na 1 pracującego osiągnęła wartość 94 673 zł (28,3% mniej niż średnia krajowa – 131 986 zł),
- stanowiła 3,8% wartości krajowej WDB.

Ryc. 17. Wartość dodana według rodzajów działalności w podregionach województwa lubelskiego w 2019 r. w [%]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W odniesieniu do poszczególnych grup sekcji PKD 2007 (według danych za 2019 r.), **największe znaczenie dla potencjału gospodarczego województwa lubelskiego mają:** handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja – 28,5%; przemysł i budownictwo – 28,4%; pozostałe usługi – 28,2%.

3.2.2.1. Przedsiębiorczość pozarolnicza

Zgodnie z PZPWL 2015, o rozwoju gospodarczym regionu i jego konkurencyjności decyduje przede wszystkim poziom rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej, w tym zwłaszcza najbardziej zaawansowanych technologicznie i organizacyjnie segmentów przemysłu i usług oraz organizacja przestrzenna lokalizacji skupisk tych sektorów działalności. Ważnym elementem poprawy efektywności zagospodarowania województwa jest racjonalne wykorzystanie terenów częściowo zainwestowanych i typu brownfield umożliwiając ich przekształcenie w nowoczesne strefy inwestycyjne oraz tworzenie nowych terenów inwestycyjnych w węzłach i pasmach rozwoju.

W ramach przestrzennych warunków realizacji regionalnej polityki rozwoju w zakresie przedsiębiorczości pozarolniczej, w strukturze funkcjonalno-przestrzennej wskazuje się:

- ośrodki predestynowane do rozwoju infrastruktury wspomagania gospodarki opartej na wiedzy i rozwoju inteligentnych specjalizacji regionu, tj.: aglomeracja lubelska, ośrodki subregionalne, ośrodki lokalne wskazane do rozwoju funkcji subregionalnych;

- główne ośrodki koncentracji przemysłu w obszarze województwa, w tym aglomeracja lubelska oraz miasta: Biała Podlaska, Chełm, Puławy, Zamość, Biłgoraj, Kraśnik, Łuków, Lubartów, Łęczna, Ryki, Janów Lubelski, Radzyń Podlaski, Krasnystaw, Tomaszów Lubelski, Parczew, Międzyrzec Podlaski, Stoczek Łukowski, Rejowiec Fabryczny, Bychawa, Bełżyce, Dęblin, Poniatowa;
- podstawowe strefy rozwoju gospodarczego:
 - obszary atrakcyjne inwestycyjnie dla rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej obejmujące tereny podmiejskie na kierunkach głównych powiązań transportowych;
 - tereny rozwoju zagłębia węglowego, w tym miasta: Chełm, Rejowiec Fabryczny, Łęczna i Ostrów Lubelski oraz gminy wiejskie: Łęczna, Puchaczów, Cyców, Siedliszcze, Rejowiec Fabryczny, Rejowiec, Sawin, Wierzbica, Ostrów Lubelski, Ludwin, Uścimów, Sosnowica, Urszulin i Chełm;

Główne ogniwa organizacji przestrzeni gospodarczej w regionie obejmują:

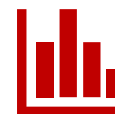
- strefy o specjalnych warunkach inwestowania, tj. istniejące i planowane podstrefy SSE;
- parki przemysłowe: Regionalny Park Przemysłowy Świdnik, Puławski Park Przemysłowy;
- Wolny Obszar Celny w Małaszewiczach;
- główne strefy przedsiębiorczości:
 - tereny inwestycyjne dla lokalizacji branż przemysłu i usług uwarunkowanych sąsiedztwem infrastruktury transportowej i logistycznej w obszarze gmin: Chełm, Rejowiec, Dorohusk, Włodawa, Zamość, Szczepieszyn, Terespol, Zalesie, Niemce, Piaski, Żyrzyn, Puławy, Lubartów, Lubycza Królewska (w Lubyczy Królewskiej i w sąsiedztwie przejścia granicznego w Hrebennem); miast: Biała Podlaska, Łuków, Lublin, Świdnik, Międzyrzec Podlaski, Lubartów, Biłgoraj, Dęblin, Puławy, Hrubieszów, Chełm, Zamość;
 - o dużej koncentracji własności komunalnej i Skarbu Państwa: Leszkowice (gm. Ostrówek) i Górka Lubartowska (gm. Niedźwiada), Jarosławiec (gm. Sitno), Zawadów (gm. Puchaczów), Zaścianki (gm. Międzyrzec Podlaski), Sobieszyn (gm. Ułęż), Biała Podlaska (lotnisko), Lublin (Zadębie, Felin) i Koroszczyn;
 - inne o powierzchni przekraczającej 100 ha: Kolonia Annobór (gm. Lubartów), Woskrzenice Duże (gm. Biała Podlaska), Świdnik, Parczew, Borownica (gm. Janów Lubelski);
 - inne o powierzchni przekraczającej 50 ha: m. Lublin, m. Terespol, gm. Rejowiec Fabryczny (Pawłów), m. Biała Podlaska, gm. Biała Podlaska (Sławacinek Stary, Cicibór Duży), m. Kock (Kock Rolny), m. i gm. Szczepieszyn (Niedzielska – Kolonia, obręb Bodaczów), Ostrów Lubelski (ul. Lubartowska), gm. Leśniowice (Horodysko – pod usługi turystyczne), gm. Biłgoraj (Gromada), m. Krasnystaw, gm. Krasnystaw (Siennica Nadolna, Wincentów, Krupiec) m. Puławy, m. Poniatowa, m. Radzyń Podlaski, gm. Lubartów (Nowodwór), gm. Terespol (Kobylany), m. Biłgoraj, gm. Niemce (Niemce/Leonów – w pobliżu linii kolejowej), gm. Zalesie (Wólka Dobryńska), Końskowola.

W dniu 10 maja 2018 r. Sejm RP przyjął ustawę o wspieraniu nowych inwestycji wprowadzając nowy mechanizm udzielania pomocy publicznej dla obecnych jak i przyszłych przedsiębiorców z Polski i zagranicy. W myśl przepisów ustawy nie ma już ograniczeń terytorialnych do objęcia nowych inwestycji pomocą publiczną. W związku z tym:

- obecnie nie tworzy się nowych ani nie rozszerza istniejących specjalnych stref ekonomicznych.

Ponadto, wskazane w PZPW 2015 działania służą kształtowaniu układów przestrzennych umożliwiających funkcjonowanie struktur klastrowych sprzyjających aktywizacji przedsiębiorczości, w tym tworzenie sieci współpracy nauki z przemysłem, rozwój biogospodarki oraz wspieranie rozwoju instytucji otoczenia biznesu.

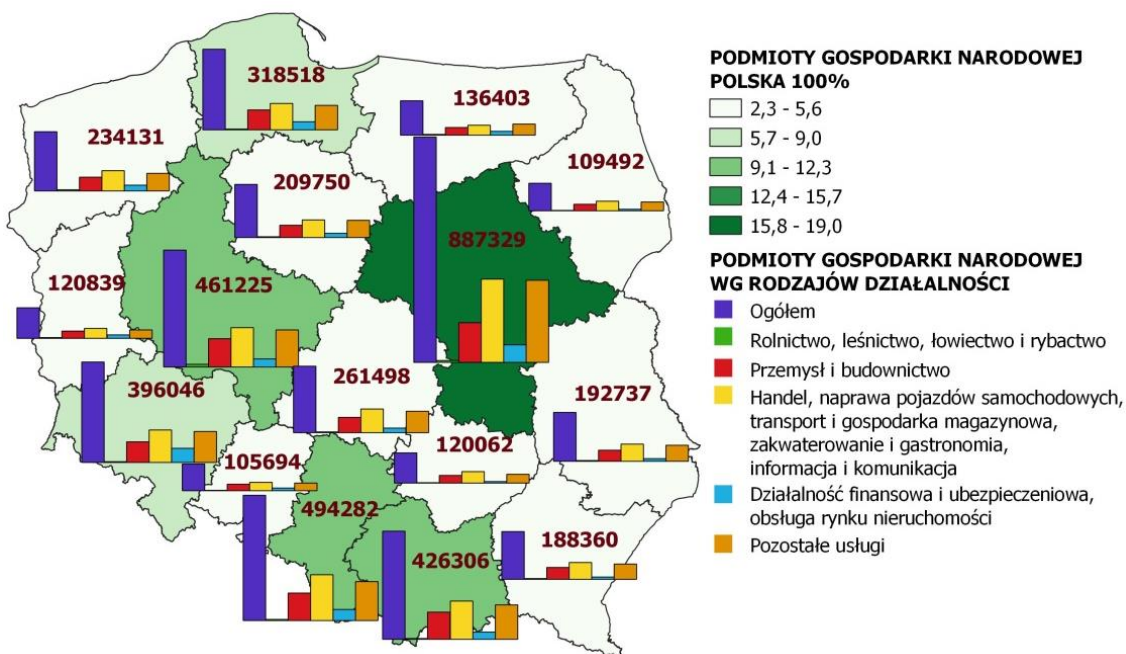
Pomimo utrzymującego się **niskiego** (ok. 4%) **udziału liczby podmiotów gospodarczych z województwa lubelskiego w liczbie wszystkich podmiotów gospodarczych w kraju**, obserwuje się stały **przyrost ich ilości**, co reprezentują zmiany zarejestrowanych w REGON.

W latach 2015-2021 **zwiększyła się**:

- o ponad 26 tys. – liczba **zarejestrowanych w REGON** i wynosi obecnie 199 541 podmiotów,
- o ponad 21 tys. – liczba **osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą** i wynosi obecnie 150 748,
- o ponad 5 tys. – liczba **osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej**, która obecnie wynosi 48 793.

Ryc. 18. Podmioty Gospodarki Narodowej w województwie lubelskim w 2020 r. według rodzajów działalności

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W wymiarze przestrzennym, rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej w województwie warunkowany jest powierzchnią terenów możliwych do wykorzystania na cele przemysłowe. W latach 2015-2021 na terenie województwa lubelskiego obserwuje się:

- wyraźny przyrost powierzchni terenów przemysłowych, tj. z 4 062 ha w 2015 r. do 4 568 ha w 2021 r.;
- utrzymujący się na poziomie 0,2%, tj. relatywnie niski udział terenów przemysłowych w strukturze użytkowania gruntów (średnia dla Polski – 0,4%).

W zakresie rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej, SRWL 2030 wskazuje:

- **kierunki działań o charakterze horyzontalnym, w tym:**

w ramach celu operacyjnego 1.2. Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne:

- rozwój podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego;
- rozwój branż wykorzystujących surowce rolne na cele nieżywnościowe;
- wspieranie budowy systemowych sieci powiązań producentów rolnych (rolników), producentów maszyn rolniczych oraz środków produkcji i przedsiębiorców przetwórstwa rolno-spożywczego;

w ramach celu operacyjnego 2.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich:

- stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości;
- organizacja terenów inwestycyjnych i stref aktywności gospodarczej;

w ramach celu operacyjnego 3.2. Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw:

- tworzenie przyjaznego klimatu i warunków do inwestowania, w tym aktywne pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych w wymiarze krajowym i międzynarodowym (umiędzynarodowienie gospodarki regionu);
- rozwijanie łańcuchów korzyści dzięki umacnianiu współpracy i sieciowaniu przedsiębiorstw;
- rozwijanie sektora logistycznego (infrastruktura, systemy zarządzania, usługi, kompetencje i umiejętności kadr);
- budowanie potencjału eksportowego i umiędzynarodowienie działalności przedsiębiorstw;
- ułatwianie przedsiębiorcom dostępu do doradztwa biznesowego (w tym proinnowacyjnego) oraz usług służących rozwijaniu kompetencji i umiejętności niezbędnych w nowoczesnej gospodarce;
- wspieranie powstawania i rozwijania przedsiębiorstw, w wykorzystaniu nowych pomysłów oraz modeli biznesowych oraz umożliwiających dostosowanie działalności do sytuacji kryzysowych w gospodarce;
- rozwój branż obsługujących sektor rolno-spożywczy (np. opakowaniowy, maszynowy);
- sprzyjanie inicjatywom oraz wspieranie i implementacja nowych segmentów działalności gospodarczej;

w ramach celu operacyjnego 4.4. Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej:

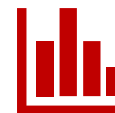
- stymulowanie podmiotów do aktywnego uczestnictwa w międzyregionalnych i międzynarodowych inicjatywach oraz sieciach współpracy, wykorzystanie rynków zbytu;

- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL, w tym:**

- Krajowa Grupa Spożywcza na terenie województwa lubelskiego;
- Standardy Obsługi Inwestora w Województwie Lubelskim;
- Marketing Gospodarczy WL II;
- Marka „Lubelskie”;
- Marketing usług logistycznych w województwie lubelskim;
- Sieć Gospodarcza Regionów Trójmorza.

Obok cech ilościowych, szczególne znaczenie dla potencjału gospodarczego mają cechy jakościowe, które definiują **poziom innowacyjności** w regionie. Województwo lubelskie, na tle innych województw, uznawane jest za obszar o relatywnie niskim poziomie innowacyjności gospodarki. Pomimo tego, w latach 2015-2020 obserwuje się pozytywne zmiany, w tym m.in. dotyczące:

- **wzrostu** o blisko 290 mln zł **nakładów na działalność B+R**, w tym:
 - w sektorze przedsiębiorstw ze 178,0 mln zł (2015 r.) do 370,1 mln zł (2020 r.),
 - w sektorze szkolnictwa wyższego z 461,0 mln zł (2015 r.) do 640,8 mln zł (2020 r.);
- **wzrostu** o ponad 140 zł **nakładów na działalność B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca**, które obecnie (2020 r.) wynoszą 486,4 zł (Polska – 844,8 zł);
- **zwiększenia** o blisko 2 tys. liczby **pracujących** (jako personel wewnętrzny) **w działalności badawczej i rozwojowej** – obecnie (2020 r.) liczba pracujących w sektorach B+R wynosi 9 748 osób, co stanowi 4,3% pracujących w sektorach B+R w Polsce;
- **wzrostu** o 100 podmiotów wzrosła liczba przedsiębiorstw, które ponoszą nakłady na działalność B+R – obecnie (2020 r.) liczba podmiotów sektora B+R wynosi 267;
- **wzrostu** do 30,9% średniego udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw;
- **wzrostu** o 7,5% liczby **przedsiębiorstw innowacyjnych**, które wprowadziły nowe lub ulepszone produkty (w 2020 r. – 19,2%).

W 2020 r., do Urzędu Patentowego RP:

- podmioty z województwa lubelskiego zgłosiły 260 wynalazków,
- dla podmiotów z województwa lubelskiego udzielono 170 patentów.

W zakresie działalności badawczo-rozwojowej, SRWL 2030 wskazuje:

- **kierunki działań o charakterze horyzontalnym**, w tym:

w ramach celu operacyjnego 1.3. Rozwój współpracy w sektorze rolno-spożywczym:

- wzmocnianie współpracy sektora badawczo-rozwojowego z sektorem produkcyjnym i przetwórczym, w tym w szczególności dotyczącym wykorzystania surowców rolnych na cele niezwywnościowe;

w ramach celu operacyjnego 3.1. Wykorzystanie potencjału badawczo-rozwojowego jednostek naukowych oraz wspieranie transferu wiedzy i technologii:

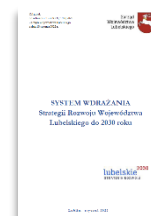
- stymulowanie współpracy na rzecz wykorzystania infrastruktury badawczej i potencjału naukowego lubelskich uczelni i przedsiębiorstw poprzez wspieranie działalności B+R i wdrożenia efektów tych prac;
- identyfikacja i wspieranie rozwoju nowych, perspektywicznych branż bazujących na specyficznych zasobach regionu (regionalne inteligentne specjalizacje), w tym związanych z procesem transformacji energetycznej;
- wspieranie profesjonalizacji oraz współpracy sieciowej jednostek i organizacji zajmujących się transferem wiedzy i technologii;

- stymulowanie wdrażania innowacyjnych rozwiązań, rozwijanie mechanizmów dyfuzji wiedzy dzięki wielosektorowej współpracy (m.in. klastry, konsorcja, platformy współpracy, ośrodki innowacji);
- wspieranie powstawania i początkowej działalności firm typu startup;
- dostosowywanie kierunków kształcenia oraz wspieranie możliwości nabywania kwalifikacji innowacyjnych, ze zwróceniem uwagi na potrzeby rynku pracy oraz podmiotów prowadzących działalność w branżach należących do regionalnych inteligentnych specjalizacji;
- włączenie w międzynarodowe sieci współpracy naukowo-badawczej i dydaktycznej w obszarach służących wzmocnieniu specjalizacji i konkurencyjności gospodarki regionalnej.

w ramach celu operacyjnego 3.2. Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw:

- budowanie zdolności do wdrażania innowacji oraz wspieranie stosowania nowoczesnych rozwiązań podnoszących konkurencyjność przedsiębiorstw (w tym: automatyzacja, robotyzacja i cyfryzacja procesów produkcyjnych, usługowych i organizacyjnych, oszczędzanie zasobów);
- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL, w tym:**
 - Regionalne Laboratorium Innowacji;
 - Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 r.

WNIOSKI: Gospodarka – przedsiębiorczość pozarolnicza

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe w zakresie przedsiębiorczości pozarolniczej osiągnąć się poprzez wzmocnienie funkcji gospodarczych ośrodków osadniczych oraz organizację i zainwestowanie stref przedsiębiorczości.
2. Określone w SRWL 2030 kierunki rozwoju gospodarczego zorientowane są przede wszystkim na zwiększanie aktywności gospodarczej mieszkańców, wzmocnienie przedsiębiorstw w zakresie ich innowacyjności i potencjału technologicznego (ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki cyrkularnej), kreowania specjalizacji gospodarczych oraz budowanie zdolności funkcjonowania na rynkach zewnętrznych.

Ze względu na:

- zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 dotyczących kształtowania elementów węzłowych układu antropogenicznego struktury funkcjonalno-przestrzennej,
- przewidziany w SRWL 2030 horyzontalny charakter interwencji w sferze gospodarki,
- brak ograniczeń terytorialnych w zakresie wspierania pomocą publiczną nowych inwestycji gospodarczych,

należy uznać, że obecnie obowiązująca polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego w zakresie rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej może być kontynuowana na podstawie PZPWL 2015.

3.2.2.2. Rolnictwo

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej województwa, rozwój rolnictwa związany jest przede wszystkim z kształtowaniem wiejskiej struktury osadniczej oraz optymalnym wykorzystaniem zróżnicowanego w regionie potencjału rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

W oparciu o jakość rolniczej przestrzeni (potencjał klimatyczno-glebowy), tradycje kultury rolnej oraz wartości przyrodnicze, PZPWL 2015 wyodrębnia obszary rolnicze predestynowane do kierunkowego rozwoju, tj.:

- roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej obejmujący podobszary:
 - centralny (wyżynny) – strategiczny obszar żywielski obejmujący strefę wyżynną województwa, wskazany do wysokotowarowej produkcji rolnej i wymagający szczególnej ochrony gleb dla celów roślinnej produkcji rolnej;
 - nadwiślański – obejmujący tereny nadwiślańskie, na których dominuje specjalizacja gospodarstw w produkcji owoców miękkich i sadowniczych;
 - tarnogrodzki – obejmujący tereny, na których występują sprzyjające warunki klimatyczne i glebowe do uprawy roślin przemysłowych;
- gospodarki hodowlanej obejmujący podobszary:
 - polno-leśny – obejmujący tereny w północno-zachodniej części regionu charakteryzujące się mało korzystnymi warunkami przyrodniczymi dla roślinnej produkcji rolnej, natomiast w południowej części tego podobszaru - dogodnymi warunkami dla rozwoju gospodarki rybackiej;
 - mozaikowy łąkowo-leśno-polny – obejmujący tereny w północno-wschodniej części regionu, o średnich i słabych glebach i wysokim udziale użytków zielonych w strukturze użytków rolnych (rozległe kompleksy łąkowo-pastwiskowe są podstawą rozwoju wysokotowarowych gospodarstw rolnych specjalizujących się w hodowli bydła i trzody chlewnej).

Podstawowe ustalenia PZPWL 2015 dotyczące rozwoju sektora rolniczego ukierunkowane zostały na:

- poprawę jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym m.in. w zakresie:
 - działań przeciwoerozyjnych,
 - poprawy struktury obszarowej gospodarstw poprzez prowadzenie prac scaleniowo-wymiennych,
 - melioracji użytków rolnych na obszarach wymagających regulacji stosunków wodnych,
 - budowy małych zbiorników wodnych dla potrzeb gospodarki rolnej,
 - fitomelioracji terenów użytkowanych rolniczo (monokultur rolniczych);
- rozwój rolnictwa na obszarach o szczególnych warunkach gospodarowania;
- wzmacnianie zaplecza rozwoju nowoczesnego rolnictwa;
- różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

W ramach poprawy warunków dla rozwoju rolnictwa w województwie, PZPWL 2015 określa obszary priorytetowe w zakresie:

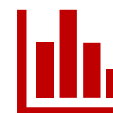
- prowadzenia działań przeciwoerozyjnych w gminach: Batorz, Chrzanów, Frampol, Godziszów, Goraj, Kazimierz Dolny, Krasiczyn, Krzczonów, Łopiennik Górny, Radecznica, Rybczewice, Tarnawatka, Wojsławice;
- budowy oraz rozbudowy i modernizacji urządzeń melioracyjnych w gminach: Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Podedwórze, Parczew, Siemień, Sosnowica, Ostrów Lubelski,

Uścimów, Serniki, Ludwin, Niedźwiada, Międzyrzec Podlaski, Kąkolewnica, Stanin, Łuków, Trzebieszów, Trzeszczany, Sułów, Nielisz, m. Szczepieszyn;

- wdrażania działań służących zwiększaniu efektywności produkcyjnej gospodarstw rolnych, w tym poprzez transformację użytkowania gruntów rolnych w powiatach: bialskim, łukowskim, parczewskim i włodawskim, tj. położonych w obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW).

Przewidziane w PZPWL 2015 kierunki rozwoju rolnictwa opierają się na wykorzystaniu zróżnicowanego wewnątrzregionalnie potencjału naturalnego dla kreowania specjalizacji w produkcji rolnej.

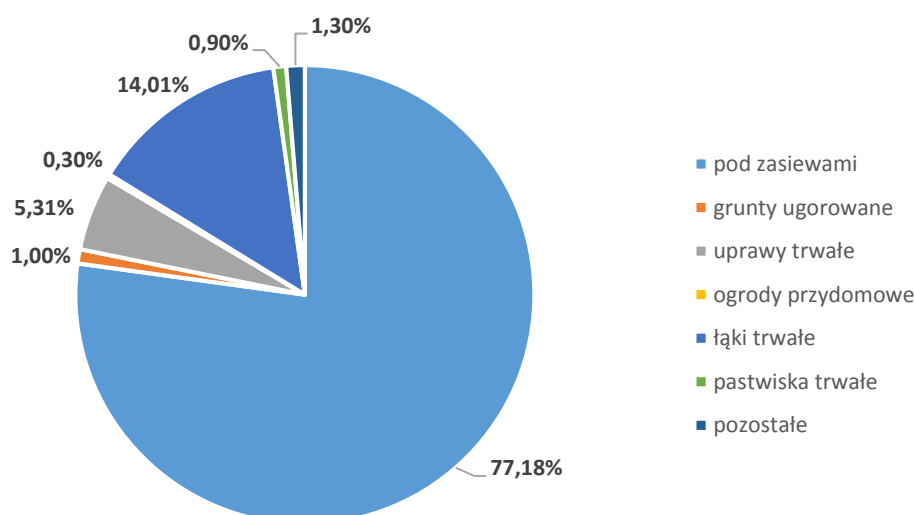
Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej Polski wskazuje, że gleby w województwie lubelskim należą do najlepszych w kraju. Występuje tu bardzo duża koncentracja gleb w najwyższych klasach bonitacyjnych (I-III).

Struktura użytkowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej wykazuje się relatywnie dużą trwałością. W latach 2015-2021 w województwie lubelskim zaobserwowano:

- **nieznaczny**, tj. o ok. 7 200 ha **przyrost łącznej powierzchni użytków rolnych**, która obecnie kształtuje się na poziomie 1,76 mln ha i stanowi ponad 70% obszaru województwa. Wartość ta jest wyraźnie wyższa niż średnia w Polsce, która wynosi niespełna 60%;
- **zmniejszenie** o ok. 30 tys. ha **powierzchni gruntów ornych**, która obecnie obejmuje blisko 1,3 mln. ha (tj. 72,8% wszystkich użytków rolnych);
- **wyraźny**, blisko 14% **wzrost powierzchni sadów**, która obecnie zajmuje 37 821 ha. Areał sadów województwa lubelskiego stanowi ponad 13% ogólnej powierzchni pod sadami w Polsce;
- **zmniejszenie** o blisko 10 tys. ha **łącznej powierzchni łąk i pastwisk trwałych**, która wynosi obecnie ponad 315 tys. ha;

Ryc. 19. Struktura użytków rolnych w województwie lubelskim w 2020 r. [%]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

- **wzrost** o ponad 8% **powierzchni pod stawami**, która obecnie zajmuje blisko 11 tys. ha. Stawy na terenie województwa lubelskiego stanowią ponad 12% ogólnokrajowego zasobu powierzchni stawowej;

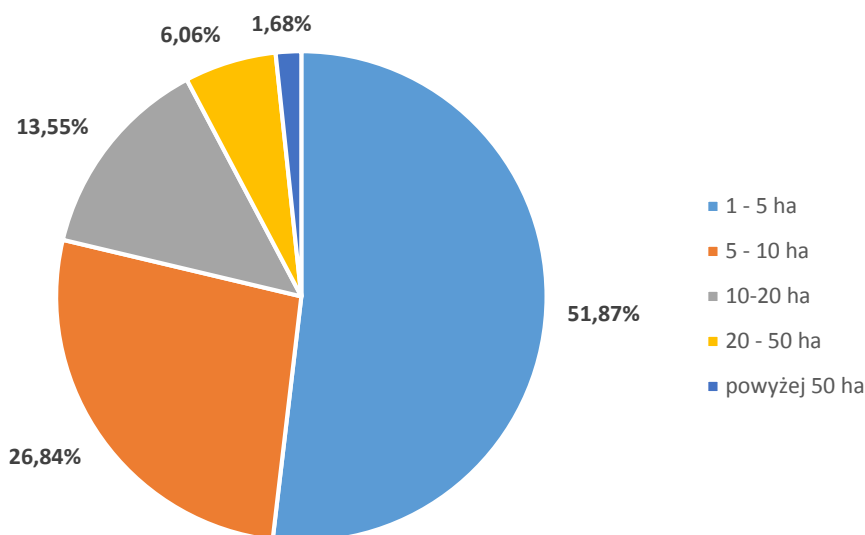
Funkcjonujące w województwie lubelskim stawy rybne pozwoliły na utrzymanie wieloletniej, pierwszej pozycji w kraju pod względem wielkości produkcji karpia konsumpcyjnego.

Obserwowane w latach 2015-2019 **niewielkie zmiany w strukturze wielkościowej gospodarstw rolnych** na terenie województwa lubelskiego charakteryzuje:

- **zmniejszająca się liczba** wszystkich **gospodarstw rolnych** – ilość gospodarstw rolnych w latach 2015-2019 zmalała o 8 305 i wynosi obecnie ok. 170 tys. (2 po mazowieckim miejsce w kraju);
- **utrzymanie dominującego udziału gospodarstw małych**, tj. do 5 ha, które stanowią ponad połowę wszystkich gospodarstw rolnych;
- **nieznacznie zwiększająca się liczba gospodarstw średnich i dużych**, które stanowią ponad 21% wszystkich gospodarstw rolnych.

W latach 2015-2021, w województwie lubelskim zarejestrowano wyraźny wzrost geodezyjnej powierzchni zabudowanych gruntów rolnych, która odpowiednio w 2015 roku obejmowała 62 545 ha, a w roku 2021 osiągnęła wielkość 66 840 ha.

Ryc. 20. Struktura wielkościowa gospodarstw rolnych w województwie lubelskim w 2019 r. [%]

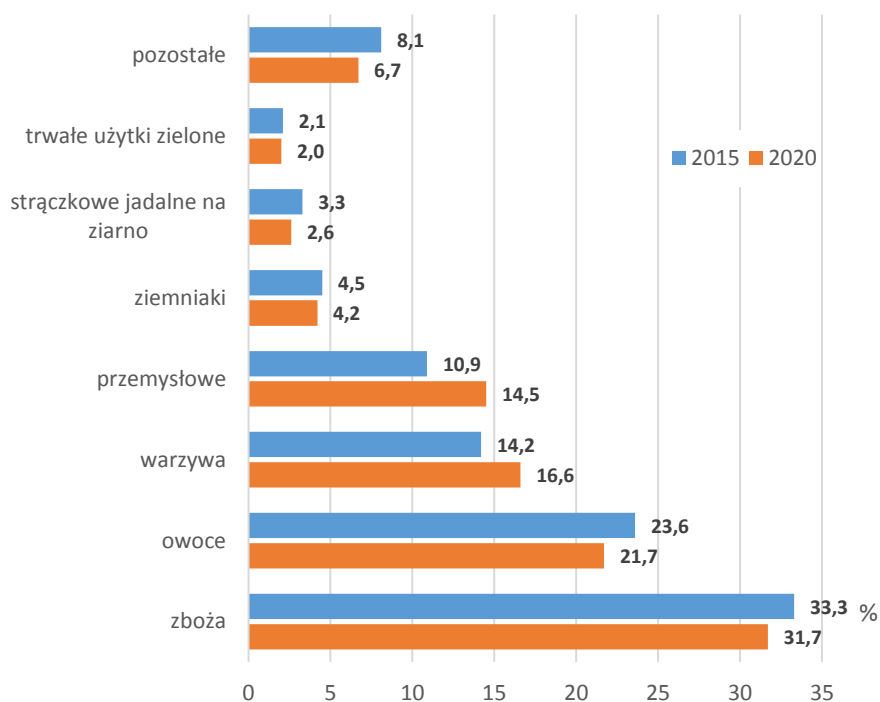
Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

- **wzrastająca liczba gospodarstw ekologicznych** (w 2020 r. funkcjonowało 1 907 gospodarstw) **przy równoczesnym, wyraźnym zmniejszeniu ich łącznej powierzchni** (w latach 2015-2020 powierzchnia gospodarstw ekologicznych zmniejszyła się o 16,7%).

Produkcję rolniczą województwa lubelskiego w latach 2015-2020 charakteryzuje:

- **utrzymujący się, znaczący udział w ogólnokrajowej globalnej produkcji rolniczej**, kształtujący się na poziomie 8,9% – 3 miejsce w kraju po województwach: mazowieckim (z udziałem 18,2%) i wielkopolskim (z udziałem 15,8%);
- **zwiększający się udział regionu pod względem produkcji towarowej**, która w 2020 r. stanowiła 8,1% – 3 miejsce w kraju;

Ryc. 21. Struktura produkcji roślinnej w województwie lubelskim w latach 2015-2020 [%]

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

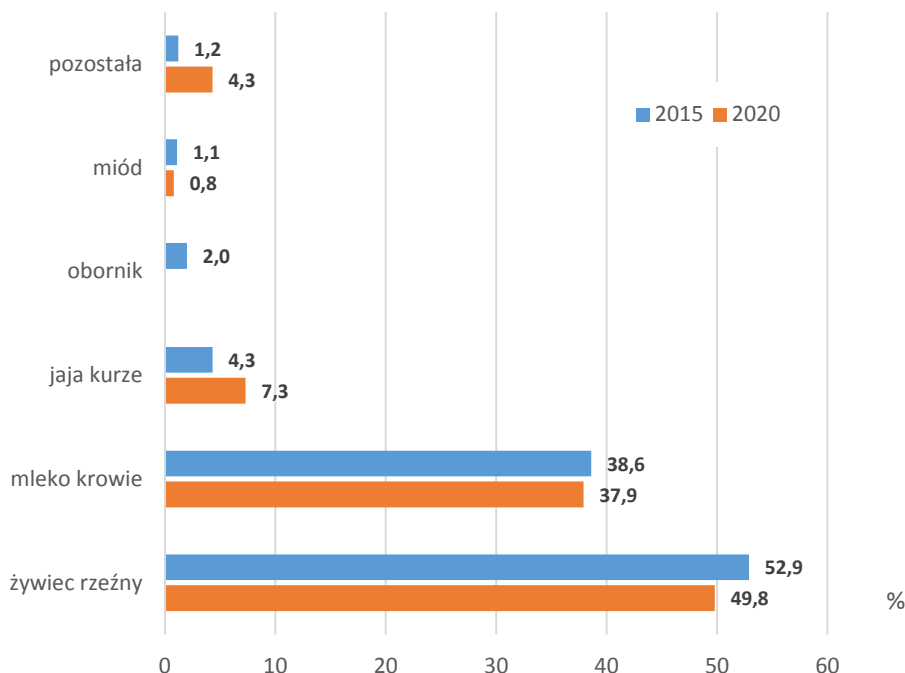
- **wyraźnie zwiększający się udział produkcji roślinnej** w strukturze produkcji rolniczej, który z 50,1% wzrósł do poziomu blisko 65%;

Województwo lubelskie od wielu lat pozostaje liderem:

- w zbiorach owoców jagodowych (głównie maliny, porzeczki i truskawki) – 1 miejsce w kraju z udziałem na poziomie 38,3% (2020 r.);
- w zbiorach owoców z drzew (głównie jabłka) – 3 miejsce w kraju z udziałem na poziomie 14,7% (2020 r.);
- w zbiorach roślin strączkowych – 1 miejsce w kraju z udziałem na poziomie 15,4% (2020 r.);

Ponadto, region lubelski ma znaczący udział w krajowej produkcji zbóż, a także w uprawie buraków cukrowych, rzepaku, warzyw gruntowych, tytoniu, chmielu oraz ziół.

Ryc. 22. Struktura produkcji zwierzęcej w województwie lubelskim w latach 2015-2020 [%]

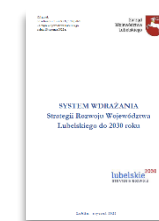
Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W aktualnej regionalnej polityce rozwoju województwa lubelskiego, rolnictwo stanowi jedną z najważniejszych płaszczyzn rozwojowych. Wielowymiarowe działania w tym zakresie, zdefiniowane w 1 celu strategicznym SRWL 2030 pn. Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych, ukierunkowane zostały na:

- poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych,
- rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne,
- rozwój współpracy w sektorze rolno-spożywczym,
- umacnianie marki lubelskich produktów żywnościowych.

Ponadto, w ramach **Systemu wdrażania SRWL** wskazane zostały przedsięwzięcia obejmujące:

- Krajową Grupę Spożywcą na terenie województwa lubelskiego;
- System promocji lubelskich produktów rolno-spożywczych.

WNIOSKI: Gospodarka – rolnictwo

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe w zakresie rolnictwa osiągnąć można poprzez optymalne wykorzystanie zróżnicowanego w regionie potencjału rolniczej przestrzeni produkcyjnej, zdefiniowanego w ramach wieloprzestrzennych układów struktury funkcjonalno-przestrzennej.

2. Określone w SRWL 2030 kierunki rozwoju rolnictwa zorientowane są przede wszystkim na poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz rozwój przedsiębiorczości opartej na przetwórstwie rolno-spożywczym.

Ze względu na:

- trwałość kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 dotyczących wykorzystania potencjału rolniczego województwa,
- przewidziany w SRWL 2030 horyzontalny charakter interwencji w sferze rolnictwa,

należy uznać, że obecnie obowiązująca polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego w zakresie rozwoju gospodarki rolnej może być kontynuowana na podstawie PZPWL 2015.

3.2.2.3. Turystyka, sport i rekreacja

Zgodnie z PZPWL 2015, rozwój różnych form turystyki wiąże się ze zrównoważonym wykorzystaniem walorów przyrodniczych i kulturowych występujących na terenie województwa. Stymulowanie rozwoju turystyki ma na celu z jednej strony odciążenie terenów przeinwestowanych turystycznie, a z drugiej wykreowanie nowych obszarów turystycznych, dla których turystyka może stanowić ważny kierunek rozwoju gospodarczego, tj. m.in. w zakresie:

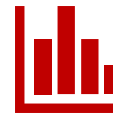
- turystyki uzdrowiskowej i relaksacyjnej na obszarach o wstępnie zidentyfikowanych walorach leczniczych;
- turystyki przyrodniczo-krajoznawczej wykorzystującej walory przyrody nieożywionej w projektowanych geoparkach;
- turystyka etnograficznej na obszarach o dobrze zachowanych materialnych śladach kultury ludowej;
- turystyki leśnej jako nowy kierunek kreowania obszarów turystycznych.

W ramach przestrzennych warunków realizacji regionalnej polityki rozwoju w sferze turystyki, PZPWL 2015 wskazuje obszary, dla których sformułowane zostały ustalenia szczegółowe obejmujące:

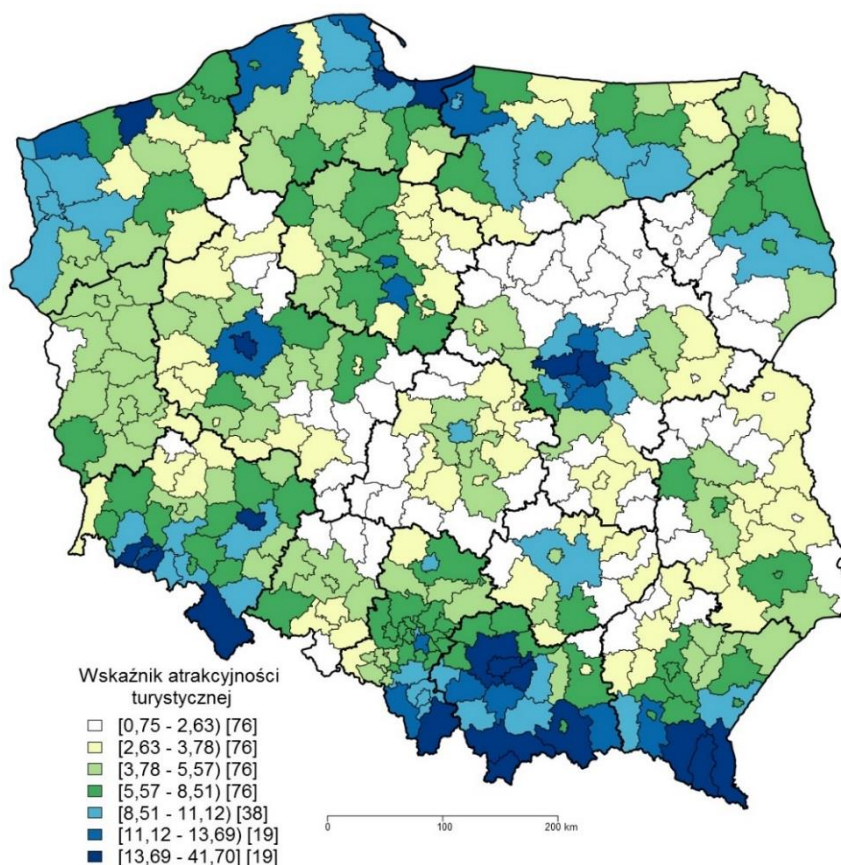
- kierunki i warunki turystycznego wykorzystania obszarów objętych ochroną prawną lub wskazanych do objęcia taką ochroną, w tym:
 - obszary rozwoju ekoturystyki: Poleski PN, Roztoczański PN, rezerваты przyrody, Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Janowskie”;
 - obszary rozwoju rekreacji wypoczynkowej i turystyki krajoznawczej w obrębie obszarów chronionego krajobrazu;
 - obszary zrównoważonego rozwoju turystyki krajoznawczej i wypoczynkowej w obrębie parków krajobrazowych i ostoi ptasich sieci Natura 2000;
 - obszary rozwoju turystyki krajoznawczej z wykluczeniem turystyki wypoczynkowej w obrębie parków narodowych, rezerwatów przyrody podlegających ochronie częściowej oraz ostoi siedliskowych sieci Natura 2000;
- kierunki rozwoju infrastruktury turystycznej i służącej ochronie walorów turystycznych w ośrodkach i strefach turystycznych, w tym w zakresie:
 - turystyki uzdrowiskowej;
 - turystyki krajoznawczo-poznawczej;
 - turystyki wypoczynkowej;

- turystyki kwalifikowanej – wodnej, narciarskiej, konnej, rowerowej, a także pielgrzymkowej i biznesowej;
- kierunki rozwoju infrastruktury turystycznej w obszarach i ośrodkach położonych na przebiegu szlaków turystycznych, w tym kulturowych.

Województwo lubelskie nie jest zaliczane do głównych regionów turystycznych kraju, ale dzięki występującym walorom kulturowym i środowiskowym, funkcja turystyczna istotnie wpływa na strukturę gospodarczą takich obszarów jak Rostocze, Polesie oraz Powiśle. Powiaty, które plasują się najwyżej pod względem atrakcyjności turystycznej to: puławski i zamojski oraz grodzkie: Lublin i Zamość.

Ryc. 23. Wskaźnik atrakcyjności turystycznej uwzględniający otoczenie i poprawkę transgraniczną

Źródło: Analiza walorów turystycznych powiatów i ich bezpośredniego otoczenia, GUS 2017

Ogłoszony w 2020 r. stan epidemii COVID-19 oraz wprowadzone w związku z tym ograniczenia działalności gospodarczej, wpłynęły na załamanie się wieloletnich pozytywnych trendów rozwojowych w sektorze turystyki. Świadczy o tym m.in. stopień wykorzystania miejsc noclegowych, który zmniejszył się o blisko 35% w stosunku do roku 2019:

- w 2019 r. wynosił 31,8%, zaś w 2020 r. – 21,1%

Ze względu na długookresowy charakter kierunków rozwoju przyjętych w PZPWL 2015, okresem badawczym reprezentatywnym dla oceny stopnia realizacji celów regionalnej polityki rozwoju przestrzennego w zakresie turystyki są lata 2015-2019, tj. czas poprzedzający negatywne skutki sytuacji kryzysowej.

Obserwowane w latach 2015-2019 na terenie województwa lubelskiego trendy rozwojowe w sferze turystyki charakteryzuje:

- **sukcesywny, corocznie zwiększający się stopień wykorzystania miejsc noclegowych**, kształtujący się w 2019 r. na poziomie 31,8%;
- **wzrost z 369 do 478 ogólnej liczby turystycznych obiektów noclegowych**, w tym z 240 do 318 **liczby całorocznych turystycznych obiektów noclegowych**;

Tab. 7. Baza noclegowa w województwie lubelskim według rodzaju obiektów noclegowych

Rodzaj obiektu	2015	2019
hotele	89	127
motele	4	4
pensjonaty	15	14
inne obiekty hotelowe	41	47
domy wycieczkowe	1	0
schroniska młodzieżowe (w tym szkolne)	35	35
ośrodki wczasowe	32	36
ośrodki kolonijne	3	2
ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	23	25
domy pracy twórczej	3	2
zespoły domków turystycznych	15	21
kempingi	2	5
pole biwakowe	1	1
hostele	3	9
zakłady uzdrowiskowe	5	5
pokoje gościnne/kwatery prywatne	41	86
kwatery agroturystyczne	30	30
pozostałe turystyczne obiekty noclegowe	26	29
ogółem	369	478

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

- **zwiększenie regionalnej bazy noclegowej** o ponad 6 100 miejsc noclegowych, tj. o blisko 22% zasobów;
- **nieznaczny wzrost (z 446 do 457) liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych.**

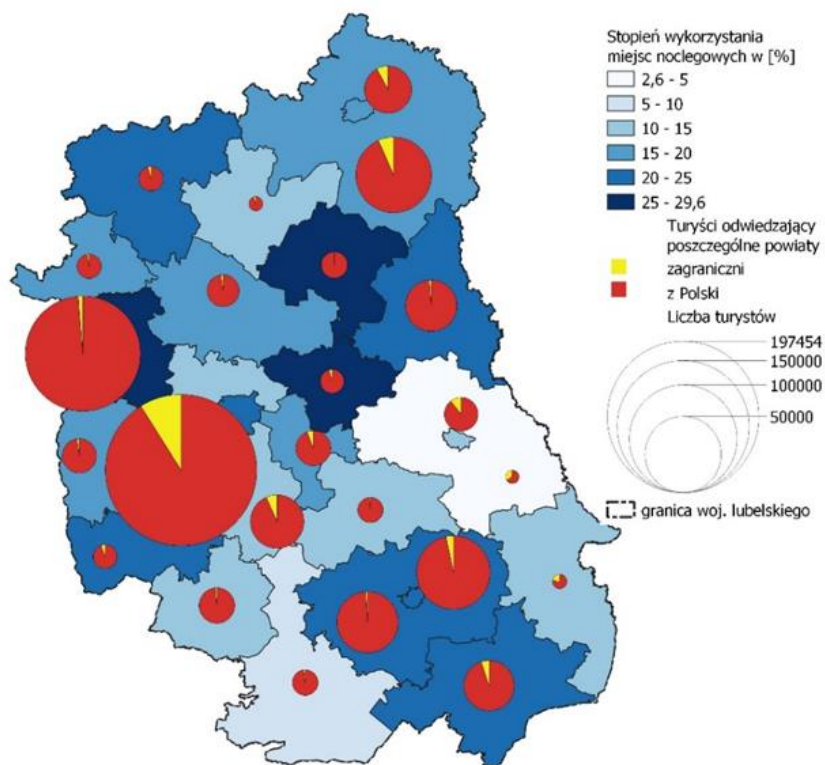
W latach 2015-2020 na terenie województwa lubelskiego wyraźnie (o ponad 83%) wzrosła długość dróg rowerowych. Pomimo dużej dynamiki inwestycyjnej w tym zakresie, łączna długość dróg rowerowych (w tym miejskich ścieżek rowerowych i turystycznych szlaków rowerowych) w regionie wynosi obecnie 1 031 km, co pod względem gęstości wynoszącej 4,1 km / 100 km² nadal plasuje województwo lubelskie poniżej średniej dla Polski, tj. 5,52 km / 100 km².

W wymiarze wewnątrzregionalnym, w latach 2015-2019 zarejestrowano:

- **największą (przekraczającą 10%) dynamikę stopnia wykorzystania miejsc noclegowych** w powiatach: opolskim i hrubieszowskim;

- **największy przyrost liczby turystycznych obiektów noclegowych** w powiatach: puławskim (22 obiekty, w tym 19 całorocznych), zamojskim (21 obiektów, w tym 7 całorocznych) oraz w Lublinie (21 obiektów, w tym 20 całorocznych);
- **największy przyrost ogólnej liczby miejsc noclegowych** w powiatach: m. Lublin (1 739), puławskim (901), włodawskim (798) i zamojskim (748);
- **największy przyrost miejsc noclegowych w kwaterach turystycznych** w powiatach: zamojskim (40) oraz łączyńskim (15) i biłgorajskim (15).

Ryc. 24. Turyści oraz stopień wykorzystania miejsc noclegowych w powiatach województwa lubelskiego w 2020 r.

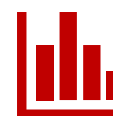

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

Istotnym czynnikiem decydującym o atrakcyjności regionu i jego poziomie cywilizacyjnym są warunki życia jego mieszkańców określone m.in. przez dostęp do usług i infrastruktury rekreacyjnej. W wymiarze regionalnym, rozwój przestrzeni rekreacyjnej wiąże się z jednej strony ze zrównoważonym wykorzystaniem obszarów o stosunkowo niewielkim przekształceniu antropogenicznym i wysokiej aktywności biologicznej, z drugiej zaś zapewnieniem dostępności obiektów sportowo-wypoczynkowych w ośrodkach osadniczych oraz ich bezpośrednim otoczeniu. W tym kontekście, w ramach ustaleń PZPW 2015 odnoszących się do kształtowania przyjaznej przestrzeni życia, wskazuje się wzbogacanie funkcjonalne ośrodków osadniczych poprzez rozwój zespołów rekreacyjno-sportowych i terenów zieleni urządzonej.

Obserwowane w latach 2014-2018 na terenie województwa lubelskiego zmiany w zakresie dostępności obiektów sportowej charakteryzuje wyraźna stagnacja inwestycyjna i ubożenie zasobów infrastruktury, w tym m.in.:

- ze 129 do 122 **zmniejszyła się liczba stadionów;**
- z 34 do 30 **zmniejszyła się liczba hal sportowych;**

- z 71 do 69 **zmniejszyła się liczba sal gimnastycznych;**
- z 72 do 64 **zmniejszyła się liczba kortów tenisowych;**
- z 19 do 21 **zwiększyła się liczba pływalni krytych.**

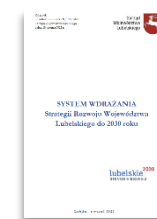
W latach 2015-2021, w obrębie terenów zabudowanych województwa lubelskiego nieznacznie wzrosła powierzchnia terenów wykorzystywanych na cele rekreacyjne i wypoczynkowe. Obecnie tereny te zajmują blisko 27 km² i stanowią ok. 4% powierzchni zurbanizowanej regionu. Jest to wartość relatywnie niska, która plasuje województwo lubelskie poniżej średniej dla Polski wynoszącej blisko 5,8%.

W odniesieniu do turystyki i rekreacji, SRWL 2030 wskazuje liczne kierunki działań, w tym przede wszystkim służące realizacji celów operacyjnych:

- **3.3. Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej,** w ramach którego zakłada się wykorzystanie walorów uzdrowiskowych województwa lubelskiego, które oznacza nie tylko wspieranie podmiotów leczniczych, ale również rozwijanie usług i infrastruktury uzdrowiskowej dla potrzeb nowoczesnej oferty turystycznej;
- **3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu,** w ramach którego przewidziano kompleksowe działania ukierunkowane na kreowanie komplementarnych, atrakcyjnych produktów turystycznych odpowiadających na indywidualne potrzeby turysty. Zakłada się wspieranie tworzenia i rozwijania kompleksowych produktów turystycznych, które w łańcuch korzyści ekonomicznych włączać będą społeczności lokalne, a nie tylko właściciele obiektów turystycznych. W aktualnej polityce rozwoju zwraca się również uwagę na większe wykorzystanie w turystyce nowych technologii i rozwiązań, które służyć będą nie tylko jako narzędzie dotarcia z informacją do klienta, ale jako istotny element kształtujący i promujący regionalną ofertę turystyczną.

Ponadto, w ramach **Systemu wdrażania SRWL** wskazane zostały przedsięwzięcia obejmujące:

- przygotowanie regionalnych polityk rozwojowych w zakresie turystyki i sportu;
- przygotowanie koncepcji oraz budowę infrastruktury Wiślanej Trasy Rowerowej (WTR);
- rozbudowę infrastruktury turystycznej:
 - Centralnego Szlaku Rowerowego Roztocza,
 - Green Velo,
 - Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Lubelskiego,
 - Szlaku Jagiellońskiego;
- wykreowanie produktów turystycznych:
 - Geopark Kamienny las na Roztoczu,
 - Geopark Małopolski Przełom Wisły,
 - Nadwiślańska Kolejka Wąskotorowa;
- rozwijanie regionalnej oferty sportowo-turystycznej poprzez realizację m.in.:
 - Multifunkcyjnego Centrum Rozwoju w Świdniku,
 - Toru kartingowego w Biłgoraju,
 - Centrum Narciarstwa Biegowego i Sportów Wrotkarskich w Tomaszowie Lubelskim (CNBiSW),
 - Kompleksu turystyczno-rekreacyjnego w Rykach.

WNIOSKI: Gospodarka – turystyka

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe w zakresie turystyki osiągnąć są poprzez zrównoważone wykorzystanie zasobów kulturowych i środowiskowych, w tym zlokalizowanych w obrębie obszarów objętych prawną formą ochrony.
2. Określone w SRWL 2030 kierunki rozwoju turystyki zorientowane są przede wszystkim na kreowanie komplementarnych, atrakcyjnych produktów turystycznych, a także większe wykorzystanie w turystyce nowych rozwiązań i technologii.

Ze względu na:

- zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 dotyczących wykorzystania zasobów przyrodniczo-kulturowych województwa,
- przewidziany w SRWL 2030 charakter wsparcia rozwoju turystyki,

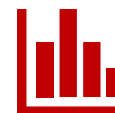
należy uznać, że obecnie obowiązująca polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego w zakresie rozwoju turystyki może być prowadzona na podstawie PZPWL 2015.

3.2.2.4. Rynek pracy

W wymiarze przestrzennym, zróżnicowanie i dostępność rynku pracy determinuje rozmieszczenie zasobów (w tym naturalnych, społecznych i ekonomicznych) oraz związana z tym lokalizacja podmiotów działających w różnych sektorach gospodarki.

Województwo lubelskie jest regionem **relatywnie słabo rozwiniętym przemysłowo**, w którym dominującą pozycję w strukturze zatrudnienia zajmuje sektor usługowy.

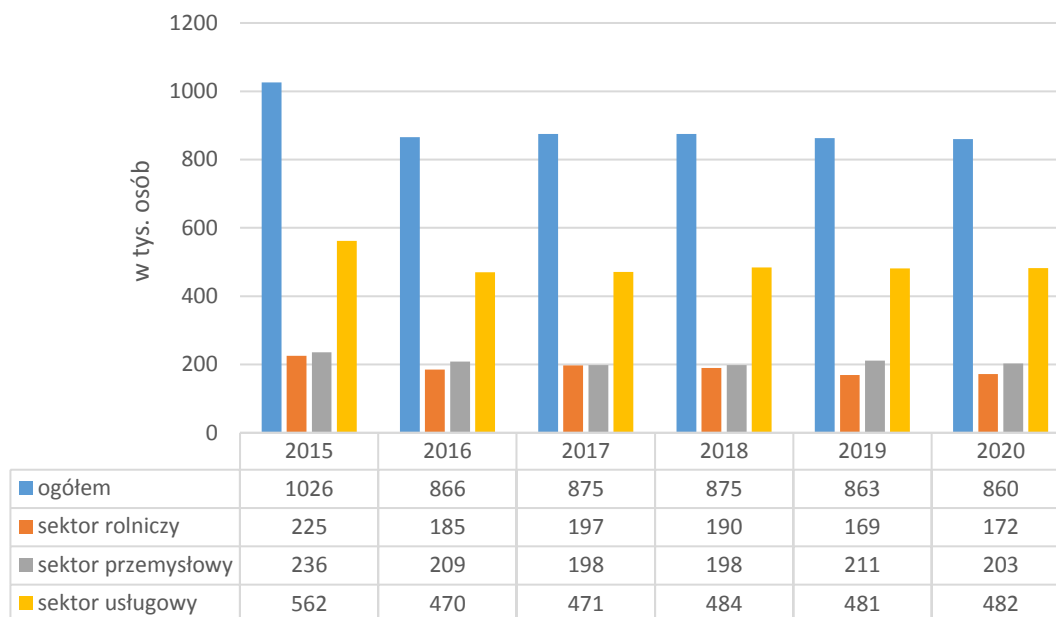
Ze względu na stan rozmieszczenia ludności w obszarze województwa (lubelskie należy do grupy czterech województw w Polsce, w których **ponad połowa ludności mieszka na wsi**) rolnictwo pozostaje nadal podstawowym źródłem utrzymania dla wielu mieszkańców regionu. W aspekcie zatrudnienia, wiąże się to ze stosunkowo dobrze rozwiniętym **przetwórstwem rolno-spożywczym**, w tym przede wszystkim: **owocowo-warzywnym, cukrowniczym, mleczarskim, młynarskim, piwowarskim oraz tytoniowym**. Region lubelski to również krajowe **zaplecze pszczelarskie i zielarskie**.

W ostatnich latach obserwuje się **niewielki spadek udziału osób pracujących w rolnictwie** (od 2015 r. - spadek o 1,9 pkt. proc.). W 2019 r. udział ten wynosił 35,8% i był największy w Polsce (odsetek pracujących w kraju – 15,1%). W tym czasie w rolnictwie pracowało 308,1 tys. osób, co stanowiło 12,9% zatrudnienia krajowego w sektorze rolnictwa.

W regionalnej strukturze zatrudnienia ważne miejsce zajmuje **górnictwo**, reprezentowane przez kopalnię Węgla Kamiennego Bogdanka. Występujące w województwie lubelskim zasoby pozwalają również na funkcjonowanie w województwie dużej liczby **cementowni i zakładów produkujących materiały budowlane**, w tym przede wszystkim wytwarzających cegłę tradycyjną i klinkierową, beton komórkowy i prefabrykaty betonowe.

Ryc. 25. Pracujący w województwie lubelskim (tys. osób) według sektorów ekonomicznych

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

Szczególnym bogactwem naturalnym województwa są zlokalizowane w okolicy Nałęczowa **wody mineralne**. Zasoby te stanowiły podstawę rozwoju **funkcji uzdrowiskowej** miasta oraz wykształcenie specjalistycznego rynku usług zdrowia.

Obok wymienionych powyżej sektorów gospodarki, regionalny rynek pracy kształtują zakłady **przemysłu chemicznego, drzewnego i meblarskiego, metalowego i maszynowego, w tym przemysłu lotniczego w Świdniku**.

W 2020 roku w województwie lubelskim najwięcej osób zatrudnionych było:

- w sektorze usługowym – 482 tys. osób (56,2% ogółu pracujących, Polska - 58,7%),
- w sektorze przemysłowym – 203 tys. osób (23,7% ogółu pracujących, Polska - 31,7%),
- w sektorze rolniczym – 172 tys. osób (20,1% ogółu pracujących, Polska - 9,6%).

Do **największych pracodawców województwa lubelskiego** należą:

- EMPERIA HOLDING - sieć hurtowni spożywczych,
- Grupa kapitałowa Black Red White - producent mebli,
- Polimex Mostostal S.A. - producent konstrukcji metalowych,
- Genpact Poland Spółka z o.o. – podmiot działający w branży informatycznej,
- Lubelski Węgiel Bogdanka S.A. - producent węgla kamiennego na potrzeby energetyki,
- Lubella S.A - jeden z największych krajowych liderów w produkcji mąk, makaronów i paluszków;
- Sipma – producent maszyn rolniczych i ogrodniczych,
- Zakłady Azotowe Puławy S.A - lider polskiego przemysłu nawozowo-chemicznego w produkcji nawozów azotowych na potrzeby rolnictwa,

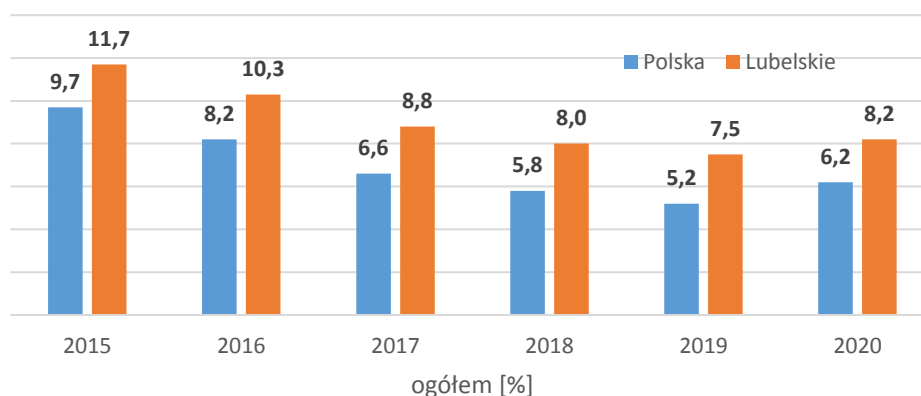
- Zakłady Mięsne ŁMEAT - Łuków S.A. oraz Zakład mięsny „Wierzejki”,
- Herbapol Lublin S.A. - producent wyrobów zielarskich, syropów spożywczych oraz herbat,
- POL-SKONE Sp. z o.o. - jedna z największych i najbardziej dynamicznie rozwijających się firm w branży stolarki budowlanej, produkcji drzwi i okien drewnianych,
- WSK PZL Świdnik,
- Perła Browary Lubelskie,
- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Krasnymstawie
- Spółdzielnia Mleczarska w Rykach,
- Fabryka Łóżysk Tocznych w Kraśniku,
- Producent wody mineralnej Nałęczowianka Sp. z o.o.,
- Model Opakowania Sp. z o.o. – zakład produkcyjny tektury falistej.

Zgodnie z wynikami Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w województwie lubelskim na koniec 2020 r. liczba osób pracujących wynosiła 860 tys., a więc zmalała od 2015 r. o 166 tys.

W województwie lubelskim, zmiany rynku pracy w latach 2015-2020 charakteryzuje:

- **zmniejszająca się stopa bezrobocia**, która w 2015 r. wynosiła 11,7%, natomiast w 2019 r. osiągnęła wielkość 8,2%;
- **zmniejszająca się liczba zarejestrowanych bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok**, która wynosi 35 068 osoby i jest o blisko 12 tys. mniejsza niż w 2015 r.;
- **zmniejszająca się liczba aktywnych zawodowo (według BAEL)**, w tym:
 - mężczyzn – z 624 tys. w 2015 r. do 508 tys. w roku 2020,
 - kobiet – z 507 tys. w 2015 r. do 403 tys. w roku 2020.

Ryc. 26. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie lubelskim w latach 2015-2020

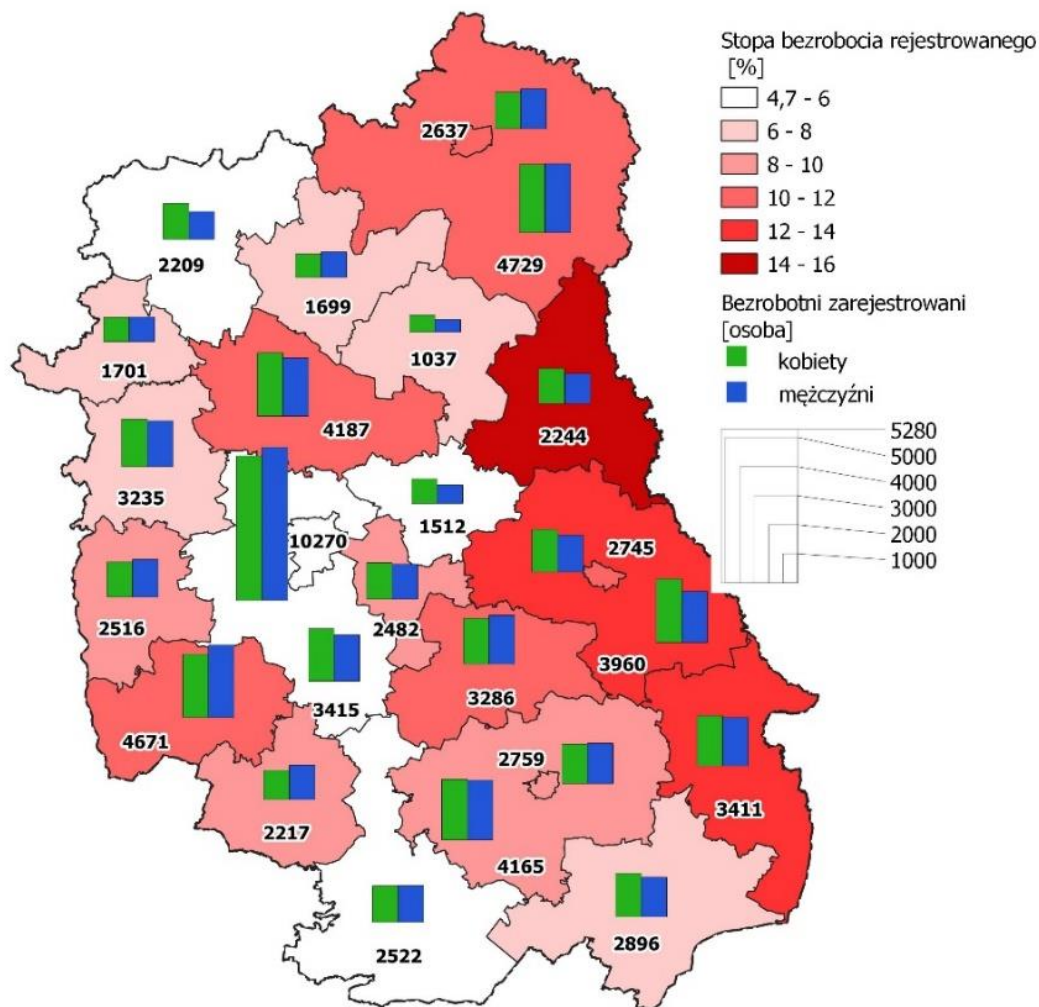

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W 2020 r. na terenie województwa lubelskiego obserwuje się wyraźne zachwianie spadkowego trendu wskaźnika stopy bezrobocia. Jest związane z systemowym ograniczeniem działalności wielu przedsiębiorstw ze względu na potrzebę minimalizowania zagrożenia epidemicznego wirusem SARSCoV-2.

Rozkład przestrzenny **stopy bezrobocia** w województwie lubelskim wykazuje, że **wyższe** wartości wskaźnika (przekraczające 10%) obserwowane są **powiatach przygranicznych**. Maksymalna wartość stopy bezrobocia w regionie zarejestrowana została w powiecie włodawskim (16%). Najniższą stopę bezrobocia odnotowuje powiat łukowski (4,7%), który cechuje duża aktywność pracodawców, zwłaszcza w sektorach transportu międzynarodowego oraz branży budowlano- remontowej, a także bliskość i dobre skomunikowanie z rynkiem pracy Warszawy.

Ryc. 27. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w 2020 r. według powiatów

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W odniesieniu do rynku pracy, SRWL 2030 wskazuje:

- **cel operacyjny 3.1. Wykorzystanie potencjału badawczo-rozwojowego jednostek naukowych oraz wspieranie transferu wiedzy i technologii**, w ramach którego przewidziano dostosowywanie kierunków kształcenia oraz wspieranie możliwości nabywania kwalifikacji innowacyjnych, ze zwróceniem uwagi na potrzeby rynku pracy oraz podmiotów prowadzących działalność w branżach należących do regionalnych inteligentnych specjalizacji;

- **cel operacyjny 3.2. Wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw**, w ramach którego przewidziano realizację działań przyczyniających się do budowania gospodarki bardziej odpornej na szoki kryzysowe, zdolnej do utrzymania i tworzenia trwałych miejsc pracy oraz oferującej akceptowane społecznie zatrudnienia;
- **cel strategiczny 4. Wzmacnianie kapitału społecznego**, w ramach którego przewidziano działania ukierunkowane m.in. na:
 - aktywizację zawodową niewykorzystanych zasobów pracy;
 - dostosowanie działalności instytucji rynku pracy do potrzeb zmieniającej się gospodarki;
 - wykorzystanie wniosków z regionalnego procesu przedsiębiorczego odkrywania do prognozowania potrzeb lokalnych rynków pracy oraz wspierania określonych kierunków kształcenia zawodowego;
 - poprawę sytuacji pracujących w zakresie warunków pracy;
 - stałe monitorowanie i programowanie sytuacji i trendów na rynku pracy, w tym zapotrzebowania na określone kwalifikacje i kompetencje.

WNIOSKI: Gospodarka – rynek pracy

1. W planowaniu zagospodarowania, sytuacja na rynku pracy stanowi konsekwencję wielowymiarowych działań ukierunkowanych przede wszystkim na zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej województwa, organizację przestrzeni gospodarczej oraz wykorzystanie zasobów i potencjałów regionu.
2. Zgodnie z treścią SRWL 2030, poprawa regionalnego rynku pracy warunkowana jest działaniami w różnych sektorach gospodarki oraz interwencjami na rzecz wzmacniania kapitału społecznego.

Ze względu na charakter działań dotyczących kształtowania rynku pracy należy uznać, że obecnie obowiązująca polityka rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego może być kontynuowana na podstawie PZPWL 2015.

3.2.3. Infrastruktura komunalna

3.2.3.1. Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków

Zgodnie z PZPWL 2015, w ramach rozwoju systemów zaopatrzenia w wodę, racjonalizacji poboru wód oraz zmniejszenia wodochłonności produkcji przemysłowej zakłada się aktualizację granic stref ochronnych komunalnych ujęć wody, a także większe wykorzystywanie wód powierzchniowych jako źródła zaopatrzenia w wodę przemysłu i rolnictwa. Dalszych inwestycji wymagają systemy zbiorowego zaopatrzenia w wodę, zarówno w kierunku poprawy dostępności, jak też jakości wód. Poprawa jakości wód na terenie województwa będzie realizowana głównie poprzez inwestycje prowadzące do rozwoju infrastruktury związanej z zagospodarowaniem ścieków bytowych. Duże znaczenie dla poprawy jakości środowiska, szczególnie na obszarach zurbanizowanych, będzie miało coraz szersze stosowanie urządzeń podczyszczających w systemach kanalizacji deszczowej, a także działania inwestycyjne zmierzające do ciągłego usprawniania gospodarki wodno-ściekowej w zakładach przemysłowych.

W ramach przestrzennych warunków realizacji regionalnej polityki rozwoju w zakresie zaopatrzenia w wodę, PZPWL 2015 wskazuje:

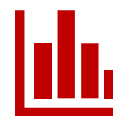
- **gminy priorytetowe w zakresie budowy i rozbudowy zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę** ze względu na szczególnie niski wskaźnik zwodociągowania, w których odsetek korzystających z sieci nie przekracza:

- 25%: Bełżec, Miączyn, Łabunie, Wojciechów, Mircze, Bełżyce;
- 50%: Dorohusk, Rossosz, Drelów, Łomazy, Sawin, Grabowiec, Adamów, Sitno, Lubycza Królewska, Godziszów, Gościeradów, Dzwola, Zamość, Biała Podlaska, Werbkowice, Uchanie, Komarówka Podlaska.

Na skutek inwestycji zrealizowanych w latach 2015-2020 wzrósł (przekroczył 50%) odsetek korzystających z sieci wodociągowych w gminach: Bełżyce, Drelów, Łomazy, Sawin, Dzwola, Biała Podlaska, Uchanie i Komarówka Podlaska.

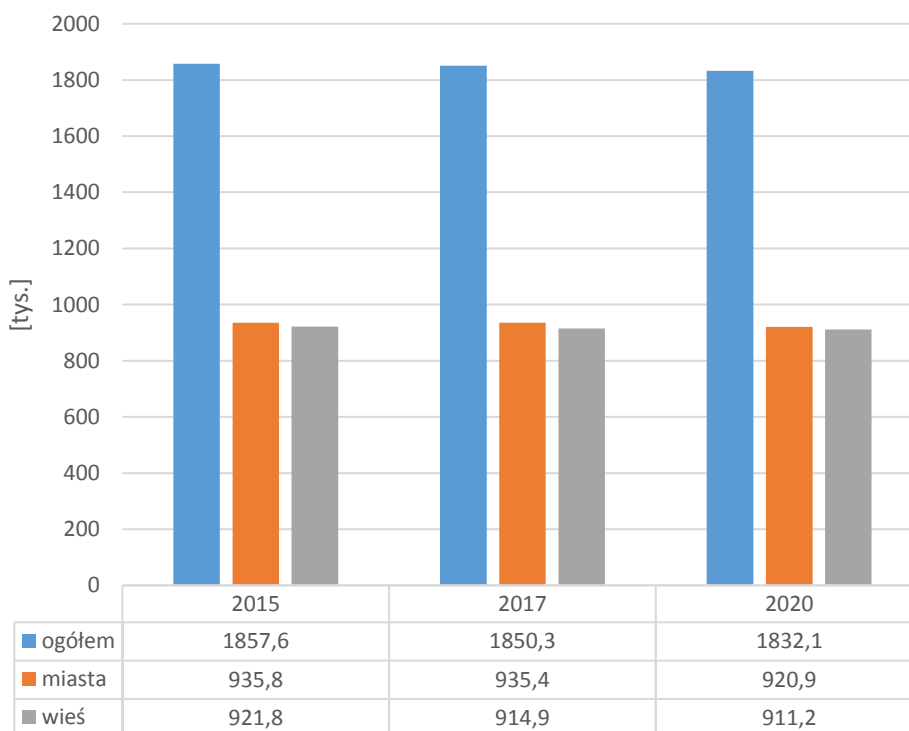
Relatywnie niskie wskaźniki w tym zakresie nadal charakteryzują gminy: Bełżec, Miączyn, Łabunie, Wojciechów, Mircze, Dorohusk, Rossosz, Grabowiec, Adamów, Sitno, Lubycza Królewska, Godziszów, Gościeradów, Zamość oraz Werbkowice.

W ostatnich latach, ze względu na relatywnie dobrze rozwiniętą sieć wodociągową, inwestycje dotyczące jej rozbudowy na terenie województwa lubelskiego prowadzone były w ograniczonym zakresie. W związku z tym **liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej ogółem pozostaje od 2015 r. na zbliżonym poziomie** i wynosi ok. 1,85 mln mieszkańców regionu. W wymiarze przestrzennym, niewielki przyrost udziału ludności korzystającej z wodociągu w ogólnej liczbie ludności kształtuje się odpowiednio:

- na wsi – z 80% w 2015 r. do 81,1% korzystających,
- w mieście – z 94,7% w 2015 r. do 94,8% korzystających.

Ryc. 28. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w latach 2015-2020 w województwie lubelskim

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W ramach przestrzennych warunków realizacji regionalnej polityki rozwoju w zakresie infrastruktury kanalizacyjnej, PZPWL 2015 wskazuje:

PLAN
ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO
WOJEWÓDZTWA
LUBELSKIEGO

- **gminy priorytetowe w zakresie budowy i rozbudowy zbiorowych systemów kanalizacyjnych** ze względu na szczególnie niski wskaźnik skanalizowania:
 - gminy wiejskie bez kanalizacji zbiorowej – 30 gmin;
 - gminy wiejskie, gdzie z kanalizacji zbiorowej korzysta mniej niż 16% ludności – 61 gmin.

Pomimo obserwowanej w ostatnich latach poprawy dostępności infrastruktury kanalizacyjnej na terenie województwa lubelskiego, nadal (2020 r.) występują gminy:

- bez kanalizacji zbiorowej – 21 gmin;
- gdzie z kanalizacji zbiorowej korzysta mniej niż 16% – 39 gmin.

Wykaz zadań i inwestycji celu publicznego, w części pn. **infrastruktura oczyszczania i odprowadzania ścieków**, obejmuje:

- 13 przedsięwzięć w zakresie budowy zbiorczych oczyszczalni ścieków, z czego: 9 zostało zrealizowanych, 1 została odroczone, a 3 zostały zaniechane;

Zaniechanie realizacji części inwestycji z zakresu budowy zbiorczych oczyszczalni ścieków związane jest z przyjęciem nowej koncepcji dotyczącej wspierania rozwoju systemu oczyszczalni przydomowych.

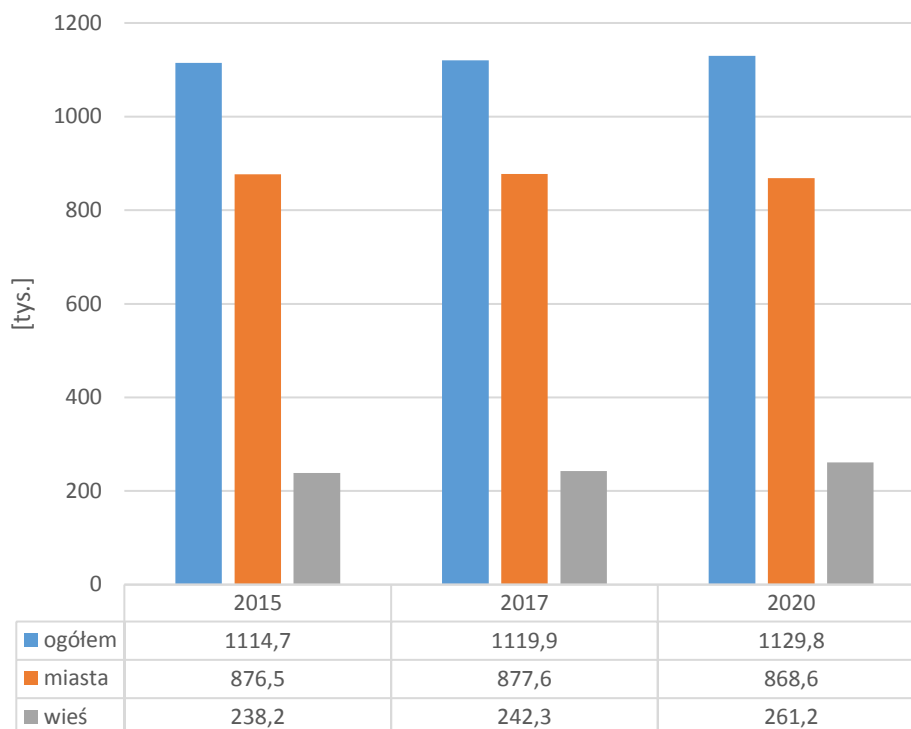
- 13 przedsięwzięć w zakresie rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków, z czego: 38 zostało zrealizowanych, 3 pozostają w fazie realizacji, 1 została odroczone, natomiast 2 zaniechano.

W latach 2015-2020, **liczba ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej** w województwie lubelskim **sukcesywnie wrasta**. W okresie tym nastąpił przyrost o ok. 15 tys. i w 2020 r. kształtował się na poziomie 1,13 mln korzystających. W wymiarze przestrzennym, udział korzystających z sieci kanalizacyjnej zmienił się odpowiednio:

- na wsi – z 20,7% ludności (2015 r.) do 23,3% (2020 r.);
- w miastach – z 88,7% ludności (2015 r.) do 89,4% (2020 r.);
- odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w 2015 r. wynosił ogółem 57,2%, natomiast w 2020 r. 58,1%.

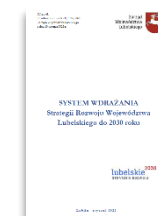
Ryc. 29. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w latach 2015-2020 w województwie lubelskim

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W zakresie gospodarki wodno-ściekowej, przyjęta w marcu 2021 r. SRWL 2030 wskazuje:

- **kierunki działań o charakterze horyzontalnym w ramach celu operacyjnego 2.4. Ochrona walorów środowiska:**
 - wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek;
 - wspieranie działań na rzecz zagospodarowania wody w przemyśle wydobywczym przy wykorzystaniu innowacyjnych technologii;
- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL, w tym:**
 - Program ochrony środowiska województwa lubelskiego.

WNIOSKI: Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe z zakresu rozwijania systemów wodno-kanalizacyjnych osiągnane są poprzez kierunkową rozbudowę infrastruktury zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków w dostosowaniu do lokalnych uwarunkowań środowiskowych.
2. Określone w SRWL 2030 kierunki interwencji w sferze gospodarki wodno-kanalizacyjnej zorientowane są na wspieranie działań służących ochronie i kształtowaniu zasobów wodnych.

Ze względu na:

- zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 obejmujących przestrzenne uwarunkowania rozwoju systemów zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków,
- nadal niewystarczający poziom dostępności infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w znacznej części gmin województwa (w tym przede wszystkim w gminach położonych w obszarach ochrony GZWP),
- przewidziany w SRWL 2030 horyzontalny charakter interwencji w sferze gospodarki wodno-kanalizacyjnej,

należy uznać, że ustalenia ogólne PZPWL 2015 w zakresie rozwoju systemów zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków pozostają aktualne.

Ze względu na:

- zmiany Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych, w tym przede wszystkim w zakresie planowanych zadań inwestycyjnych,

rekomenduje się, w ramach perspektywicznej aktualizacji PZPWL 2015, weryfikację wykazu zadań i inwestycji celu publicznego w części: Infrastruktura oczyszczania i odprowadzania ścieków.

3.2.3.2. Gospodarka odpadami

Kierunki rozwoju przestrzennego województwa w zakresie gospodarki odpadami obejmują działania służące zwiększaniu zakresu ich utylizacji, co w konsekwencji sprzyja zmniejszeniu ilości odpadów składowanych i ograniczaniu ich negatywnego wpływu na środowisko. Opierały się one na założeniu optymalizacji funkcjonowania 9 regionów gospodarowania odpadami komunalnymi określonych w Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2017, tj.: Regionu Biała Podlaska, Regionu Centralno-Wschodniego, Regionu Centralnego, Regionu Chełm, Regionu Południowo-Zachodniego, Regionu Południowego, Regionu Północno-Zachodniego, Regionu Puławy oraz Regionu Zamość.

W obecnie obowiązującym Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Lubelskiego 2022 (WPGO 2022) przyjęto 8 regionów gospodarowania odpadami komunalnymi. Ze względu na potrzebę optymalizacji wykorzystania istniejących i planowanych mocy przerobowych poszczególnych instalacji regionalnych, z dotychczasowych dwóch regionów, tj.: Centralnego i Południowo-Zachodniego, utworzono jeden pn. Region Centralno-Zachodni.

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw wprowadziła istotne zmiany założeń systemów gospodarki odpadami komunalnymi, które dotyczą m.in. możliwości przekazywania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania i z procesów mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych do instalacji położonych na obszarze całego kraju.

W prowadzone przepisy znoszą obowiązek zagospodarowania ww. odpadów komunalnych wyłącznie w granicach regionów gospodarki odpadami określonych w wojewódzkim planie gospodarki odpadami (zniesienie rejonizacji).

Aktualnie trwają prace nad nowelizacją Wojewódzkiego planu gospodarki odpadami. Zakłada się, że z końcem 2022 r. projekt dokumentu zostanie przedłożony do uchwalenia przez Sejmik Województwa Lubelskiego.

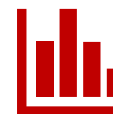
W odniesieniu do poszczególnych regionów, PZPWL 2015 wskazuje istniejące, realizowane i planowane instalacje przetwarzania i składowania odpadów. W tym zakresie, w wykazie zadań i inwestycji celu publicznego z zakresu **gospodarki odpadami**, PZPWL 2015 ustala **19 przedsięwzięć** obejmujących:

- budowę / rozbudowę stacji przeładunkowych – inwestycja zaniechana, planowana do realizacji w Regionie Biała Podlaska;
- budowę / rozbudowę składowisk odpadów – 9 inwestycji, z których 8 zostało zrealizowanych, a jedna została przewidziana do realizacji w ramach WPGO 2022;
- budowę / rozbudowę instalacji sortowania odpadów – inwestycja zrealizowana w Regionie Centralno-Wschodnim;
- budowę / rozbudowę instalacji przekształcania odpadów – 8 inwestycji, z których wszystkie zostały zrealizowane.

Z zakresu inwestycji w gospodarce odpadami niebezpiecznymi, dotychczas nie udało się zrealizować ważnej dla województwa instalacji termicznego przekształcania odpadów medycznych i weterynaryjnych.

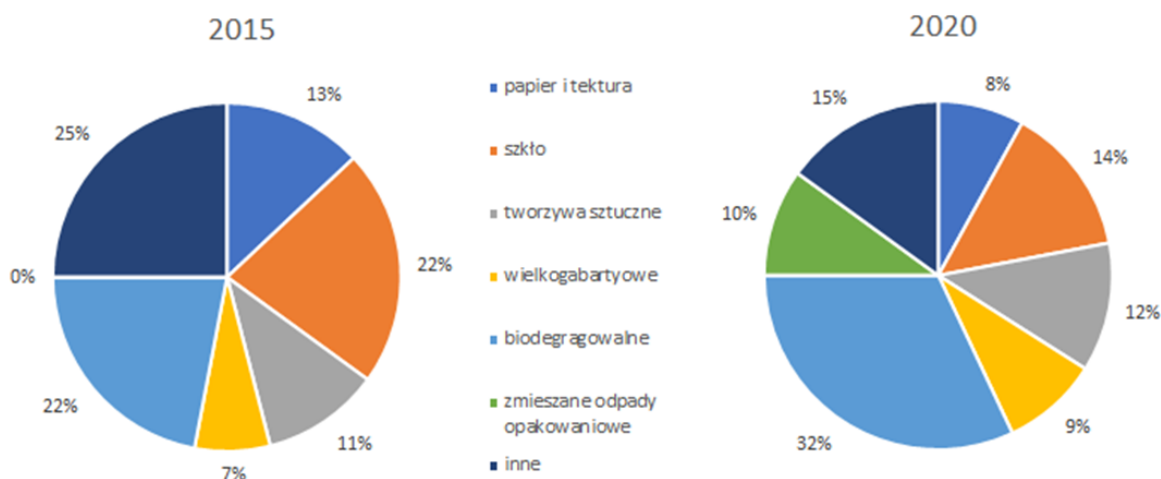
Ze względu na powszechne występowanie na obszarze województwa lubelskiego oraz szkodliwość dla zdrowia człowieka, PZPWL 2015 szczególne znaczenie przypisuje działaniom dotyczącym **unieszkodliwianiu azbestu i wyrobów zawierających azbest**.

Problematykę gospodarki odpadami na terenie województwa lubelskiego charakteryzuje:

- **zwiększająca się ilość wytwarzanych odpadów komunalnych ogółem**, która w 2015 r. wynosiła 384,8 tys. t, w tym 302,3 tys. t z gospodarstw domowych, natomiast w 2020 r. odpowiednio – 521,8 tys. t, w tym z gospodarstw domowych – 436,2 tys. t;
- **zmniejszająca się ilość zmieszanych odpadów komunalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca**, których w 2015 r. zebrano 138,8 kg, a w 2020 r. – 129,1 kg (średnia dla Polski wynosi 212,3 kg/1 mieszkańca);
- **wzrastająca ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie**, która w 2015 r. wynosiła 87,2 tys. t (22,7% wszystkich odpadów zebranych w województwie), natomiast w 2020 r. – 250,2 tys. t (47,9% wszystkich odpadów zebranych w województwie);

Ryc. 30. Odpady komunalne zebrane selektywnie w 2015 i 2020 r. na terenie województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

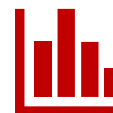
- **zmniejszająca się liczba zakładów wytwarzających i składujących odpady**, tj. odpowiednio z 85 w 2015 r. do 74 w 2020 r.;
- **zmniejszająca się liczba składowisk odpadów**, na których unieszkodliwiane są odpady komunalne z 39 obiektów (o łącznej powierzchni 94,6 ha) w 2015 r. do 23 obiektów (o łącznej powierzchni 69,4 ha) w 2020 r.;

W 2020 r., na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 1 składowisko odpadów, które posiadało instalację odgazowywania. Uzyskany gaz pozwolił na uzyskanie blisko 270 tys. kWh energii elektrycznej w ciągu roku.

Województwo lubelskie uczestniczy w realizacji, przyjętego w dniu 14 lipca 2009 r. przez Radę Ministrów „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”. W ramach realizowanych działań oszacowano, że ilość azbestu na terenie województwa przekracza 1,25 mln ton.

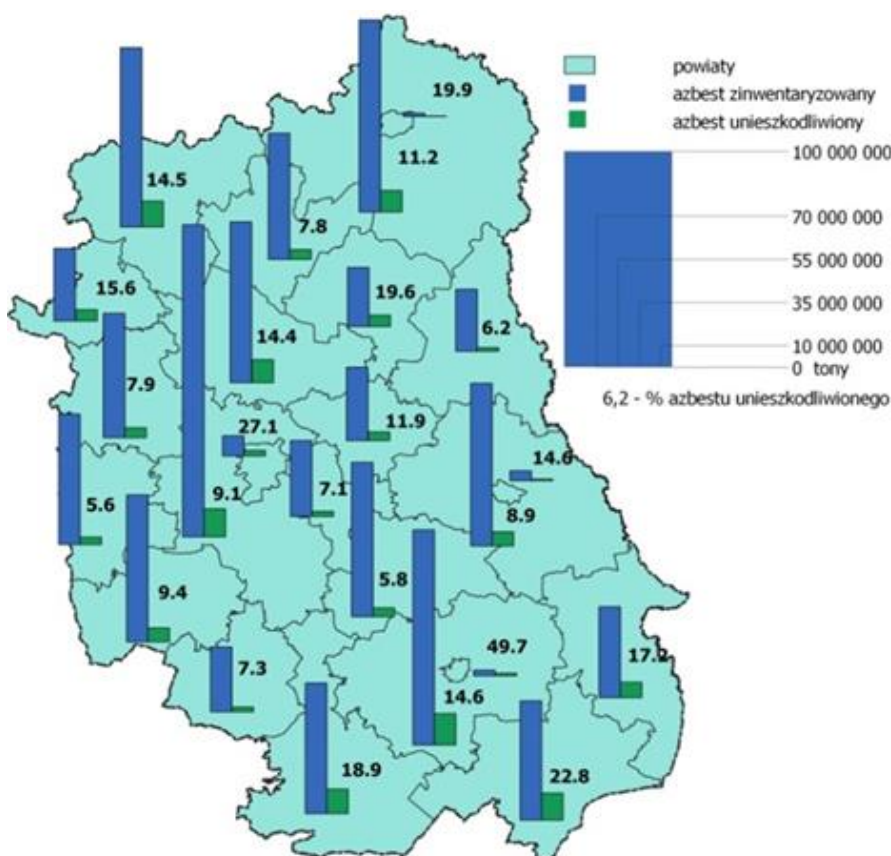
- do połowy 2021 r. na terenie województwa lubelskiego unieszkodliwiono blisko 148 tys. ton azbestu.

Na terenie województwa lubelskiego, azbest unieszkodliwiany jest na 2 składowiskach, tj.:

- PGO Sp. z o.o. w Chełmie – Składowisko Odpadów Azbestowych w Srebrzyszczu;
- Zakładzie Zagospodarowania Odpadów Sp. z o.o. w Kraśniku – składowisko Lasy.

Ryc. 31. Poziom unieszkodliwienia azbestu w województwie lubelskim według powiatów - stan VIII 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji publikowanej w ramach projektu „Bezpieczni bez azbestu” - <https://azbest.lubelskie.pl/stan-obecny>

W zakresie gospodarki odpadami, przyjęta w marcu 2021 r. SRWL 2030 wskazuje:

- kierunki działań o charakterze horyzontalnym, w ramach celu operacyjnego 2.4. Ochrona walorów środowiska:
 - wdrażanie systemu racjonalnej gospodarki odpadami nastawionej na zwiększenie ponownego ich wykorzystania, recyklingu i odzysku surowców i energii.

- **przedsięwzięcia określone w Systemie wdrażania SRWL**, w tym:
 - System gospodarowania odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest;
 - Plan gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego;
 - Program ochrony środowiska województwa lubelskiego.

WNIOSKI: Gospodarka odpadami

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe z zakresu gospodarki odpadami osiągane są poprzez budowę i rozbudowę instalacji przetwarzania odpadów w obrębie wyznaczonych w województwie regionów gospodarowania odpadami komunalnymi.
2. Określone w SRWL 2030 kierunki interwencji w sferze gospodarki odpadami zorientowane są na wspieranie kompleksowych działań służących zwiększeniu ponownego wykorzystania odpadów, recyklingu oraz odzysku surowców i energii.

Ze względu na:

- przewidziany w SRWL 2030 horyzontalny charakter interwencji w sferze gospodarki odpadami,

należy uznać, że PZPWL 2015 pozostaje aktualny w aspekcie możliwości realizacji celów SRWL 2030.

Ze względu na:

- zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 obejmujących przestrzenne uwarunkowania rozwoju systemu gospodarki odpadami w układzie regionów gospodarowania odpadami komunalnymi,
- zniesienie obowiązku rejonizacji gospodarki odpadami,
- trwające prace nad nowelizacją Wojewódzkiego planu gospodarki odpadami,

rekomenduje się, w ramach perspektywicznej aktualizacji PZPWL 2015, weryfikację ustaleń dotyczących gospodarowania odpadami komunalnymi oraz wykazu zadań i inwestycji celu publicznego w części: Infrastruktura odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

3.2.4. Infrastruktura teleinformatyczna

Gwałtowny (zwłaszcza w ostatnich kilkunastu latach) rozwój szeroko rozumianych IT sprawił, że zapewnienie szybkiego dostępu do informacji oraz zdolność ich wykorzystania, przetwarzania i wytwarzania, stały się bardzo ważnym czynnikiem rozwoju technologicznego, ekonomicznego, przestrzennego i kulturowego.

W zakresie telekomunikacji przewodowej i bezprzewodowej PZPWL 2015 zakłada sukcesywną rozbudowę wysokiej jakości infrastruktury telekomunikacyjnej obejmującej zasięgiem cały obszar województwa z dostępem do zaawansowanych technologicznie usług. Rozwój sieci połączeń ma zapewnić dostępność sygnału na terenie całego województwa.

W celu zwiększenia **dostępu do Internetu szerokopasmowego**, w tym przede wszystkim na obszarach zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, województwo lubelskie wraz z województwami Polski Wschodniej realizowało projekt pn. **Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej**. W efekcie realizacji projektu wybudowano 2 908 km

światłowodowej sieci szkieletowo-dystrybucyjnej, która swoim zasięgiem obejmuje 189 gmin województwa lubelskiego. Pomimo szerokiego oddziaływania wybudowanej infrastruktury, dostęp do sieci warunkowany jest działalnością operatorów sieci dostępowych, którzy mogą świadczyć usługi detaliczne na rzecz użytkowników końcowych.

Jako główne elementy struktury regionalnej sieci szerokopasmowej PZPWL 2015 wskazuje:

- węzły szkieletowe: Łuków, Biała Podlaska, Parczew, Lubartów, Włodawa, Puławy, Lublin, Kraśnik, Chełm, Krasnystaw, Zamość, Hrubieszów, Biłgoraj, Tomaszów Lubelski;
- węzły dystrybucyjne (zgodnie z projektem Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej);
- sieć szkieletową wojewódzką na kierunkach: Siemiatycze – Biała Podlaska – Włodawa – Chełm – Krasnystaw, Biała Podlaska – Łuków – Parczew – Lubartów – Lublin, Puławy – Lublin – Krasnystaw – Zamość – Hrubieszów – Tomaszów Lubelski – Biłgoraj / Leżajsk, Puławy – Kraśnik – Biłgoraj / Sandomierz;
- sieć dystrybucyjną (zgodnie z projektem Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej).

Według Raportu o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce z 2018 r., w województwie lubelskim:

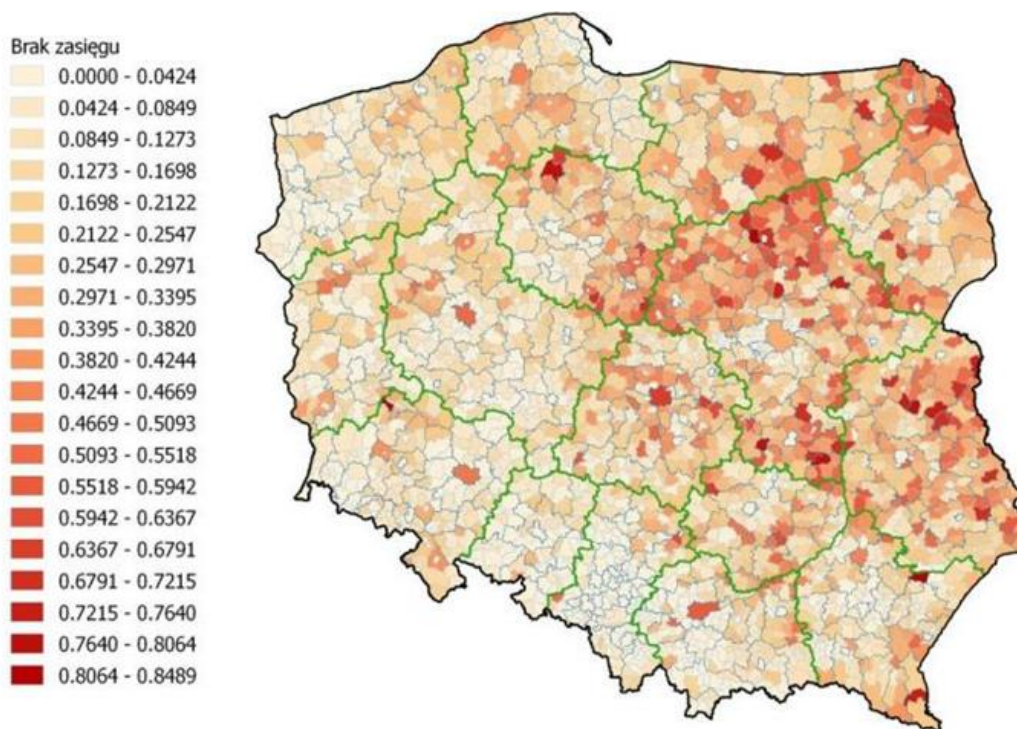
- ponad 2 tys. (ok. 50%) miejscowości (o liczbie ludności nieprzekraczającej 500 mieszkańców) nie posiada węzłów telekomunikacyjnych, a na ich terenie nie działa żaden operator telekomunikacyjny,
- we wszystkich miejscowościach o liczbie mieszkańców przekraczającej 5 tys. zlokalizowane są węzły co najmniej 3 operatorów.

Duży odsetek gospodarstw domowych w województwie lubelskim nadal posiada trudności z dostępem do Internetu, co wynika z utrzymującej się znacznej ilości białych plam, czyli miejsc poza zasięgiem sieci. Zgodnie ze stanem na koniec 2020 r. dostęp do Internetu o przepustowości co najmniej 30 Mb/s miało 75,9% gospodarstw domowych w Polsce.

W województwie lubelskim notuje się najniższy w Polsce – wskaźnik penetracji lokalowej¹¹, który w 2020 r. wyniósł w regionie 61,9%.

¹¹ Wskaźnik penetracji lokalowej – stosunek liczby wszystkich lokali mieszkalnych w budynkach w zasięgu sieci min. 30 Mb/s do ogólnej liczby lokali mieszkalnych na analizowanym obszarze. Źródło danych: Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2020 r. Urzędu Komunikacji Elektronicznej.

Ryc. 32. Odsetek gospodarstw domowych w danej gminie z brakiem dostępu do usług o przepustowości co najmniej 30 Mb/s (1.0000 = 100%)

Źródło: „Analiza uwarunkowań w procesie aktualizacji Narodowego Planu Szerokopasmowego”, InfoStrategia i GWW, 2018 - na podstawie danych z Systemu Informacyjnego o Infrastrukturze Szerokopasmowej (SIIS), Projekt aktualizacji Narodowy Plan Szerokopasmowy 2018

W województwie lubelskim nadal odczuwalne są braki w zakresie dostępności telekomunikacyjnej. Dotyczy to przede wszystkim obszarów wiejskich cechujących się niską gęstością zaludnienia i rozproszoną zabudową.

- W ostatnich latach obserwuje się korzystne zmiany w zakresie dostępności telekomunikacyjnej na terenie województwa lubelskiego. Przełomowe znaczenie w tym kontekście miała budowa sieci szerokopasmowej, w szczególności realizacja projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - województwo lubelskie”, której zasadniczym celem było przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu.

W zakresie zwiększania dostępności telekomunikacyjnej, przyjęta w marcu 2021 r. SRWL 2030 wskazuje:

- **w ramach celu operacyjnego 2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej:**
 - uzupełnianie braków w infrastrukturze telekomunikacyjnej o wysokich przepustowościach;
 - rozwijanie portfolio cyfrowych usług oraz udostępnianie ich dla mieszkańców, przedsiębiorców i turystów;
- **w ramach celu operacyjnego 2.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich:**
 - zwiększenie dostępności usług telekomunikacyjnych świadczonych na poziomie lokalnym;
- **w ramach celu operacyjnego 3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu:**

- upowszechnianie nowoczesnych, wykorzystujących technologie cyfrowe form dostępu do kultury i informacji o zasobach przyrodniczych;
- **w ramach celu operacyjnego 4.1. Rozwijanie kapitału ludzkiego:**
 - upowszechnienie rozwiązań e-szkolnictwa, w tym doposażenie szkół i placówek oświatowych w odpowiednie narzędzia;
- **w ramach celu operacyjnego 4.2. Poprawa jakości świadczenia usług zdrowotnych:**
 - upowszechnianie stosowania nowoczesnych rozwiązań w jednostkach ochrony zdrowia oraz opieki, w tym z wykorzystaniem ICT (e-zdrowie, telemedycyna, opieka zdalna, itp.).

WNIOSKI: Infrastruktura teleinformatyczna

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe z zakresu dostępności teleinformatycznej osiągnąć są poprzez rozbudowę infrastruktury telekomunikacyjnej oraz organizację usług telekomunikacyjnych, w tym przede wszystkim obejmujących działalność operatorów sieci dostępowych.
2. Określone w SRWL 2030 kierunki interwencji w zakresie poprawy dostępności telekomunikacyjnej zorientowane są na wspieranie wielowymiarowych działań służących zwiększeniu wykorzystania technologii cyfrowych we wszystkich dziedzinach życia społeczno-gospodarczego.
3. Kluczowym czynnikiem wpływającym na potrzebę szerszego zastosowania technologii cyfrowych była pandemia Covid-19, która wymusiła reorganizację sposobu funkcjonowania wielu podmiotów gospodarczych i administracji publicznej.

Ze względu na:

- zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 obejmujących przestrzenne uwarunkowania rozwoju infrastruktury teleinformatycznej,
- przewidziany w SRWL 2030 horyzontalny charakter interwencji w zakresie rozwoju technologii cyfrowych,

należy uznać, że ustalenia PZPWL 2015 w przedmiotowym zakresie pozostają aktualne.

3.2.5. Mieszkalnictwo

Zgodnie z częścią diagnostyczną PZPWL 2015, na terenie województwa lubelskiego obserwuje się poprawę warunków mieszkaniowych, czego dowodzą dodatnie wskaźniki: wzrostu zasobów mieszkaniowych, wzrostu standardu zamieszkiwania wyrażonego wyposażeniem mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne i średnią powierzchnią użytkową mieszkań. Niekorzystnie natomiast przedstawia się struktura wiekowa zasobów mieszkaniowych województwa. Utrzymuje się znaczna przewaga mieszkań wybudowanych w latach 1945-1988 w technologii wielkopłytywowej o dużym stopniu zużycia.

W PZPWL 2015, mieszkalnictwo jest przedmiotem kompleksowych działań w sferze rozwoju osadnictwa i infrastruktury społecznej. Przyjęto, że kształtowanie zrównoważonej struktury przestrzennej polegać będzie przede wszystkim na zwiększeniu efektywności wykorzystywania terenów już zagospodarowanych oraz podwyższaniu jakości przestrzeni publicznych. Ważnym aspektem będą również kompleksowe działania rewitalizacyjne obszarów zdegradowanych, w tym staromiejskich terenów mieszkaniowych i „blokowisk”, które przyczynią się do poprawy jakości przestrzeni urbanizowanej. W ramach ustaleń ogólnych

dotyczących kształtowania tkanki mieszkaniowej w obszarach zabudowy, regionalna polityka rozwoju przestrzennego wskazuje:

- dostosowanie istniejących zasobów mieszkaniowych do współczesnych standardów jakości i energochłonności;
- ochronę ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, pasaży handlowych, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.) w strefach rozwoju terenów mieszkaniowych i usługowych;
- rewitalizację lub wymianę zdegradowanych fragmentów tkanki miejskiej;
- zapewnienie dostępności funkcji podstawowych poprzez lokalizację w dzielnicach mieszkaniowych usług komercyjnych (sklepy) i administracyjnych (biura), a także w zakresie sportu, oświaty i kultury.

W kontekście planowania struktur przestrzennych obejmujących większe ośrodki miejskie (tj. aglomerację lubelską i miasta subregionalne) oraz ich strefy oddziaływania, kluczowe znaczenie przypisuje się kształtowaniu tzw. zielonych pierścieni. Poza stabilizującym wpływem na środowiskowe warunki życia w mieście, obszary te służą:

- ochronie struktury ekologicznej z elementami przyrody zbliżonej do naturalnej i osobliwościami przyrodniczo-krajobrazowymi;
- ochronie struktury przestrzennej przed semiurbanizacją i chaotyczną urbanizacją, tj. zarówno w odniesieniu do terenów otwartych niezabudowanych, jak i krajobrazów mozaikowych (drobnoskalowych) z typowym dla terenów podmiejskich dużym zróżnicowaniem fitytosocjologicznym zbiorowisk zastępczych i nierzadko o znaczących walorach florystycznych;
- ograniczaniu niekontrolowanej presji miasta na tereny wiejskie;
- zapewnieniu mieszkańcom miast przestrzeni dla wypoczynku codziennego i świątecznego.

W dniu 5 lipca 2018 weszła w życie ustawa o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących. Przygotowanie do realizacji inwestycji mieszkaniowej obejmuje sporządzenie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej, uzasadniającej rozwiązania funkcjonalno-przestrzenne inwestycji mieszkaniowej, z uwzględnieniem charakteru zabudowy miejscowości i okolicy, w której inwestycja mieszkaniowa ma być zlokalizowana.

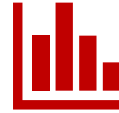
Zgodnie z przepisami ustawy:

- marszałek województwa opiniuje wniosek o ustalenie lokalizacji inwestycji mieszkaniowej w zakresie zadań samorządowych, służących realizacji inwestycji celu publicznego – w odniesieniu do terenów nieobjętych obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego;
- zarząd województwa opiniuje wniosek o ustalenie lokalizacji inwestycji mieszkaniowej w zakresie uwzględnienia wyników audytu krajobrazowego.

W ramach kompetencji w zakresie opiniowania wniosków o ustalenie lokalizacji inwestycji mieszkaniowej, do końca 2021 r.:

- Zarząd Województwa Lubelskiego wyraził 31 opinii,
- Marszałek Województwa Lubelskiego wyraził 2 opinie.

Rozwój mieszkalnictwa na terenie województwa lubelskiego w latach 2015-2020 charakteryzuje:

- **przyrost** o ok. 14% (tj. z 106,57 km² do 121,35 km²) **powierzchni gruntów zabudowanych przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe**;
- **łączna liczba oddanych do użytkowania budynków o funkcji mieszkalnej i mieszkalno-usługowej**, która znacznie przekroczyła 14 tys.;
- **suma mieszkań oddanych do użytkowania**, która osiągnęła wielkość 32 285 lokali;
- **wzrost** z 27,4 m² do 29,4 m² **przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę**;
- **zmniejszenie** z 2,81 do 2,64 **wskaźnika przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie**.

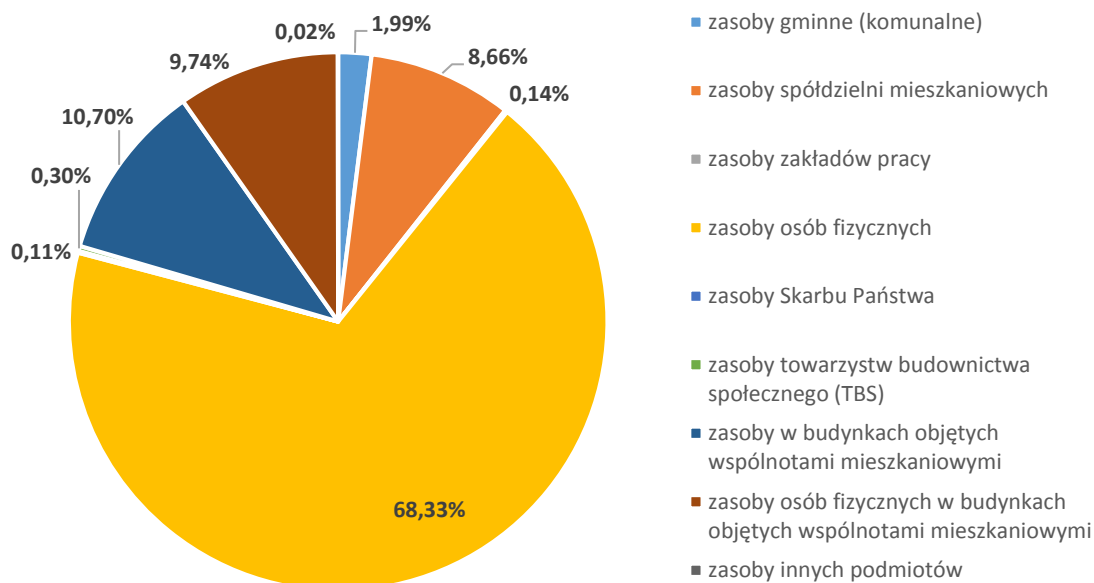
Obecny (2020 r.) stan zasobów mieszkaniowych obrazują:

- **całkowite zasoby mieszkaniowe** na poziomie 793 796 lokali mieszkalnych co wskazuje, że (podobnie jak średnio w Polsce) 1 lokal zamieszkuje średnio 2-3 osoby;
- **wyższa niż średnia w kraju powierzchnia użytkowa mieszkania**, która w województwie lubelskim wynosi ok. 77 m², a średnia w Polsce kształtuje się na poziomie 74 m²;
- **struktura własnościowa zasobów mieszkaniowych**, w której:
 - **dominujący (ponad 68%) udział zasobów należących do osób fizycznych**;
 - **znaczny udział zasobów spółdzielni mieszkaniowych oraz zasobów w budynkach objętych wspólnotami mieszkaniowymi**, który kształtuje się odpowiednio na poziomie 8,7% i 10,7%;
 - **nieznaczny udział zasobów gminnych (komunalnych) i zasobów Skarbu Państwa**, który łącznie kształtuje się na poziomie niespełna 2%.

W ujęciu wewnątrzregionalnym zwraca uwagę wyraźnie **zróznicowanie terytorialne w zakresie liczby mieszkań oddanych do użytkowania** w latach 2015-2020:

- **najwięcej mieszkań oddano do użytkowania** w gminach miejskich: Lublin (11 873), Biała Podlaska (1 702) i Puławy (807), a w odniesieniu do gmin wiejskich: Głusk (755), Niemce (647) i Wólka (536);
- **najmniej, poniżej 3 lokali mieszkalnych oddano do użytkowania** w gminach wiejskich: Telatyn, Rudnik i Dołhobyczów;
- **ubytek zasobów mieszkaniowych** zarejestrowany został w gminie wiejskiej Krynice oraz na obszarze wiejskim gminy miejsko-wiejskiej Tyszowce.

Ryc. 33. Zasoby mieszkaniowe wg form własności w 2020 r.

- Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W aspekcie mieszkalnictwa, SRWL 2030 wskazuje kierunki działań zorientowane na zapewnianie dobrych warunków do zamieszkania i pracy w różnych częściach regionu, w tym poprzez podejmowanie działań ukierunkowanych na wzmocnienie i uzupełnienie funkcji pełnionych przez poszczególne obszary, z maksymalnym wykorzystaniem ich lokalnych potencjałów oraz policentryczności sieci miast. W ramach zakresu interwencji Samorządu Województwa Lubelskiego przewiduje się m.in. doradztwo w zakresie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii na sektora komunalnego, JST, budownictwa mieszkaniowego oraz osób fizycznych.

WNIOSKI: Mieszkalnictwo

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego oraz w SRWL 2030, działania w sferze mieszkalnictwa zorientowane są na poprawę jakości przestrzeni, w tym poprzez rewitalizację oraz wzbogacanie funkcjonalne terenów zabudowy mieszkaniowej.

Ze względu na:

- zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 obejmujących rozwój osadnictwa i infrastruktury społecznej,
- możliwość przygotowania do realizacji inwestycji mieszkaniowej na podstawie przepisów ustawy o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących,
- przewidziany w SRWL 2030 horyzontalny charakter interwencji w odniesieniu do sektora mieszkaniowego,

należy uznać, że ustalenia PZPWL 2015 w przedmiotowym zakresie pozostają aktualne.

3.2.6. Obronność i bezpieczeństwo publiczne

Zgodnie z PZPWL 2015, działania w sferze obronności i bezpieczeństwa publicznego wynikają z potrzeb realizacji zadań związanych z funkcjonowaniem sił zbrojnych, organizacji systemu ratownictwa, uwzględniania w zagospodarowaniu możliwości wystąpienia sytuacji kryzysowych, a także eliminowania potencjalnych kolizji i konfliktów przestrzennych.

Na obszarze województwa lubelskiego zlokalizowane są **tereny zamknięte, dla których w wymiarze przestrzennym, niezbędne jest zapewnienie bezkolizyjnego funkcjonowania**. Zalicza się do nich przede wszystkim: jednostki wojskowe, strzelnice i garnizony. Wśród garnizonów na terenie województwa funkcjonują: Garnizon DSP (Dowództwo Sił Powietrznych) Puławy, Garnizon DWSPEC (Dowództwo Wojsk Specjalnych) w Dęblinie, Garnizon DWL (Dowództwo Wojsk Lądowych) w Lublinie, Garnizon DWL w Chełmie, Garnizon DWL w Hrubieszowie oraz Garnizon DWL w Zamościu. W regionie funkcjonują również dwie inwestycje Ministerstwa Obrony Narodowej przewidziane do bezpośredniej współpracy z NATO tj. posterunki radarowo-pomiarowe: „Roskosz” – na obszarze gminy Biała Podlaska i „Zamość” – na obszarze gminy Łabunie. Do obiektów specjalnych w regionie przynależą obiekty i tereny wojskowe tj.: lotnisko wojskowe w Dęblinie, poligon w Jagodnem oraz byłe lotnisko wojskowe w Białej Podlaskiej.

W regionie prowadzi działalność 8 przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym, tj.:

- Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego PZL – „Świdnik” S.A. w Świdniku,
- Lubelski Węgiel „Bogdanka” S.A. w Bogdance,
- PGE Dystrybucja S.A. w Lublinie,
- Grupa Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” S.A. w Puławach,
- PKP Linia Hutnicza Szerokotorowa Sp. z o.o. w Zamościu,
- Wojskowe Zakłady Inżynieryjne S.A. w Dęblinie,
- BIOMED Wytwórnia Surowic i Szczepionek Sp. z o.o. w Lublinie,
- Lubelskie Zakłady Farmaceutyczne POLFA Lublin S.A. w Lublinie.

Przygraniczne położenie województwa lubelskiego wymaga zapewnienia przestrzennych warunków funkcjonowania służb granicznych. Organizacyjnie, jednostką odpowiedzialną za ochronę granicy na terenie województwa lubelskiego jest Nadbużański Oddział Straży Granicznej (NOSG) w Chełmie, w ramach którego w 2021 r. funkcjonowało 20 Placówek Straży Granicznej. NOSG ochrania granicę państwową z Republiką Białorusi i Ukrainą o łącznej długości odcinka 467 km, w tym z Republiką Białorusi – 171 km i z Ukrainą 296 km, na której zlokalizowanych jest 11 przejść granicznych, w tym 7 drogowych i 4 kolejowe.

Na granicy z Białorusią funkcjonują przejścia graniczne:

- drogowe:
 - Kukuryki – Kozłowiczy – dla ruchu towarowego, z terminalem samochodowym w Koroszczynie, połączonym drogą celną z terenem przejścia w Kukurykach,
 - Terespol – Brześć – dla ruchu osobowego, w tym autobusowego,
 - Sławatycze – Domaczewo – dla ruchu osobowego, z wyłączeniem ruchu autobusowego;
- kolejowe:
 - Terespol – Brześć, dla ruchu osobowego i towarowego;

Na granicy z Ukrainą funkcjonują przejścia graniczne:

- drogowe:
 - Dorohusk – Jagodzin – dla ruchu osobowego i towarowego,
 - Zosin – Ustług – dla ruchu osobowego,
 - Dołhobyczów – Uhrynów – dla ruchu osobowego pojazdami o masie całkowitej do 3,5 t oraz autobusami,
 - Hrebenne – Rawa Ruska – dla ruchu osobowego i towarowego;
- kolejowe:
 - Dorohusk – Jagodzin – dla ruchu osobowego i towarowego,
 - Hrubieszów – Włodzimierz Wołyński – dla ruchu towarowego (ruch osobowy od 2001 r. nie prowadzony),
 - Hrebenne – Rawa Ruska – dla ruchu osobowego (od 2005 r. ruch zawieszony).

Ponadto, w ramach działalności Portu Lotniczego Lublin, obsługiwane jest **lotnicze przejście graniczne** dla ruchu osobowego i towarowego w Świdniku.

Inwestycje realizowane w ostatnich latach na lubelskich przejściach granicznych, w tym przede wszystkim w Hrebennem, Dorohusku, Kukurykach z terminalem w Koroszczynie i Dołhobyczowie, pozwoliły na dostosowanie ich funkcjonalności do standardów UE.

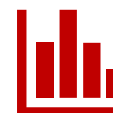
- Oddane do użytku w 2014 r. drogowe przejście graniczne w Dołhobyczowie jest obecnie jednym z najnowocześniejszych na wschodniej granicy Polski.

W wykazie zadań i inwestycji celu publicznego z zakresu **budowy, rozbudowa i modernizacji obiektów oraz urządzeń niezbędnych na potrzeby obronności państwa i ochrony granicy państwowej**, PZPWL 2015 ustala 1 przedsięwzięcie obejmujące budowę placówki Straży Granicznej Ulhówek. Pomimo tego, że przedsięwzięcie nie zostało dotychczas zrealizowane, nadal pozostaje w perspektywicznych planach rozwojowych.

Nowe zadania inwestycyjne planowane do realizacji przez Nadbużański Oddział Straży Granicznej w Chełmie dotyczą:

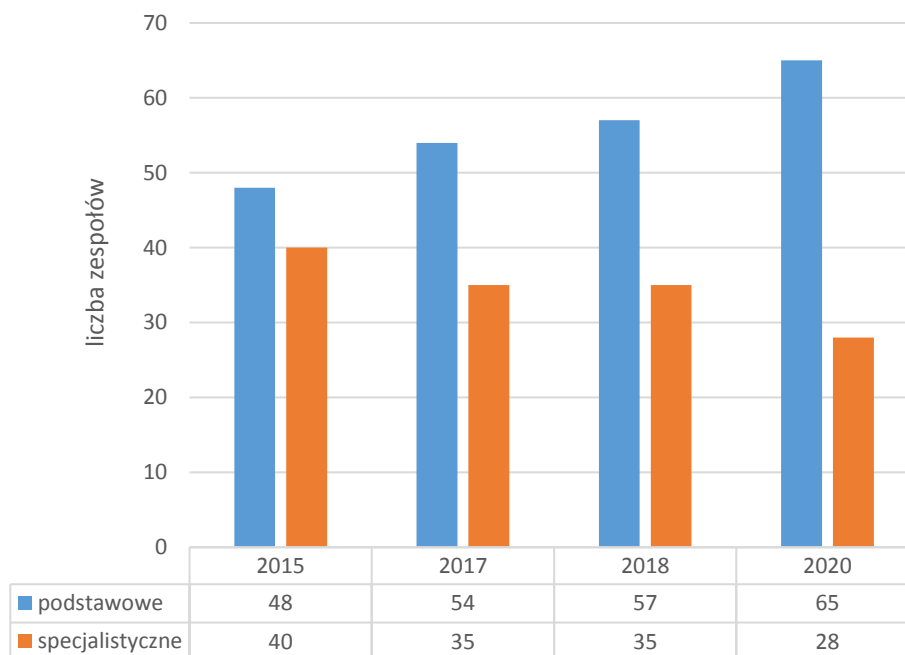
- budowy wieży obserwacyjnej w m. Kostomłoty - gm. Kodeń, działka nr 249/4;
- budowy systemu ochrony granicy państwowej - w pasie granicznym o szerokości 15 m na całym odcinku granicy państwa znajdującym się na terenie województwa lubelskiego.

Organizacja systemu ratownictwa medycznego obejmuje funkcjonowanie podstawowych i specjalistycznych zespołów ratownictwa medycznego. W latach 2015-2020, na terenie województwa wzrosła z 88 do 93 ogólna liczba zespołów, z czego:

- zwiększyła się liczba podstawowych zespołów ratownictwa medycznego – z 48 w 2015 r. do 65 w 2020 r.;
- zmniejszyła się liczba specjalistycznych zespołów ratownictwa medycznego – z 40 w 2015 r. do 28 w 2020 r.

Ryc. 34. Zespoły ratownictwa medycznego w województwie lubelskim w latach 2015-2020

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

Zagrożenia na terenie województwa lubelskiego, które mają największe znaczenie dla podejmowania przestrzennych działań ochronnych i mitygujących obejmują:

- wśród zagrożeń naturalnych – powódzie,
- wśród zagrożeń infrastrukturalnych – awarie przemysłowe i wypadki drogowe,
- wśród zagrożeń społecznych – przestępstwa.

Wśród zagrożeń naturalnych, mających największe znaczenie dla podejmowanych działań ochronnych w województwie lubelskim, mają **zagrożenia powodziowe**. Na terenie województwa lubelskiego zasięg obszarów zagrożonych powodzią obejmuje obszar o powierzchni 121 366 ha. Dotyczy to przede terenów zalewowych największych rzek w regionie, tj.: Wisły, Buga i Wieprza.

Zgodnie z ustaleniami PZPWL 2015, do podstawowych zadań z zakresu ochrony przeciwpowodziowej umieszczonych w MasterPlanie dla obszaru dorzecza Wisły oraz Planie gospodarowania wodami (PGW) w obszarze dorzecza Wisły należy:

- budowa / rozbudowa wałów przeciwpowodziowych – w tym: 34 inwestycje umieszczone w MasterPlanie oraz 5 zadań umieszczonych w PGW;
- odbudowa koryt i zabezpieczenie brzegów rzek – w tym: 30 inwestycji umieszczonych w MasterPlanie oraz 5 zadań umieszczonych w PGW.

Pomimo tego, że zadania inwestycyjne na wałach przeciwpowodziowych koncentrowały się przede wszystkim na ich modernizacji, w latach 2015-2020 wybudowano ponad 20 km nowych odcinków obwałowań ograniczających zagrożenie powodziowe Wisły.

Od dnia 8 lipca 2010 r. obowiązuje ustawa o szczególnych zasadach przygotowania inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych. Zgodnie z przepisami ustawy zarząd województwa opiniuje wnioski o wydanie decyzji o pozwoleniu na realizację inwestycji w zakresie budowli przeciwpowodziowych:

- w latach 2015-2021 do Zarządu Województwa Lubelskiego wpłynął 1 wniosek o wyrażenie opinii w przedmiotowym zakresie.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 roku, na terenie województwa lubelskiego występuje 20 zakładów stwarzających **zagrożenie wystąpienia poważnych awarii przemysłowych**.

W celu minimalizowania skutków potencjalnych awarii, w ramach ustaleń PZPWL 2015 określone zostały warunki kształtowania zagospodarowania w strefach oddziaływania tych zakładów.

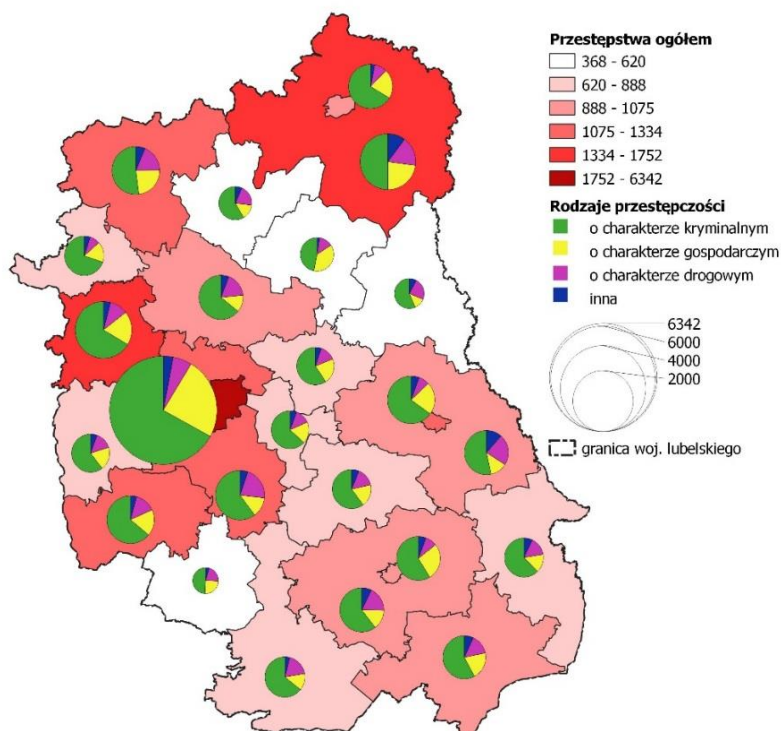
W latach 2015-2020, w województwie lubelskim obserwuje się **wyraźną poprawę bezpieczeństwa w ruchu kołowym**. Liczba wypadków drogowych ogółem zmniejszyła się z 1 252 w 2015 r. do 931 w 2020 r. oraz odpowiednio liczba wypadków śmiertelnych ze 188 do 156.

W odniesieniu do **wskaźników przestępczości** należy odnotować pozytywne zmiany dotyczące:

- mniejszej ogólnej liczby stwierdzonych przestępstw w 2020 r. (29 057) w porównaniu do roku 2015 (32 981),
- wzrostu wykrywalności popełnianych przestępstw, która wynosi obecnie ponad 81% i jest wyraźnie wyższa niż średnia w kraju.

Ryc. 35. Przestępstwa w województwie lubelskim w 2020 r. według powiatów

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

W zakresie obronności i bezpieczeństwa publicznego, SRWL 2030 wskazuje kierunki działań w ramach celu operacyjnego 4.5. Bezpieczeństwo publiczne obejmujące:

- wspieranie służb odpowiedzialnych za usuwanie skutków gwałtownych zjawisk klimatycznych/klęsk żywiołowych oraz służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne;
- wdrażanie rozwiązań zwiększających bezpieczeństwo ruchu komunikacyjnego, m.in. poprzez automatyzację procesów sterowania i zarządzania ruchem;
- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego;
- poprawa bezpieczeństwa na granicy państwa;
- wzmocnienie bezpieczeństwa sanitarno-epidemiologicznego, w tym przygotowanie placówek do funkcjonowania w sytuacjach kryzysowych;
- edukacja mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa w domu, w szkole, na drodze, w Internecie, w kontaktach z nieznanymi;
- podnoszenie świadomości kadr zarządzających oraz pracowników w sektorze publicznym i prywatnym w zakresie cyberbezpieczeństwa;
- zwiększenie odporności służb publicznych na sytuacje kryzysowe;
- wsparcie i rozwój systemów prognozowania i ostrzegania środowiskowego;
- wzmocnianie ochrony przed powodzią poprzez rozwój infrastruktury przeciwpowodziowej, utrzymanie warunków naturalnej retencji oraz ograniczanie rozwoju zabudowy w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią.

WNIOSKI: Obronność i bezpieczeństwo publiczne

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe z zakresu obronności i bezpieczeństwa publicznego osiągnąć przede wszystkim poprzez zapewnienie bezkolizyjnego funkcjonowania obiektów i infrastruktury obronnej, przestrzenną organizację instytucji bezpieczeństwa publicznego, rozwój bazy i infrastruktury służącej ograniczającej negatywne skutki zagrożeń naturalnych oraz uwzględnianie ograniczeń w rozwoju zagospodarowania.
2. Określone w SRWL 2030 kierunki interwencji dotyczące bezpieczeństwa publicznego zorientowane są na poprawę efektywności działań instytucji odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa w różnych sferach życia, a także podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie źródeł zagrożeń i właściwych zachowań w sytuacjach kryzysowych.

Ze względu na:

- zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 obejmujących przestrzenne uwarunkowania realizacji zadań związanych z funkcjonowaniem sił zbrojnych, organizacji systemu ratownictwa, uwzględniania w zagospodarowaniu możliwości wystąpienia sytuacji kryzysowych, a także eliminowania potencjalnych kolizji i konfliktów przestrzennych,
- charakter inwestycji realizowanych na terenach zamkniętych,
- przewidziany w SRWL 2030 horyzontalny charakter interwencji w zakresie poprawy bezpieczeństwa publicznego,

należy uznać, że ustalenia PZPWL 2015 w przedmiotowym zakresie pozostają aktualne.

3.2.7. Tożsamość regionalna

Województwo lubelskie należy do obszarów, w których ze względu na uwarunkowania historyczne, **wzmacnianie tożsamości regionalnej oraz integracja społeczna stanowią ważne wyzwania regionalnej polityki rozwoju**. W sferze rozwoju przestrzennego wiąże się ono z realizacją różnych działań obejmujących przede wszystkim:

- płaszczyznę historyczno-kulturową – w zakresie działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego oraz funkcjonowaniem jednostek kultury,
- płaszczyznę urbanistyczno-architektoniczną – w zakresie działań związanych z zachowaniem regionalnych form budownictwa oraz historycznie ukształtowanych układów zabudowy,
- płaszczyznę obywatelską – w zakresie działań związanych z kształtowaniem postaw obywatelskich i prospołecznych (np. wolontariat, działalność w organizacjach pozarządowych),
- płaszczyznę ekologiczną – w zakresie dbałości, odpowiedzialności oraz promowania regionalnych zasobów naturalnych i wartości przyrodniczych.

Ze względu na globalny charakter obserwowanych procesów demograficznych, wśród szczególnie ważnych działań ukierunkowanych na integrację społeczną należy wymienić działania służące integracji międzypokoleniowej oraz działania związane z integracją coraz większej liczby migrantów zagranicznych.

Zgodnie z PZPWL 2015, **działania w zakresie środowiska kulturowego określają kierunki utrwalania tożsamości regionalnej**, kreowania wizerunku województwa, a także służą lepszemu wykorzystaniu dziedzictwa materialnego i niematerialnego w rozwoju społeczno-gospodarczym, w tym przede wszystkim turystyki. W ramach kształtowania i utrwalania tożsamości regionalnej oraz turystycznego wykorzystania potencjału kulturowego wskazuje się:

- ośrodki koncentracji obiektów zabytkowych;
 - pasma kulturowe, traktowane jako wieloprzestrzenne struktury wyznaczone na obszarach koncentracji potencjału kulturowego pozwalającego na ukierunkowanie rozwoju turystyki i zintegrowany rozwój infrastruktury turystycznej;
 - rekomendowane parki kulturowe;
 - regiony architektoniczne jako obszary utrzymania różnorodności kulturowej odzwierciedlającej się w układach przestrzennych, budownictwie oraz ludowej tradycji wskazuje się regiony architektoniczne, tj.:
- podlaski (występujący na Polesiu Lubelskim, Podlasiu i niewielkiej części Mazowsza);
 - lubelsko-nadwiślański (występujący wąskim pasem wzdłuż Wisły od ujścia Sanu do Puław);
 - urzędowski (występujący w wąskim pasie łuku od Puław do Bychawy, z Urzędowem jako punktem centralnym);
 - biłgorajski (obejmujący obszar powiatu biłgorajskiego i skrawek powiatu zamojskiego).
- szlaki kulturowe o znaczeniu międzynarodowym, tj.: Europejska Droga Kulturowa (Via Regia), Szlak Jagielloński (Via Jagiellonica), Szlak Kupiecki (Via Mercatoria) wskazane do rozwoju infrastruktury turystycznej.

Wśród ustaleń PZPWL 2015, ukierunkowanych na zachowanie wartości obiektów dziedzictwa kulturowego wskazana została lokalizacja działań priorytetowych w odniesieniu do terenów:

- rewaloryzacji oraz rewitalizacji układów i zespołów urbanistycznych oraz ruralistycznych i przestrzennych;
- restaurowania zespołów rezydencjonalnych;
- rewaloryzowania obiektów techniki, w tym przemysłowych;
- restaurowania i zabezpieczania zespołów zamkowych, dworskich i pałacowo-obronnych;
- ratowanie obiektów sakralnego budownictwa drewnianego;
- ochrony i eksponowania miejsc pamięci narodowej, w tym miejsc wydarzeń i walk historycznych;
- uczytelniania relikwów i zagospodarowania zabytków archeologicznych.

Jako szczególnie istotne, ze względu na potrzebę podkreślenia tradycji i tożsamości regionalnej, PZPWL 2015 wskazuje eksponowanie:

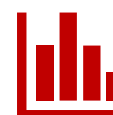
- obiektów w typie renesansu lubelskiego;
- sanktuariów i miejsc pielgrzymkowych;
- zespołu dziedzictwa kulturowego i zabytków stanowiących układ przestrzenny zespołu pałacowo-zdrojowego w Nałęczowie;
- obiektów sakralnych o wysokich walorach artystycznych m. in.: kościół parafialny w Momotach Górnych (gm. Janów Lubelski).

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, rada gminy w drodze uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Obszary o szczególnej wartości kulturowej PZPWL 2015 rekomenduje do utworzenia parków kulturowych, które traktuje się jako obszary funkcjonalne ochrony krajobrazów kulturowych sprzyjających wzmocnieniu tożsamości w wymiarze lokalnym.

W latach 2015-2021, na terenie województwa lubelskiego nie został utworzony ani jeden park kulturowy.

Tożsamość regionalna w płaszczyźnie historyczno-kulturowej i urbanistyczno-architektonicznej przejawia się przede wszystkim stanem zasobu dziedzictwa historycznego Lubelszczyzny, w tym:

- występującymi obiektami o największej wartości artystyczno-historycznej do których należą:
 - obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO – układ urbanistyczny Starego Miasta w Zamościu (1992 r.),
 - zabytkowe obiekty z Lublina związane z Unią Lubelską, tj.: 700-letnia bazylika Dominikanów, kaplica Trójcy Świętej na Zamku i pomnik Unii Lubelskiej, które w 2015 r. otrzymały Znak Dziedzictwa Europejskiego,
 - miasta i miejscowości uznane za pomniki historii: Kazimierz Dolny (1994 r.), Zamość (1994 r.), Zespół Architektoniczno-Urbanistyczny miasta Lublina

(2007 r.), Kozłówka (2007 r.), Janów Podlaski /stadnina koni w m. Wygoda (2017 r.),

- zachowanymi zabytkami nieruchomymi – obecnie w rejestrze zabytków województwa lubelskiego figuruje 4 378 obiektów (2020 r.). W okresie 2015-2020 do rejestru wpisano 74 obiekty, w tym m.in.: 21 obiektów sakralnych, 16 budowli użyteczności publicznej, 2 obiekty rezydencjonalne i dworskie, 11 parków i alei oraz 5 cmentarzy,
- działalnością 57 muzeów, których bogactwo zasobów reprezentują m.in. ekspozycje: literackie – np. Muzeum Bolesława Prusa i Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie, archeologiczne – np. Muzeum Skamieniałych Drzew – Siedlisko Tomaszowskie, pałacowe – np. Muzeum Zamoyskich w Kozłowie, Muzeum Czartoryskich w Puławach, sakralne – np. Muzeum – Zespół Synagogałny we Włodawie, etnograficzne – np. Skansen Pszczelarski – Pszczela Wola, a także martyrologiczne, przyrodnicze, wojskowe, sztuki, regionalne oraz rzemiosła,
- funkcjonowaniem turystycznych szlaków dziedzictwa kulturowego związanych z wydarzeniami historycznymi i kulturowymi w regionie, tj. m.in.: Ordynacji Zamojskiej, Historycznego, Przenikania Kultur, Pamiątek Kultury Żydowskiej, Cerkiewnego, Rezydencji Magnackich, Nadwiślańskiego, Architektury Sakralnej, Nałęczowskiej Kolei Dojazdowej, Podziemi Kredowych w Chełmie, Traktu Krakowsko-Wileńskiego, Partyzanckiego, Wielkich Pisarzy, Kultury Wsi Miasteczek, Zabytków Kultury Pogranicza oraz Renesansu Lubelskiego. Od listopada 2019 r. realizowany jest projekt, którego celem jest stworzenie nowej trasy turystycznej „Szlakiem rodu książęcego Sanguszków”. Trasa ta to transgraniczny szlak śladami książęcego rodu Sanguszków, który łączy wspólne losy mieszkańców Polski i Ukrainy.

W latach 2015-2021, przejawem zwiększającego się potencjału zasobów dziedzictwa historyczno-kulturowego Lubelszczyzny było:

- uznanie stadniny koni w m. Wygoda za pomniki historii,
- wpisanie 74 obiektów do rejestru zabytków województwa lubelskiego,
- utworzenie 4 muzeów,
- podejmowanie inicjatyw tworzenia historycznych tras turystycznych.

W latach 2015-2021 **dostępność usług kultury** w województwie lubelskim pozostawała na zbliżonym poziomie. Potencjał kulturalny regionu reprezentowany jest przez:

- działalność **7 teatrów i instytucji muzycznych**, których liczba w badanym okresie na obszarze województwa zmalała o 1. Najwięcej obiektów tego typu zlokalizowanych jest w Lublinie, w tym: teatr dramatyczny (im. J. Osterwy), teatr lalkowy (im. H. CH. Andersena) oraz Teatr Muzyczny,
- funkcjonowanie obiektów kultury wzmacniających funkcje metropolitalne Lublina, tj. m.in.: Filharmonii Lubelskiej im. H. Wieniawskiego oraz oddanego do użytkowania w 22.11.2015 r. Centrum Spotkania Kultur,
- działalność **33 kin** (o 1 więcej niż w 2015r.), w tym 3 multipleksów z 25 salami projekcyjnymi,
- **cykliczne wydarzenia kulturalne**, w tym: Ogólnopolskie Spotkanie Lalkarzy w Puławach, Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym, Carnaval Sztukmistrzów w Lublinie, Święto Krainy Rumianku w Hołownie, Międzynarodowy Podlaski Jarmark Folkowy w Białej Podlaskiej, Festiwal Filmu i Sztuki „Dwa Brzegi” w Kazimierzu Dolnym i Janowcu, Jarmark Jagielloński w Lublinie, „Chmielaki Krasnostawskie”, Festiwal Trzech Kultur we Włodawie, Ogólnopolskie Warsztaty Kowalskie w Wojciechowie oraz Europejski Festiwal Smaku w Lublinie.

Znaczącym czynnikiem negatywnie wpływającym na działalności instytucji kultury była pandemia wywołana wirusem SARS CoV-2. Ze względu na potrzebę minimalizowania zagrożenia epidemicznego wprowadzone zostały liczne ograniczenia w organizowaniu imprez masowych, które skutkowały wyraźnym zmniejszeniem liczby uczestników wydarzeń kulturalnych. W 2020 r., w odniesieniu do roku 2019:

- o blisko 90% zmniejszyła się liczba uczestników imprez masowych (2019 r. - 1,02 mln osób / 2020 r. - 117,7 tys. osób),
- o blisko 75% zmniejszyła się liczba uczestników koncertów i spektakli muzycznych (2019 r. - 275 tys. osób / 2020 r. - 73,3 tys. osób),
- o blisko 70% zmniejszyła się liczba widzów w kinach (2019 r. - 2,3 mln widzów / 2020 r. - 742,3 tys. widzów),
- o 243 zmniejszyła się liczba wydarzeń o znaczeniu regionalnym i międzynarodowym (koncertów, imprez sportowych, imprez artystyczno-rozrywkowych) (2019 r. - 302 wydarzenia / 2020 r. - 59 wydarzeń).

Ważnym aspektem budowania tożsamości regionalnej jest kreowanie wizerunku województwa poprzez **promowanie rodzimych produktów i podmiotów**. Działalność w tym zakresie obejmuje m.in.:

- promowanie **Listy Produktów Tradycyjnych**, na której w 2021 r. znajdowało się 238 produktów kulinarnych charakterystycznych dla regionu lubelskiego
- coroczne przyznawanie tytułu „**Ambasadora Województwa Lubelskiego**” wybitnym osobom, instytucjom i firmom, które wniosły istotny wkład w promowanie regionu. Do 2021 r. statuetką wyróżniono 72 Ambasadorów, którzy stanowią reprezentację województwa obejmującą środowiska naukowe, gospodarcze, medyczne, a także przedstawicieli sportu i kultury.

W latach 2015-2021 Samorząd Województwa aktywnie realizował działania ukierunkowane na kreowanie wizerunku regionu. Ważnym efektem podejmowanych działań było m.in. zwiększenie o 86 pozycji Listy Produktów Tradycyjnych.

Tożsamość regionalną w płaszczyźnie obywatelskiej charakteryzuje **aktywność mieszkańców w organizacjach i inicjatywach społecznych**. W województwie lubelskim w 2020 r. działało ponad 6 tys. stowarzyszeń, organizacji społecznych, w tym: fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego¹². Podmioty te zrzeszały łącznie blisko 350 tys. osób i wielkość ta utrzymuje się od 2015 r. na zbliżonym poziomie.

Innym aspektem dotyczącym kształtowania tożsamości regionalnej jest **zdolność społeczności do budowania relacji z cudzoziemcami** ubiegającymi się o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium RP. W wymiarze przestrzennym wiąże się to z uzyskaniem społecznej akceptacji dla lokalizacji ośrodków dla cudzoziemców. Obecnie ośrodki tego typu zlokalizowane są w Bezwoli, Białej Podlaskiej - Ośrodek Recepcyjny, Łukowie oraz Kolonii Horbów.

¹² GUS, Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2020 r.

Dbłość o środowisko oraz promowanie zasobów naturalnych i wartości przyrodniczych przejawia się ich odpowiedzialnym zagospodarowaniem i wykorzystaniem dla rozwoju regionalnej gospodarki. W tym kontekście szczególne znaczenie mają:

- inicjatywy dotyczące uzyskania międzynarodowego statusu obszarów kształtowania zrównoważonych relacji między ludźmi i ich środowiskiem w ramach międzynarodowej Sieci Rezerwatów Biosfery. Obecnie na obszarze województwa lubelskiego zlokalizowane są dwa transgraniczne rezerваты biosfery, tj. TRB Polesie Zachodnie oraz ustanowiony w 2019 r. TRB Rostocze;
- formy ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, które w województwie obejmują ponad 570 000 ha (obszary prawnie chronione) i w przyjętym okresie badawczym ich wielkość nie uległa zasadniczym zmianom;
- działania na rzecz udostępniania turystycznego obszarów posiadających znaczące walory przyrodniczo-krajobrazowe, w tym poprzez organizację szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych. Obecnie łączna **długość szlaków turystycznych** wynosi 3 439 km i w latach 2015-2020 zmniejszyła się o 1 164,1 km. W 2020 roku do najdłuższych w województwie należały szlaki piesze nizinne – 3 060,4 km, rowerowe – 345 km oraz piesze spacerowe – 21,6 km¹³.

W odniesieniu do aspektów wzmocnienia tożsamości regionalnej, SRWL 2030 wskazuje kierunki działań:

- **w ramach celu operacyjnego 2.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich:**
 - wspieranie usług publicznych służących rozwijaniu działalności kulturalnej, wzmocnieniu poczucia tożsamości lokalnej i budowie społeczeństwa obywatelskiego;
- **w ramach celu operacyjnego 4.3. Włączenie i integracja społeczna:**
 - aktywizację lokalnych społeczności oraz wzmocnienie poczucia tożsamości i integracji;
- **w ramach celu operacyjnego 4.6. Wspieranie oddolnych inicjatyw i poprawa efektywności zarządzania:**
 - wspieranie sieciowych inicjatyw ponadlokalnych wpływających na pobudzenie rozwoju gospodarczego oraz wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnych;
 - budowę wizerunku regionu i kreowanie tożsamości marki województwa lubelskiego.

WNIOSKI: Tożsamość regionalna

1. W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, cele rozwojowe dotyczące wzmocnienia tożsamości regionalnej osiągnane są przede wszystkim poprzez działania w zakresie:
 - ochrony dziedzictwa kulturowego oraz funkcjonowaniem jednostek kultury,
 - zachowania regionalnych form budownictwa oraz historycznie ukształtowanych układów zabudowy,
 - dbałości, odpowiedzialności oraz promowania regionalnych zasobów naturalnych i wartości przyrodniczych.

¹³ GUS, Analizy statystyczne, Turystyka w 2020 r.

2. Określone w SRWL 2030 kierunki interwencji dotyczące tożsamości regionalnej zorientowane są na działania o charakterze organizacyjnym i aktywizacyjnym.

Ze względu na:

- zakres ustaleń PZPWL 2015 obejmujących kierunkowe działania w sferze kulturowej i przyrodniczej,
- przewidziany w SRWL 2030 horyzontalny charakter interwencji w zakresie tożsamości regionalnej,

należy uznać, że ustalenia PZPWL 2015 w przedmiotowym zakresie pozostają aktualne.

3.3. Harmonizowanie zagospodarowania i kształtowanie ładu przestrzennego w układach regionalnych i lokalnych

W regionalnym planowaniu zagospodarowania przestrzennego, **Harmonizowanie zagospodarowania i kształtowanie ładu przestrzennego** odbywa się poprzez identyfikację struktur funkcjonalnych o określonych priorytetach rozwojowych oraz realizację ustaleń przestrzennych zapewniających utrwalanie ich funkcji wiodących. W tym zakresie PZPWL 2015 wyodrębnia:

- **elementy strefowe obejmujące obszary przenikania się układu naturalnego i antropogenicznego;**
- **elementy węzłowe i pasmowe układu naturalnego kształtujące regionalną sieć ekologiczną;**
- **komponenty przestrzeni i zasoby środowiska przyrodniczego wymagające ochrony i zrównoważonego wykorzystania.**

Ze względu na potrzebę integrowania i koncentrowania działań rozwojowych na rzecz rozwijania powiązań funkcjonalnych w układach ponadlokalnych, w ramach kształtowania modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego, **SRWL 2030 wskazuje:**

- **rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF)** – poprzez krystalizowanie przestrzeni społeczno-gospodarczej oraz wzmacnianie powiązań funkcjonalnych w strefach oddziaływania miast;
- **wykorzystanie zróżnicowanych zasobów i potencjałów stref funkcjonalnych.**

Obszary wskazane do integrowania i koncentrowania działań na rzecz rozwijania powiązań funkcjonalnych w układach ponadlokalnych stanowią podstawę **ukierunkowania wsparcia regionalnego w ramach obszarów strategicznej interwencji (OSI).**

3.3.1. Elementy strefowe - obszary przenikania układu naturalnego i antropogenicznego

Obszary przenikania układu naturalnego i antropogenicznego, zdefiniowane zostały w PZPWL 2015 w ramach dwóch typów stref przestrzennych tj.:

- obszarów funkcjonalnych miast,
- subregionów funkcjonalnych na obszarach wiejskich.

3.3.1.1. Obszary funkcjonalne miast

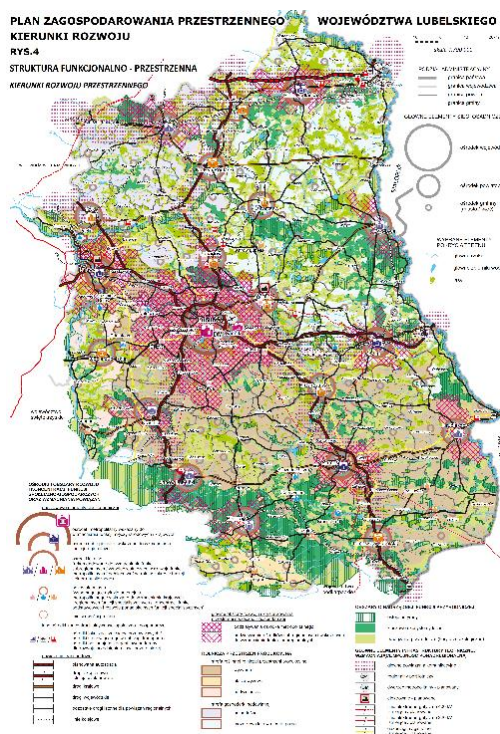
Obszary miast wraz ze strefami podmiejskimi obejmującymi strefę intensywnego oddziaływania ośrodków centralnych określone zostały w PZPWL 2015 jako miejskie obszary funkcjonalne (MOF). PZPWL 2015 wyodrębnia:

- **MOF ośrodka wojewódzkiego (LOM),**
- **4 MOF ośrodków subregionalnych,**
- **6 MOF ośrodków lokalnych wskazanych do wzmocnienia funkcji subregionalnych.**

Podstawowym celem identyfikacji **obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego (LOM)** było wskazanie strefy zapewniającej możliwość rozwoju i krystalizowania jego głównych elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej:

- strefy rdzeniowej, tj. koncentracji funkcji metropolitalnych;
- funkcji ośrodków osadniczych (logistycznej, usługowej, przemysłowej, rekreacyjno-wypoczynkowej, mieszkaniowej i uzdrowiskowej);
- stref koncentracji rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym przede wszystkim w zakresie:
 - zapewnienia terenów inwestycyjnych dla zróżnicowanej działalności gospodarczej i zabudowy mieszkaniowej,
 - porządkowania obszarów niekontrolowanej suburbanizacji;
- obszarów powiązań przyrodniczych dla potrzeb prawidłowego funkcjonowania systemu przyrodniczego aglomeracji lubelskiej;
- terenów rekreacyjno-wypoczynkowych dla mieszkańców MOF;
- obszarów produkcji rolnej służących rozwojowi specjalizacji rolniczych związanych z obsługą dużego miasta;
- powiązań infrastrukturalnych, w tym przede wszystkim w zakresie:
 - zapewnienia płynnego ruchu komunikacyjnego w obszarze oddziaływania aglomeracji z uwzględnieniem ruchu tranzytowego,
 - optymalnego wykorzystanie i rozwoju infrastruktury komunalnej.

LOM obejmuje obszar urbanizujący się o największej gęstości zaludnienia (prawie trzykrotnie większej od gęstości zaludnienia województwa) i najważniejszych funkcjach w systemie osadniczym Lubelszczyzny (wskaźniki gospodarcze dwukrotnie wyższe niż dla obszaru całego regionu). Rdzeń obszaru funkcjonalnego stanowi układ dwóch miast: Lublin i Świdnik. W zasięgu oddziaływania miasta Lublina, tj. w promieniu ok. 30 km, znajduje się 18 gmin wiejskich oraz 7 miast, które organizują strukturę osadniczą LOM.

W odniesieniu do MOF ośrodka wojewódzkiego, tj. Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego (LOM), PZPWL 2015 określa:

- **Cele rozwoju zagospodarowania przestrzennego:**

- wzmocnienie funkcji metropolitalnych rdzenia LOM jako ośrodka polaryzacji wiedzy i innowacji,
 - wzmocnienie powiązań funkcjonalno-przestrzennych ośrodków osadniczych LOM,
 - krystalizowanie struktury przestrzennej LOM w kierunku jej optymalizacji funkcjonalnej.
- **Zasady zagospodarowania przestrzennego:**
 - pierwszeństwo regeneracji (odnowy) zabudowy nad zajmowaniem nowych terenów pod zabudowę,
 - zachowanie ciągłości systemów przyrodniczych,
 - utrzymanie integralności przestrzennej terenów otwartych o funkcjach rolniczych i przyrodniczych (głównie klimatycznych),
 - rozwój urbanizacji w nawiązaniu do ukształtowanych układów osadniczych.

Za **ośrodki subregionalne** w województwie lubelskim, wskazane do wspólnego planowania rozwoju z gminami podmiejskimi w ich obszarach funkcjonalnych, uznaje się miasta: Biała Podlaska, Chełm, Puławy i Zamość.

Obszary funkcjonalne wymienionych ośrodków miejskich traktuje się jako strefy istniejących lub wymagających kształtowania związków funkcjonalno-przestrzennych w układach organizacyjnych, infrastrukturalnych, przyrodniczych oraz społeczno-gospodarczych. Ważnym aspektem rozwoju przestrzennego terenów podmiejskich jest koordynacja procesów urbanizacji.

Jako **ośrodki wskazane do wzmacniania funkcji subregionalnych** w układach ponadlokalnych, PZPWL 2015 rekomenduje miasta: Biłgoraj, Janów Lubelski, Kraśnik, Łuków, Włodawa i Hrubieszów.

Założeniem kształtowania ośrodków subregionalnych jest rozwój wielofunkcyjny polegający na wzmacnianiu różnych ogniw bazy ekonomicznej i społecznej służącej poprawie ich konkurencyjności oraz zapewnieniu optymalnego dostępu do usług o znaczeniu regionalnym. Miasta o randze subregionalnej pełnią szczególną rolę we wspomaganie procesów dyfuzji płynących z ośrodka metropolitalnego na teren województwa. W związku z tym za podstawowe funkcje rozwojowe należy uznać funkcję usługową, produkcyjną oraz mieszkaniową.

Jako priorytety rozwojowe towarzyszące planowaniu zagospodarowania przestrzennego przyjęto:

- zwiększenie elastyczności i komplementarności ponadlokalnych rynków pracy oraz atrakcyjności miejsca zamieszkania i dostarczania usług;
- przywracanie żywotności relatywnie rozległych obszarów monofunkcyjnych przez wprowadzanie wielofunkcyjności i różnorodności oferty miejskiej.

Ze względu na potrzebę zdefiniowania nowej regionalnej polityki rozwoju dotyczącej wzmacniania funkcjonalnego miast i ich obszarów funkcjonalnych, w ramach aktualizacji Strategii rozwoju województwa lubelskiego, wykonano nową analizę kryterialną pozwalającą na ocenę obecnie występujących związków funkcjonalnych pomiędzy miastami i ich otoczeniem. Celem przeprowadzonej analizy była weryfikacja delimitacji MOF wyznaczonych w PZPWL 2015 oraz wyznaczenie MOF ośrodków lokalnych dla wszystkich miast powiatowych.

Koncentracja potencjału gospodarczego, społecznego i demograficznego w miastach stanowi szczególnie ważny czynnik sprzyjający uzyskaniu efektu synergii w procesach rozwojowych. Wyznaczone w SRWL 2015 MOF zostały przyjęte przez Sejmik Województwa Lubelskiego jako obszary strategicznej interwencji (OSI) i stanowią strefy:

- rekomendowane do planowania współpracy w układach ponadlokalnych (międzygminnych), tj. w oparciu o strategię rozwoju ponadlokalnego lub strategię terytorialną;
- właściwe dla zastosowania odpowiednich mechanizmów terytorialnych, w tym przede wszystkim zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Uwzględniając podstawowy cel delimitacji MOF, tj. wyznaczenie obszaru budowania potencjału rozwojowego miast oraz wzmocnienia powiązań funkcjonalnych ośrodków rdzeniowych z otoczeniem, a także uznając określone w KSRR 2030 zasady polityki regionalnej, w tym szczególnie istotną dla procesu delimitacji zasadę dotyczącą partnerstwa i współpracy, wyniki przeprowadzonego procesu delimitacji są wynikiem:

- analizy kryterialnej – obejmującej obiektywne badanie wartości wskaźników przyjętych dla zobrazowania związków funkcjonalnych (siły oddziaływania) miast z otoczeniem;
- konsultacji – służących wyrażeniu opinii prezydentów i burmistrzów miast rdzeniowych dotyczących możliwości i zasadności współpracy z JST położonymi w strefie zewnętrznej MOF.

W nowej Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, jako obszary strategicznej interwencji wskazane zostały:

- **MOF ośrodka wojewódzkiego (LOM),**
- **4 MOF ośrodków subregionalnych**, tj.: Białej Podlaskiej, Chełma, Puław, Zamościa;
- **12 MOF ośrodków lokalnych**, tj.: Biłgoraja, Hrubieszowa, Janowa Lubelskiego, Krasnegostawu, Kraśnika, Łukowa, Opola Lubelskiego, Parczewa, Radzynia Podlaskiego, Ryk, Tomaszowa Lubelskiego, Włodawy.

W ramach **Celu operacyjnego 2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków subregionalnych i lokalnych)** wskazane zostały kierunki działań właściwe do realizacji we wszystkich typach MOF. Obejmują one:

- Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina, w tym gospodarczych, edukacyjnych, naukowych, turystycznych, kulturalnych, konferencyjno-wystawienniczych o charakterze regionalnym, krajowym i międzynarodowym;
- Wzmocnienie funkcji subregionalnych Białej Podlaskiej, Chełma, Puław i Zamościa;
- Rozwój funkcji ponadlokalnych (usług ponadpodstawowych) i specjalistycznych w miastach powiatowych;
- Organizację terenów inwestycyjnych, w tym służących rozwijaniu logistyki (m.in. w oparciu o potencjał Portu Lotniczego Lublin S.A);
- Stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości;
- Integrowanie systemów transportowych w miejskich obszarach funkcjonalnych, przyjaznych środowisku, z uwzględnieniem infrastruktury sprzyjającej elektromobilności;
- Wspieranie działań w tym infrastrukturalnych w zakresie dostosowania do zmian klimatu i odporności na klęski żywiołowe oraz redukcji wielkości emisji zanieczyszczeń na terenach miejskich w tym z wykorzystaniem zielonej i niebieskiej infrastruktury i rozwiązań opartych na przyrodzie;

- Wprowadzanie rozwiązań opartych na idei smart city, ze szczególnym uwzględnieniem partycypacji społecznej;
- Zintegrowane planowanie rozwoju obszarów podmiejskich w wymiarze ponadlokalnym – przeciwdziałanie niekontrolowanej urbanizacji terenów wiejskich;
- Wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych (w tym rewitalizacja);
- Integrowanie działań na rzecz efektywnego świadczenia usług społecznych.

Tab. 8. Lubelski Obszar Metropolitalny (LOM)

<p>Obszar 22 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasta: Lublin i Świdnik (tworzące rdzeń LOM) będące terenem koncentracji funkcji metropolitalnych, • miasta satelitarne: Lubartów, Łęczna, Piaski, Bychawa, Bełżyce, Nałęczów – będące ośrodkami rozwijającymi wyspecjalizowane funkcje społeczno-gospodarcze wspomagające ośrodek centralny LOM, • gminy położone w obszarze aglomeracji: Konopnica, Jastków, Głusk i Wólka – jako tereny koncentracji przedsiębiorczości pozarolniczej, • gminy położone poza aglomeracją: Niemce, Niedzwica Duża, Garbów, Mełgiew, Wojciechów, Strzyżewice, Jabłonna, Lubartów, Spiczyn i Kamionka. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	2 122 km ²	2 233 km ²
rdzeń MOF	168 km ²	168 km ²
strefa zewnętrzna MOF	1 954 km ²	2 065 km ²
Liczba ludności ogółem	607 995 os.	616 883 os.
rdzeń MOF	380 767 os.	377 349 os.
strefa zewnętrzna MOF	227 228 os.	239 534 os.
<p>W ramach nowej delimitacji MOF Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • do strefy zewnętrznej obszaru funkcjonalnego włączony został obszar Gminy Kamionka. 		

MOF ośrodków subregionalnych

Tab. 9. MOF Białej Podlaskiej

<p>Obszar 2 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasto Biała Podlaska – jako ośrodek rdzeniowy, • gmina wiejska Biała Podlaska – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	374 km ²	374 km ²
rdzeń MOF	49 km ²	49 km ²
strefa zewnętrzna MOF	325 km ²	325 km ²
Liczba ludności ogółem	71 359 os.	71 484 os.
rdzeń MOF	57 414 os.	56 942 os.
strefa zewnętrzna MOF	13 945 os.	14 542 os.
Zasięg przestrzenny OSI MOF Białej Podlaskiej jest zgodny z delimitacją PZPWL 2015.		

Tab. 10. MOF Chełma

<p>Obszar 3 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasto Chełm – jako ośrodek rdzeniowy, • gminy wiejskie: Chełm oraz Kamień – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	354 km ²	365 km ²
rdzeń MOF	35 km ²	35 km ²
strefa zewnętrzna MOF	320 km ²	320 km ²
Liczba ludności ogółem	82 700 os.	80 396 os.

rdzeń MOF	64 270 os.	61 135 os.
strefa zewnętrzna MOF	18 430 os.	19 261 os.
Zasięg przestrzenny OSI MOF Chełma jest zgodny z delimitacją PZPWL 2015.		

Tab. 11. MOF Puław

Obszar 6 gmin, w tym: <ul style="list-style-type: none"> • miasto Puławy – jako ośrodek rdzeniowy, • gmina miejsko-wiejska Kazimierz Dolny oraz gminy wiejskie: Końskowola, Puławy, Janowiec i Żyrzyn – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	582 km ²	582 km ²
rdzeń MOF	50 km ²	51 km ²
strefa zewnętrzna MOF	532 km ²	531 km ²
Liczba ludności ogółem	86 613 os.	84 533 os.
rdzeń MOF	48 650 os.	46 965 os.
strefa zewnętrzna MOF	37 963 os.	37 588 os.
Zasięg przestrzenny OSI MOF Puław jest zgodny z delimitacją PZPWL 2015.		

Tab. 12. MOF Zamościa

Obszar 2 gmin, w tym: <ul style="list-style-type: none"> • miasto Zamość – jako ośrodek rdzeniowy, • gmina wiejska Zamość – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	225 km ²	226 km ²
rdzeń MOF	30 km ²	30 km ²
strefa zewnętrzna MOF	394 km ²	196 km ²
Liczba ludności ogółem	100 466 os.	85 997 os.
rdzeń MOF	64 788 os.	62 785 os.
strefa zewnętrzna MOF	35 678 os.	23 212 os.

W ramach nowej delimitacji MOF Zamościa:
 ze strefy zewnętrznej obszaru funkcjonalnego wyłączone zostały obszary Gmin: Sitno
 i Łabunie.

MOF ośrodków lokalnych

Tab. 13. MOF Biłgoraja

<p>Obszar 3 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasto Biłgoraj – jako ośrodek rdzeniowy, • gminy wiejskie: Biłgoraj i Księżpol – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	425 km ²	425 km ²
rdzeń MOF	21 km ²	21 km ²
strefa zewnętrzna MOF	264 km ²	404 km ²
Liczba ludności ogółem	39 958 os.	46 388 os.
rdzeń MOF	26 826 os.	26 114 os.
strefa zewnętrzna MOF	13 132 os.	20 274 os.
<p>W ramach nowej delimitacji MOF Biłgoraja: do strefy zewnętrznej obszaru funkcjonalnego włączony został obszar Gminy Księżpol.</p>		

Tab. 14. MOF Hrubieszowa

<p>Obszar 2 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasto Hrubieszów – jako ośrodek rdzeniowy, • gmina wiejska Hrubieszów – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
--	--	--

Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	292 km ²	292 km ²
rdzeń MOF	33 km ²	33 km ²
strefa zewnętrzna MOF	259 km ²	259 km ²
Liczba ludności ogółem	28 585 os.	27 113 os.
rdzeń MOF	18 287 os.	17 232 os.
strefa zewnętrzna MOF	10 298 os.	9 881 os.

Zasięg przestrzenny OSI MOF Hrubieszowa jest zgodny z delimitacją PZPWL 2015.

Tab. 15. MOF Janowa Lubelskiego

<p>Obszar 4 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • część miejska gminy miejsko-wiejskiej Janów Lubelski – jako ośrodek rdzeniowy, • część wiejska gminy miejsko-wiejskiej Janów Lubelski, gmina miejsko-wiejska Modliborzyce oraz gminy wiejskie Dzwola i Godziszów – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	332 km ²	714 km ²
rdzeń MOF	15 km ²	15 km ²
strefa zewnętrzna MOF	164 km ²	619 km ²
Liczba ludności ogółem	16 200 os.	33 008 os.
rdzeń MOF	12 073 os.	11 661 os.
strefa zewnętrzna MOF	4 127 os.	21 347 os.

W ramach nowej delimitacji MOF Janowa Lubelskiego:
 do strefy zewnętrznej obszaru funkcjonalnego włączone zostały obszary Gmin:
 Modliborzyce, Dzwola i Godziszów.

Tab. 16. MOF Krasnegostawu

<p>Obszar 4 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasto Krasnystaw – jako ośrodek rdzeniowy, • gmina wiejska Krasnystaw, Siennica Różana, Łopiennik Górny i Izbica – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	-	535 km ²
rdzeń MOF	-	42 km ²
strefa zewnętrzna MOF	-	493 km ²
Liczba ludności ogółem	-	42 826 os.
rdzeń MOF	-	18 383 os.
strefa zewnętrzna MOF	-	24 443 os.
MOF Krasnegostawu nie był przedmiotem ustaleń PZPWL 2015.		

Tab. 17. MOF Kraśnika

<p>Obszar 4 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasto Kraśnik – jako ośrodek rdzeniowy, • gminy wiejskie: Kraśnik, Dzierzkowice i Urzędów – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	337 km ²	337 km ²
rdzeń MOF	26 km ²	26 km ²
strefa zewnętrzna MOF	311 km ²	311 km ²
Liczba ludności ogółem	56 719 os.	54 858 os.
rdzeń MOF	35 233 os.	33 917 os.
strefa zewnętrzna MOF	21 486 os.	20 941 os.
Zasięg przestrzenny OSI MOF Hrubieszowa jest zgodny z delimitacją PZPWL 2015.		

Tab. 18. MOF Łukowa

<p>Obszar 3 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasto Łuków – jako ośrodek rdzeniowy, • gminy wiejskie: Łuków i Stanin – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	343 km ²	504 km ²
rdzeń MOF	36 km ²	36 km ²
strefa zewnętrzna MOF	307 km ²	468 km ²
Liczba ludności ogółem	48 302 os.	57 420 os.
rdzeń MOF	30 477 os.	29 441 os.
strefa zewnętrzna MOF	17 825 os.	27 979 os.
<p>W ramach nowej delimitacji MOF Łukowa: do strefy zewnętrznej obszaru funkcjonalnego włączony został obszar Gminy Stanin.</p>		

Tab. 19. MOF Opola Lubelskiego

<p>Obszar 4 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • część miejska gminy miejsko-wiejskiej Opole Lubelskie – jako ośrodek rdzeniowy, • część wiejska gminy miejsko-wiejskiej Opole Lubelskie, gmina miejsko-wiejska Poniatowa oraz 2 gminy wiejskie: Chodel i Karczmiska – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	-	482 km ²
rdzeń MOF	-	15 km ²
strefa zewnętrzna MOF	-	467 km ²
Liczba ludności ogółem	-	43 011 os.
rdzeń MOF	-	8 320 os.
strefa zewnętrzna MOF	-	34 691 os.
<p>MOF Opola Lubelskiego nie był przedmiotem ustaleń PZPWL 2015.</p>		

Tab. 20. MOF Parczewa

<p>Obszar 2 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • część miejska gminy miejsko-wiejskiej Parczew – jako ośrodek rdzeniowy, • część wiejska gminy miejsko-wiejskiej Parczew oraz gmina wiejska Siemień – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	-	258 km ²
rdzeń MOF	-	8 km ²
strefa zewnętrzna MOF	-	250 km ²
Liczba ludności ogółem	-	18 780 os.
rdzeń MOF	-	10 555 os.
strefa zewnętrzna MOF	-	8 225 os.
MOF Parczewa nie był przedmiotem ustaleń PZPWL 2015.		

Tab. 21. MOF Radzyna Podlaskiego

<p>Obszar 3 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasto Radzyń Podlaski – jako ośrodek rdzeniowy, • gmina wiejska Radzyń Podlaski oraz gmina Borki – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	-	286 km ²
rdzeń MOF	-	19 km ²
strefa zewnętrzna MOF	-	267 km ²
Liczba ludności ogółem	-	29 470 os.
rdzeń MOF	-	15 428 os.
strefa zewnętrzna MOF	-	14 042 os.
MOF Radzyna Podlaskiego nie był przedmiotem ustaleń PZPWL 2015.		

Tab. 22. MOF Ryk

<p>Obszar 3 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • część miejska gminy miejsko-wiejskiej Ryki oraz gmina miejska Dęblin – jako ośrodek rdzeniowy, • część wiejska gminy miejsko-wiejskiej Ryki oraz gmina wiejska Stężyca – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	-	316 km ²
rdzeń MOF	-	66 km ²
strefa zewnętrzna MOF	-	250 km ²
Liczba ludności ogółem	-	41 206 os.
rdzeń MOF	-	25 418 os.
strefa zewnętrzna MOF	-	15 788 os.
MOF Ryk nie był przedmiotem ustaleń PZPWL 2015.		

Tabela 23. MOF Tomaszowa Lubelskiego

<p>Obszar 2 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasto Tomaszów Lubelski – jako ośrodek rdzeniowy, • gmina wiejska Tomaszów Lubelski – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	-	184 km ²
rdzeń MOF	-	13 km ²
strefa zewnętrzna MOF	-	171 km ²
Liczba ludności ogółem	-	30 075 os.
rdzeń MOF	-	18 783 os.
strefa zewnętrzna MOF	-	11 292 os.
MOF Tomaszowa Lubelskiego nie był przedmiotem ustaleń PZPWL 2015.		

Tab. 24. MOF Włodawy

<p>Obszar 2 gmin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • miasto Włodawa – jako ośrodek rdzeniowy, • gmina wiejska Włodawa – jako strefa zewnętrzna MOF. 		
Podstawowe parametry MOF	2015 (PZPWL 2015)	2020 (SRWL 2030)
Powierzchnia ogółem (km ²)	263 km ²	263 km ²
rdzeń MOF	18 km ²	18 km ²
strefa zewnętrzna MOF	245 km ²	245 km ²
Liczba ludności ogółem	19 615 os.	18 938 os.
rdzeń MOF	13 562 os.	12 915 os.
strefa zewnętrzna MOF	6 053 os.	6 023 os.
Zasięg przestrzenny OSI MOF Włodawy jest zgodny z delimitacją PZPWL 2015.		

WNIOSKI: Obszary funkcjonalne miast

Ze względu na przyjęte w SRWL 2030:

- model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa,
- kierunki rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków lokalnych,

rekomenduje się, w ramach perspektywicznej aktualizacji PZPWL 2015, aktualizację regionalnej polityki rozwoju przestrzennego w zakresie obszarów i kierunków rozwoju przestrzennego w strefach oddziaływania wszystkich miast powiatowych.

3.3.1.2. Subregiony funkcjonalne na obszarach wiejskich

Strefami przenikania się układu antropogenicznego i układu naturalnego na terenach wiejskich są wyodrębnione w PZPWL 2015 **obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej**. Charakteryzują się one dużym zróżnicowaniem występującego potencjału zarówno w zakresie naturalnych uwarunkowań dla produkcji roślinnej i hodowlanej, jak również stopniem wykształcenia specjalizacji.

Ze względu na profil produkcji rolnej, PZPWL 2015 formułuje ustalenia ogólne odnoszące się do dwóch podstawowych stref funkcjonalnych na obszarach wiejskich, tj.:

- **strefy roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej,**
- **strefy gospodarki hodowlanej.**

3.3.1.2.1. Strefa roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej

W **strefie roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej**, ze względu na zróżnicowane uwarunkowania produkcji rolnej, PZPWL 2015 identyfikuje następujące obszary funkcjonalne:

- OF rozwoju gospodarki żywnościowej,
- OF roztoczańsko-puszczański obszar funkcjonalny,
- OF Powiśle.

Do **specyficznych cech, determinujących kierunki rozwoju strefy roślinnej przestrzeni produkcyjnej** należą:

- **dominujący udział gleb wysokich klas bonitacyjnych** w części centralnej (wyżynnej);
- koncentracja gospodarstw specjalizujących się w **uprawie roślin o wysokich wymaganiach glebowych**, tj. zbóż (pszenica), buraków cukrowych, rzepaku, a także uprawie roślin specjalnych: chmielu i tytoniu, oraz owoców, warzyw i ziół;
- **koncentracja upraw chmielu**, głównie w powiatach opolskim i łęczyńskim (ponad 80% upraw krajowych przypada na rejon lubelski) oraz tytoniu (ponad 70% upraw krajowych) w powiecie biłgorajskim;
- **kluczowe znaczenie w krajowej produkcji roślin** (według danych za 2019 r.):
 - chmielu - 76,3%,
 - tytoniu - 63,7%,
 - owoców miękkich tj.: malin (74,7%), porzeczki (41,2%), agrestu (46,2%); jabłek (14,5%); roślin strączkowych jadalnych (28,7%);
- funkcjonujące **duże plantacje ziół**, głównie w gminach: Fajstławice, Łopiennik, Trawniki i Krasnystaw;
- koncentracja upraw **warzyw gruntowych** w obszarze podmiejskim Lublina oraz w części południowo-wschodniej strefy,
- liczne zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym:
 - **zakłady produkcji ryb świeżych i przetwórstwa rybnego** w gminach: Kurów, Hrubieszów, Poniatowa, Kraśnik, Gościeradów),
 - **podmioty produkujące artykuły spożywcze i napoje**, skoncentrowane głównie powiecie lubelskim;
- funkcjonujący **Lubelski Rynek Hurtowy w Elizówce**.

Obszar funkcjonalny rozwoju gospodarki żywnościowej obejmuje tereny Wyżyny Lubelskiej i Wyżyny Wołyńskiej, charakteryzujące się dużą koncentracją gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego.

Jako priorytet rozwojowy tej części województwa przyjęto **optymalne wykorzystanie potencjału produkcyjnego gleb oraz aktywizacja gospodarcza poprzez rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego**.

Podstawowe zasady i warunki zagospodarowania OF obejmują:

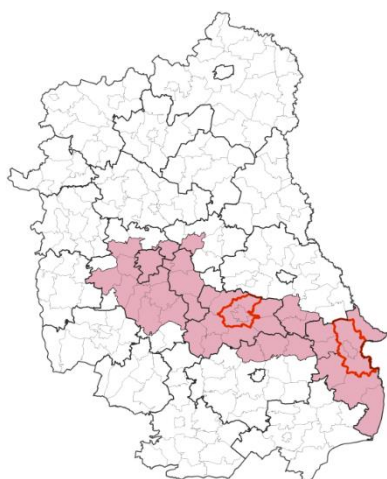
- utrzymanie w użytkowaniu rolniczym gleb o najwyższej przydatności dla produkcji roślinnej;

- utrzymanie trwałych użytków zielonych dla przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych;
- przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy na terenach otwartych;
- wzbogacanie przyrodnicze agroekosystemów poprzez fitomelioracje;
- dostosowanie struktury agrarnej do potrzeb wysokotowarowego rolnictwa;
- aktywną ochronę walorów krajobrazu kulturowego i dbałość o jakość przestrzenną zagospodarowania.

Ponadto, w ramach wiodących kierunków zagospodarowania służących wzbogacaniu funkcjonalnemu obszarów wiejskich, PZPWL 2015 wskazuje rozwój: bazy przetwórstwa rolno-spożywczego, agroturystyki oraz infrastruktury turystycznej (głównie szlaków turystycznych).

Obszar funkcjonalny rozwoju gospodarki żywnościowej stanowi podstawę identyfikacji OSI Żywicielskiego.

Kierunki interwencji/tematyczne obszary wsparcia Żywicielskiego OSI w kontekście realizacji celów SRWL zorientowane zostały na:

- poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych;
- rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne;
- zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej;
- ochronę walorów środowiska;
- innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu;
- wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

Roztoczańsko-puszczański obszar funkcjonalny obejmuje tereny południowej części województwa (Roztocze, kompleks Puszczy Solskiej i Lasów Janowskich, a także fragment Równiny Biłgorajskiej i Płaskowyż Tarnogrodzki) o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowo-kulturowych oraz dużej lesistości.

Jako priorytet rozwojowy tej części województwa przyjęto **aktywizację gospodarczą poprzez wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego, leśnego i turystycznego.**

Podstawowe zasady i warunki zagospodarowania OF obejmują:

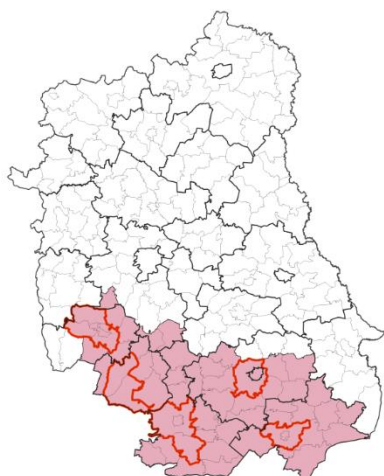
- zachowanie drożności i walorów przyrodniczych paneuropejskiego korytarza ekologicznego;
- zachowanie wstążeczkowego układu pól (rozłogów pól) charakterystycznego dla krajobrazu rolniczego Roztocza Zachodniego;
- przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy na terenach otwartych;
- regulacja stosunków wodnych terenów użytków rolnych;
- wzbogacanie funkcjonalne obszarów wiejskich.

Ponadto, w ramach wiodących kierunków zagospodarowania, PZPWL 2015 wskazuje rozwój:

- infrastruktury turystycznej (szlaki turystyczne, ośrodki edukacji ekologicznej) i usług obsługi turystyki;
- gospodarstw agroturystycznych, ekologicznych i agroleśnych;
- bazy przetwórstwa drewna i przetwórstwa rolno-spożywczego;
- bazy rynku hurtowego.

Roztoczańsko-puszczański obszar funkcjonalny stanowi podstawę identyfikacji OSI Roztocze.

Kierunki interwencji/tematyczne obszary wsparcia OSI Roztocze w kontekście realizacji celów SRWL zorientowane zostały na:

- poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych;
- zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej;
- ochronę walorów środowiska;
- promocję i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej;
- innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu;
- wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

OF Powiśle obejmuje dolinę Wisły wraz z przylegającymi do niej terenami. Jest to obszar, w którym dominuje specjalizacja gospodarstw w produkcji owoców miękkich i sadowniczych oraz w uprawie chmielu i tytoniu oraz szkółkarska.

Jako priorytet rozwojowy tej części województwa przyjęto **rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego**.

Podstawowe zasady i warunki zagospodarowania OF obejmują:

- użytkowanie doliny Wisły zapewniające zachowanie drożności i walorów przyrodniczych,
- paneuropejskiego korytarza ekologicznego,
- zagospodarowanie doliny Wisły w dostosowaniu do wymogów ochrony przeciwpowodziowej.

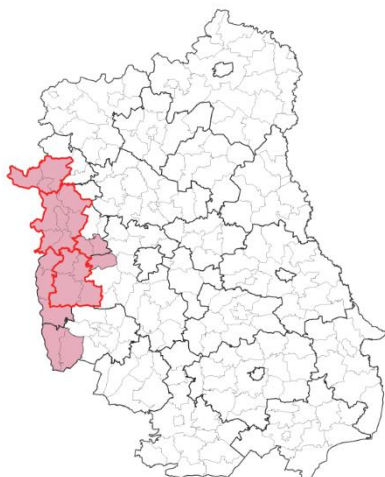
Ponadto, w ramach wiodących kierunków zagospodarowania, PZPWL 2015 wskazuje:

- realizację przepraw mostowych na Wiśle (Kamień, Annopol);
- wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju turystyki;
- rozbudowę infrastruktury przeciwpowodziowej, w tym budowę polderów;
- rozwój infrastruktury leczniczo-uzdrowiskowej;
- wzmocnianie bazy rekreacyjnej i obsługi turystyki w ośrodkach miejskich;

- rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego.

Obszar funkcjonalny Powiśle stanowi podstawę identyfikacji OSI Powiśle.

Kierunki interwencji/tematyczne obszary wsparcia OSI Powiśle w kontekście realizacji celów SRWL zorientowane zostały na:

- poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych;
- rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne;
- zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej;
- ochronę walorów środowiska;
- promocję i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowskowych oraz gospodarki senioralnej;
- innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu.

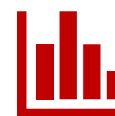
3.3.1.2.2. Strefa gospodarki hodowlanej

W **strefie gospodarki hodowlanej**, PZPWL 2015 wyróżnia dwa obszary funkcjonalne:

- OF rozwoju gospodarki hodowlanej,
- OF Polesie ze strefą oddziaływania Kanalu Wieprz-Krzna,
- OF Dolny Wieprz.

Do specyficznych cech determinujących kierunki rozwoju przestrzennego strefy gospodarki hodowlanej należą:

- liczne stawy w pradolinie Wieprza i dolinach jej dopływów, z największym w województwie kompleksem stawów w dolinie Tyśmienicy w gminie Siemień;
- dominująca przewaga gleb w kompleksach żytnych (V, VI, VII) decydująca o niskiej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej;
- znaczący udział użytków zielonych w ogólnej powierzchni gruntów rolnych;
- liczna grupa producentów rolnych zrzeszająca rolników proekologicznych;
- ukierunkowanie gospodarstw rolnych na hodowlę trzody chlewnej, bydła mlecznego i rzeźnego oraz drobiu, a także na produkcję zbóż (żyto) i ziemniaków;
- najkorzystniejsza struktura agrarna w skali województwa (średni areal gospodarstwa powyżej 10,0 ha) oraz najwyższa w regionie towarowość gospodarstw rolnych (powiaty: biały, radzyński, parczewski);
- zagrożenia naturalne, do których należą cyklicznie występujące powodzie i podtopienia w dolinach Wieprza i Tyśmienicy.

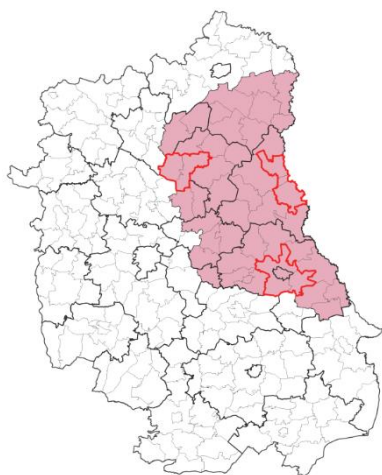

Obszar funkcjonalny Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz-Krzna obejmuje swym zasięgiem makroregion fizycznogeograficzny Polesie Zachodnie wraz ze strefą oddziaływania systemu melioracji KWK. Część południowa jest terenem typowo rolniczym, na którym dominuje uprawa zbóż oraz w mniejszym stopniu uprawy przemysłowe. Część środkowa obejmuje swym zasięgiem granice polskiej części Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”. Charakteryzuje się największą koncentracją terenów cennych przyrodniczo i bardzo wrażliwych na antropopresję. Część północna posiada najkorzystniejsze warunki do rozwoju funkcji gospodarczych na bazie rolnictwa. Obszary te charakteryzują się korzystną strukturą agrarną, co wpływa na wysoką towarowość gospodarstw rolnych.

Jako priorytet rozwojowy tej części województwa przyjęto **aktywizację gospodarczą poprzez wykorzystanie potencjału rolniczego i turystycznego**.

Podstawowe zasady i warunki zagospodarowania OF obejmują:

- zapewnienie właściwej izolacji systemu wodnego KWK dla potrzeb ochrony ekosystemów wodno-torfowiskowych Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego;
- zagospodarowanie turystyczne w dostosowaniu do chłonności środowiska;
- ochrona kompleksów użytków zielonych przed zmianą użytkowania;
- użytkowanie zasobów naturalnych (głównie wodnych i roślinnych) w sposób wzmacniający różnorodność biologiczną środowiska i mozaikowość krajobrazu (mikroretencja i drobnoprzestrzenny układ użytków rolnych i leśnych);
- wykorzystanie zbiorników wodnych do produkcyjnej hodowli ryb z wyłączeniem wód naturalnych (rzek i jezior) i zbiorników retencyjnych systemu KWK.

Ponadto, w ramach wiodących kierunków zagospodarowania, PZPWL 2015 wskazuje:

- modernizację (remeliorację) KWK obejmującą uszczelnienie koryta kanału oraz udrożnienie sieci rowów nawadniających;
- rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;
- budowę zbiornika „Oleśniki” oraz budowę i modernizację obiektów stawowych dla potrzeb gospodarki rybackiej;
- rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego;
- rozwój energetyki odnawialnej z wykorzystaniem biomasy, zasobów wodnych i instalacji fotowoltaicznych.

Obszar funkcjonalny Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz-Krzna wraz z południową częścią Obszaru funkcjonalnego gospodarki hodowlanej stanowi podstawę identyfikacji OSI Polesie.

Kierunki interwencji/tematyczne obszary wsparcia OSI Polesie w kontekście realizacji celów SRWL zorientowane zostały na:

- poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych;
- zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej;
- ochronę walorów środowiska;

- innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu;
- wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

OF rozwoju gospodarki hodowlanej obejmuje tereny nizinne, charakteryzujące się specyficznymi warunkami rozwoju. Jego wschodnia część (powiaty: bialski, radzyński, parczewski) wyróżnia się najkorzystniejszą strukturą agrarną w skali województwa (średni areal gospodarstwa powyżej 10,0 ha) oraz najwyższą w regionie towarowością gospodarstw rolnych. Odnotowuje się tutaj również znaczący udział użytków zielonych w ogólnej powierzchni gruntów rolnych. Cały obszar funkcjonalny posiada średnio korzystne warunki dla roślinnej produkcji rolnej, charakteryzuje się przewagą gleb zaliczanych do średnich i słabych, silnie zakwaszonych.

Jako priorytet rozwojowy tej części województwa przyjęto **aktywizację gospodarczą opartą na rozwoju wszystkich ogniw procesu produkcji żywności**.

Podstawowe zasady i warunki zagospodarowania OF obejmują:

- utrzymanie arealu trwałych użytków zielonych dla potrzeb hodowli zwierząt,
- remelioracje użytków zielonych,
- przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy na terenach otwartych,
- użytkowanie rolnicze środowiska w sposób zachowujący różnorodność biologiczną i mozaikowość krajobrazu,
- dostosowanie struktury agrarnej do potrzeb wysokotowarowego rolnictwa,
- zalesienia na kierunkach powiązań ekologicznych.

Ponadto, w ramach wiodących kierunków zagospodarowania, PZPW 2015 wskazuje rozwój gospodarki hodowlanej, bazy przetwórstwa rolno-spożywczego, usług obsługi rolnictwa oraz produkcji biomasy dla celów energetycznych.

OF Dolny Wieprz obejmuje dolinę Wieprza wraz z przylegającymi do niej terenami na odcinku od miejscowości Rokitno do miejscowości Bobrowniki. Jest on prawie w całości położony na Nizinie Południowopodlaskiej o przeważającym staroglacjalnym typie krajobrazu. Charakterystyczną cechą tego krajobrazu, a zarazem formą użytkowania terenu, są liczne stawy w pradolinie Wieprza i dolinach jej dopływów, z największym w województwie kompleksem stawów w dolinie Tyśmienicy w gminie Siemień. Dominująca przewaga gleb w kompleksach żytnych (V, VI, VII) decyduje o niskiej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, co ogranicza dobór roślin uprawnych.

Jako priorytet rozwojowy tej części województwa przyjęto **optymalne wykorzystanie warunków przestrzennych dla rozwoju gospodarki rybackiej**.

Podstawowe zasady i warunki zagospodarowania OF obejmują:

- zachowanie drożności i walorów przyrodniczych krajowych korytarzy ekologicznych;
- użytkowanie terenu sprzyjające naturalnej retencji wód powodziowych;
- przeciwdziałanie rozpraszaniu zabudowy na terenach otwartych;
- zalesienia gruntów o najniższej przydatności dla rolnictwa oraz terenów na kierunkach powiązań przyrodniczych.

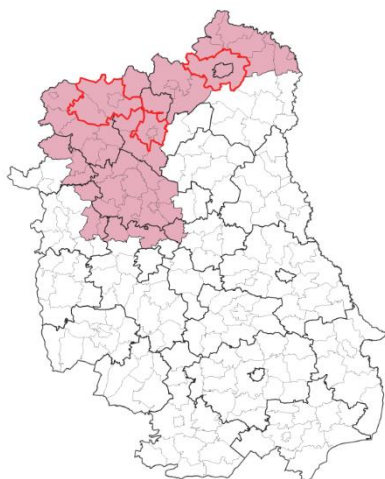
Ponadto, w ramach wiodących kierunków zagospodarowania, PZPW 2015 wskazuje:

- wykorzystanie rezerw obszarów ogroblowanych dla potrzeb gospodarki rybackiej;
- wykorzystanie gleb do uprawy roślin energetycznych;
- rozwój infrastruktury turystycznej (szlaki turystyczne, w tym wodny na Wieprzu) i usług obsługi turystyki;
- rozwój gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych.

Obszar funkcjonalny Dolny Wieprz wraz z północną częścią Obszaru funkcjonalnego gospodarki hodowlanej stanowi podstawę identyfikacji Podlaskiego OSI.

Kierunki interwencji/tematyczne obszary wsparcia Podlaskiego OSI w kontekście realizacji celów SRWL zorientowane zostały na:

- poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych;
- zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej;
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- ochronę walorów środowiska;
- wspieranie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw;
- innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu;
- wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

WNIOSKI: Obszary funkcjonalne

W efekcie nowelizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, od listopada 2020 r. obszary funkcjonalne przestały być przedmiotem obligatoryjnych ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

Ze względu na znaczenie obszarów funkcjonalnych w kształtowaniu regionalnej struktury funkcjonalno-przestrzennej rekomenduje się perspektywiczne uwzględnianie układów ponadlokalnych w pzpwl jako:

- wyodrębnione w procesie waloryzacji funkcjonalnej struktury przestrzenne stanowiące diagnostyczną podstawę identyfikacji obszarów strategicznej;
- strefy rekomendowane do planowania rozwoju przestrzennego w wymiarze międzygminnym.

WNIOSKI: Subregiony funkcjonalne na obszarach wiejskich

Ze względu na:

- przyjęte systemowe założenie wyznaczania OSI subregiony funkcjonalne w oparciu o waloryzację PZPWL 2015, tj. w odniesieniu do:
 - OSI Żywicielskiego,
 - OSI Roztocze,
 - OSI Powiśle,
 - OSI Polesie,
 - Podlaskiego OSI,
 - Żywicielskiego OSI;
- spójność przyjętych w SRWL 2030 kierunków interwencji z priorytetami, zasadami i warunkami zagospodarowania OF w ramach ustaleń PZPWL 2015;

należy uznać, że w przedmiotowym zakresie PZPWL 2015 nie wymaga aktualizacji.

Ze względu na:

- zmianę ustawowego zakresu obligatoryjnych ustaleń pzpw w zakresie obszarów funkcjonalnych;
- specyfikę i podstawy delimitacji OF:
 - Łęczyńsko-chełmskiego okręgu górniczo-energetycznego,
 - Nadbużańskiego obszaru funkcjonalnego,

rekomenduje się, w ramach perspektywicznej aktualizacji PZPWL 2015, weryfikację waloryzacji funkcjonalnej województwa.

3.3.2. Regionalna sieć ekologiczna

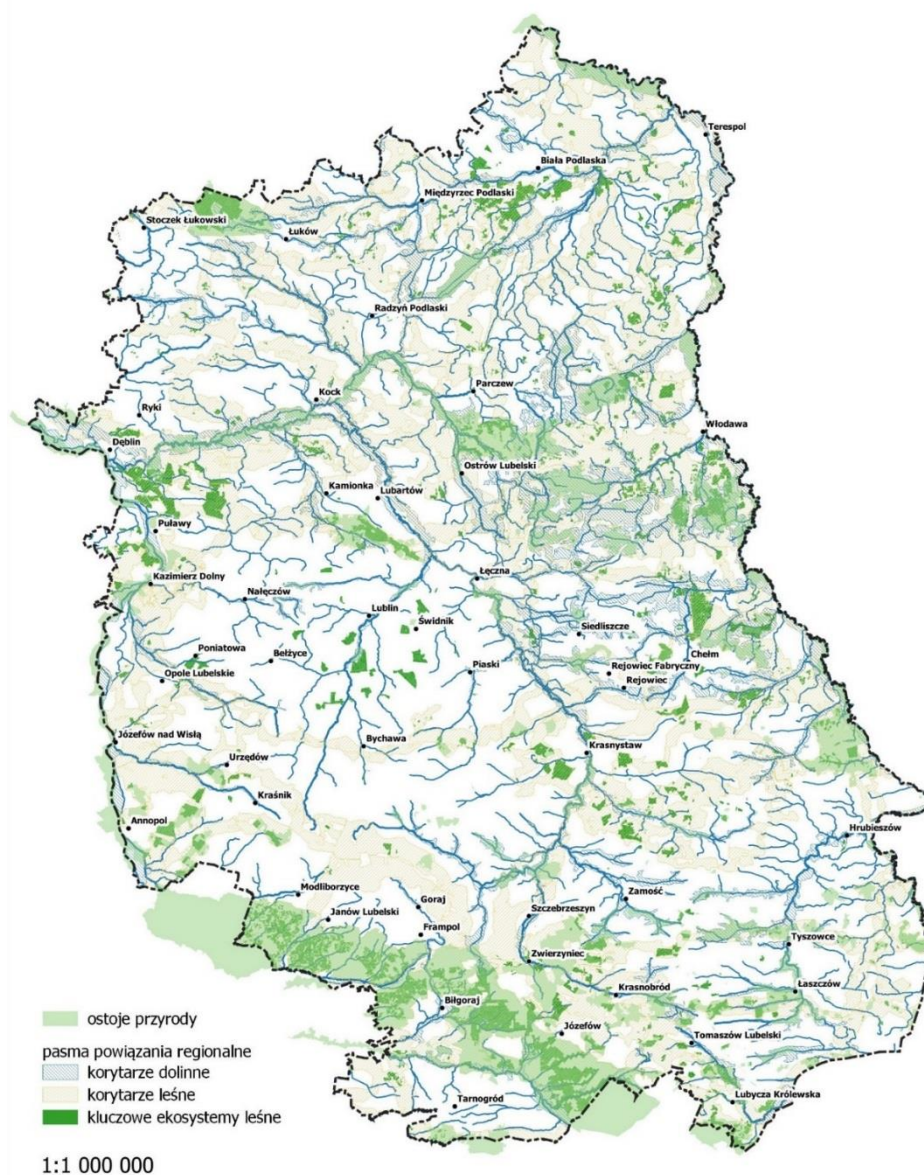
Zgodnie z ustaleniami PZPWL 2015, **regionalną sieć ekologiczną definiują elementy węzłowe i pasmowe układu naturalnego**, w tym przede wszystkim w aspekcie:

- utrwalania potencjału ostoi przyrody
- utrzymania ciągłości i drożności powiązań przyrodniczych,
- zachowania integralności kluczowych ekosystemów leśnych.

Harmonizowanie procesów realizacji zadań inwestycyjnych z utrzymaniem funkcjonalności sieci ekologicznej polega w głównej mierze, na stosowaniu rozwiązań technicznych zapewniających utrzymanie drożności korytarzy ekologicznych lub rekompensowaniu utraty fragmentów korytarzy ekologicznych poprzez ich odtwarzanie w obszarach predestynowanych do pełnienia nadrzędnej funkcji przyrodniczej.

Ryc. 36. Lubelska Regionalna Sieć Ekologiczna

Źródło: opracowanie własne – Biuro Planowania Przestrzennego, Lublin 2015

Jako **elementy o wiodącej funkcji przyrodniczej** wyodrębnia się:

- **główne ostoje przyrody** (stanowiące obszary węzłowe regionalnej sieci ekologicznej) charakteryzują się trwałym nagromadzeniem gatunków zagrożonych oraz najcenniejszych walorów przyrodniczych o różnym formalnym statusie ochronnym:
 - parki narodowe,
 - rezerваты przyrody,
 - części parków krajobrazowych,
 - obszary Natura 2000,
 - fragmenty kompleksów leśnych o charakterze lasów naturalnych;
- **kluczowe w skali krajowej i regionalnej ekosystemy leśne** cechujące się dużym stopniem naturalności;

- mające charakter pasmowy **korytarze ekologiczne** (dolinne, leśne i rzeczne) zapewniające łączność pomiędzy węzłami układu naturalnego.

W kształtowaniu zagospodarowania na terenach **korytarzy ekologicznych** uznaje się za niezbędne:

- zapewnienie odpowiedniej infrastruktury umożliwiającej migrację zwierząt (np. mosty ekologiczne, przepusty, estakady itp.) w przypadku konieczności sytuowania nasypów ziemnych poprzecznie do osi korytarza;
- kształtowanie naturalnych alternatywnych sposobów łączności ekologicznej (obejść ekologicznych) w przypadku niemożliwości utrzymania naturalnych powiązań bądź realizacji odpowiednich rozwiązań technicznych;
- utrzymywanie przestrzeni wolnej od zabudowy;
- stosowanie przepławek lub innych rozwiązań zapewniających zachowanie wymaganej drożności dla gatunków ryb, dla których wyznaczono korytarz rzeczny, w tym w szczególności dla ryb dwuśrodowiskowych;
- kształtowanie pasmowych struktur przyrodniczych (łąk, zadrzewień i zakrzewień śródpolnych);
- zwiększanie ciągłości leśnych korytarzy ekologicznych poprzez zalesienia;
- restytucję użytków zielonych kosztem gruntów ornych w korytarzach dolinnych;
- odbudowę stosunków hydrologicznych.

Zachowanie potencjału obszarów węzłowych oraz powiązań przyrodniczych regionalnej sieci ekologicznej charakteryzują zmiany ilościowe i jakościowe terenów objętych prawną formą ochrony przyrody. W latach 2015-2020 zaobserwowano:

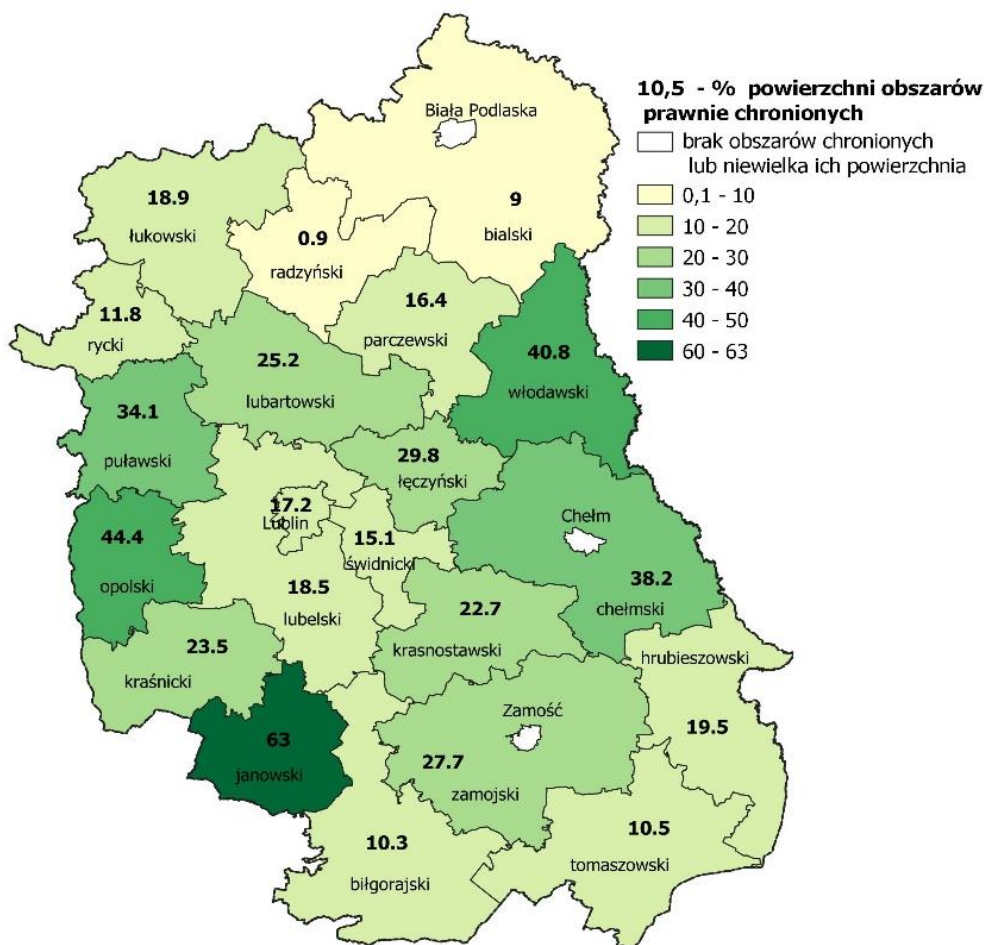

- **utrzymujący się relatywnie niski (22,7%) udział terenów należących do krajowego systemu obszarów chronionych** (bez obszarów Natura 2000) w ogólnej powierzchni województwa (średnia dla kraju – 32,3%) reprezentowany przez:
 - 2 parki narodowe: Poleski i Roztoczański o łącznej powierzchni 18 242,7 ha (0,7% powierzchni województwa),
 - 88 rezerwatów o łącznej powierzchni 11 862,9 ha (0,5% powierzchni województwa), tj.: 34 leśne, 18 torfowiskowych, 12 faunistycznych, 6 stepowych, 7 krajobrazowych, 8 florystycznych, 2 przyrody nieożywionej oraz 2 o nieokreślonym rodzaju,

W latach 2015-2021 r., tj. 25 sierpnia 2021 r. utworzony został jeden rezerwat przyrody „Sugry” imienia Janusza Szostakiewicza. Rezerwat położony jest w gminie Kodeń, w nadleśnictwie Chotyłów. Obejmuje ok. 45 ha borów chrobotkowych, z bogatą i unikatową florą porostów.

- 17 parków krajobrazowych o łącznej powierzchni 240 200,2 ha (9,2% powierzchni województwa),
- 17 obszarów chronionego krajobrazu o łącznej powierzchni 302 468,5 ha, (11,9% powierzchni województwa);
- użytki ekologiczne o łącznej powierzchni 7 373 ha (0,3% powierzchni województwa);
- 4 stanowiska dokumentacyjne o łącznej powierzchni 4,39 ha;
- 7 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych o łącznej powierzchni 764,5 ha (0,03% powierzchni województwa);

Ryc. 37. Udział obszarów chronionych w powierzchni powiatów województwa lubelskiego w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

- **nierównomierne rozmieszczenie form ochrony przyrody na terenie województwa:**
 - największą powierzchnię obszary ochronne zajmują w powiatach: janowskim (63,0%), opolskim (44,4%), włodawskim (40,7%), chełmskim (38,2%) oraz puławskim (34,1%),
 - najmniejszą powierzchnię obszary ochronne zajmują w powiatach grodzkich: Biała Podlaska, Chełm i Zamość.
- **brak zmiany w Sieci Natura 2000, którą tworzą:**
 - 23 **obszary specjalnej ochrony ptaków** o łącznej powierzchni 335 841,2 ha (13,4% powierzchni województwa),
 - 102 **specjalnych obszarów ochrony siedlisk** o łącznej powierzchni stanowiącej 164 716,4 ha (6,6% powierzchni województwa);

W celu **zapewnienia trwałości zasobów leśnych istotnych** dla zasilania systemu przyrodniczego województwa, PZPWL 2015 wyróżnia tzw. lasy ekologicznie ważne obejmujące ekosystemy, które:

- reprezentują na obszarze Polski spectrum zmienności krajobrazów roślinnych Europy,
- są reprezentatywne dla krajobrazowej struktury roślinności w kraju,
- zachowały naturalne lub zbliżone do naturalnego charakter i warunki do naturalizacji,
- odgrywają szczególnie istotną rolę w funkcjonowaniu środowiska,
- stanowią ostoję dla wielu gatunków, w tym zwłaszcza rodzimych.

W województwie lubelskim obejmują one obszary leśne o wysokich walorach przyrodniczych, w szczególności lasy nadrzeczne w dolinach Wisły, Wieprza i Bugu oraz nizinne lasy łąkowe reprezentowane przez odmianę wołyńską łąki subkontynentalnego występujące na Rostoczcu.

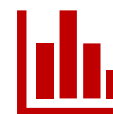
Za leśne ekosystemy kluczowe w skali krajowej i regionalnej uznaje się:

- lasy iglaste Kotliny Sandomierskiej (Lasy Janowskie, Puszcza Solska);
- kompleksy leśno-bagiennie Polesia (Lasy Żalińskie, Lasy Czulczyckie i Lasy Sobiborskie), Puszcza Solska i Lasy Janowskie z torfowiskami wysokimi i przejściowymi;
- lasy Rostocza Środkowego i Wschodniego;
- lasy łąkowe Wyżyny Lubelskiej: Krzczonowskie, Kraśnickie, Gościeradowskie, Wrzelowieckie i Skierbieszowskie;
- wielogatunkowe Lasy Strzeleckie i Mirczańskie;
- nizinne lasy mieszane i iglaste: Kozłowieckie, Parczewskie, Radzyńskie, Łukowskie, Międzyrzeckie, Chotyłowskie, Włodawskie i Sieniawskie, Adamowskie i Czemiernickie.

Wartości przyrodnicze kompleksów leśno-bagiennych Polesia oraz Lasów Janowskich i Puszczy Solskiej zostały uznane w skali międzynarodowej i stanowiły podstawę ustanowienia:

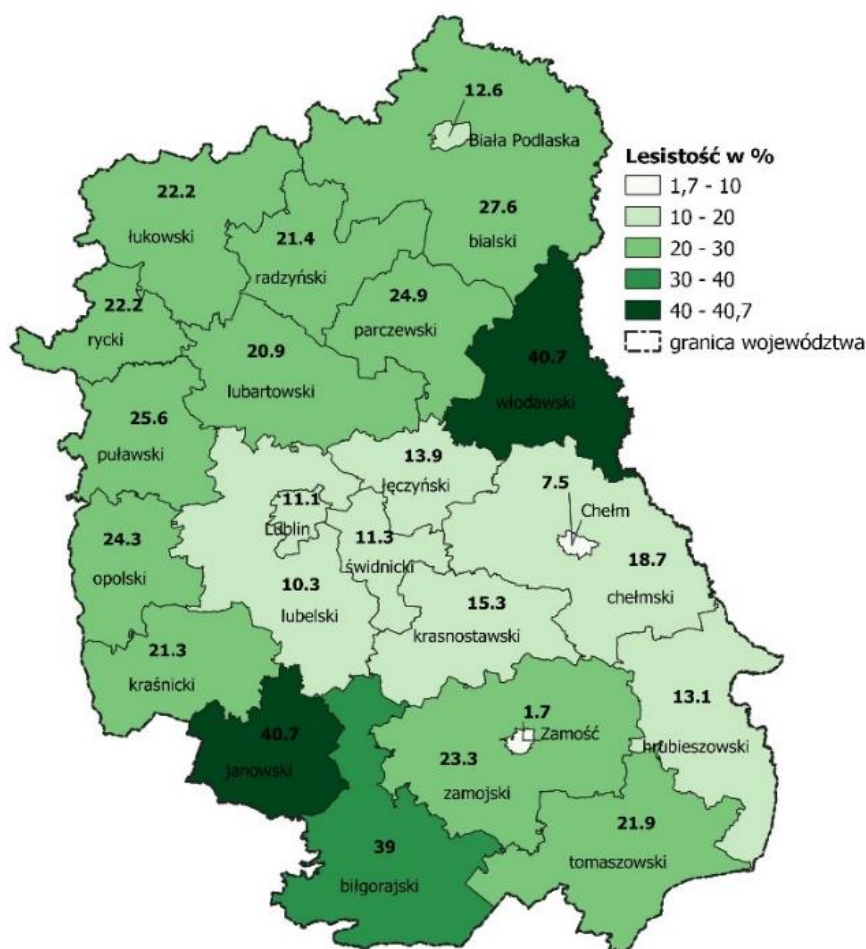
- w 2012 r. – Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”,
- w 2019 r. – Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Rostocze”.

Stan potencjału ilościowego zasobów leśnych województwa lubelskiego w latach 2015-2020 charakteryzuje:

- **utrzymujący się, bardzo niski wskaźnik lesistości**, kształtujący się w 2020 r. na poziomie 23,4% – 15 pozycja w kraju (średnia dla Polski - 29,6%);

Ryc. 38. Lesistość w woj. lubelskim wg powiatów w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

- **nieznaczne zwiększenie** (o 3 354,44 ha tj. o ok. 0,6%) **powierzchni lasów**, która wynosi obecnie 587 388,69 ha;
- **wyraźne zróżnicowanie wewnątrzregionalne pod względem wskaźnika lesistości:**
 - największa lesistość występuje w powiatach: włodawskim – 40,7%, janowski – 40,7%, biłgorajskim – 39,0%, białskim – 27,6%, puławskim – 25,6% oraz parczewskim – 24,9%,
 - najniższa lesistość występuje w powiatach: m. Zamość – 1,7%, m. Chełm – 7,5%, ziemskim lubelskim – 10,3%, m. Lublin – 11,1% oraz świdnickim – 11,3%.

3.3.3. Zrównoważone wykorzystanie i ochrona komponentów i zasobów środowiska przyrodniczego

Zgodnie z PZPWL 2015, do najważniejszych **zasobów naturalnych i komponentów środowiska wymagających ochrony i racjonalnego gospodarowania** należą:

- zasoby wód śródlądowych (podziemnych i powierzchniowych),
- złoża kopalin,
- zasoby glebowe,
- lasy wszystkich form własności,

- powietrze atmosferyczne.

3.3.3.1. Zasoby wód śródlądowych

W regionalnej polityce rozwoju przestrzennego, **racjonalne gospodarowanie ograniczonymi zasobami wód śródlądowych** obejmuje przede wszystkim:

- zabezpieczenie zasobów wód podziemnych udokumentowanych w GZWP przed degradacją ilościową i jakościową;
- ochronę zasobów wód podziemnych w obszarach alimentacyjnych ujęć wód;
- ochronę planistyczną projektowanych obszarów ochronnych zlewni rzek (tzw. zlewni chronionych);
- ochronę planistyczną zlewni jezior (tzw. ekologicznych obszarów ochronnych wokół jezior).

W tym kontekście, w ramach warunków i kierunków rozwoju przestrzennego PZPWL 2015 formułuje ustalenia szczegółowe dotyczące granic oraz ochrony i sposobów zagospodarowania:

- projektowanych obszarów ochronnych GZWP;
- projektowanych obszarów ochronnych zlewni wód powierzchniowych, służących zachowaniu walorów hydrograficznych zlewni;
- obszarów ochrony planistycznej terenów źródliskowych;
- głównych obszarów kształtowania retencji;
- ekologicznych obszarów funkcjonalnych na terenach występowania skupionej i rozproszonej zabudowy nie objętych sanitacją;
- terenów przyrzecznych poprzez kształtowanie naturalnej obudowy biologicznej (tj. roślinności przywodnej).

Zasoby ilościowe i jakościowe wód województwa cechuje:

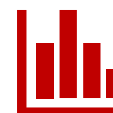
- **niewielki odsetek**, tj. 0,79% (19 941 ha) **gruntów pod wodami** powierzchniowymi w ogólnej powierzchni województwa;
- **niezadawalający stan jakości wód powierzchniowych** – w ramach przeprowadzonej w 2018 r. oceny 156 jcwp¹⁴ stwierdzono zły stan wód w 111 jednostkach;
- **znaczna zasobność województwa w wody podziemne** - eksploatacyjne zasoby wód w 2020 r. wynosiły 1 313,2 hm³/rok i stanowiły 7,1% zasobów krajowych;

Wykorzystanie zasobów wodnych w latach 2015-2020 r. charakteryzuje:

- **spadek poboru wody ogółem** z 336 111,2 dam³¹⁵ do poziomu 294 799,6 dam³;
- **najwyższy udział wykorzystania wody z przeznaczeniem na nawadnianie użytków rolnych i leśnych oraz napełnianie i uzupełnianie stawów**, tj. na poziomie 104 537 dam³;
- **relatywnie duży udział wykorzystania wody w przemyśle** (96 652 dam³) oraz **w sieci wodociągowej** 93 610,6 dam³).

¹⁴ jcwp – jednolite części wód powierzchniowych.

¹⁵ dam³ - dekametr sześcienny.

3.3.3.2. Złoża kopalin¹⁶

W regionalnej polityce rozwoju przestrzennego, **gospodarowanie złożami kopalin** obejmuje przede wszystkim:

- ochronę obszarów występowania udokumentowanych złóż surowców przed zainwestowaniem uniemożliwiającym podjęcie eksploatacji;
- ochronę obszarów występowania wstępnie rozpoznanych złóż surowców cennych gospodarczo jako potencjalnych obszarów koncesyjnych.

Za kopaliny strategiczne uznaje się kopaliny, które mają szczególne znaczenie dla gospodarki Państwa. Należą do nich surowce energetyczne (węgiel kamienny, ropa naftowa, gaz ziemny) oraz wapień i margle dla przemysłu cementowego.

Województwo lubelskie jest zasobne w kopaliny, o czym świadczy 1 267 udokumentowanych złóż (według stanu na 2020 r.). Wydobywane są przede wszystkim kruszywa naturalne (piaski i żwiry), oraz węgiel kamienny, torfy, wody lecznicze, mineralne, bursztyn, wapień i margiel, kreda, piaski kwarcowe; w małej ilości węgiel brunatny, ropa naftowa, gaz ziemny, wody termalne.

Zasoby węgla kamiennego w Lubelskim Zagłębiu Węglowym (LZW) występują na powierzchni 4 730 km², z czego obszar ok. 1 200 km² zajmuje 11 udokumentowanych złóż (według stanu na 2020 r.).

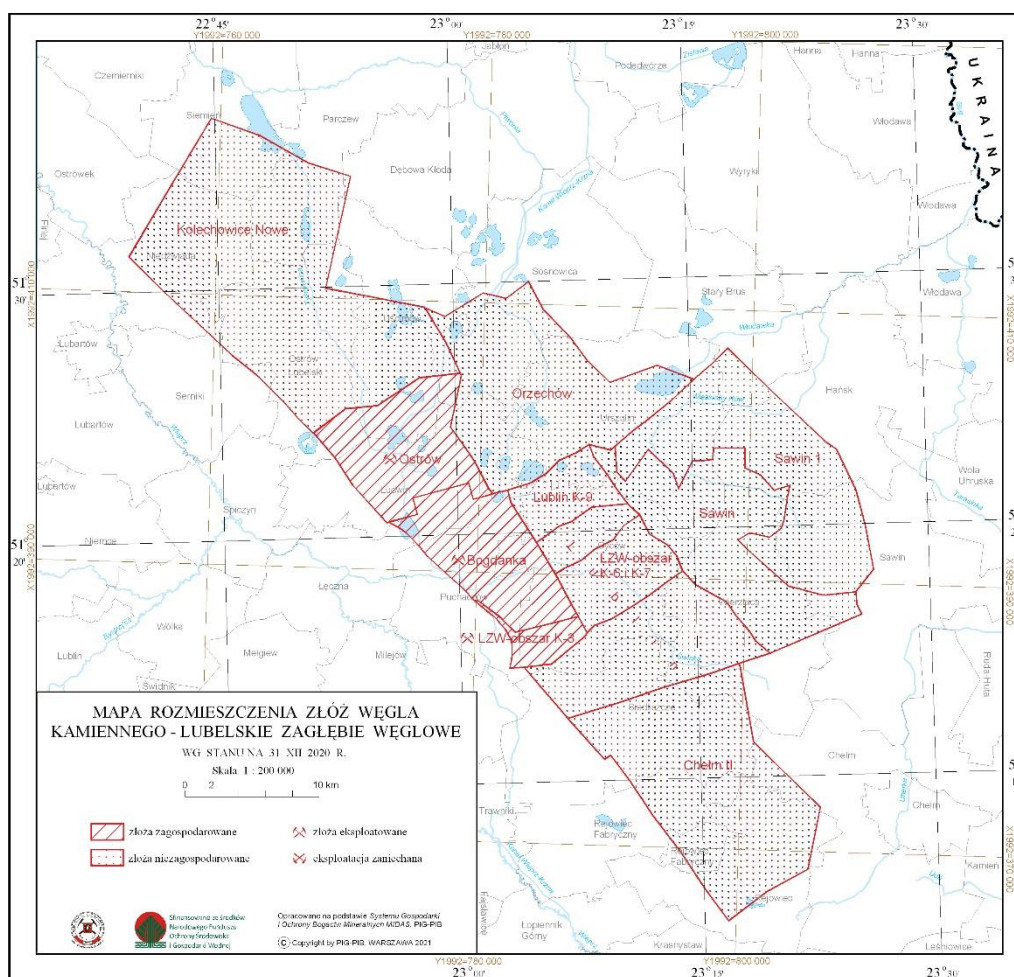
- w 2015 r. – eksploatacja złoża Bogdanka i w mniejszym stopniu LZW- obszar K-3 o łącznej pow. 92 km² – (7,7% obszaru złóż całego zagłębia);
- w 2019 r. – obszar eksploatacji powiększył się o złożo Ostrów (nadal przygotowywane do wydobywania);
- w 2020 r. – udokumentowano jedno złożo węgla kamiennego - Sawin 1, które obejmuje część obszaru złoża Sawin.

Obecny (2020 r.) stan zasobów i wydobywania węgla kamiennego w LZW charakteryzuje:

- łączna powierzchnia 3 złóż – ok. 171 km², co stanowi 14,25% obszaru złóż całego zagłębia;
- geologiczne **zasoby węgla kamiennego**:
 - **prognostyczne** na poziomie 12 388,65 mln t,
 - **perspektywiczne** na poziomie 5 887,61 mln t,
 - **przemysłowe** na poziomie 612,22 mln t;
- wydobywanie było na poziomie 5 811 tys. t – **spadek wydobywania w porównaniu do 2015 r.** o 1 004 tys. ton.

¹⁶ Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg. stanu na 31.12.2015 r. i 31.12.2020 r.

Ryc. 39. Rozmieszczenie złóż węgla kamiennego w Lubelskim Zagłębiu Węglowym

Źródło: http://geoportal.pgi.gov.pl/css/surowce/images/2020/mapy/medium/medium_1.jpg

Zasoby i eksploatację innych ważnych złóż kopalin charakteryzuje:

- **znaczące zasoby wapieni i margli** – 25,7% geologicznych zasobów kraju. W latach 2015-2020:
 - eksploatowano 1 (Chełm) spośród 11 udokumentowanych złóż,
 - miał miejsce nieznaczny wzrost wydobycia z poziomu 2 469 tys. t, do 2 561 tys. t.;
- **strategiczny charakter zasobów wód leczniczych i termalnych** występujących w Nałęczowie i Celejowie. W latach 2015-2020:
 - eksploatowane było tylko złożo Nałęczów - na potrzeby uzdrowiska i rozlewni wód mineralnych,
 - zasoby geologicznej eksploatacji szacowane są odpowiednio: w Nałęczowie – na poziomie 26 m³/h, w Celejowie – na poziomie 28,00 m³/h,
 - miało miejsce zmniejszenie wydobycia wód z 1 382 m³ do 752,3 m³.;

- **duże zasoby złóż piasków i żwirów** - 3 miejscu w kraju. W latach 2015-2020:
 - zwiększyła się ilość (z 893 do 981) złóż udokumentowanych,
 - wzrosły z 981 094 tys. t do 1 034 542 tys. t szacowane zasoby geologiczne złóż;
- występowanie w powiatach: bialskim i chełmskim **złóż kredy piszącej i jeziornej**, które obecnie nie są eksploatowane przemysłowo.

W 2020 r. wydobyto ok. 12 t bursztynu ze złóż: Górka Lubartowska VIII, Górka Lubartowska-Leszkowice, Górka Lubartowska-Niedźwiada.

Zasoby geologiczne złóż szacuje się na poziomie blisko 3 522 t, z czego ok. 80,5 t stanowią zasoby przemysłowe.

3.3.3.3. Zasoby glebowe

W odniesieniu do **ochrony i wykorzystania zasobów glebowych** województwa, ustalenia PZPWL 2015 ukierunkowane są na ograniczanie przeznaczania na cele nierolnicze obszarów użytkowanych rolniczo, w tym przede wszystkim terenów o wysokim potencjale środowiskowym.

W tym kontekście, warunki i kierunki rozwoju przestrzennego zdefiniowane zostały w ramach ustaleń dotyczących subregionów funkcjonalnych na obszarach wiejskich, tj.:

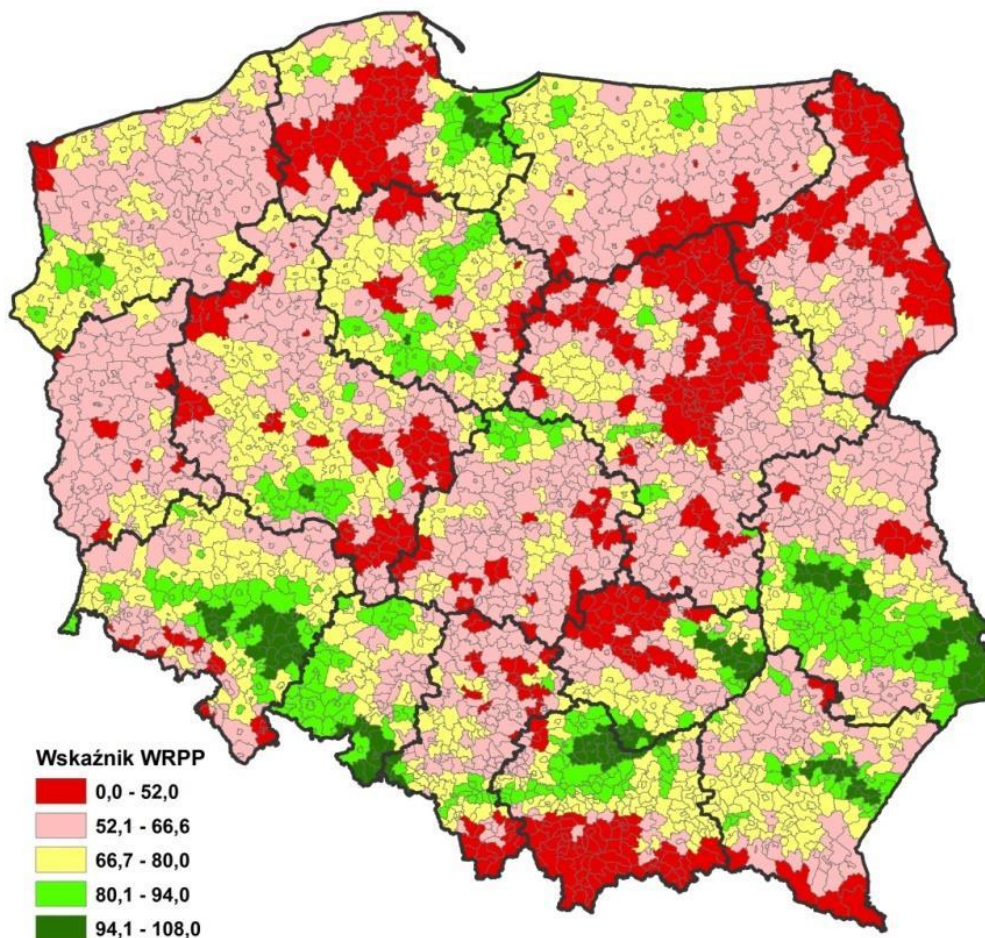
- **strefy roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej,**
- **strefy gospodarki hodowlanej.**

Strukturę typów gleb występujących na terenie województwa lubelskiego charakteryzuje:

- dominujący udział gleb darniowo-bielicowych (ok. 47% ogólnej powierzchni) utworzone na utworach morenowych i fluwioglacjalnych w części nizinnej regionu;
- znaczący udział:
 - gleb brunatnych utworzonych się na piaskach gliniastych oraz glinach morenowych pod roślinnością drzew liściastych, które stanowią 16,8% powierzchni ogólnej województwa,
 - gleby bagiennych wykształconych na torfowiskach nizinnych (powiat włodawski) – 14,4),
 - rędzin wykształconych głównie z margli – 7,2%,
- występowanie czarnoziemów utworzonych na lessach (najżyźniejsze gleby), które zajmują jedynie 2,2% powierzchni województwa oraz mad (2,4%) w dolinach rzecznych, które ze względu na notowane w ostatnich latach niskie poziomy wód, nie są zalewane i ulegają sukcesywnemu bielicowaniu.

Ryc. 40. Rozkład przestrzenny wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej według gmin

Źródło: IUNG-PIB, 2018

Najbardziej urodzajne gleby utworzone z utworów lessowych i lessopodobnych dominują na Wyżynach: Lubelskiej i Wołyńskiej. Gleby w pierwszych trzech klasach, zarówno utworzone z utworów lessowych, jak i utworów rzecznych, zajmują blisko 40% areалу gleb w województwie, podczas gdy ten sam wskaźnik dla kraju wynosi jedynie 26%. Najlepsze gleby pod względem przydatności dla rolnictwa występują na południowo-wschodnich krańcach województwa (gminy: Dołhobyczów, Hrubieszów, Mircze, Telatyn, Trzeszczany) oraz w okolicach Lublina, Konopnicy i Jastkowa, natomiast najgorsze w północnej części województwa, tj. w powiatach: białskim, włodawskim, łukowskim, lubartowskim.

3.3.3.4. Zasoby leśne

Z gospodarczego punktu widzenia, najważniejszą funkcją lasu jest produkcja leśna mająca na celu takie **zarządzanie zasobami leśnymi, które umożliwi osiągnięcie maksymalnej produkcji drewna i produktów nierzewnych przy zachowaniu odnawialności zasobów.**

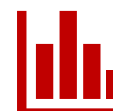
W ramach kierunków zrównoważonego wykorzystania zasobów leśnych, PZPWL 2015 wskazuje obszary właściwe do rozwoju przetwórstwa drzewnego i papierniczego, tj.:

- tereny charakteryzujące się dużą lesistością i koncentracją podmiotów gospodarczych zajmujących się przetwórstwem drzewnym:
 - w południowej i południowo-zachodniej części województwa obejmujące powiaty: tomaszowski, biłgorajski, janowski, zamojski oraz kraśnicki,
 - w północnej i północno-zachodniej części województwa obejmujące powiaty: radzyński, bialski, łukowski, puławski, lubartowski i rycki,
 - w zachodniej części województwa obejmujący powiat opolski,
 - we wschodniej części województwa obejmujące powiaty: włodawski i parczewski;
- gminy o relatywnie dużej koncentracji zakładów zajmujących się przeróbką drewna (tartaki) tj.: Adamów, Aleksandrów, Biała Podlaska, Biłgoraj, Dzwola, Janów Lubelski, Józefów, Kamień, Krasnobród, Księżpol, Kurów, Lubycza Królewska, Łuków, Niedrzwica Duża, Puławy, Sitno, Sosnowica, Susiec, Tereszpol, Tomaszów Lubelski, Zalesie, Zamość, Zwierzyniec.

W wymiarze gospodarczym, stan zasobów leśnych województwa lubelskiego w latach 2015-2020 charakteryzuje:

- **mało znacząca dominacja sektora publicznego** (59,0% przy powierzchni 346 285,84 ha) **w strukturze własnościowej lasów**, która w skali kraju kształtuje się na poziomie 80,7%;
- **wzrastający** (o 4,2%) **poziom pozyskiwania drewna**, który w 2020 r. wyniósł blisko 1,98 mln m³, co stanowi 5,0% udziału krajowego.

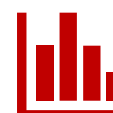
3.3.3.5. Powietrze atmosferyczne

W celu uzyskania dobrego stanu powietrza atmosferycznego, PZPWL 2015 określa działania ukierunkowane na ograniczanie negatywnego wpływu gospodarki środowisko, w tym przede wszystkim wynikające z krajowych i regionalnych programów ochrony powietrza. W wymiarze przestrzennym, jako kluczowe dla poprawy warunków aerosanitarnych wskazuje się rozwój scentralizowanych systemów ciepłowniczych pozwalających na optymalizację zarządzania emisją zanieczyszczeń do atmosfery.

Jakość powietrza na terenie województwa lubelskiego w latach 2015-2020 charakteryzuje:

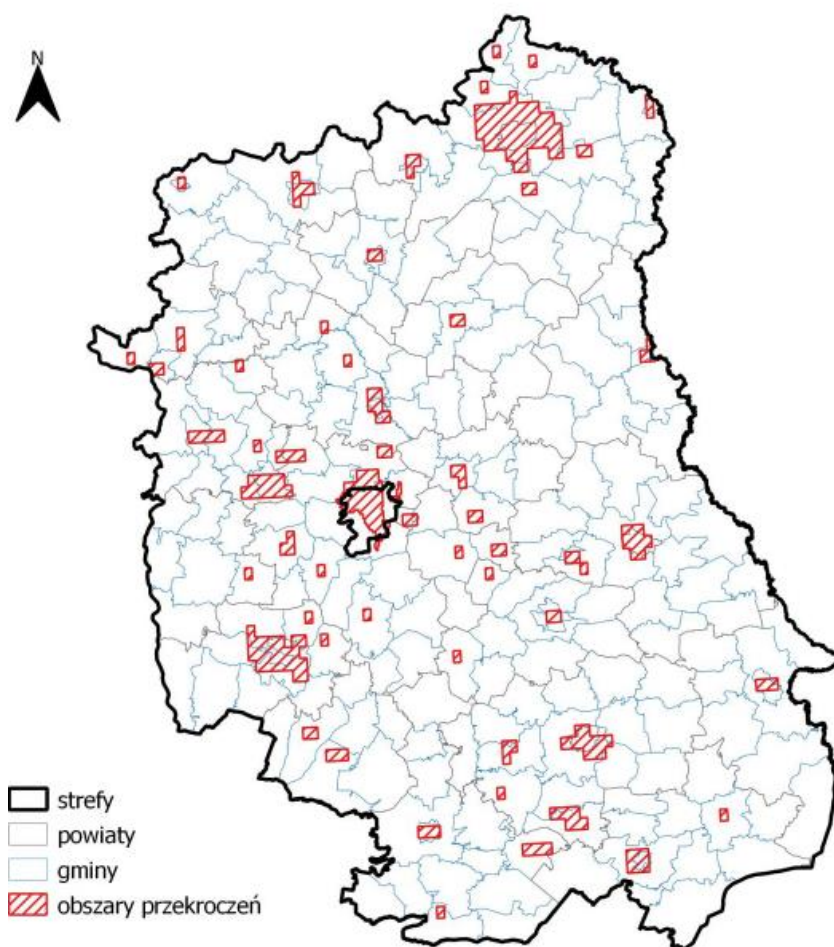
- **zmniejszenie** o 34% wielkości **emisji zanieczyszczeń pyłowych**, która w 2020 r. kształtowała się na poziomie 1,3 tys. t (5,79% wszystkich zanieczyszczeń pyłowych w kraju);
- **zmniejszenie** o 1,2% **ilości wyemitowanych zanieczyszczeń gazowych**, która w 2020 r. osiągnęła wielkość 4 938,5 tys. t (2,7% wszystkich zanieczyszczeń gazowych w kraju);
- **dominujący udział** (49,0%) **zanieczyszczeń ze spalania paliw** w ogólnej emisji zanieczyszczeń;
- **utrzymujący się relatywnie wysoki udział zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych** dla czystości powietrza;
- **utrzymujący się wysoki stopień zanieczyszczenia powietrza benzo(a)pirenem (BaP)**, który kształtował się odpowiednio:
 - w Aglomeracji Lubelskiej – na poziomie 2,78 ng/m³ w roku 2015 i 2 ng/m³ w roku 2020,
 - w strefie lubelskiej - 5,36 ng/m³ w roku 2015, w roku 2020 w przedziale od 2 do 4 ng/m³;

Na zmienność w czasie oraz wysokość wartości BaP wpływa:

- sezonowość grzewcza,
- dominujące źródło ogrzewania budynków (węgiel kamienny) w gospodarstwach domowych,
- niekorzystne warunki meteorologiczne w sezonie grzewczym (niska temperatura, mała prędkość wiatru, mała ilość opadów).

Ryc. 41. Zasięg obszarów przekroczeń poziomu docelowego stężenia B(a)P w województwie lubelskim w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie <https://powietrze.gios.gov.pl/pjp/maps/modeling>

- **obniżenie średniorocznego poziomu stężenia pyłu PM10, tj.:**
 - w Aglomeracji Lubelskiej – w przedziale od 29 do 36 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, a w roku 2020 w przedziale 21-22 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,
 - w strefie lubelskiej – w przedziale 31-35 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, a w roku 2020 w przedziale 14-28 $\mu\text{g}/\text{m}^3$,
- **występowanie przekroczeń (powyżej 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$) dobowych norm poziomu stężenia pyłu PM10;**

- **obniżenie średniego rocznego poziomu stężenia pyłu PM_{2,5}** do wartości niższych od przyjętych norm¹⁷, które w 2020 r. kształtowało się odpowiednio:
 - w Aglomeracji Lubelskiej – w przedziale od 15 do 19 µg/m³,
 - w strefie lubelskiej – w przedziale od 12 do 20 µg/m³;
- **poprawa w zakresie poziomu osiągnięcia celu długoterminowego dla ozonu** (tj. 120 µg/m³ jako maksymalna średnia ośmiogodzinna):
 - w 2015 r. liczba dni z przekroczeniami zawierała się w przedziale od 15 do 36,
 - w 2020 r. dni z przekroczeniem bezpiecznego poziomu nie przekroczyła 4;
- utrzymanie na bezpiecznym (dopuszczalnym) poziomie wielkości stężenia dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, benzenu, tlenku węgla, ołowiu, arsenu, kadmu, niklu, które pozycjonuje województwo lubelskie w klasie A.

¹⁷ poziom pyłu PM_{2,5} określany jest o kryterium stężenia średniego rocznego: I faza – poziom dopuszczalny - 25 µg/m³, oraz II faza – poziom dopuszczalny - 20 µg/m³.

4. PODSUMOWANIE

4.1. Stan zagospodarowania przestrzennego województwa w aspekcie wdrażania ustaleń PZPWL 2015

Wypełniając określone funkcje, PZPWL 2015 wskazuje narzędzia jego wdrażania w odniesieniu do poszczególnych użytkowników przestrzeni oraz podmiotów mających wpływ na jej kształtowanie, tj.:

- organów i instytucji rządowe, w zakresie:
 - rekomendacji do krajowej polityki przestrzennej,
 - uwarunkowań realizacji programów rządowych;
- samorządów sąsiednich województw, w zakresie:
 - rekomendacji do dokumentów regionalnej polityki przestrzennej,
 - koordynacji działań w obszarach stykowych województw;
- jednostek Samorządu Województwa Lubelskiego, w zakresie:
 - wniosków do wojewódzkich programów operacyjnych,
 - założeń polityk sektorowych (np. polityka miejska),
 - uwarunkowań dla realizacji regionalnych zadań sektorowych (ochrona przyrody, ochrona zasobów naturalnych, ochrona zasobów kulturowych, bezpieczeństwo publiczne),
- samorządów lokalnych, w zakresie:
 - uwzględnienia ustaleń PZPWL w lokalnych dokumentach planistycznych,
 - zapewnienia przestrzennych warunków dla realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
 - uwzględnienia krajowych i regionalnych przesłanek dla rozwoju lokalnego (rekomendacje sektorowe),
 - przestrzennej identyfikacji obszarów funkcjonalnych,
- stowarzyszeń i organizacji pozarządowe, lokalne grupy działania, środowiska naukowe, korporacje, środowiska zawodowe i podmioty gospodarcze, głównie w zakresie informacyjno-edukacyjnym i promocyjnym.

Ze względu na określoną funkcję koordynacyjno-regulacyjną PZPWL 2015, kluczowe znaczenie dla osiągnięcia celów regionalnej polityki rozwoju przestrzennego ma realizacja jego ustaleń na poziomie lokalnym, w tym przede wszystkim w zakresie:

- kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej,
- rozwiązań planistycznych służących minimalizowaniu kolizji i konfliktów przestrzennych,
- integrowania działań służących wykorzystywaniu i wydobywaniu potencjałów oraz pokonywaniu barier rozwojowych w przestrzeni regionu, w szczególności w obszarach funkcjonalnych.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest wiążący dla lokalnych dokumentów planistycznych, tj.:

- w odniesieniu do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (suikzp) – w zakresie zgodności z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa,
- w odniesieniu do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy (mpzp) – w zakresie zadań samorządu województwa.

W związku z tym jako elementy obligatoryjne ustaleń PZPWL (zapewniające realizację celu wiodącego i celów szczegółowych rozwoju przestrzennego województwa), wymagające uwzględnienia w suikzpj, wskazuje się:

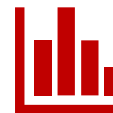
- w wymiarze ogólnym:
 - zasady ogólne i szczegółowe określające nadrzędność funkcji i warunki kształtowania elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa,
 - kierunki działań, stanowiące katalog skoordynowanych (usystematyzowanych) przedsięwzięć (działań) zapewniających lub sprzyjających realizacji celów rozwojowych sfer zagospodarowania i obszarów funkcjonalnych;
- w wymiarze szczegółowym:
 - przestrzenne warunki realizacji regionalnej polityki rozwoju określające sposób realizacji oraz miejsce lub preferencje dla lokalizacji działania w przestrzeni,
 - inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

W odniesieniu do mpzp, jako elementy obligatoryjne, wskazuje się zadania samorządu województwa obejmujące inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

W aspekcie proceduralnym, proces wdrażania regionalnej polityki rozwoju przestrzennego na poziomie lokalnym realizowany jest dwuetapowo, tj. poprzez:

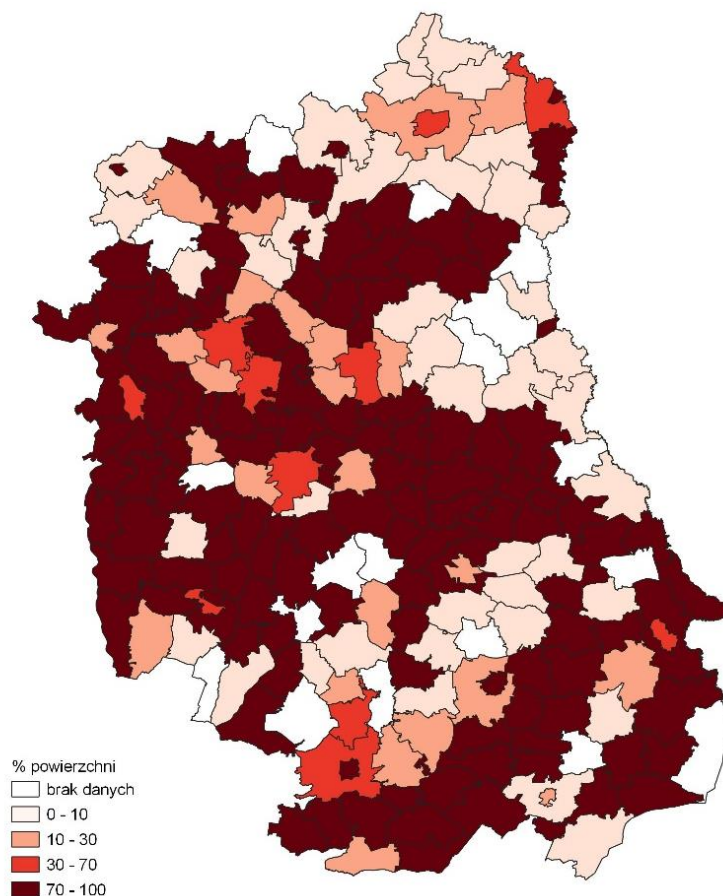
- **formułowanie** przez zarząd województwa **wniosków** z planu zagospodarowania przestrzennego województwa do projektów lokalnych dokumentów planistycznych,
- **ocenę zgodności lokalnych polityk rozwoju przestrzennego z polityką regionalną** w ramach opiniowania i uzgadniania przez zarząd województwa projektów lokalnych dokumentów planistycznych.

Stan planistyczny oraz zmiany dotyczące pokrycia planistycznego zarejestrowane na terenie województwa lubelskiego w latach 2015-2020 charakteryzuje:

- **211 obowiązujących studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin;**
- **zmniejszenie** o blisko 252 tys. ha **powierzchni terenów wskazanych w studium do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego**, która w roku 2020 kształtowała się na poziomie 903 tys. ha;
- **wzrost** o 4,4 tys. ha **powierzchni terenów** wskazanych w studium **wymagających zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze**, która w roku 2020 wyniosła blisko 27 tys. ha;
- **wzrost** o 433 ha **powierzchni terenów** wskazanych w studium **wymagających zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne**, która w roku 2020 wyniosła ponad 1,3 tys. ha;
- **wzrost liczby obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego przy równoczesnym zmniejszeniu powierzchni pokrycia**, tj.:
 - w 2015 r. 1 344 mpzp obejmowało 1,45 mln ha,
 - w 2020 r. 1 797 mpzp obejmowało 1,43 mln ha;
- **łącznie powierzchnia gruntów rolnych, dla których w latach 2015-2020 zmieniono w planach przeznaczenie na cele nierolnicze**, która wyniosła blisko 148 tys. ha;
- **łącznie powierzchnia gruntów leśnych, dla których w latach 2015-2020 zmieniono w planach przeznaczenie na cele nieleśne**, która wyniosła ponad 6,5 tys. ha;
- **wyraźne różnicowania wewnątrzregionalne w aspekcie odnotowanego w 2020 r. udziału powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gmin.**

Ryc. 42. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gmin w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

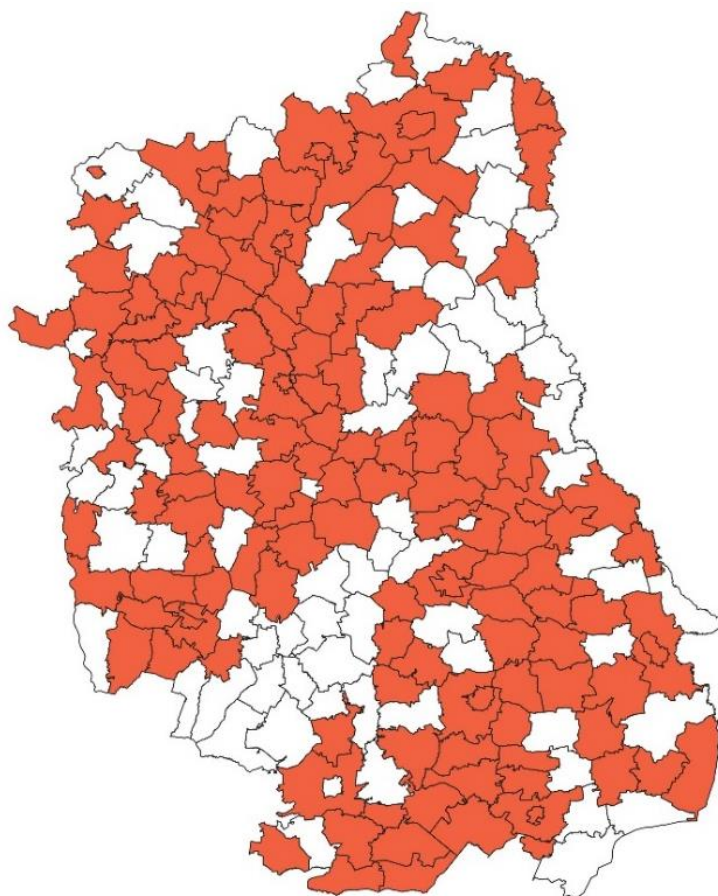
- **znaczna liczba zmian w zagospodarowaniu przestrzennym realizowanych w trybie decyzji administracyjnych**, tj. odpowiednio:
 - 4 816 decyzją o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego,
 - 30 124 decyzją o warunkach zabudowy, w tym: 631 w zakresie zabudowy wielorodzinnej, 15 694 w zakresie zabudowy jednorodzinnej oraz 2 320 w zakresie zabudowy usługowej.

Potrzeby w zakresie dostosowywania ustaleń lokalnych dokumentów planistycznych do zamierzeń inwestycyjnych gmin w latach 2015-2020 charakteryzują:

- **257 wniosków złożonych przez 143 JST** dotyczących uzgodnienia przez Zarządu Województwa Lubelskiego projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

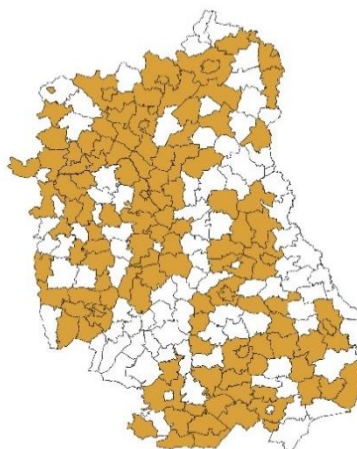
W latach 2015-2021, największa dynamika zmian (powyżej 3 wystąpień do ZWL) studiów i kierunków zagospodarowania przestrzennego odnotowana została w gminach: Międzyrzec Podlaski, Chełm, Rejowiec, Siedliszcze, Wilkołaz, Niemce, Łuków, Opole Lubelskie i Bełzec.

Ryc. 43. Gminy, które w latach 2015-2021 wystąpiły do ZWL z wnioskiem o uzgodnienie projektu suikzpj

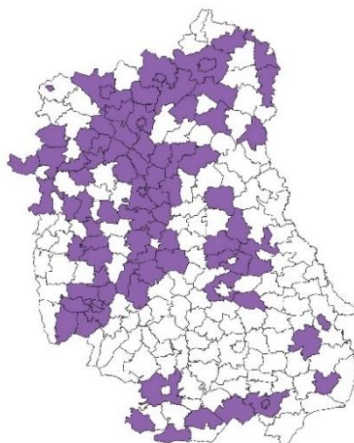

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022

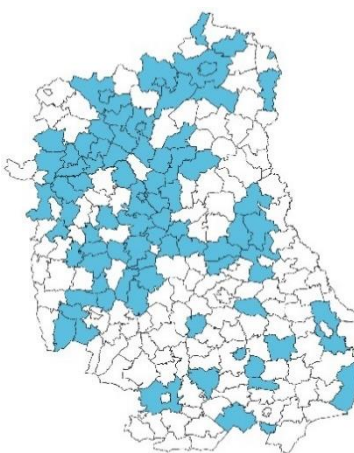
- kierunki rozwoju przestrzennego reprezentowane przez tematyczny zakres zmian przewidzianych w projektach studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, tj. w odniesieniu do:
- obszarów zabudowy mieszkaniowej z dopuszczeniem usług (w tym zabudowa zagrodowa),

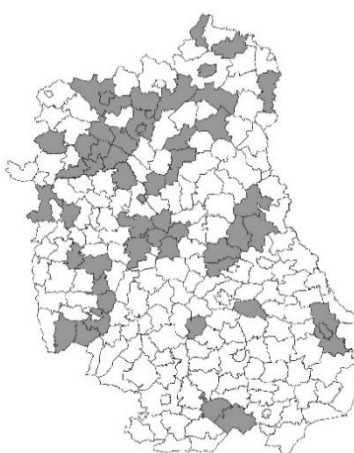
- obszarów przemysłowo-składowych,

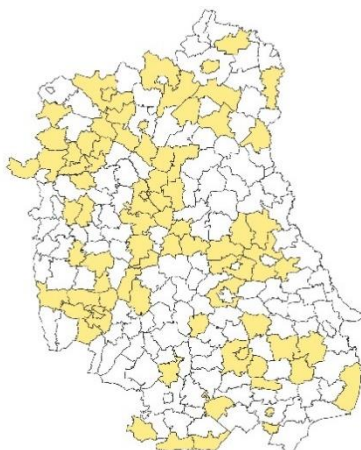
- kształtowania układów komunikacyjnych,

- terenów infrastruktury oczyszczania ścieków i gospodarki odpadami,

- obszarów lokalizacji instalacji OZE,

- obszarów kształtowania powiązań przyrodniczych.

4.2. Ocena stopnia aktualności ustaleń PZPWL 2015

Syntetyczna ocena stopnia aktualności ustaleń PZPWL przeprowadzona została w płaszczyźnie 4 podstawowych typów uwarunkowań:

- zmian przepisów prawa regulujących zakres i charakter ustaleń planu,
- przestrzennych uwarunkowań dla realizacji działań określonych w SRWL 2030,
- aktualności kierunkowych ustaleń planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych,
- realizacji inwestycji celu publicznego, w tym w zakresie stopnia realizacji wskazanych w planie inwestycji, skali nowych zamierzeń inwestycyjnych oraz pozaplanistycznych możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych.

i przedstawiona w układzie 3 zdefiniowanych celów rozwoju przestrzennego województwa lubelskiego:

1. Wzmacnianie powiązań zewnętrznych i poprawa spójności wewnątrzregionalnej województwa;
2. Wzmacnianie konkurencyjności i zwiększanie atrakcyjności przestrzeni społeczno-gospodarczej województwa,
3. Harmonizowanie zagospodarowania i kształtowanie ładu przestrzennego w układach regionalnych i lokalnych.

1. Wzmacnianie powiązań zewnętrznych i poprawa spójności wewnątrzregionalnej województwa

Tab. 25. Transport drogowy

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych w przedmiotowym zakresie.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki rozwoju SRWL 2030 mają charakter horyzontalny i zorientowane są na wzmacnianie powiązań komunikacyjnych odpowiednio w układach: krajowym, regionalnym, ponadlokalnym i lokalnym.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Zakres ustaleń PZPWL 2015 dotyczących przestrzennych warunków realizacji regionalnej polityki rozwoju w zakresie kształtowania docelowego układu funkcjonalnego podstawowych powiązań drogowych na obszarze województwa pozostaje aktualny.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Inwestycje wskazane w PZPWL 2015, dotyczące odpowiednio dróg: <ul style="list-style-type: none"> • krajowych – pozostają w fazie realizacji, • wojewódzkich – zrealizowane zostały w 90%.
		-	W ramach nowych zadań inwestycyjnych przewiduje się realizację odpowiednio na drogach: <ul style="list-style-type: none"> • krajowych – 7 inwestycji, • wojewódzkich – 58 inwestycji.
		+	Zgodnie z ustawą z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, inwestycje drogowe mogą być realizowane na podstawie decyzji ZRID – zezwolenia na realizację inwestycji drogowej.

Pomimo relatywnie dużej skali nowych inwestycji w zakresie dróg wojewódzkich, samorząd województwa może prowadzić regionalną politykę rozwoju przestrzennego poprzez opiniowanie projektów ZRID na podstawie określonego w PZPWL 2015 docelowego układu funkcjonalnego podstawowych regionalnych powiązań drogowych na obszarze województwa.

Tab. 26. Transport kolejowy

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych w przedmiotowym zakresie.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki rozwoju SRWL 2030 mają charakter horyzontalny i zorientowane są na poprawę regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Zakres ustaleń PZPWL 2015 dotyczących przestrzennych warunków realizacji regionalnej polityki rozwoju w zakresie kształtowania systemu powiązań kolejowych na obszarze województwa pozostaje aktualny.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Inwestycje wskazane w PZPWL 2015, dotyczące linii kolejowych zostały zrealizowane w 45% – pozostałe są w trakcie realizacji lub zaplanowane do wykonania w bieżącej perspektywie.
		-	W ramach nowych przedsięwzięć przewiduje się 14 inwestycji na liniach kolejowych.

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
		+	Zgodnie z ustawą z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, na terenach nieobjętych aktualnymi planami zagospodarowania przestrzennego inwestycje kolejowe mogą być realizowane na podstawie decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej.

Samorząd województwa może w najbliższej perspektywie prowadzić regionalną politykę rozwoju przestrzennego w zakresie rozwoju infrastruktury kolejowej poprzez opiniowanie wniosków do wojewody o wydanie decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej na podstawie określonego w PZPWL 2015 układu funkcjonalnego powiązań kolejowych na obszarze województwa.

W wymiarze szczegółowym celowa jest perspektywiczna aktualizacja ustaleń planu dotyczących elementów kształtujących powiązania regionalne i ponadregionalne oraz układ aglomeracyjny, tj. w zakresie ciągów kolejowych relacji:

- Lublin – Kraśnik – Ożarów – Opatów – Daleszyce – Sitkówka Nowiny – (Kielce),
- Szastarka – Janów Lubelski – Biłgoraj,
- Lublin – Łęczna (Bogdanka).

Tab. 27. Transport lotniczy

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych w przedmiotowym zakresie.

2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki rozwoju SRWL 2030 mają charakter horyzontalny i zorientowane są na poprawę regionalnych i międzyregionalnych połączeń lotniczych.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 dotyczących przestrzennych warunków realizacji regionalnej polityki rozwoju w zakresie lokalizacji i funkcjonowania lotnisk na obszarze województwa pozostaje aktualny.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Wykaz inwestycji PZPWL 2015 nie obejmuje przedsięwzięć z zakresu transportu lotniczego.
		+	Nowe inwestycje – brak.
		+	Zgodnie z ustawą z dnia 12 lutego 2009 r. o szczególnych zasadach przygotowywania i realizacji inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego, inwestycje lotnicze mogą być realizowane na podstawie decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego.

Samorząd województwa może w najbliższej perspektywie prowadzić regionalną politykę rozwoju przestrzennego w zakresie wzmacniania powiązań lotniczych na podstawie ustaleń PZPWL 2015.

Tab. 28. Elektroenergetyka

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych w przedmiotowym zakresie.

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPW 2015	Ocena aktualności PZPW 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki rozwoju SRWL 2030 mają charakter horyzontalny i zorientowane są na poprawę bezpieczeństwa energetycznego w skali regionalnej i lokalnej.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Zakres kierunkowych ustaleń PZPW 2015 dotyczących przestrzennych warunków rozwoju krajowego systemu elektroenergetycznego na obszarze województwa pozostaje aktualny.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Inwestycje wskazane w PZPW 2015 zostały zrealizowane w 28%, natomiast większość planowanych przedsięwzięć przewidziano do wykonania w obecnej lub przyszłej perspektywie programowania.
		-	Nowe zadania inwestycyjne umieszczone w Planie rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2021-2030 oraz w projekcie Planu rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2023-2032 obejmują w większości przebudowę lub rozbudowę istniejących elementów infrastruktury elektroenergetycznej.
		+	Zgodnie z ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych, część inwestycji z zakresu elektroenergetyki może być realizowanych na podstawie decyzji administracyjnej.

Samorząd województwa może prowadzić regionalną politykę rozwoju przestrzennego w zakresie elektroenergetyki poprzez opiniowanie projektów wniosków o wydanie decyzji o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych na podstawie określonych w PZPW 2015 kierunków rozwoju krajowego systemu elektroenergetycznego na obszarze województwa.

Tab. 29. Paliwa energetyczne

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych w przedmiotowym zakresie.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki rozwoju SRWL 2030 mają charakter horyzontalny.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Zakres kierunkowych ustaleń PZPWL 2015 dotyczących przestrzennych warunków rozwoju infrastruktury przesyłu paliw energetycznych na obszarze województwa pozostaje aktualny.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Inwestycje wskazane w PZPWL 2015 zostały zrealizowane w 50%. Wszystkie niezrealizowane, wskazane w PZPWL 2015 inwestycje w zakresie infrastruktury przesyłu paliw pozostają aktualne.
		-	Planowane zadania inwestycyjne w zakresie przesyłu paliw energetycznych obejmują 13 nowych inwestycji.
		+	Alternatywne możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych w kontekście zakresu ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa w części inwestycji celu publicznego – nie dotyczy.

Samorząd województwa może na podstawie ustaleń PZPWL 2015 prowadzić regionalną politykę rozwoju przestrzennego w zakresie przestrzennych warunków rozwoju infrastruktury przesyłu paliw energetycznych.

W odniesieniu do gazociągu DN 600 - 300 relacji Białoruś – Parczew – Puławy wraz ze stacjami gazowymi, ze względu na:

- likwidację podmiotu wnioskujące wprowadzenie inwestycji do PZPWL,
- stanowisko PSG dotyczące kierunków rozwoju krajowego systemu przesyłu gazu,

po przyjęciu niniejszego Raportu przez Sejmik Województwa Lubelskiego, wskazana inwestycja przestanie być przedmiotem wniosków ZWL do zmian lokalnych dokumentów planistycznych.

2. Wzmacnianie konkurencyjności i zwiększanie atrakcyjności przestrzeni społeczno-gospodarczej województwa

Tab. 30. Usługi publiczne

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych w przedmiotowym zakresie.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki rozwoju SRWL 2030 mają charakter horyzontalny i zorientowane są przede wszystkim na poprawę jakości oraz dostępności usług.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Cele rozwojowe w zakresie poprawy dostępności usług publicznych osiągnęte są poprzez wzmacnianie funkcji ośrodków osadniczych.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Inwestycje wskazane w PZPWL 2015, dotyczące przede wszystkim publicznych obiektów ochrony zdrowia zostały zrealizowane w 70%.

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
		-	W ramach nowych zadań inwestycyjnych przewiduje się realizację 2 przedsięwzięć z zakresu ochrony zdrowia umieszczonych w Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Lubelskiego.
		+	Alternatywne możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych w kontekście zakresu ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa w części inwestycji celu publicznego – nie dotyczy.

Ustalenia PZPWL 2015 w zakresie systemowego rozwoju i poprawy dostępności usług publicznych pozostają aktualne.

Tab. 31. Gospodarka i rynek pracy

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych w przedmiotowym zakresie.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki rozwoju SRWL 2030 mają charakter horyzontalny i zorientowane są przede wszystkim na zwiększanie aktywności gospodarczej mieszkańców, wzmocnienie przedsiębiorstw w zakresie ich innowacyjności i potencjału technologicznego (ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki cyrkularnej), kreowania specjalizacji gospodarczych oraz budowanie zdolności funkcjonowania na rynkach zewnętrznych.

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Cele rozwojowe w zakresie gospodarki oraz poprawy dostępności rynków pracy osiągnane są poprzez wzmacnianie funkcji gospodarczych ośrodków osadniczych oraz organizację i zainwestowanie stref przedsiębiorczości.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Wykaz inwestycji PZPWL 2015, ze względu na swój charakter nie obejmuje przedsięwzięć z zakresu gospodarki i rynku pracy.
		+	Nowe inwestycje – brak.
		+	Alternatywne możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych w kontekście zakresu ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa w części inwestycji celu publicznego – nie dotyczy. Obecnie nie tworzy się nowych ani nie rozszerza istniejących specjalnych stref ekonomicznych - w myśl przepisów ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji, nie ma już ograniczeń terytorialnych do objęcia nowych inwestycji pomocą publiczną.

Ustalenia PZPWL 2015 w zakresie rozwoju gospodarki i poprawy dostępności rynku pracy pozostają aktualne.

Tab. 32. Infrastruktura komunalna - Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych w przedmiotowym zakresie.

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki rozwoju SRWL 2030 w sferze gospodarki wodno-kanalizacyjnej mają charakter horyzontalny i zorientowane są na wspieranie działań służących ochronie i kształtowaniu zasobów wodnych.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Cele rozwojowe w zakresie systemów wodno-kanalizacyjnych osiągnięte są poprzez kierunkową rozbudowę infrastruktury zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków w dostosowaniu do lokalnych uwarunkowań środowiskowych.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Inwestycje wskazane w PZPWL 2015 zostały zrealizowane w 89% - zaniechanie realizacji części inwestycji z zakresu budowy zbiorczych oczyszczalni ścieków związane jest z przyjęciem nowej koncepcji dotyczącej wspierania rozwoju systemu oczyszczalni przydomowych.
		-	Nowe inwestycje – wynikają z aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.
		+	Alternatywne możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych w kontekście zakresu ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa w części inwestycji celu publicznego – nie dotyczy.

Ustalenia PZPWL 2015 w zakresie rozwoju systemów wodno-kanalizacyjnych:

- w wymiarze ogólnym (kierunkowym) pozostają aktualne,
- w wymiarze szczegółowym (inwestycje celu publicznego) wymagają weryfikacji.

W ramach perspektywicznej aktualizacji PZPWL 2015 rekomenduje się aktualizację wykazu zadań i inwestycji celu publicznego w części: Infrastruktura oczyszczania i odprowadzania ścieków.

Tab. 33. Infrastruktura komunalna - Gospodarka odpadami

Lp.	Plaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych w przedmiotowym zakresie.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki rozwoju SRWL 2030 w sferze gospodarki odpadami mają charakter horyzontalny i zorientowane są na wspieranie kompleksowych działań służących zwiększeniu ponownego wykorzystania odpadów, recyklingu oraz odzysku surowców i energii.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	-	Cele rozwojowe z zakresu gospodarki odpadami osiągnane są poprzez budowę i rozbudowę instalacji przetwarzania odpadów w obrębie wyznaczonych w województwie regionów gospodarowania odpadami komunalnymi. Aktualnie trwają prace nad nowelizacją Wojewódzkiego planu gospodarki odpadami, który stanowić będzie płaszczyznę weryfikacji ustaleń planu.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Inwestycje wskazane w PZPWL 2015 zostały zrealizowane w 95%.
		-	Nowe inwestycje – będą wynikać z nowelizowanego Wojewódzkiego planu gospodarki odpadami.
		+	Alternatywne możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych w kontekście zakresu ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa w części inwestycji celu publicznego – nie dotyczy.

Ustalenia PZPWL 2015 w zakresie rozwoju systemu gospodarki odpadami:

- w wymiarze ogólnym (kierunkowym) pozostają aktualne,
- w wymiarze szczegółowym (inwestycje celu publicznego) wymagają weryfikacji.

W ramach perspektywicznej aktualizacji PZPWL 2015 rekomenduje się weryfikację ustaleń dotyczących rejonizacji gospodarki odpadami komunalnymi oraz wykazu zadań i inwestycji celu publicznego w części: Infrastruktura odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

Tab. 34. Infrastruktura teleinformatyczna

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych w przedmiotowym zakresie.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki rozwoju SRWL 2030 w sferze dostępności teleinformatycznej mają charakter horyzontalny i zorientowane są na wspieranie wielowymiarowych działań służących zwiększeniu wykorzystania technologii cyfrowych we wszystkich dziedzinach życia społeczno-gospodarczego.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Cele rozwojowe z zakresu poprawy dostępności teleinformatycznej osiągnięte są poprzez rozbudowę infrastruktury telekomunikacyjnej oraz organizację usług telekomunikacyjnych, w tym przede wszystkim obejmujących działalność operatorów sieci dostępowych.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Inwestycja wskazana w PZPWL 2015 została zrealizowana.
		+	Brak nowych, perspektywicznych przedsięwzięć z zakresu teleinformatyki, kwalifikujących się do katalogu zadań i inwestycji celu publicznego PZPWL 2015

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
		+	Alternatywne możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych w kontekście zakresu ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa w części inwestycji celu publicznego – nie dotyczy.

Ustalenia PZPWL 2015 w zakresie poprawy dostępności teleinformatycznej pozostają aktualne.

Tab. 35. Mieszkalnictwo

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki rozwoju SRWL 2030 w sferze rozwoju mieszkalnictwa mają charakter horyzontalny.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Cele rozwojowe w sferze mieszkalnictwa zorientowane są na poprawę jakości przestrzeni, w tym poprzez rewitalizację oraz wzbogacanie funkcjonalne terenów zabudowy mieszkaniowej.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Wykaz inwestycji PZPWL 2015, z e względu na swój charakter nie obejmuje przedsięwzięć z zakresu gospodarki i rynku pracy.
		+	Nowe inwestycje – brak.

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
		+	<p>Alternatywne możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych w kontekście zakresu ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa w części inwestycji celu publicznego – nie dotyczy.</p> <p>W dniu 5 lipca 2018 weszła w życie ustawa o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących. Przygotowanie do realizacji inwestycji mieszkaniowej obejmuje sporządzenie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej, uzasadniającej rozwiązania funkcjonalno-przestrzenne inwestycji mieszkaniowej, z uwzględnieniem charakteru zabudowy miejscowości i okolicy, w której inwestycja mieszkaniowa ma być zlokalizowana.</p>

Ustalenia PZPWL 2015 w zakresie rozwoju mieszkalnictwa pozostają aktualne.

Tab. 36. Obronność i bezpieczeństwo publiczne

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki interwencji SRWL 2030 dotyczące bezpieczeństwa publicznego zorientowane są na poprawę efektywności działań instytucji odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa w różnych sferach życia, a także podnoszenie świadomości

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
			mieszkańców w zakresie źródeł zagrożeń i właściwych zachowań w sytuacjach kryzysowych.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Cele rozwojowe z zakresu obronności i bezpieczeństwa publicznego osiągnąć są przede wszystkim poprzez zapewnienie bezkolizyjnego funkcjonowania obiektów i infrastruktury obronnej, przestrzenną organizację instytucji bezpieczeństwa publicznego, rozwój bazy i infrastruktury służącej ograniczającej negatywne skutki zagrożeń naturalnych oraz uwzględnianie ograniczeń w rozwoju zagospodarowania.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Inwestycje PZPWL 2015 – 1 inwestycja odroczone.
		-	Planowane 2 zadania inwestycyjne obejmujące budowę wieży obserwacyjnej w gm. Kodeń oraz budowę systemu ochrony granicy państwowej.
		+	Alternatywne możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych w kontekście zakresu ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa w części inwestycji celu publicznego - od dnia 8 lipca 2010 r. obowiązuje ustawa o szczególnych zasadach przygotowania inwestycji w zakresie budowy przeciwpowodziowych.

Ustalenia PZPWL 2015 w sferze obronności i bezpieczeństwa publicznego pozostają aktualne.

Tab. 37. Tożsamość regionalna

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+	Brak zmian uregulowań prawnych.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+	Kierunki interwencji SRWL 2030 dotyczące tożsamości regionalnej zorientowane są na działania o charakterze organizacyjnym i aktywizacyjnym.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Cele rozwojowe dotyczące wzmocnienia tożsamości regionalnej osiągnąć są przede wszystkim poprzez systemowe działania w sferze kulturowej i przyrodniczej, przede wszystkim w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz funkcjonowaniem jednostek kultury, zachowania regionalnych form budownictwa oraz historycznie ukształtowanych układów zabudowy, a także dbałości, odpowiedzialności oraz promowania regionalnych zasobów naturalnych i wartości przyrodniczych.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Inwestycja PZPWL 2015 – 1 inwestycja w trakcie realizacji dotycząca Muzeum - Miejsca Pamięci w Sobiborze.
		+	Nowe inwestycje – brak.
		+	Alternatywne możliwości realizacji zamierzeń inwestycyjnych w kontekście zakresu ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa w części inwestycji celu publicznego – nie dotyczy.

Ustalenia PZPWL 2015 w zakresie wzmocnienia tożsamości regionalnej pozostają aktualne.

3. Harmonizowanie zagospodarowania i kształtowanie ładu przestrzennego w układach regionalnych i lokalnych

Tab. 38. Obszary przenikania układu naturalnego i antropogenicznego – miejskie obszary funkcjonalne

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+/-	Zgodnie z nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2020 r., obszary funkcjonalne przestały stanowić przedmiot obligatoryjnych ustaleń planu.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+/-	Systemowym założeniem wyznaczania OSI MOF były kryteria zastosowane w PZPWL 2015. Ze względu na przyjęte w SRWL 2030 wspieranie rozwoju wszystkich miast powiatowych w województwie, celowa jest weryfikacja ustaleń PZPWL 2015 w zakresie obszarów i kierunków rozwoju przestrzennego w strefach oddziaływania wszystkich ośrodków powiatowych.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Pomimo zmian ustawowych dotyczących OF, ze względu na znaczenie obszarów funkcjonalnych w kształtowaniu regionalnej struktury funkcjonalno-przestrzennej celowe jest zachowanie przedmiotowych ustaleń PZPWL 2015 jako: <ul style="list-style-type: none"> wyodrębnione w procesie waloryzacji funkcjonalnej struktury przestrzenne stanowiące diagnostyczną podstawę identyfikacji obszarów strategicznej; strefy rekomendowane do planowania rozwoju przestrzennego w wymiarze międzygminnym.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Nie dotyczy.

W ramach perspektywicznej aktualizacji PZPWL 2015, celowa jest weryfikacja ustaleń w zakresie obszarów i kierunków rozwoju przestrzennego w strefach oddziaływania wszystkich ośrodków powiatowych.

Tabela 39. Obszary przenikania układu naturalnego i antropogenicznego – subregiony funkcjonalne

Lp.	Płaszczyzna oceny aktualności PZPWL 2015	Ocena aktualności PZPWL 2015: + aktualny - nieaktualny	Komentarz
1.	przepisy prawa regulujące zakres i charakter ustaleń planu	+/-	Zgodnie z nowelizacją ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2020 r., obszary funkcjonalne przestały stanowić przedmiot obligatoryjnych ustaleń planu.
2.	przestrzenne uwarunkowania dla realizacji działań określonych w SRWL 2030	+/-	Systemowym założeniem wyznaczania OSI subregiony funkcjonalne była waloryzacja PZPWL 2015. Ze względu na specyfikę, podstawy delimitacji, a także nowe priorytety rozwoju w układach funkcjonalnych, celowa jest perspektywiczna weryfikacja PZPWL w zakresie Łęczyńsko-chełmskiego okręgu górniczo-energetycznego oraz Nadbużańskiego obszaru funkcjonalnego.
3.	kierunkowe ustalenia planu w zakresie kształtowania systemów infrastrukturalnych oraz układów funkcjonalnych	+	Pomimo zmian ustawowych dotyczących OF, ze względu na znaczenie obszarów funkcjonalnych w kształtowaniu regionalnej struktury funkcjonalno-przestrzennej celowe jest zachowanie przedmiotowych ustaleń PZPWL 2015 jako: <ul style="list-style-type: none"> • wyodrębnione w procesie waloryzacji funkcjonalnej struktury przestrzenne stanowiące diagnostyczną podstawę identyfikacji obszarów strategicznej; • strefy rekomendowane do planowania rozwoju przestrzennego w wymiarze międzygminnym.
4.	inwestycje celu publicznego	+	Nie dotyczy.

W ramach perspektywicznej aktualizacji PZPWL 2015, celowa jest weryfikacja ustaleń w zakresie subregionów funkcjonalnych: Łęczyńsko-chełmskiego okręgu górnictwo-energetycznego oraz Nadbużańskiego obszaru funkcjonalnego.

5. KONKLUZJE

Wyniki analizy stanu zagospodarowania przestrzennego województwa, obserwowanych trendów i potrzeb rozwojowych, stopnia aktualności ustaleń PZPWL 2015, a także obowiązujących uwarunkowań prawnych regulujących procesy planowania przestrzennego na różnych poziomach zarządzania wskazują, że

obecnie obowiązujący plan zagospodarowania przestrzennego województwa może, w najbliższej perspektywie, stanowić podstawę prowadzenia regionalnej polityki rozwoju przestrzennego w województwie lubelskim.

Perspektywiczna **aktualizacja** planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego powinna być **warunkowana** rozstrzygnięciami wynikającymi z trwającej w Polsce **reformy systemu planowania przestrzennego**, obejmującymi przede wszystkim:

- zakres i charakter integracji planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego;
- relacje pomiędzy dokumentami planowania przestrzennego na różnych poziomach zarządzania;
- zakres ustaleń wiążących dla różnych interesariuszy procesów planowania rozwoju przestrzennego.

6. SPIS RYCIN

Ryc. 1. Liczba ludności w województwie lubelskim w latach 2015-2020	17
Ryc. 2. Przyrost naturalny w województwie lubelskim w 2020 r. według powiatów	18
Ryc. 3. Ludność w województwie lubelskim w latach 2015-2020 według grup wieku.....	19
Ryc. 4. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego – STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA	21
Ryc. 5. Inwestycje na drogach krajowych	26
Ryc. 6. Inwestycje na drogach wojewódzkich	27
Ryc. 7. Zamierzenia inwestycyjne PKP PLK S.A. do 2040 r.	30
Ryc. 8. Produkcja energii elektrycznej ogółem w województwie lubelskim w latach 2015-2020 [GWh].....	36
Ryc. 9. Zużycie energii elektrycznej ogółem na 1 mieszkańca w gospodarstwach domowych na terenie województwa lubelskiego w latach 2015-2020 [kWh].....	36
Ryc. 10. Schemat sieci przesyłowej – inwestycje w latach 2023-2027.....	37
Ryc. 11. Ludność korzystająca z sieci gazowej w województwie lubelskim w latach 2015-2020	40
Ryc. 12. Ludność korzystająca z gazu sieciowego według gmin w 2020 r.	41
Ryc. 13. Produkcja energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii w województwie lubelskim w latach 2015-2020 [GWh]	43
Ryc. 14. Uczniowie szkół w województwie lubelskim w latach 2015-2020	52
Ryc. 15. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca wg województw w 2019 r.	56
Ryc. 16. PKB na 1 mieszkańca w woj. lubelskim w układzie podregionów w 2019 r.....	57
Ryc. 17. Wartość dodana według rodzajów działalności w podregionach województwa lubelskiego w 2019 r. w [%].....	58
Ryc. 18. Podmioty Gospodarki Narodowej w województwie lubelskim w 2020 r. według rodzajów działalności	60
Ryc. 19. Struktura użytków rolnych w województwie lubelskim w 2020 r. [%]	65
Ryc. 20. Struktura wielkościowa gospodarstw rolnych w województwie lubelskim w 2019 r. [%].....	66
Ryc. 21. Struktura produkcji roślinnej w województwie lubelskim w latach 2015-2020 [%]....	67
Ryc. 22. Struktura produkcji zwierzęcej w województwie lubelskim w latach 2015-2020 [%] 68	
Ryc. 23. Wskaźnik atrakcyjności turystycznej uwzględniający otoczenie i poprawkę transgraniczną.....	70
Ryc. 24. Turyści oraz stopień wykorzystania miejsc noclegowych w powiatach województwa lubelskiego w 2020 r.....	72
Ryc. 25. Pracujący w województwie lubelskim (tys. osób) według sektorów ekonomicznych	75
Ryc. 26. Stopa bezrobocia w Polsce i województwie lubelskim w latach 2015-2020	76
Ryc. 27. Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w 2020 r. według powiatów...77	
Ryc. 28. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w latach 2015-2020 w województwie lubelskim	79

Ryc. 29. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w latach 2015-2020 w województwie lubelskim	81
Ryc. 30. Odpady komunalne zebrane selektywnie w 2015 i 2020 r. na terenie województwa lubelskiego	84
Ryc. 31. Poziom unieszkodliwienia azbestu w województwie lubelskim według powiatów - stan VIII 2021 r.....	85
Ryc. 32. Odsetek gospodarstw domowych w danej gminie z brakiem dostępu do usług o przepustowości co najmniej 30 Mb/s (1.0000 = 100%).....	88
Ryc. 33. Zasoby mieszkaniowe wg form własności w 2020 r.....	92
Ryc. 34. Zespoły ratownictwa medycznego w województwie lubelskim w latach 2015-2020	95
Ryc. 35. Przestępstwa w województwie lubelskim w 2020 r. według powiatów	96
Ryc. 36. Lubelska Regionalna Sieć Ekologiczna	125
Ryc. 37. Udział obszarów chronionych w powierzchni powiatów województwa lubelskiego w 2020 r.	127
Ryc. 38. Lesistość w woj. lubelskim wg powiatów w 2020 r.	129
Ryc. 39. Rozmieszczenie złóż węgla kamiennego w Lubelskim Zagłębiu Węglowym.....	132
Ryc. 40. Rozkład przestrzenny wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej według gmin	134
Ryc. 41. Zasięg obszarów przekroczeń poziomu docelowego stężenia B(a)P w województwie lubelskim w 2020 r.	136
Ryc. 42. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gmin w 2020 r.	140
Ryc. 43. Gminy, które w latach 2015-2021 wystąpiły do ZWL z wnioskiem o uzgodnienie projektu suikzp	141

7. SPIS TABEL

Tab. 1. Najważniejsze zmiany przepisów prawa w latach 2015-2020 dotyczących planowania rozwoju przestrzennego – zmiany systemowe.....	8
Tab. 2. Najważniejsze zmiany przepisów prawa w latach 2015-2020 dotyczących planowania rozwoju przestrzennego – zmiany kompetencyjne.....	10
Tab. 3. Najważniejsze zmiany przepisów prawa w latach 2015-2020 dotyczących planowania rozwoju przestrzennego – zmiany dotyczące zakresu planu zagospodarowania przestrzennego województwa.....	12
Tab. 4. Najważniejsze zmiany przepisów prawa w latach 2015-2020 dotyczących planowania rozwoju przestrzennego – zmiany dotyczące treści lokalnych dokumentów planistycznych .	13
Tab. 5. Struktura ludności w województwie lubelskim w latach 2015-2020 według ekonomicznych grup wieku (opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022)	19
Tab. 6. Typy obiektów szkolnych w województwie lubelskim w latach 2015-2021 (opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, kwiecień 2022)	51
Tab. 7. Baza noclegowa w województwie lubelskim według rodzaju obiektów noclegowych	71
Tab. 8. Lubelski Obszar Metropolitalny (LOM).....	107
Tab. 9. MOF Białej Podlaskiej	108
Tab. 10. MOF Chełma	108
Tab. 11. MOF Puław	109
Tab. 12. MOF Zamościa.....	109
Tab. 13. MOF Biłgoraja	110
Tab. 14. MOF Hrubieszowa.....	110
Tab. 15. MOF Janowa Lubelskiego	111
Tab. 16. MOF Krasnegostawu.....	112
Tab. 17. MOF Kraśnika	112
Tab. 18. MOF Łukowa.....	113
Tab. 19. MOF Opola Lubelskiego	113
Tab. 20. MOF Parczewa.....	114
Tab. 21. MOF Radzyna Podlaskiego	114
Tab. 22. MOF Ryk.....	115
Tabela 23. MOF Tomaszowa Lubelskiego.....	115
Tab. 24. MOF Włodawy.....	116
Tab. 25. Transport drogowy	144
Tab. 26. Transport kolejowy	145
Tab. 27. Transport lotniczy	146
Tab. 28. Elektroenergetyka	147
Tab. 29. Paliwa energetyczne	149
Tab. 30. Usługi publiczne	150
Tab. 31. Gospodarka i rynek pracy.....	151

Tab. 32. Infrastruktura komunalna - Zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków	152
Tab. 33. Infrastruktura komunalna - Gospodarka odpadami	154
Tab. 34. Infrastruktura teleinformatyczna	155
Tab. 35. Mieszkalnictwo	156
Tab. 36. Obronność i bezpieczeństwo publiczne	157
Tab. 37. Tożsamość regionalna	159
Tab. 38. Obszary przenikania układu naturalnego i antropogenicznego – miejskie obszary funkcjonalne	160
Tabela 39. Obszary przenikania układu naturalnego i antropogenicznego – subregiony funkcjonalne	161

8. SŁOWNIK SKRÓTÓW

AKPOŚK - Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych

aPZPR - aktualizacja Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym

B+R - działalność badawczo-rozwojowa

BDL - Bank Danych Lokalnych

BDOT - Baza Danych Obiektów Topograficznych

BPP - Biuro Planowania Przestrzennego w Lublinie

CNBiSW - Centrum Narciarstwa Biegowego i Sportów Wrotkarskich w Tomaszowie Lubelskim

CPK - Centralny Port Komunikacyjny

DSiR - Departament Strategii i Rozwoju

DSP - Dowództwo Sił Powietrznych

DWL - Dowództwo Wojsk Lądowych

DWSPEC - Dowództwo Wojsk Specjalnych

GDDKiA - Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

GUGiK - Główny Urząd Geodezji i Kartografii

GUS - Główny Urząd Statystyczny

jcwp - jednolite części wód powierzchniowych

JST - Jednostka Samorządu terytorialnego

KPZK - Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju

KSRR - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

LHS - Linia Hutnicza Szerokotorowa

LOM - Lubelski Obszar Metropolitalny

LZW - Lubelskie Zagłębie Węglowe

MOF - Miejski Obszar Funkcjonalny

mpzp - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

NOSG – Nadbużański Oddział Straży Granicznej

OF - obszar funkcjonalny

OSI - obszar strategicznej interwencji

OZE - Odnawialne Źródła Energii

PGE - Polska Grupa Energetyczna

PGW WP - Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie

PKB - Produkt krajowy brutto

PKP PLK - PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.

PPI - Program Planowanych Inwestycji w gospodarce wodnej PGW WP

PPSS - Plan przeciwdziałania skutkom suszy

PSE - Polskie Sieci Elektroenergetyczne SA

PSG - Polska Sieć Gazownictwa sp. z o.o.

PZPWL - Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego

pzpzw - plan zagospodarowania przestrzennego województwa

RDOŚ - Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska

RZGW - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej

SOR - Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

SRWL - Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego

SSE - Specjalna Strefa Ekonomiczna

suikzp - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

TEN-T - Transeuropejskie Sieci Transportowe

UMWL - Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie

WDB - Wartość Dodana Brutto

WL - Województwo Lubelskie

WTR - Wiślana Trasa Rowerowa

WZMiUW - Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Lublinie

ZDW - Zarząd Dróg Wojewódzkich w Lublinie

ZIT - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

ZRID - zezwolenie na realizację inwestycji drogowej

ZSRW - zintegrowana strategia rozwoju województwa

ZWL - Zarząd Województwa Lubelskiego